

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค
ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

MODEL FOR PROMOTING HAPPY LEARNING ACCORDING TO
THE PRINCIPLES OF MAGGA FOREGOING SIGNS OF SCHOOL
ADMINISTRATORS UNDER OFFICE OF PATHUM THANI
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA AUSAL

พระมหาชวลิต โฆสขโว (โกศวรรการ)

คุณูปนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๖

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรค
ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

พระมหาชวลิต โฆสขโว (โกศวรรการ)

คุุชฎินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรคุุชฎินิพนธ์
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Model for Promoting Happy Learning according to
the Principles of Magga Foregoing Signs of School
Administrators under Office of Pathum Thani
Secondary Educational Service Area Ausal

Phramaha Chawalit Ghosajavo (Pokawarakorn)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Education
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2023

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตร ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

.....
(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชนิพนธ์

.....

ประธานกรรมการ

(พิมพ์ชื่อประธานกรรมการ)

.....

กรรมการ

(พิมพ์ชื่อกรรมการตรวจสอบ/ภายนอก)

.....

กรรมการ

(พิมพ์ชื่อกรรมการตรวจสอบ)

.....

กรรมการ

(พิมพ์ชื่อประธานกรรมการควบคุม)

.....

กรรมการ

(พิมพ์ชื่อกรรมการควบคุมร่วม)

คณะกรรมการควบคุมดุชนิพนธ์

รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ

ประธานกรรมการ

ดร.ทองดี ศรีตระการ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....

(พระมหาชวลิต โฆสขโว)

- ชื่อคุณูปนิพนธ์** : รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิต
แห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาปทุมธานี
- ผู้วิจัย** : พระมหาชวลิต โฆสขโว (โกควรากร)
- ปริญญา** : ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์**
- : รศ. ดร.อินตา ศิริวรรณ, พธ.บ. (สังคมศึกษา),
พธ.ม. (การบริหารการศึกษา), พธ.ด. (การบริหารการศึกษา)
 - : ดร.ทองดี ศรีตระการ, ศษ.บ. (มัธยมศึกษา-สังคมศึกษา),
พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์), พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๙ มกราคม ๒๕๖๗

บทคัดย่อ

คุณูปนิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้
อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๒) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการ
เรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และ ๓) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข
ตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ปทุมธานี ใช้วิธีวิจัยผสมวิธีแบบพหุระยะ แบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้
ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางศึกษา ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๑๒ คน
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ระยะที่ ๒
การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความตรงของรูปแบบ กลุ่มตัวอย่างที่เป็น
ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน ๒๖๕ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติแบบบรรยาย
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน วิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิง
ประจักษ์ และวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมด้วยโปรแกรม LISREL และระยะที่ ๓ การ
วิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน
๙ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และประเมินรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น ด้วยการใช้
แบบประเมินเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อเรื่อง จำนวน ๕ คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่

ผลการวิจัยพบว่า

๑. องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า องค์ประกอบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ๒) ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน ๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ๔) บุพนิมิตแห่งมรรค และ ๕) การเรียนรู้อย่างมีความสุข

๒. รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยสำคัญและมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีความสุขนั้น มี ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ๒) ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน ๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ๔) บุพนิมิตแห่งมรรค และ ๕) การเรียนรู้อย่างมีความสุข และผลการตรวจสอบรูปแบบฯ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\text{Chi-square} = 179.37$, $df = 128$, $p = 0.0518$, $GFI = 0.952$, $AGFI = 0.945$, $RMR = 0.191$) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงของการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) เท่ากับ 0.776 แสดงว่า คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ และบุพนิมิตแห่งมรรค สามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค อธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ ได้ร้อยละ 77.60 และยังพบว่า ตัวแปรบุพนิมิตแห่งมรรคเป็นตัวแปรส่งผ่านของรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น

๓. ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้วยการสนทนากลุ่มพบว่า ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสม และผลการตรวจสอบด้วยค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อเรื่อง พบว่า รูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และสามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยคือ POSSIBLE Model

Dissertation Title : Model for Promoting Happy Learning according to the Principles of Magga Foregoing Signs of School Administrators under Office of Pathum Thani Secondary Educational Service Area Ausal

Researcher : Phramaha Chawalit Ghosajavo

Degree : Doctor of Education (Buddhist Educational Administration)

Dissertation Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Dr. Intha Siriwan, B.A. (Educational Administration), M.Ed. (Educational Administration), Ph.D. (Educational Administration)

: Dr. Thongdee Sritragarn, BE.d. (Bachelor of Education (Social Studies)), M.A. (Bachelor of Public Administration), Ph.D. (Buddhist Educational Administration)

Date of Graduation : , 2024

Abstract

The purposes of this dissertation were 1) to study components of promoting happy learning according to the principles of Magga Foregoing Signs of school administrators under office of Pathum Thani secondary educational service area, 2) to develop and examine the reliability of model for promoting happy learning according to the principles of Magga Foregoing Signs of school administrators under office of Pathum Thani secondary educational service area, and 3) to evaluate the model for promoting happy learning according to the principles of Magga Foregoing Signs of school administrators under office of Pathum Thani secondary educational service area. Multiphase mixed methods research was designed and was divided into 3 steps. Step 1 was qualitative research using In- depth interviews with 12 administrators qualified individuals selected through purposive sampling. Step 2 was quantitative research using questionnaires to examine the reliability of model by data collecting from 265 samples analyzed by descriptive statistics, Pearson's Correlation Coefficient and analyzed to validate the model with the empirical data. Step 3 was qualitative research using focus group discussion with 9 experts of qualified school administration

analyzing data through content analysis, and content validity index was designed by assessing from 5 school administrators and data was analyzed value of content validity index.

Results were shown as follows:

1. The components of promoting happy learning according to the principles of Magga Foregoing Signs of school administrators under office of Pathum Thani secondary educational service area consisted of five main components which were 1) learner characteristics and attributes, 2) teacher preparedness of teaching , 3) learning environment and atmosphere, 4) the principles of Magga Foregoing Sign components, and 5) happy learning.

2. A model for promoting happy learning according to the principles of Magga Foregoing Signs of school administrators under office of Pathum Thani secondary educational service area was developed, it has important factors and was a causal relationship model that effect to happy learning. The model consisted of 5 factors which were 1) learner characteristics and attributes, 2) teacher preparedness of teaching, 3) learning environment and atmosphere, 4) the principles of Magga Foregoing Sign components, and 5) happy learning, and fit with empirical data (Chi-square = 179.37, df = 128, p = .0518, GFI = 0.952, AGFI = 0.945, RMR = 0.191). The values of R-SQUARE of happy learning (LH) was 0.776, it indicated that the model variables in learner characteristics and attributes (SA), teacher preparedness of teaching (TR), learning environment and atmosphere (EV) and the principles of Magga Foregoing sign components (DH) can explain the variant of Happy learning (LH) at 77.6%. In addition, the principles of Magga Foregoing sign components was a mediator of the developed model.

3. The model for promoting happy learning according to the principles of Magga Foregoing Signs of school administrators under office of Pathum Thani secondary educational service area was evaluated by focus group discussion found that all factors were appropriate. Results of content validity index showed that the developed model was appropriate, accurate, possible to practice, and can be used for utilization. Knowledge of this research can be summarized to be "POSSIBLE Model".

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี” ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกตระหนักและขอบพระคุณ ในความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ณ โอกาสนี้

ขอบคุณ รศ.ดร.อินฉา ศิริวรรณ ประธานกรรมการควบคุมดุชนิพนธ์ และ ดร.ทองดี ศรีตระการ กรรมการควบคุมดุชนิพนธ์ รวมทั้งพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, ผศ.ดร. อาจารย์ ดร.ลำพอง กลมกุล และ คุณประทีป สวงาม ที่ให้ข้อเสนอที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาและปรับปรุงงานวิจัย ทั้งคอยให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ตลอดจนชี้แนะตรวจแก้ไข ทำให้ดุชนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งด้าน ภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พร้อมทั้งการให้คำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัย

ขอบคุณคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย คณะกรรมการตรวจสอบดุชนิพนธ์ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่ได้ตรวจสอบความถูกต้อง อีกทั้งให้คำแนะนำในการชี้ทางออกบอกทางให้ได้แก้ไข จนทำให้ดุชนิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้เมตตาประสิทธิ์ประสาท ถ่ายทอดความรู้ ความดี ประสพการณ์และวิทยาการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เพื่อน ๆ นิสิตรุ่นที่ ๑๑ ทุกรูป/คน ที่เป็นกัลยาณมิตร คอยเป็นกำลังใจ พี่น้องญาติมิตรที่ชวนช่วยส่งเสริมช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา

อาตมาภาพจะนำความรู้ที่เป็นประโยชน์ที่ได้ศึกษานี้ควบคู่กับความรู้ทางธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและชาวโลก คุณูปการใด ๆ ที่เกิดจากการทำงานวิจัยนี้ ขอน้อมถวายเป็นสักการบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตอบแทนพระคุณของมารดาบิดา ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ ท่านเจ้าของตำราที่ผู้วิจัยใช้เพื่อการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ ที่นี้

พระมหาขวลิต โฆสขโว (โกศวรากร)

๑๖ มกราคม ๒๕๖๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์ และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	๑๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข	๑๓
๒.๓ หลักพุทธธรรมที่ใช้ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข	๕๑
๒.๔ บริบทโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี	๘๑
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๖
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๙๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๗
๓.๒ ระยะที่ ๑ การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก	๑๐๐
๓.๓ ระยะที่ ๒ การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการสำรวจความคิดเห็น	๑๐๒

	ช	
เรื่อง		หน้า
๓.๔ ระยะที่ ๓ การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่ม		๑๒๖
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		๑๓๐
๔.๑ ผลการศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลัก บุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี		๑๓๐
๔.๒ ผลการพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี		๑๙๙
๔.๓ ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลัก บุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี		๒๑๘
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย		๒๓๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ		๒๔๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย		๒๔๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย		๒๔๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ		๒๕๖
บรรณานุกรม		๒๕๘
ภาคผนวก		๒๖๖
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย		๒๖๗
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ		๓๓๖
ภาคผนวก ค หนังสือแนะนำในการวิจัย		๓๔๒
ภาคผนวก ง ภาพการเก็บรวบรวมข้อมูล		๓๖๙
ภาคผนวก จ ผลวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโมเดลการส่งเสริมการ เรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในส่วนที่สำคัญ		๓๗๔
ประวัติผู้วิจัย		๔๑๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ การวิเคราะห์ความหมายของการเรียนรู้ที่มีความสุข	๑๙
๒.๒ การวิเคราะห์ความสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความสุข	๒๒
๒.๓ การวิเคราะห์องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุข	๓๑
๒.๔ การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี กระบวนการ การส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุข	๔๔
๒.๕ การวิเคราะห์ความหมายบุพนิมิตแห่งมรรค	๕๓
๒.๖ การวิเคราะห์กัลยาณมิตตตา	๕๕
๒.๗ การวิเคราะห์สี่สัมปทา	๕๘
๒.๘ การวิเคราะห์ฉันทสัมปทา	๖๓
๒.๙ การวิเคราะห์อัตสัมปทา	๖๖
๒.๑๐ การวิเคราะห์ทวิภูมิตสัมปทา	๗๐
๒.๑๑ การวิเคราะห์อัปปมาทสัมปทา	๗๕
๒.๑๒ การวิเคราะห์โยนิโสมนสิการสัมปทา	๗๙
๒.๑๓ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี	๘๕
๓.๑ ข้อมูลจำนวนกลุ่มตัวอย่าง	๑๐๓
๓.๒ โครงสร้างและน้ำหนักข้อคำถามของแบบสอบถาม	๑๐๙
๓.๓ ผลการพิจารณาคุณภาพของแบบสอบถาม เกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์	๑๑๐
๓.๔ ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามจำแนกตามตัวแปรแฝง	๑๑๒
๓.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน	๑๑๔
๓.๖ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดล การวัดคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน	๑๑๕
๓.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน	๑๑๖
๓.๘ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดล การวัดความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน	๑๑๗

ตารางที่	หน้า
๓.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้	๑๑๘
๓.๑๐ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในการเรียนรู้	๑๑๙
๓.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบบุพนิमितแห่งมรรค	๑๒๐
๓.๑๒ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดบุพนิमितแห่งมรรค	๑๒๑
๓.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบการเรียนรู้อย่างมีความสุข	๑๒๓
๓.๑๔ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดล การวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข	๑๒๔
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๒๐๕
๔.๒ ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดง อิทธิพลของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิमित แห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานี	๒๐๗
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ของตัวแปรสังเกตได้ในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลัก บุพนิमितแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานี	๒๑๒
๔.๔ ค่าสถิติการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและการวิเคราะห์ อิทธิพลของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิमितแห่ง มรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี	๒๑๖
๔.๕ สรุปผลการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ตรวจสอบองค์ประกอบ และพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิमितแห่ง มรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี	๒๑๘

ตารางที่	หน้า
๔.๖ ตารางแสดงการวัดผลและประเมินผลของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข	๒๓๖
๔.๗ ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี	๒๓๗

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๑ ความหมายของการเรียนรู้อย่างมีความสุข	๒๐
๒.๒ องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านคุณลักษณะ และคุณสมบัติของผู้เรียน	๓๒
๒.๓ องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านความพร้อมในการ จัดการสอนของครูผู้สอน	๓๓
๒.๔ องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในการเรียนรู้	๓๓
๒.๕ องค์ประกอบของหลักบุญนิมิตแห่งมรรค	๘๐
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๖
๓.๑ การวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design)	๙๘
๓.๒ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	๙๙
๓.๓ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดคุณลักษณะและคุณสมบัติของ ผู้เรียน	๑๑๕
๓.๔ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดความพร้อมการจัดการสอน ของครูผู้สอน	๑๑๗
๓.๕ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในการเรียนรู้	๑๑๙
๓.๖ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดบุญนิมิตแห่งมรรค	๑๒๒
๓.๗ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข	๑๒๔
๔.๑ ความสนใจใฝ่รู้	๑๓๔
๔.๒ การเห็นคุณค่าในตนเอง	๑๓๖
๔.๓ การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง	๑๓๗
๔.๔ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	๑๓๙
๔.๕ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน	๑๔๐
๔.๖ การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน	๑๔๔
๔.๗ การออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ	๑๔๘
๔.๘ การประเมินผลผู้เรียน	๑๕๑

ภาพที่

หน้า

๔.๙	คุณลักษณะของครูผู้สอน	๑๕๓
๔.๑๐	ความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน	๑๕๔
๔.๑๑	สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน	๑๕๘
๔.๑๒	สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย	๑๖๑
๔.๑๓	ครอบครัวให้ความร่วมมือ	๑๖๔
๔.๑๔	สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้	๑๖๕
๔.๑๕	กัลยาณมิตรตา	๑๖๘
๔.๑๖	สืลสัมปทา	๑๗๐
๔.๑๗	ฉันทสัมปทา	๑๗๒
๔.๑๘	อิตตสัมปทา	๑๗๕
๔.๑๙	ทิวฐิสัมปทา	๑๗๘
๔.๒๐	อัปปมาทสัมปทา	๑๘๑
๔.๒๑	โยนิโสมนสิการสัมปทา	๑๘๓
๔.๒๒	บุพนิมิตแห่งมรรค	๑๘๔
๔.๒๓	ความสนุกกับการเรียน	๑๘๗
๔.๒๔	การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน	๑๙๐
๔.๒๕	ความรู้สึที่ดีต่อสิ่งรอบข้าง	๑๙๔
๔.๒๖	ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้	๑๙๖
๔.๒๗	การเรียนรู้อย่างมีความสุข	๑๙๗
๔.๒๘	องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค ของผู้บริหารสถานศึกษา (จากการศึกษาเชิงคุณภาพ)	๑๙๘
๔.๒๙	ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของรูปแบบการส่งเสริม การเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี	๒๑๗
๔.๓๐	การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่ง มรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี	๒๒๕
๔.๓๑	รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี	๒๒๗
๔.๓๒	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๒๓๙

คำอธิบายสัญลักษณ์ และคำย่อ

๑. การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในคฤณีพนธ์ฉบับนี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๗/๑๔๖. หมายถึง อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ภาษาไทย เล่ม ๒๐ ข้อ ๔๕๗ หน้า ๑๔๖ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตรนิกาย	เอกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.จู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิตเทส	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
---------	-------	---	-------------	---------	-----------

ปกรณวิเสส

วิสุทฺธิ.	(ไทย)	=	วิสุทฺธิมรรคปกรณ		(ภาษาไทย)
-----------	-------	---	------------------	--	-----------

๒. การระบุหมายเลขย่อภาษาไทย

การอ้างอิงพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุ เล่ม/ข้อ/ หน้าตามลำดับ เช่น อง.ทุก.(ไทย) ๒๐/๙๐-๙๑/๓๑๘-๓๒๐. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๙๐-๙๑ หน้า ๓๑๘-๓๒๐, อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๙๑/๓๒๐. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๙๑ หน้า ๓๒๐ เป็นต้น

๓. การใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย
ibid.	ibiden	เรื่องเดียวกัน
op.cit.	opera citato	อ้างแล้ว
p.,pp.	page, pages	หน้า

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเรียนรู้มีความสำคัญที่จะพัฒนาชีวิตให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒^๑ หมวด ๑ บททั่วไป มาตรา ๖ ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข” นั่นคือระบบการศึกษามุ่งเน้นผลิตนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่ “ดี เก่ง และมีความสุข” โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของประเทศ จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ ผู้เรียนมีความรู้และสมรรถนะที่จำเป็น มีความสุขและมีเป้าหมาย ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ^๒ ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก ป. อ. ปยุตโต^๓ กล่าวว่า ความสุขเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการการศึกษา หรืออาจจะเรียกในแง่จริยธรรมว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในจริยธรรม คือ จริยธรรมที่ดีจะมีไม่ได้ถ้าขาดความสุข และการศึกษาก็เช่นเดียวกัน การศึกษาที่สำเร็จจะมีไม่ได้ ถ้าไม่สามารถทำคนให้มีความสุข เวลานี้เราอาจจะต้องมาเน้นว่าทำอย่างไรจะ使人เรียนรู้ด้วยความสุข หรือมีความสุขในการเรียน หรือเรียนอย่างมีความสุข สัมพันธ์กับผลการศึกษาของคันถะสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ ที่พบว่าสมองของมนุษย์จะมีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขก่อให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์ และ

^๑ วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/HF6h1> [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

^๓ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), แง่คิดข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

พร้อมที่จะเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และเต็มตามศักยภาพแห่งบุคคลสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมที่จะดำเนินชีวิตและมีการเรียนรู้อย่างยั่งยืน^๔

จากผลวิจัยการดำเนินชีวิตและทัศนคติเด็กไทย โดยมูลนิธิเพื่อคนไทย พบว่า เด็กไทยกว่า ๙๐ % ประสบภาวะความเครียด โดยเฉพาะเรื่องการเรียนที่ใช้คะแนนและการสอบเป็นตัวชี้วัด ซึ่งไม่เพียงแค่สอบวัดผลในชั้นเรียน สอบระหว่างภาค สอบเข้ามหาวิทยาลัย แต่ยังลงไปถึงการสอบเข้าของเด็กชั้นอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาด้วย และงานวิจัยยังระบุอีกด้วยว่าทัศนคติเด็กไทยพบภาพสะท้อนสังคม คือ ครอบครัวไทยเน้นปลูกฝังเด็กที่การเรียนมากที่สุด โดยเด็ก ๙๙ % ให้คำนิยามเกี่ยวกับความสำเร็จ คือ การได้ผลการเรียนที่ดี หน้าที่การงานที่ดี เงินเดือนที่ดี เด็กไทยยุคนี้จึงถูกครอบงำด้วยทัศนคติที่กลัวว่าจะด้อยกว่าคนอื่นตลอดเวลา ส่งผลให้การใช้ชีวิตส่วนใหญ่จมหายไปกับตำราเรียน การบ้านที่มีอยู่มากมาย จนเด็กไม่ได้วิ่งเล่นสนุกสนานตามวัย สิ่งตามมา คือ ภาวะความเครียดที่เกิดขึ้นทั้งกับตัวเด็กและพ่อแม่ผู้ปกครอง ทั้งก่อนการสอบ และหลังการประกาศผล ยิ่งเด็กคนไหนสอบตกหรือพลาด ยิ่งเหมือนชีวิตล้มเหลว โดนต่อว่าอับอาย เด็กบางคนอาจรับไม่ได้จนกลายเป็นโรคทางภูมิคุ้มกันก็มีให้เห็น และอีกปัญหาที่มีมาโดยตลอด ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ระหว่างเด็กไม่ตั้งใจเรียน หรือครูไม่มีเทคนิคการเรียนการสอนที่ดี ก็เป็นเรื่องที่วิพากษ์วิจารณ์มายาวนาน และก็ไม่เคยได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและถูกวิธี สุดท้ายเมื่อเด็กเรียนในชั้นไม่เข้าใจ ก็ต้องไปกวัดวายอยู่ดี มีภาพสะท้อนจากเด็กว่า ทำไมครูสอนในห้องเรียนไม่รู้เรื่อง แต่กลับสอนพิเศษรู้เรื่อง ทำไมครูไม่หาวิธีการสอนที่สนุก ทำไมเวลาสอนต้องอ่านตามหนังสือ ฯลฯ สรุปก็คือไม่สามารถทำให้เด็กมีความสุขกับการเรียน และสิ่งที่เราไม่เคยตระหนักและให้ความสำคัญ ก็คือ การปลูกฝังให้เด็กเรียนอย่างมีความสุข^๕ การเรียนให้มีความสุขไม่ใช่เรื่องเป็นไปไม่ได้ แต่เป็นสิ่งที่เราไม่เคยตระหนักและให้ความสำคัญอย่างจริงจัง การปลูกฝังให้ลูกเรียนอย่างมีความสุขเป็นสิ่งจำเป็น เพราะสมองคนเราจะเปิดการรับรู้ได้ดีที่สุดก็ช่วงเวลาที่มีความสุข ถ้าการเรียนรู้นั้นไม่ได้ถูกบังคับ แต่ได้รับการพูดคุย ให้กำลังใจ และมีวิธีการส่งเสริมให้ลูกอยากเรียนรู้ ก็เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้แบบเต็มใจ ตั้งใจ และมีความสุข มีเด็กจำนวนไม่น้อยที่อยากเรียนหนังสือ และมีความสุขกับการไปโรงเรียน เพราะได้รับการใส่ใจและส่งเสริมจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง^๖ ในเรื่องความสุขในการเรียนรู้นั้น เราต้องการให้เด็กเกิด

^๔ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์, การเรียนรู้อย่างมีความสุข: สารเคมีในสมองกับความสุขและการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โฆสิตการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^๕ สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน, ๕ อุปสรรคเรื่องเรียน ที่เป็นกับดักของเด็กยุคนี้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/70aOe> [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

^๖ สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน, ‘เรียน’ ให้สัมฤทธิ์ในยุคนวัตกรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/70aOe> [๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

ปัจจัยภายใน คือ คุณสมบัติในตัวเขาเอง ที่จะมีความสุขในการเรียน แต่เขายังไม่มีคุณสมบัตินั้น เรา ครู อาจารย์ ผู้เป็นปัจจัยภายนอกที่ดี จึงหาทางจัดการต่าง ๆ เพื่อเป็นตัวกลางในการเหนี่ยวนำให้เขา พัฒนาคุณสมบัติที่เป็นปัจจัยภายในของเขาเองนั้นขึ้นมา โดยทำบทเรียนและกิจกรรมให้สนุกสนานที่จะปลุกเร้าความสนใจในการเรียนขึ้นมา ถ้าเมื่อใดเด็กสนใจในเนื้อหาสิ่งที่เรียนขึ้นมาแล้ว เขาก็จะเริ่มมีความสุขในการเรียนสิ่งนั้นแล้วความสุขนั้นก็พัฒนาไปกับความก้าวหน้าในการเรียนที่เขาได้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีความอยากเรียนรู้เพิ่มขึ้น ๆ ตอนนี้ก็จะมีความสุขที่เกิดจากปัจจัยภายในของเขาเองที่เด็กเป็นอิสระ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่แท้จริง^๗

เนื่องจากการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนนั้น ยังไม่รูปแบบที่ชัดเจนในการนำไปใช้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี” โดยการศึกษาทฤษฎีและกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักวิชาการหลายท่านร่วมกับหลักพุทธธรรม คือ บุพนิมิตแห่งมรรคมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบ เพื่อปลูกฝังคุณสมบัติในตัวนักเรียนซึ่งเป็นปัจจัยภายใน เช่น ความมีระเบียบวินัย แรงจูงใจใฝ่รู้ และวิธีคิดที่ดีในการแก้ปัญหา เพื่อให้นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ และเห็นประโยชน์ในการเรียน ทำให้เกิดความรักในการใฝ่รู้ มีทัศนคติและท่าทีในการเรียนที่ถูกต้อง หมั่นพัฒนาตนเองจนสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตได้ แก้ปัญหาเป็น ทั้งด้านการเรียน เรื่องส่วนตัวและการอยู่ร่วมกันในสังคม ในส่วนของปัจจัยภายนอก คือ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูผู้สอนที่ทำหน้าที่ชี้แนะให้ความรู้ ต้องสอนให้นักเรียนรู้จักเลือกแหล่งเรียนรู้ที่ดี และเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้เรียน นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย ต้องจัดสรรและสรรหาแหล่งเรียนรู้เพียงพอต่อความต้องการใฝ่รู้ของผู้เรียน

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ องค์ประกอบของการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วยอะไรบ้าง

๑.๒.๒ โมเดลเชิงสาเหตุการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ อย่างไร

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอมมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔.

๑.๒.๓ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่สร้างขึ้น มีความตรง มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๑.๓.๒ เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๑.๓.๓ เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยผสมวิธีแบบพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และตรวจสอบรูปแบบที่สร้างขึ้นด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย ๑) ความหมายการเรียนรู้อย่างมีความสุข ๒) ความสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุข ๓) ประเภทของความสุขในการเรียนรู้ ๔) องค์ประกอบของการเรียนรู้อย่างมีความสุข ๕) แนวคิด ทฤษฎีการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข และ ๖) ประโยชน์ของการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๒. หลักพุทธธรรม ประกอบด้วย ๑) หลักบุพนิมิตแห่งมรรค ๒) องค์ประกอบของบุพนิมิตแห่งมรรค

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. ประชากรที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการบริหารงาน ๔ ฝ่ายของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๒๒ โรงเรียน รวม ๒๘๖ คน เป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ๑) เป็นผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๒) มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี ๓) ได้รับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ (คศ.๓) และ ๔) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับ

๓. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน ๔ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้เวลาดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้วยการวิเคราะห์และโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรหลาย ๆ ตัวในรูปแบบของชุดสมการ โดยใช้โปรแกรม Lisrel

องค์ประกอบของการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย ๑) ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน ประกอบด้วย ความสนใจในการใฝ่เรียนรู้ การเห็นคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกันและสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ๆ และครูผู้สอน ๒) ด้านความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน ประกอบด้วย ความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียน การออกแบบบทเรียนและสื่อประกอบการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คุณลักษณะของครูผู้สอน ๓) ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ ประกอบด้วย การจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ที่ดี การจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย บรรยากาศทางครอบครัวและสังคม

องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี หมายถึง ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ประกอบด้วย ๑) ความสนใจใฝ่รู้ ๒) การเห็นคุณค่าในตนเอง ๓) การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง และ ๔) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

องค์ประกอบที่ ๒ ความพร้อมการจัดการของครูผู้สอน ประกอบด้วย ๑) ความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน ๒) การออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ ๓) การประเมินผลของผู้เรียน และ ๔) คุณลักษณะของครูผู้สอน

องค์ประกอบที่ ๓ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน ๒) สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย และ ๓) ครอบคลุมให้มีส่วนร่วม

องค์ประกอบที่ ๔ บุพนิมิตแห่งมรรค ประกอบด้วย ๑) กัลยาณมิตตตา การมีต้นแบบในการเรียนรู้ ๒) สีสัมปทา ความมีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน ๓) ฉันทสัมปทา มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ ๔) อัตตสัมปทา มีความรักในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ๕) ทิฐิสัมปทา มีหลักในการคิดอย่างมีเหตุผล ๖) อัปมาทสัมปทา มีความกระตือรือร้นไม่ประมาท และ ๗) โยนิโสมนสิการสัมปทา มีความคิดอย่างรอบคอบและแยบคาย

องค์ประกอบที่ ๕ การเรียนรู้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย ๑) ความสนุกกับการเรียนรู้ ๒) การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน ๓) ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง และ ๔) ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้

การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง นักเรียนมีความสุขในการรับความรู้ สนุก ไม่เกิดความเครียด พอใจและชอบเรียนในวิชานั้น ตอบสนองความเข้าใจใฝ่รู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียน ต่อครู และต่อโรงเรียน

การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง การที่จะช่วยให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง ประสบความสำเร็จในการเรียน ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สุขภาพจิตดี ส่งเสริมนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และรักการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตลอดชีวิต

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรที่มีบทบาทรับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษา ให้มีการปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ภายใต้หลักนิติธรรมและคุณธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาปทุมธานี

บุพนิมิตแห่งมรรค หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวบ่งบอกเป็นปัจจัยพื้นฐานและเงื่อนไขในการเข้าสู่เส้นทางที่ดีงาม ใช้เป็นหลักปฏิบัติหรือคุณสมบัติในการเริ่มต้นของการศึกษาที่จะนำพาสู่ทางสว่างไสวแห่งปัญญา ประกอบด้วย ๗ ประการ คือ

๑. กัลยาณมิตตตา การมีต้นแบบในการเรียนรู้ หมายถึง การมีมิตรที่ดีคอยชี้แนะและโทษ คอยชี้แนะให้รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และถือเอาแบบอย่างที่ดี แล้วตนเองก็รู้จักเลือกต้นแบบหรือแบบอย่างในความประพฤติที่ดี รู้จักเลือกคบคนดี ปฏิบัติตามสิ่งในสิ่งที่ถูกต้อง อยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้ออำนวยบริการข่าวสารข้อมูลและแหล่งความรู้

๒. สีสัมปทา ความมีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน หมายถึง มีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัยอย่างราบรื่น ประสานกลมกลืน และเกื้อกูลกัน มีความประพฤติส่วนตัว

สุจริตไม่เป็นที่น่ารังเกียจ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกายและวาจา เพราะมองเห็นโทษจากสิ่งที่ไม่ดี มีจิตเมตตาตนเองและผู้อื่น รู้จักแบ่งเวลา สร้างเสริมสภาพแวดล้อมและสภาพชีวิตให้เกื้อกูลต่อการพัฒนา

๓. ฉันทสัมปทา มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ความใฝ่ใจอยากจะทำกิจหน้าที่และสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ดีงาม ใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ มีไหวพริบปฏิภาณ มีแรงจูงใจที่ถูกต้องโดยมุ่งหาคุณค่าที่แท้จริงจากสิ่งเหล่านั้น กระตุ้นให้ใช้ปัญญาและริเริ่มลงมือทำ แม้จะยากลำบากก็ยอมสละผลได้หรือผลประโยชน์ส่วนตัว แล้วพยายามสร้างสรรค์ให้เป็นเลิศ เกิดผลที่ดีงามขึ้น

๔. อุตตสัมปทา มีความรักในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง หมายถึง การมีจิตสำนึกเร้าเตือนใจอยู่เสมอ ให้มีความมั่นใจ และเพียรพยายามใช้แรงจูงใจนั้นในการพัฒนาตนในทางแห่งชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป จนกว่าจะบรรลุจุดหมาย เพราะเข้าใจและเห็นตนเองว่าฝึกได้ ฝึกพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์จนสุดความสามารถ

๕. ทิฐิสัมปทา มีหลักในการคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การตั้งอยู่ในหลักความคิดความเชื่อถือที่ต้องดีงามมีเหตุผล เช่น ถือหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย หวังผลมาจากการกระทำมาเป็นหลัก มีทัศนคติ เจตคติ ค่านิยม ความคิดเห็น และทำที่ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสัมมาทิฐิ โดยไม่ทำอะไรตามความพอใจ และพร้อมแก้ไขปรับปรุงและสร้างสรรค์ ให้ตรงตามเหตุปัจจัย มีส่วนช่วยกระตุ้นแรงใจ นำไปสู่การวิเคราะห์พิจารณาสืบสาวค้นคว้า วินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องทำให้เกิดปัญญา

๖. อัปปมาทสัมปทา มีความกระตือรือร้นไม่ประมาท หมายถึง ความไม่ชะล่าใจ ไม่เสียเวลาไปกับเรื่องไม่เป็นเรื่อง มีสติสัมปชัญญะให้ต่อเนื่อง ไม่ปล่อยจิตให้เลื่อนลอย ไม่ว่าจะกระทำสิ่งใด มีจิตสำนึกในเรื่องกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง เร่งชวนขวนขวายทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจสบาย คอยระมัดระวังเหตุแห่งความเสื่อม สร้างสรรค์เสริมหรือปรับปรุงเหตุปัจจัยให้ดี

๗. โยนิโสมนสิการสัมปทา มีความคิดอย่างรอบคอบและแยบคาย หมายถึง การรู้จักคิด รู้จักพิจารณาในแง่มุมที่ต้องตรงตามความจริง โดยพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามแนวทางของเหตุปัจจัย รู้วิธีการวางกรอบความคิดในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นประโยชน์ ทำให้ค้นหาความจริงและสามารถแก้ปัญหาได้

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๑.๖.๒ ทำให้ได้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ที่สอดคล้องกับสภาพการบริหารงานของสถานศึกษา

๑.๖.๓ ทำให้ทราบผลการประเมินให้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ต่อไป

๑.๖.๔ โรงเรียนในจังหวัดอื่นสามารถนำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ไปประยุกต์ใช้ได้

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี” ผู้วิจัยเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการดำเนินการวิจัย โดยมีเนื้อหาสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

๒.๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

๒.๑.๔ การสร้างและพัฒนารูปแบบ

๒.๑.๕ การตรวจสอบรูปแบบ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่มีความสุข

๒.๒.๑ ความหมายการเรียนรู้ที่มีความสุข

๒.๒.๒ ความสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความสุข

๒.๒.๓ องค์ประกอบของการเรียนรู้ที่มีความสุข

๒.๒.๔ แนวคิด และทฤษฎีการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุข

๒.๒.๕ ประโยชน์ของการเรียนรู้ที่มีความสุข

๒.๓ หลักพุทธธรรมที่ใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุข

๒.๓.๑ หลักบุพนิมิตแห่งมรรค

๒.๓.๒ องค์ประกอบของบุพนิมิตแห่งมรรค

๒.๔ บริบทโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยในประเทศ

๒.๕.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

๒.๖ กรอบความคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ (Model) เป็นคำที่ใช้สื่อเพื่อความหมายหลายอย่าง โดยทั่วไปจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีดำเนินการที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามพจนานุกรม Contemporary English ของ Longman^๑ ได้ให้ความหมายไว้ ซึ่งสรุปได้ ๓ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

๑. รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองซึ่งเป็นสิ่งย่อส่วนจากของจริง
๒. รูปแบบ หมายถึง คนหรือสิ่งของที่สามารถนำมาใช้เป็นแบบอย่างการดำเนินงานได้
๓. รูปแบบ หมายถึง แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์

รุ่น ๔๘๖X

สไตน์เนอร์ (Styner) อ้างถึงใน กู๊ด (Good) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง สิ่งของสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงกับสิ่งของอีกสิ่งหนึ่ง และจำแนกเป็น ๒ ลักษณะ คือ^๒

๑. รูปแบบทางกายภาพ (Physical models) แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (model for) หมายถึง แบบจำลองที่ออกแบบมาจากของจริง

๒) รูปแบบเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (model for) หมายถึง แบบจำลองสร้างและออกแบบไว้เพื่อใช้เป็นต้นแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๒. รูปแบบเชิงแนวความคิด (Conceptual models) แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) โมเดลเชิงแนวความคิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual model -of) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว

๒) โมเดลเชิงแนวความคิดเพื่อสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual model -for) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายตัวสาระของทฤษฎี

ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ คำว่า รูปแบบ หรือ Model เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่าง สิ่งหรือวิธีดำเนินงานที่เป็นรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รูปแบบจำลองสิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท รูปแบบในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น

จากความหมายของรูปแบบทั้งหมดที่ กู๊ด รวบรวมเอาไว้สรุปได้ว่า รูปแบบมีสองลักษณะ คือ รูปแบบที่เป็นรูปแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม และรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของนามธรรม

^๑ Longman, C., Longman Dictionary of contemporary English, (England: Pearson Education, 2009), p.699.

^๒ Good, C.V., Dictionary of Education, (3rd ed.), (New York: McGraw-Hill, 1973), p.370.

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

นักวิชาการได้แบ่งประเภทของรูปแบบไว้หลายลักษณะซึ่งแตกต่างกัน เช่น คีเวส (Keeves, 1988, cite in Sails, 2002) ได้แบ่งประเภทรูปแบบทางการศึกษาและสังคมไว้ ๔ ประเภท คือ^๓

๑. รูปแบบเชิงอุปมา (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัย เทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้า และปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้น นักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับ นักเรียนที่เข้าระบบ ลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ

๒. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นการสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

๓. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภตินี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

๔. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของบิดามารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

Joyce and Well (1985) ได้ศึกษาและจัดประเภทของรูปแบบตามแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ และได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ ๔ รูปแบบ คือ^๔

๑. Information-Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถ ในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

^๓ Keeves P.J., Educational research, methodology and measurement: An international handbook, (Oxford: Pergamon Press, 1988), p.560.

^๔ Joyce, B.R. and Weil, M., Model of Teaching. (New York: Prentice-Hall, 1972), p.25.

๒. Personal Model เป็นรูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

๓. Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลและบุคคลต่อสังคม

๔. Behavior Model เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยา และพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

จากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการที่กล่าวมาแล้ว ได้แบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดที่บอกให้ทราบถึงลักษณะการเขียนรูปแบบ ส่วนรูปแบบอื่นเป็นการแบ่งส่วนตามแนวความคิดพื้นฐานในรูปการบรรยายอธิบายปรากฏการณ์เป็นหลัก

๒.๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษารูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พบว่าไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ที่มันตายตัวว่าในรูปแบบจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบอะไรบ้าง ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะของเรื่องที่ศึกษา ความสนใจในการศึกษา องค์ประกอบรูปแบบในการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการและการบริหารจัดการ (The Model of Organization and Management) ตามแนวคิดของบราวน์และโมเบิร์ก (Brown and Moberg)^๕ ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown and Moberg (n.d.) ประกอบด้วย

๑. สภาพแวดล้อม (Environment)
๒. เทคโนโลยี (Technology)
๓. โครงสร้าง (Structure)
๔. กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

^๕ Brown, Warren B., and Moberg, Denis J., **Organizational Theory and Management: A Macro Approach**, (New York: John Wiley & Sons, 1980), p.24.

Ivancevich กล่าวว่า รูปแบบต้องประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้^๖

๑. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เป็นการกำหนดว่าจะสร้างและพัฒนารูปแบบเพื่อวัตถุประสงค์ในงานสาธารณสุขด้านใด โดยทั่วไปมักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลงานที่ดีขึ้นตามภารกิจขององค์กร

๒. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบผู้สร้างและพัฒนารูปแบบต้องกำหนดรูปแบบที่สร้างขึ้นจากฐานคิดทฤษฎีและหลักการใดบ้าง

๓. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ สำหรับใช้ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักการและกฎวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานที่จำเป็น พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันของกลไกเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๔. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ เป็นการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการกิจกรรมและอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

๕. แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ เป็นการกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบว่าเป็นไปตามระบบงานที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่สร้างไว้มากน้อยเพียงใดและเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์และตอบสนองการดำเนินงานมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๖. คำอธิบายประกอบรูปแบบ เป็นการอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการสร้างและพัฒนารูปแบบเพื่อสื่อความให้มีความเข้าใจตรงกัน

๗. การระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของรูปแบบเอง ดังนั้นการสร้างและพัฒนารูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จและข้อควรระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

๘. การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ การสร้างหรือพัฒนารูปแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระรูปแบบ เครื่องมือ และเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมดมาบรรจุไว้ในคู่มือเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานที่สมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบแล้วต้องรายงานการตรวจสอบรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือ เพื่อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม

^๖ Ivancevich, J.H., Donnelly, J.H. and Gibson, J.L., **Management: Principles and Functions**, (4th ed.), (Boston: MA: Richard D. Irwin., 1989), p.54.

สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบของการบริหารการศึกษาเท่าที่พบจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึง การจัดองค์การบริหารหรือโครงสร้างระบบบริหาร และแนวทางในการดำเนินงานในภาระหน้าที่ (Function) ที่สำคัญ ๆ ในการบริหารงานขององค์กรนั้น ๆ เช่น การบริหารบุคลากร การบริหารงานการเงิน การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์เป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรา กำลังศึกษา หรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก

๒.๑.๔ การสร้างและพัฒนารูปแบบ

การสร้างและพัฒนารูปแบบ มีขั้นตอนสำคัญดังนี้

๑. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และข้อค้นพบจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน หรือปัญหาจากเอกสารผลการวิจัย หรือจากการสังเกตสอบถามผู้เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดหลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระเบียบ การกำหนดเป้าหมายของรูปแบบจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเลือกรูปแบบไปใช้ให้ตรงจุดมุ่งหมาย เพื่อให้การดำเนินงานด้านการสาธารณสุขบรรลุผลสูงสุด

๓. กำหนดแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ประกอบด้วยรายละเอียดของวิธีการและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น ใช้ดำเนินงานกับกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย เพื่อใช้รูปแบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

๔. การประเมินรูปแบบเป็นการประเมินเพื่อทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยทั่วไปจะใช้วิธีการต่อไปนี้

๑) ประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีโดยคณะผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะประเมินความสอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ

๒) ประเมินความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการโดยนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง

๕. การพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบเมื่อพบข้อบกพร่องแล้วต้องนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วต้องนำมาปรับปรุงแบบมี ๒ ระยะ คือ

๑) ระยะก่อนนำรูปแบบไปทดลองใช้ การปรับปรุงรูปแบบในระยะนี้ ใช้ผลจากการประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีเป็นข้อมูลในการปรับปรุง

๒) ภายหลังการนำรูปแบบไปทดลองใช้การปรับปรุงรูปแบบในระยนี้ อาศัยข้อมูลจากการทดลองเป็นตัวชี้้นำในการปรับปรุงและอาจมีการนำรูปแบบไปทดลองใช้และปรับปรุงซ้ำจนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

Keeves ได้กล่าวถึงหลักการเพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ ๔ ประการ คือ^๗

๑. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา มีความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปก็มีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

๒. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ที่จะเกิดขึ้นจากรูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

๓. รูปแบบควรระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์

๔. นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่

๒.๑.๕ การตรวจสอบรูปแบบ

การตรวจสอบรูปแบบ ควรดำเนินการ ดังนี้

๑. การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยใช้เทคนิคทางสถิติ ดังนี้

๑) ตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ หรือความเกี่ยวข้อง หรือเหตุผลระหว่างตัวแปร

๒) การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ โดยสามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้ (Across Time, Samples, Sites)

๒. การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) (Eisner, ๑๙๗๖)^๘ เป็นการตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อน ดังนี้

๑) ตรวจสอบรูปหรือประเมินโดยไม่เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบ เป็นการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-based model) การตอบสนองปัญหา และความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบ การประเมินและสนองตอบ (Responsive

^๗ Keeves P.J., Educational research, methodology and measurement: An international handbook., (Oxford: Pergamon Press, 1988, p.560.

^๘ Eisner, E.W., "Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in educational evaluation", Journal of Aesthetic Education, Vol.10 No.34, 1976: 135-150.

model) หรือกระบวนการ การวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป อาจผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามวิจารณ์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพและประสิทธิภาพ

๒) ตรวจสอบรูปแบบหรือประเมินโดยเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) พัฒนาการประเมินจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ที่มีความละเอียดลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินได้โดยเครื่องมือวัดใด ๆ ได้และต้องใช้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ต้องอาศัยผู้รู้จริงในเรื่ององค์ความรู้เฉพาะสาขาอย่างลึกซึ้งตามเรื่องนั้น ๆ มาเป็นผู้ประเมินผล

๓) ตรวจสอบรูปหรือประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้เชื่อถือว่าคุณผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรม และมีดุลยพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ เกิดขึ้นกับประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิ

๔) ตรวจสอบรูปแบบหรือประเมินโดยความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอรรถาธิบายและความถนัดของแต่ละคน เช่น การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การแบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประเมินผล และการวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ ทั้งนี้เกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่น่าเชื่อถือของวิชาชีพเป็นสำคัญ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๒.๒.๑ ความหมายของการเรียนรู้อย่างมีความสุข

จรรยาธน์ ขวัญรัมย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับความรู้โดยที่ตัวนักเรียนเองมีความสุขในการรับรู้นั้นซึ่งวิธีการเรียนรู้อย่างมีความสุขเป็นหน้าที่สำคัญของครูที่จะต้องพิจารณาวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เด็กเข้าใจ ช่วยค้นหาและสรุปหลักการนำไปใช้ วิธีการดังกล่าว คือ หัวใจของการเรียน^๙

จรัส นองมาก กล่าวว่า การเรียนอย่างมีความสุข ก็คือ การเรียนที่มีความพอใจ ผู้เรียนเรียนวิชาใดอย่างมีความสุข ก็แสดงว่าผู้เรียนมีความพอใจในวิชานั้น คนที่มีความพอใจในวิชาไหนจะต้องมีความรู้สึกรัก หรือชอบวิชานั้น หนังสือตำราเรียนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนรักหรือเกลียดได้ แต่ผู้มีบทบาทสำคัญ คือ ครูผู้สอน ถ้าครูผู้สอนสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจ เห็นว่าบทเรียนนั้นง่ายและมีคุณค่า ผู้เรียนจะรักชอบวิชานั้น และในทางตรงข้าม ถ้าครูผู้สอนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจ ผู้เรียนเห็นว่าเป็น เรื่องยากและไม่มีคุณค่า ผู้เรียนก็จะไม่ชอบวิชานั้น กล่าวโดยสรุปก็คือ การสอนให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข ก็คือ การสอนที่ทำให้ผู้เรียนชอบเรียนในวิชานั้น ซึ่งการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข จะสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาวิชานั้น ๆ อย่างสมบูรณ์ ไม่ใช่เฉพาะแต่จะทำให้ผู้เรียนชอบ หรือสนุกสนานเพียงอย่างเดียว^{๑๐}

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) กล่าวว่า ความสุขกับการศึกษาที่ถูกต้องเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกกันได้ ถ้าไม่สามารถทำให้คนมีความสุข การศึกษาก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยความสุขที่เกิดจากการศึกษา คือ เกิดจากการมีปัญหาเข้าใจคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ และตอบสนองความใฝ่รู้ โดยการศึกษา จะต้องสร้างความใฝ่รู้ให้เกิดขึ้นด้วยการทำให้เห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ถ้าเขารู้ว่าชีวิตต้องการอะไร ก็เกิดความสุข ใฝ่รู้ ใฝ่รู้ก็จะทำให้เราเกิดความสุขที่ได้รู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ ทำให้คุณค่าชีวิตดีและเป็นชีวิตที่ดีงาม^{๑๑}

ถัสตรา จูเมฆา และ รศ.ดร.ปรกรณ์ ประจันบาน ได้สรุปว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง การที่นักเรียนมีความรู้สึกรักเรียน สนุก ไม่เกิดความเครียด หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการ

^๙ จรรยาธน์ ขวัญรัมย์, ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ: การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบ กระบวนการกลุ่มและเรียนคณิตศาสตร์ให้มีความสุข, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๑๐} จรัส นองมาก, การสอนที่ทำให้ผู้เรียน เรียนอย่างมีความสุข, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.ttc.ac.th/text/text.html> [๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๕].

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), วิถีสู่สันติภาพ, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

เรียน ซึ่งอาจมาจากปัจจัยจากตัวผู้เรียนเองหรือจากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ตัวผู้สอน หรือบรรยากาศภายในโรงเรียน และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน^{๑๒}

วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้นิยามว่า เป็นความสุขจากการเรียนรู้โดยการตอบสนองการใฝ่รู้ตอบสนองการกระทำ และการสร้างสรรค์ตลอดจนการบริโภคด้วยปัญญาและความคิด^{๑๓}

ศิริวัฒนา พูลสวัสดิ์ ได้สรุปจากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านว่า เป็นความสุขอันเกิดจากการได้เรียนรู้สิ่งที่ตนต้องการรู้ ความสุขจากการเข้าถึงความจริงความงามและความดีด้วยภูมิปัญญาของตนเอง^{๑๔}

การตี อนันต์นาวิ กล่าวว่า ความสุขในการเรียน หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนที่แสดงพฤติกรรมในการเรียน มีความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ความพึงพอใจและความกระตือรือร้น ความสนุกในขณะที่ดำเนินการเรียนการสอน เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียน ต่อเพื่อน ต่ออาจารย์ ต่อสภาพแวดล้อม ทำให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น สามารถเรียบเรียงสิ่งที่เรียนรู้ให้เป็นระเบียบ เพื่อให้สามารถเรียกกลับมาใช้ได้ตามที่ต้องการ^{๑๕}

แพรวพรรณ พิเศษ ได้สรุปเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข คือ ความรู้สึกของนักเรียนที่แสดงออกถึงความพึงพอใจ ความตั้งใจ ความสนใจและความกระตือรือร้น ขณะที่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เนื่องจากการเรียนการสอนที่มีบรรยากาศสนุกสนาน เพลิดเพลิน เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออก และมีกำลังใจแสวงหาความรู้ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียน ต่อครู และต่อโรงเรียน เกิดการเห็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้^{๑๖}

^{๑๒} ลภัสตรา จูเมฆา และ รศ.ดร.ปกรณ ประจันบาน, “การวิจัยและพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตครูในศตวรรษที่ ๒๑”, รายงานวิจัย, (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙), หน้า ๑๕.

^{๑๓} วิชัย วงษ์ใหญ่, กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนภาคปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๑.

^{๑๔} ศิริวัฒนา พูลสวัสดิ์, “การศึกษาสภาพปัจจุบันในการสอนที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๕.

^{๑๕} การตี อนันต์นาวิ, สภาพปัญหาการเรียนของนิสิตภาคฤดูร้อน ศูนย์นวัตกรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปี ๒๕๕๗, (ชลบุรี: ศูนย์นวัตกรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษา, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓๕.

^{๑๖} แพรวพรรณ พิเศษ, “โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีวิทยาการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘), หน้า ๑๔.

จากการศึกษาความหมายของการเรียนรู้อย่างมีความสุข จากนักวิชาการ ๘ ท่าน ดังต่อไปนี้ จรยรัตน์ ขวัญรัมย์, (๒๕๔๕), จำรัส นองมาก, (๒๕๔๗), พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (๒๕๔๖), ดร.ลภัสสรดา จูเมฆา และ รศ.ดร.ปกรณ์ ประจันบาน, (๒๕๕๙), วิชัย วงษ์ใหญ่, (๒๕๒๗), ศิริวัฒนา พูลสวัสดิ์, (๒๕๔๗), ภารดี อนันต์นาวิ, (๒๕๕๗), แพรพรรณ พิเศษ, (๒๕๔๘) ผู้วิจัยได้นำมา วิเคราะห์ความหมายของการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ ดังตารางที่ ๒.๑

ตารางที่ ๒.๑ การวิเคราะห์ความหมายของการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ข้อ	ความหมายของการเรียนรู้อย่างมีความสุข	นักวิชาการ							
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘
๑	นักเรียนมีความสุขในการรับความรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
๒	นักเรียนมีความรู้สึกรักเรียน สนุก ไม่เกิดความเครียด หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน				✓			✓	
๓	ผู้เรียนพอใจและชอบเรียนในวิชานั้น		✓					✓	✓
๔	ความสุขเกิดจากผู้เรียนที่รับรู้และเข้าใจความจริงในสิ่งที่ ต้องการรู้			✓		✓	✓	✓	
๕	เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียน ต่อครู และต่อโรงเรียน เกิด การเห็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้							✓	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑) = จรยรัตน์ ขวัญรัมย์, (๒๕๔๕)

๒) = จำรัส นองมาก, (๒๕๔๗)

๓) = พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), (๒๕๔๖)

๔) = ดร.ลภัสสรดา จูเมฆา และ รศ.ดร.ปกรณ์ ประจันบาน, (๒๕๕๙)

๕) = วิชัย วงษ์ใหญ่, (๒๕๒๗)

๖) = ศิริวัฒนา พูลสวัสดิ์, (๒๕๔๗)

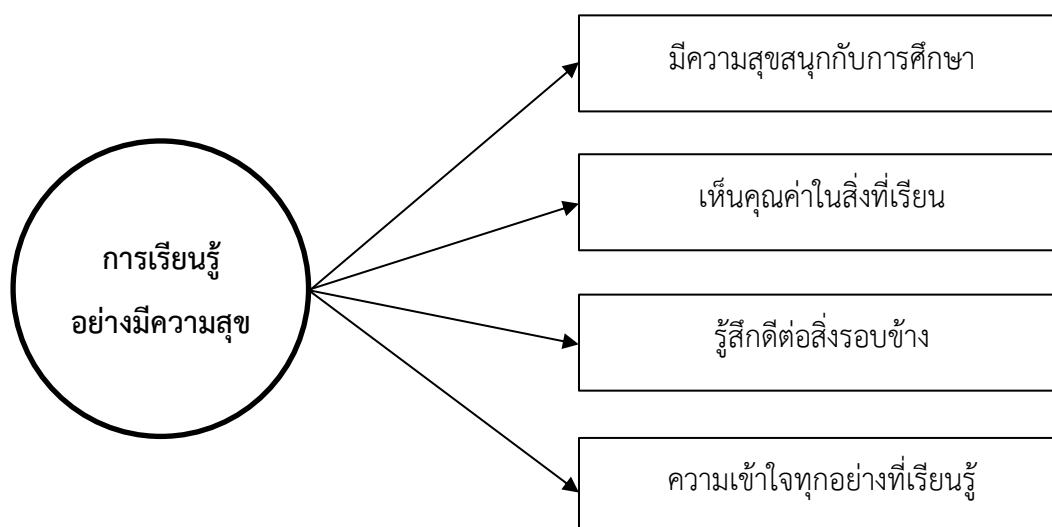
๗) = ภารดี อนันต์นาวิ, (๒๕๕๗)

๘) = แพรพรรณ พิเศษ, (๒๕๔๘)

จากตารางที่ ๒.๑ ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ ดังต่อไปนี้ คือ การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง นักเรียนมีความสุขในการรับความรู้ สนุก ไม่เกิดความเครียด พอใจและชอบเรียนในวิชานั้น ตอบสนองความเข้าใจใฝ่รู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียนต่อครู ต่อเพื่อน และต่อโรงเรียน

จากการศึกษาความหมายของการเรียนรู้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าจะต้องประกอบ ๔ อย่าง ดังนี้

๑. มีความสุขกับการศึกษา
๒. เห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน
๓. รู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง
๔. ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้

ภาพที่ ๒.๑ ความหมายของการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๒.๒.๒ ความสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุข

กนกวรรณ สุภารามย์ กล่าวว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุขช่วยแก้ไขและบรรเทาปัญหาที่มีมาอย่างยาวนานในระบบการศึกษาอันเกิดจากอิทธิพลของสภาพจิตใจและสภาพการเป็นอยู่ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ครูผู้สอนที่ต้องทำการจัดการเรียนการสอนและใกล้ชิดกับนักเรียนจะเข้าใจประสบการณ์ตรงที่ว่า สภาพจิตใจของนักเรียนเป็นปัจจัยที่หลีกเลี่ยงได้ยาก อีกทั้งยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเรียนรู้ พัฒนากิจกรรมของนักเรียน ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow's (๑๙๔๓) ที่กล่าวถึงประเด็นการสนับสนุนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์นั้นจัดเป็นความต้องการที่มีความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ ตามมา ประกอบงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่ว่าด้วย การใส่ใจสนับสนุนนักเรียนทางด้านอารมณ์และ สภาพจิตใจที่ดีและเพียงพอช่วย

ส่งเสริมให้นักเรียนมีแนวโน้มในการพัฒนาตนเองทางการเรียนรู้ การดำรงชีวิต รวมทั้งการเข้าสังคมได้ดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใส่ใจดูแลและให้การสนับสนุนอย่างเข้าใจสภาพจิตใจเท่าที่ควร^{๑๗}

คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ ได้กล่าวถึง นักเรียนที่มีความสุขในการเรียนจะทำให้ นักเรียนเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ดำรงชีวิตอย่างคนที่มีประสิทธิภาพ ดำรงชีวิตอย่างคนที่ คิดถึงประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติมากกว่าส่วนตน เป็นคนที่มีความสุขในการที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เป็นคนที่มีความสุขในการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เป็นคนที่มีความสุขในการทำงาน และที่สำคัญที่สุดก็คือ เป็นคนที่มีความสุขในการทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติและสืบต่อสิ่งที่เป็น ความดีและความสุขนี้ไปจนถึงลูกหลานของเขาเหล่านั้นต่อไป^{๑๘}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่าว่านักเรียนที่เรียนรู้อย่างมีความสุข จะมีความรู้สึกว่าได้ตนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์ที่มีหัวใจและมีความสามารถ ภูมิใจความรัก เมตตา จริใจต่อตนเอง เห็นคุณค่าของชีวิตและความเป็นมนุษย์ของตน รับรู้ความหมายของการมีชีวิตอยู่ ยอมรับทั้งข้อดีและข้อด้อยของตนเอง รู้วิธีการปรับตัวให้อยู่ในสภาพแวดล้อมได้โดยไม่เสียสุขภาพจิต มีโอกาสเลือกเรียนตามความสนใจและความถนัดของตน รู้สึกว่าบทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ ติดตามและอยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อีกทั้งสิ่งที่เรียนรู้ไม่สูญเปล่า สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้^{๑๙}

เจียมศักดิ์ ตริศิริรัตน์ และคณะ ได้กล่าวถึง ความสุขนั้นว่ามีความสำคัญเพราะเป็นฐาน ของความเก่งและความดี ถ้าเราโยงสิ่งที่เราทำไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตามเข้ากับความสุข เราจะได้ดีขึ้น ความสุขเป็นแรงจูงใจที่มีพลังสูงสุด นักเรียนที่มีความสุขในการเรียนจะตั้งใจเรียนและเรียนได้ดี เพราะฉะนั้นการศึกษาจะต้องทำให้คนคิดเชื่อมโยงได้ว่าไม่ว่าจะทำอะไรเขาจะทอย่างมีความสุข^{๒๐}

จากการศึกษาความสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุข จากนักวิชาการ ๔ ท่าน ดังต่อไปนี้ กนกวรรณ สุภาราญ, (๒๕๖๓), คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ, (๒๕๔๔), สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๕), ดร.ภัสสรดา จูเมฆา และ รศ.ดร.ปกรณ ประจันบาน, (๒๕๔๕) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ความสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ ดังตารางที่ ๒.๒

^{๑๗} กนกวรรณ สุภาราญ, จิตวิทยาเชิงบวกกว่าด้วยเรื่องการเรียนรู้ตามความถนัด การเรียนรู้อย่างมี ความสุข, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/70aOe> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๑๘} คันสนีย์ ฉัตรคุปต์; และคณะ, การเรียนรู้อย่างมีความสุข: สารเคมีในสมองกับความสุขและการ เรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร: สกายบุ๊กส์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑.

^{๑๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓-๓๕.

^{๒๐} เจียมศักดิ์ ตริศิริรัตน์ และคณะ, ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: หลักการสู่ปฏิบัติ, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔.

ตารางที่ ๒.๒ การวิเคราะห์ความสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ข้อ	ความสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุข	นักวิชาการ			
		๑	๒	๓	๔
๑	ช่วยแก้ไขและบรรเทาปัญหาที่มีมาอย่างยาวนานในระบบการศึกษา	✓			
๒	ส่งเสริมให้นักเรียนมีแนวโน้มในการพัฒนาตนเองทางด้านการเรียนรู้	✓	✓		
๓	เป็นฐานของความเก่งและความดีที่จะดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและประสิทธิภาพ		✓		✓
๔	รู้วิธีการปรับตัวให้อยู่ในสภาพแวดล้อมได้โดยไม่เสียสุขภาพจิต			✓	
๕	รับรู้ความหมายของการมีชีวิตอยู่ ยอมรับทั้งข้อดีและข้อด้อยของตนเอง			✓	

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑) = กนกวรรณ สุภาราญ, (๒๕๖๓)

๒) = ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ, (๒๕๔๔)

๓) = สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๕)

๔) = ดร.ลภัสรดา จูเมฆา และ รศ.ดร.ปกรณ ประจันบาน, (๒๕๔๕)

จากตารางที่ ๒.๒ ผู้วิจัยสามารถสรุปความสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ดังต่อไปนี้

ความสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุข คือ การเรียนรู้อย่างมีความสุขจะช่วยแก้ไขและบรรเทาปัญหาที่มีในระบบการศึกษา ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตนเองทั้งความเก่งและความดี รู้จักปรับตัวในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยไม่เสียสุขภาพจิต เข้าใจตนเองและเป้าหมายชีวิต ดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

๒.๒.๓ องค์ประกอบของการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข

กมล โพธิเย็น ได้กล่าวแนวคิดที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการส่งเสริมการเรียนรู้มีความสุขของผู้เรียน สะท้อนออกมาให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดความสุขหรือมีความพึงพอใจในการเรียนรู้ใน ๓ ด้าน^{๒๑} คือ

ด้านที่ ๑ ความสนใจใฝ่เรียนรู้ คือ พฤติกรรมของผู้เรียนที่จะเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้หรือมีความพึงพอใจที่ได้เรียนรู้ขณะนั้น หรือในผลระยะยาว

^{๒๑} กมล โพธิเย็น, “การจัดการเรียนรู้เพื่อนำความสุขสู่ผู้เรียน”, วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน-มีนาคม ๒๕๕๘-๕๙): ๑๒๑-๑๓๑.

หรือไม่ อย่างไรนั้น ครูผู้สอนจะสามารถสังเกตถึงการแสดงออกของผู้เรียนในขณะกำลังเรียนรู้ได้จากพฤติกรรมต่อไปนี้ เช่น ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานในการเรียนตื่นเต้นพร้อมให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอนได้จัดขึ้น แสดงความเอาใจใส่ต่อวิชาที่เรียนหรืองานที่ได้รับมอบหมาย เกิดความเพลิดเพลินในการเรียนโดยไม่สนใจสิ่งอื่น ๆ ไม่แสดงอาการท้อถอย เบื่อหน่ายเมื่อพบอุปสรรค หรือบทเรียนที่ยาก แต่ในขณะเดียวกันผู้เรียนจะแสดงความพยายามมุ่งแสวงหาคำตอบ และเข้าเรียนตรงเวลา และมักจะนั่งแถวหน้า ๆ เพื่อจะได้เรียนรู้อย่างใกล้ชิดตลอดจนอยู่ใกล้ครูผู้สอนให้มากที่สุด

ด้านที่ ๒ ความพึงพอใจในการเรียน คือ พฤติกรรมของผู้เรียนที่จะเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้หรือความพึงพอใจในการเรียนรู้อันจะกลายเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือภาพลักษณ์แห่งตนในตัวผู้เรียนอย่างเหมาะสม นั้นครูผู้สอนจะสามารถสังเกตถึงการแสดงออกของผู้เรียนในขณะกำลังเรียนได้จากพฤติกรรมต่อไปนี้ เช่น ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อผลการเรียนของตนเองสามารถยอมรับผลคะแนนและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ พร้อมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเองเพื่อให้ได้ผลการเรียนที่ดียิ่งขึ้น มีความพึงพอใจกับกฎระเบียบและกติกาต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามอย่างเต็มที่ และพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ในการเรียนรู้ในชั้นเรียน มีความรู้สึกดีต่อการทำงานกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มผู้เรียน พร้อมจะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น

ด้านที่ ๓ การเห็นคุณค่าในตนเอง คือ พฤติกรรมของผู้เรียนที่จะเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้หรือความพึงพอใจในการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตลอดจนพฤติกรรมประจำตนที่ครูผู้สอนสามารถจะสังเกตเห็นได้ต่อไปนี้ เช่น ผู้เรียนเป็นคนอารมณ์ดี ยิ้มง่าย มีความร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ ไม่หงุดหงิดง่าย สามารถยอมรับเกี่ยวกับบุคลิกภาพของตนตามที่เป็นจริงได้ด้วยความพอใจและพร้อมจะปรับเปลี่ยนให้ดีขึ้น สามารถยอมรับเกี่ยวกับความสามารถของตนเองตามความเป็นจริงในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความสามารถโดยแท้จริงของตนเองอย่างพอใจและพร้อมจะพัฒนาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

นฤมล อึ้งเจริญ ได้กล่าวแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างมีความสุข จำแนกออกเป็น ๓ ด้าน^{๒๒} ประกอบด้วย

๑. ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ผู้เรียนที่เกิดความรู้สึกพึงพอใจ ประทับใจ ภาคภูมิใจ และรักการเรียนรู้ ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ประกอบด้วย การเข้าชั้นเรียน

^{๒๒} นฤมล อึ้งเจริญ, “การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยบางประการกับการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างมีความสุขของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ กลุ่ม กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร”, ปริญญาโททางการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒).

การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เช่น การตอบคำถาม การตั้งคำถาม การแสดงความสามารถหน้าชั้นเรียน การทำแบบฝึกหัดการบ้าน การปฏิบัติภาระงานในช่วงเรียน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฟังคำอธิบายของครู การแสดงความคิดเห็น การมีโอกาเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ การได้แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ รวมถึงการมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียนและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๒. ด้านบุคคล หมายถึง ผู้เรียนมีความรู้สึกพึงพอใจ ประทับใจ ชอบใจ ภาคภูมิใจ ในการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นและครู ประกอบด้วย ความช่วยเหลือเกื้อกูล การให้ความร่วมมือ การให้อภัย การแสดงความรักความเอาใจใส่ การให้และการแบ่งปัน การมีเหตุผลยอมรับฟังความคิดเห็นคนอื่น การได้รับคำชมเชยและให้กำลังใจจากเพื่อนและครู รวมถึงการมีความภาคภูมิใจในตนเอง รักเพื่อน รักครู

๓. ด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง ผู้เรียนมีความรู้สึกพึงพอใจประทับใจ สบายใจ ภาคภูมิใจ มั่นใจในตนเอง จากการได้อยู่ในบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย บรรยากาศทางกายภาพและบรรยากาศทางจิตวิทยา เช่น ความสะอาด การจัดที่นั่ง ความเหมาะสมของแสง เสียง ป้ายนิเทศ สื่อการเรียนรู้ มุมส่งเสริมการเรียนรู้ มุมแสดงผลงานนักเรียน ความอบอุ่นและปลอดภัย รวมถึงการมีโอกาเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ และการได้แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ

กิตยวดี บุญชื่อ และคณะ ได้กล่าวแนวคิดที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบส่งเสริมช่วยให้การเรียนรู้ของเด็ก ๆ ดำเนินไปอย่างมีความสุข ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ ๖ ประการ^{๒๓} ที่พอสรุปได้ คือ

๑. เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่า เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติจากผู้ใหญ่อย่างมนุษย์คนหนึ่ง

๒. ครูให้ความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง เอาใจใส่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรม สม่ำเสมอ อารมณ์มั่นคง สดชื่นแจ่มใส วางตนเป็นแบบอย่างที่ดี เสียสละและอดทน

๓. เด็กเกิดความรักและภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลา เห็นคุณค่าของชีวิตและความเป็นมนุษย์ของตน ยอมรับจุดดี จุดด้อยของตน รู้วิธีปรับตัวให้อยู่ในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยไม่เสียสุขภาพจิต

๔. เด็กแต่ละคนได้มีโอกาเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ ได้ค้นพบความสามารถของตน ได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งและกว้างไกล เรียนให้เข้าใจและทำได้ รู้เคล็ดลับของการทำ

^{๒๓} กิตยวดี บุญชื่อและคณะ, การเรียนรู้อย่างมีความสุขการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔-๓๕.

สิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ และเรียนจนรู้จักวิธีคิด วิธีปฏิบัติของตนในอาชีพนั้น เสมือนเป็นคนที่อยู่ในอาชีพนั้นจริง ๆ ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างสร้างสรรค์เพื่อความสุขของตนเองและผู้อื่น

๕. เด็กได้รู้จักคิดและพัฒนาความคิดจากความรู้ที่ได้รับขยายวงไปสู่ความรู้ใหม่ เกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลอง อยากศึกษาให้ลึกซึ้งเพิ่มเติม รักการเรียนมีระบบในการเรียน และเห็นประโยชน์ของการเรียนซึ่งไม่ได้ขีดวงจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่อาจสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น

๖. การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในบทเรียน แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในสภาพความเป็นจริง เกิดประโยชน์และมีความหมายต่อตัวเขา รู้จักสืบเสาะหาคำตอบ ข้อสงสัยต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล มีความคิดเป็นของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ตกเป็นเครื่องมือของใคร รู้วิธีดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และสามารถให้ความช่วยเหลือและแนะนำผู้อื่นได้เมื่อเขาเติบโตขึ้น ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นครูอย่างแท้จริง ทั้งด้านคุณลักษณะนิสัย จิตใจ และด้านความรู้ความสามารถที่จะจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนา มีความสมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านจิตใจ เพื่อเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

ภัสสรดา จูเมฆา และ รศ.ดร.ปกรณ์ ประจันบาน ได้นิยามองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตครูในศตวรรษที่ ๒๑ ที่ใช้ในการวัดและประเมินจำแนกออกเป็น ๕ องค์ประกอบ^{๒๔} ดังนี้

๑. ด้านการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน หมายถึง การที่นักเรียนที่รับการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขจากครูแล้ว นักเรียนเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตัวเอง รักและศรัทธาเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่มั่นคงที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย ฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอ ศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม มีการจดบันทึกอย่างเป็นประจำ รู้จักปรับตัวเข้าสถานการณ์และโอกาส หมั่นฝึกและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความรักและศรัทธาเชื่อมั่นในตัวครูผู้สอนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และนักเรียนมีความพร้อมและมุ่งมั่นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อไปตลอดชีวิต

๒. ด้านคุณลักษณะ และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู หมายถึง ครู (นิสิตครู/นักศึกษาครู) ที่สามารถจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขจะต้องเป็นคนที่แสวงหาความรู้อยู่เสมอ หมั่นฝึกฝนและพัฒนาตนเองเพื่อมาถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้ให้แก่แก่นักเรียนอย่างเต็มที่ มี

^{๒๔} ภัสสรดา จูเมฆา และรศ.ดร.ปกรณ์ ประจันบาน, “การวิจัยและพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตครูในศตวรรษที่ ๒๑”, รายงานวิจัย, (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙), หน้า ๓.

ความรัก เมตตา จริใจ และใส่ใจต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง รู้จักธรรมชาติและตัวตนของนักเรียน ค้นหา จุดเด่นและจุดด้อยของนักเรียน เพื่อหาแนวทางลดจุดด้อยและเสริมจุดเด่นให้แก่นักเรียน ป้อนคำถาม และกระตุ้นให้นักเรียน ได้ใช้ความคิดและค้นหาคำตอบอยู่เสมอ ความรู้และมีความสามารถในการ จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและมีจิตวิญญาณความเป็นครู จัดหา ผลิต และใช้สื่อการเรียนรู้อยู่เสมอ เตรียมการก่อนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน ใช้จิตวิทยาการ เรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล กระตุ้นให้นักเรียนใช้กระบวนการคิดทำความเข้าใจสิ่ง ต่าง ๆ แทนการบอกคำตอบ จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและระดับความสามารถของนักเรียนเพื่อ ช่วยเอื้ออำนวยให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหา และ ประสบการณ์การเรียนรู้เดิมของนักเรียน เปิดโอกาสหรือกระตุ้นให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับ บุคคลอื่น เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างหลากหลาย จัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเชื่อมโยงเรื่องราว และแนวคิดของสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนกับความเป็นจริงของชีวิต เอาใจใส่ศิษย์ จุดไฟในใจและกระตุ้น ให้ศิษย์อยากเรียนรู้ต่อไปตลอดชีวิต ยินดีเปลี่ยนแปลงตนเองในทุกเรื่อง เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีของ นักเรียนและมุ่งมั่น พัฒนานักเรียนเพื่อเตรียมการให้นักเรียนออกไปทำงานหรือประกอบสัมมาชีพที่ใช้ ความรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

๓. ด้านการจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของ นักเรียน หมายถึง ครู (นิสิตครู/นักศึกษาครู) จะต้องจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนให้สะอาด เป็น ระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้ส่งเสริมความมีวินัย การรักษาสีสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ที่ดี จัดห้องเรียนให้มี บรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มีความทันสมัยก้าวทันต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ทางการศึกษา มีแหล่งค้นคว้าข้อมูลเพียงพอสำหรับการสืบค้นที่สามารถตอบสนองความสนใจใคร่รู้ ของนักเรียน จัดห้องเรียนให้สามารถรองรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับ ธรรมชาติ และความเป็นจริงหรือจัดการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน หรือนอกสถานที่เพื่อให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริงมากที่สุด จัดห้องเรียนให้มีบริเวณเพียงพอต่อการเคลื่อนการ ออกกำลังกาย ดนตรี หรือศิลปะ เพื่อให้เกิดการบูรณาการและผสมผสานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ มีความสุข จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ผ่อนคลายเป็นกันเอง ทั้งครูกับ นักเรียน นักเรียนกับนักเรียน จัดหาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่สามารถพัฒนาการ เรียนรู้แบบบูรณาการ โดยให้นักเรียนสามารถใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาจากการดำรงชีวิต จัดบรรยากาศ การเรียนรู้ให้เกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ ไม่เครียด ไม่เกิดความวิตกกังวล จัดบรรยากาศการ เรียนรู้ให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร ไว้วางใจ และเป็นที่พึ่งกันและกัน และจัดบรรยากาศการเรียนรู้แบบ ร่วมมือกันเรียน ไม่แข่งขัน ไม่ชิงดีชิงเด่นกัน นักเรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันเอง และเรียนรู้ร่วมกับครูได้

๔. ด้านการออกแบบบทเรียนและการสื่อประกอบการเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง ครู (นิสิตครู/นักศึกษาครู) จะต้องออกแบบบทเรียนให้สนุกสนาน แปลกใหม่ น่าสนใจ จูงใจ

ให้เกิดการติดตาม บทเรียนมีความสอดคล้องหรือสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สารและกระบวนการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว บทเรียนมีการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายากและสอดคล้องกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชานั้น ออกแบบให้ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ตามบทเรียนมุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดแบบต่าง ๆ ของนักเรียน ออกแบบบทเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดได้โดยเน้นให้นักเรียน ได้ฝึกคิด ฝึกทำ เกิดความจำและเข้าใจ และนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ในแต่ละบทเรียนอย่างเหมาะสมเพื่อทำให้ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้เต็มศักยภาพ ใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ที่เข้าใจความสนใจ สอดคล้องกับความสามารถ ตรงตามเป้าหมาย มีระดับความยาก-ง่ายเหมาะสมกับวัย และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคมในขณะนั้น เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ แก้ปัญหาและใช้กระบวนการคิด เลือกใช้สื่อที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน เช่น เกม ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้ของตนเอง เช่น เอกสารประกอบการเรียน

๕. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครู (นิสิตครู/นักศึกษาครู) สามารถกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนเป็นสำคัญ ลดการวัดและประเมินการเรียนรู้เพื่อตัดสินคุณค่าให้น้อยลงมากที่สุด เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของนักเรียนเชื่อมโยงกระบวนการวัดและประเมินผลกับการเรียนรู้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นเนื้อเดียวกัน เพื่อให้เกิดการวัดและประเมินการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน มีการกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลได้อย่างชัดเจนและแจ้งให้นักเรียนทราบก่อนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนวางแผนการเรียนรู้ล่วงหน้า และสามารถสร้างความท้าทาย กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในรูปของพฤติกรรมที่ผู้เรียนจะสามารถแสดงออกได้ สังเกตได้ วัดและประเมินได้ หรือผลงานที่ผู้เรียนจะสามารถทำได้จริงตามความสามารถ โดยครอบคลุมพฤติกรรมทุกด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ด้านทักษะ ด้านจิตพิสัยและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีการประเมินผลตาม ภาพจริงจากการสังเกตพฤติกรรม การนำเสนองาน การอภิปราย การตอบคำถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน การสะท้อนความคิด และการตรวจผลงานที่ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับการประเมินใหม่ เมื่อผลการประเมินเดิมยังไม่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนและนักเรียนต้องการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น เพื่อลดความเครียดจากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน และครูกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถเต็มศักยภาพในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทุกครั้ง สะท้อนผลการประเมินการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อใช้ผลการประเมินวางแผนพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบ นำเสนอผลการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งชั้นในภาพรวม เพื่อป้องกันผลกระทบย้อนกลับทางด้านจิตใจของ

นักเรียนเป็นรายบุคคล และการประเมินผลการเรียนรู้ หลังจากสิ้นสุดการเรียนรู้จะต้องสะท้อนการนำความรู้ความสามารถของนักเรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ปรีศนี จีรวงศ์รุ่งเรือง ได้กล่าวว่าแนวคิดที่สอดคล้องกับองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข^{๒๕}

๑. การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เมื่อนักเรียนเดินเข้ามาในโรงเรียน ห้องเรียนซึ่งมีบรรยากาศที่แจ่มใส มีชีวิตชีวามีรอยยิ้มการทักทายอย่างเป็นกันเอง ไม่มีเสียงไม้เรียว นักเรียนไม่ต้องนั่งนิ่ง ๆ คอยฟังคำสั่งของครูแต่เพียงอย่างเดียวเมื่อมีปัญหาที่จะมีครูเป็นที่ปรึกษา มีคำแนะนำที่เด็กสามารถนำไปปฏิบัติได้ สภาพการเรียนรู้การสอนที่เปิดกว้างให้อิสระในด้านการคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมจินตนาการของนักเรียนมีโอกาสได้วาดรูป เล่นกีฬา ทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งรายบุคคลและกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดความรักสามัคคี และนำไปสู่การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เกิดสังคมเล็ก ๆ ที่มีความสุข

๒. การรู้จักธรรมชาติของเด็ก เด็กนักเรียนก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีสมอง หัวใจ มีความคิด เป็นของตนเอง เพียงแต่เยาว์วัยกว่าผู้ใหญ่ ความต้องการของเด็กเป็นเรื่องพื้น ๆ ไม่ซับซ้อน ต้องการความสนุกสนานร่าเริง มีร่างกายที่แข็งแรง บางครั้งก็มีความทุกข์ทั้งจากตัวเด็กเอง กล่าวคือ รูปร่างหน้าตา ความมั่นใจในตนเอง สุขภาพ ความสามารถในการใช้อวัยวะต่าง ๆ เช่น การใช้สายตา บางคนอาจจะสายตาสั้น การพูดไม่ชัดเจนหรือติดอ่าง นอกจากนี้ความทุกข์อาจจะมาจากสภาพแวดล้อมรอบตัวนักเรียน เช่น ภูมิหลังของครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวของนักเรียนแต่ละคน ทำให้เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ครูควรมองเด็กด้วยใจเป็นธรรม ไม่ด่วนสรุปตัดสินดีกว่า ดี-เลว เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้และมีความจริงใจในการแก้ปัญหาให้กับเด็กทุกคนเอาใจเขามาใส่ใจเรา

๓. การจัดแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา การเรียนไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน ควรขยายวงกว้างสู่แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น แปลงเกษตร โรงฝึกงาน สวนหย่อม ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้หรือนอกโรงเรียน เช่น สวนสัตว์ สวนสนุก พิพิธภัณฑ์ ฟาร์ม ป่าเขา การที่นักเรียนมีโอกาสได้สัมผัสธรรมชาติ ได้เรียนรู้จากสถานที่จริงทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ดีทั้งยังช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย จำเจ

๔. การจัดให้เด็กเลือกเรียนตามความถนัด ตามที่ทราบกันแล้วว่านักเรียนแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตัวต่างกัน หรือมีความแตกต่างระหว่างบุคคลนั่นเอง เมื่อเขาค้นพบความสามารถของตนเองที่ชอบเร้น ตลอดจนได้รับโอกาสความสามารถพิเศษของเขาก็จะปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้น การ

^{๒๕} ปรีศนี จีรวงศ์รุ่งเรือง, “การเรียนรู้อย่างมีความสุข”, วารสารวิชาการเทคโนโลยี-ทักษะ, ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน-ตุลาคม ๒๕๕๒): ๒๘-๓๒.

เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำสิ่งที่ชอบและถนัดเท่ากับเป็นการส่งเสริมศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเด็กเอง ทั้งก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง จังหวะการกระตุ้นที่เหมาะสมจากครู ก็จะมีกำลังใจที่จะเติมเต็มความฝันของคนให้สมบูรณ์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จะทำให้เขามีความสุขมากขึ้น สภาพการเรียนรู้ในห้องเรียนปัจจุบันยังคงปิดกั้นทั้งพ่อและแม่ ผู้ปกครอง ตลอดจนครูคาดหวังให้เด็กสอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยได้ จึงเน้นแต่เรื่องวิชาสามัญโดยเฉพาะวิชาที่ใช้ในการสอบ ละเลยไม่สนใจความสามารถทางด้านอื่นของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีแต่ความทุกข์มากยิ่งขึ้นเพราะต้องเรียนในสิ่งที่ตนเองไม่ชอบ ไม่ถนัด

๕. บทเรียนสนุกและแปลกใหม่ การจัดบทเรียนให้มีความสนุกสนาน มีความแปลก มีความใหม่ ทันสมัย มีสาระชวนให้ตื่นเต้น จูงใจให้ติดตามตลอดเวลา ไม่อยากขาดเรียน มีการเชื่อมโยงความรู้เก่าไปสู่ความรู้ใหม่ ขณะเดียวกันก็มีสื่อที่เร้าใจ ให้เด็กอยากจะศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง กระตุ้นให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ จุดประกายความอยากรู้ เกิดการรับรู้ จำได้ เกิดความกระจำในความคิด สร้างจินตนาการ โยงความสัมพันธ์ของสิ่งที่คิดกับประสบการณ์ได้ การจัดบทเรียนคำนึงถึงนักเรียน โดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง บทเรียนมีองค์ประกอบที่ทำให้ให้นักเรียนและครูมีความสุขร่วมกันโดยครูต้องเปิดใจกว้าง พัฒนานตนเองให้ทันเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ในปัจจุบันมีครุต้นแบบที่คอยให้ความรู้แนะนำอย่างกัลยาณมิตร มีนักเทคโนโลยีทางการศึกษาผู้ซึ่งรู้และเข้าใจและสามารถสร้างสื่อที่จะทำให้นักเรียนพัฒนาถึงขั้นความรู้หรือปัญญา

๖. ครูมีความเมตตา จริงใจและอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั้งถึง ครู คือ ผู้รู้เรียนมา เพื่อจะให้ความรู้แก่นักเรียนด้วยวิธีการอันชาญฉลาดและน่าสนใจ ให้ความเป็นมิตรและให้หลักการในการดูแลตนเอง กล่าวคือ ครูต้องมีศาสตร์ คือ ความรู้พื้นฐานในเรื่องต่าง ๆ มากพอที่จะถ่ายทอดให้เด็กตามวัย และต้องมีศิลป์ คือ วิธีการถ่ายทอดขึ้นกับสภาวะและวุฒิภาวะของเด็กในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งยังต้องมีใจรักในความเป็นครู รักนักเรียน รักในสิ่งที่สอน มีจิตสำนึกในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง กล่าวกันว่า “ครู” เป็นตัวเงื่อนไขหลักที่จะผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติในการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้ ครูไทยส่วนใหญ่เป็นผลผลิตมาจากการเรียนการสอนแบบ ครูเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนวัฒนธรรมในการเลี้ยงดูเด็กไทยนั้น คนไทยชอบให้เด็กอยู่ในโอวาทเชื่อฟังผู้ใหญ่ อ่อนน้อม ถ่อมตน พุดน้อย ถ้าจะพูดก็ต้องอยู่ในกรอบที่ผู้ใหญ่ต้องการ ไม่ถามหรือโต้แย้ง ซึ่งถือว่าไม่สุภาพ กิริยาไม่งาม ก้าวร้าว บางครั้งผู้ใหญ่จะช่วยเหลือทำการต่าง ๆ แทนเด็ก ถือเป็นการเอ็นดูเด็ก แม้ว่าเด็กจะมีความสามารถคิดเอง ทำเองได้ พฤติกรรมเหล่านี้ ผู้ใหญ่เชื่อว่าถูกต้องก็ตาม สรุปว่าลักษณะครูมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน

กรมสุขภาพจิต ได้กล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างมีความสุข^{๒๖} ว่าประกอบด้วย

๑. ความภูมิใจในตนเอง การเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองเป็นทักษะหนึ่งของ องค์ประกอบด้านสุขที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นความคิด ความรู้สึกที่แต่ละบุคคลมีต่อตนเอง รับรู้ภาพรวมของตนเองว่ามีคุณค่า ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็น ผลจากการประสบความสำเร็จด้วยตนเองในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ประสบความสำเร็จด้านการเรียน การ งาน เป็นต้น ความภาคภูมิใจเป็นพื้นฐานทางจิตใจที่มีความสำคัญต่อชีวิต เพราะเป็นความรู้สึกที่เป็น สุขของชีวิตที่เกิดขึ้น หากสูญเสียความภูมิใจไปจะทำให้ตัวเองไร้ค่า ซึ่งคนที่สามารถเสริมสร้างความ ภาคภูมิใจในตนเอง สังเกตได้จากลักษณะพฤติกรรมการเห็นคุณค่าในตนเอง ระบุว่าตนเองมีคุณค่า สำหรับตนเองและผู้อื่น และความเชื่อมั่นในตนเอง

๒. ความพึงพอใจในชีวิต ธรรมชาติของความคิดของคนเราจะมีทั้งสุขและทุกข์ สลับกันตลอดเวลา การคิดในทางบวกจะทำให้คนเรามีความสุข และการคิดในทางลบจะทำให้เรามี ความทุกข์ ดังนั้นเวลาที่มีทุกข์เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเกิดจากเหตุการณ์กับตนเอง ผู้อื่นหรือในเรื่องของอนาคต นั้นเป็นเพราะว่าเรายังจะมีการคิดทางลบต่อสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ถ้าเรามีการปรับเปลี่ยนการคิดทางลบให้ เป็นไปในทางบวก ก็จะทำให้เกิดความสุขได้ เป็นลักษณะของการมองโลกในแง่ดี จะทำให้จิตใจเรา สงบได้ พึงพอใจในสิ่งที่มีอยู่เพื่อให้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งลักษณะของคนที่มี ความพึงพอใจในชีวิตจะรู้จักมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน และพึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

๓. ความสงบสุขทางใจ เป็นสภาวะของจิตและอารมณ์ที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าทั้ง ภายในและภายนอก ธรรมชาติของอารมณ์มักจะมีทั้งทุกข์และสุขสลับกันตลอดเวลา เมื่อเราทุกข์ มักจะคิดว่าตนเองมีแต่ความทุกข์อย่างเดียวหาความสุขไม่ได้เลย หากตระหนักรู้อารมณ์เข้ามาจัด ความทุกข์ได้ด้วยตนเอง ก็จะสามารถสร้างความสงบสุขให้กับตนเองได้

ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร ได้สรุปกล่าวถึงแนวคิดที่สอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อ นักเรียนทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนและทำให้นักเรียนเกิดความสุข^{๒๗} คือ

^{๒๖} กรมสุขภาพจิต, “การพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชนไทยอายุ ๑๒-๖๐ ปี”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: กรมสุขภาพจิต, ๒๕๕๓), หน้า ๘๓.

^{๒๗} ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร, “ผลการประยุกต์ใช้รูปแบบการสอนการเรียนรู้อย่างมีความสุข ในการสอน วิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”, วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (วิทยาศาสตร์ศึกษา), (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓.

๑. องค์ประกอบทางด้านความรัก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ของบิดามารดากับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างลูก ๆ ด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว

๒. องค์ประกอบทางด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนวัยเดียวกันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

๓. องค์ประกอบด้านความสนใจในการเรียน เมื่อนักเรียนมีความสนใจจะมีความตั้งใจเอาใจใส่ ขยันศึกษาค้นคว้าและทำกิจกรรมในวิชาที่เรียน ซึ่งส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ก่อให้เกิดความสำเร็จในด้านการเรียน และเกิดความสุขในการเรียน

จากการศึกษาองค์ประกอบของการเรียนรู้อย่างมีความสุข จากนักวิชาการ ๗ ท่าน ดังต่อไปนี้ กมล โพธิ์เย็น, (๒๕๕๙), นฤมล อึ้งเจริญ, (๒๕๕๒), กิตยวดี บุญเชื้อ และคณะ, (๒๕๔๐), ดร.ลภัสรดา จูเมฆา และ รศ.ดร.ปกรณ์ ประจันบาน, (๒๕๕๙), ปรีศนี จีรวงศ์รุ่งเรือง, (๒๕๔๒), กรมสุขภาพจิต, (๒๕๔๓), ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร, (๒๕๔๔) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์องค์ประกอบของการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ ดังตารางที่ ๒.๓

ตารางที่ ๒.๓ การวิเคราะห์องค์ประกอบส่งเสริมการเรียนรู้มีความสุข

องค์ประกอบส่งเสริมการเรียนรู้มีความสุข	นักวิชาการ						
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๑. คุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน		✓		✓			
๑) ความสนใจใฝ่เรียนรู้	✓		✓				✓
๒) การเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเอง	✓		✓			✓	
๓) การรู้จักคิดและพัฒนาความคิด			✓				
๔) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี							✓
๒. ความพร้อมการจัดการสอนของครู		✓		✓			
๑) ความเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน					✓		
๒) การออกแบบบทเรียนและสื่อประกอบการเรียนรู้				✓	✓		
๓) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้				✓			
๔) คุณลักษณะของครูผู้สอน			✓		✓		
๓. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศ		✓		✓			
๑) การจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ที่ดี					✓		
๒) การจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย					✓		
๓) บรรยากาศทางครอบครัวและสังคม							✓

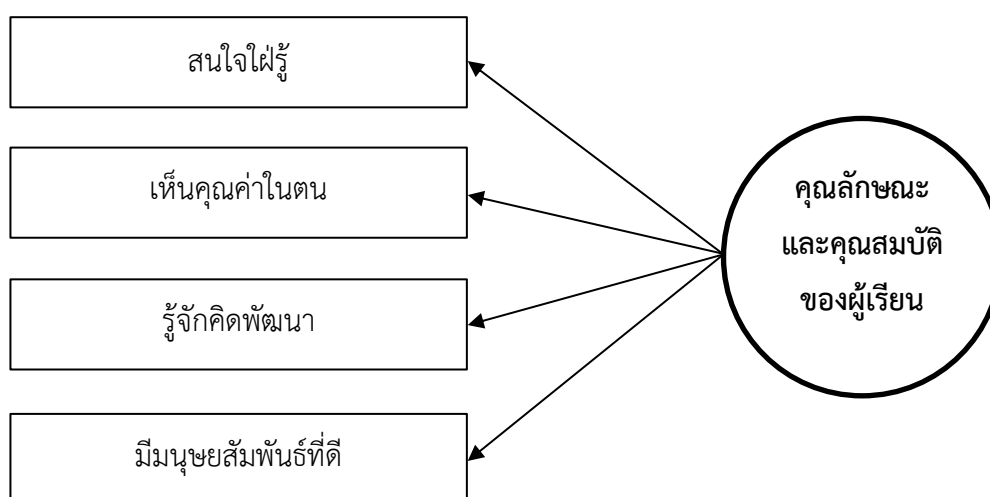
หมายเหตุอักษรย่อ :

จากตารางได้นำองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักวิชาการ
ทั้ง ๗ ท่าน มาวิเคราะห์

- ๑) = กมล โพธิเย็น, (๒๕๕๙)
- ๒) = นฤมล อึ้งเจริญ, (๒๕๕๒)
- ๓) = กิตยวดี บุญซื่อ และคณะ, (๒๕๔๐)
- ๔) = ดร.ลภัสสรดา จูเมฆา และ รศ.ดร.ปกรณ์ ประจันบาน, (๒๕๕๙)
- ๕) = ปรีศนี จีรวงศ์รุ่งเรือง, (๒๕๔๒)
- ๖) = กรมสุขภาพจิต, (๒๕๔๓)
- ๗) = ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร, (๒๕๔๔)

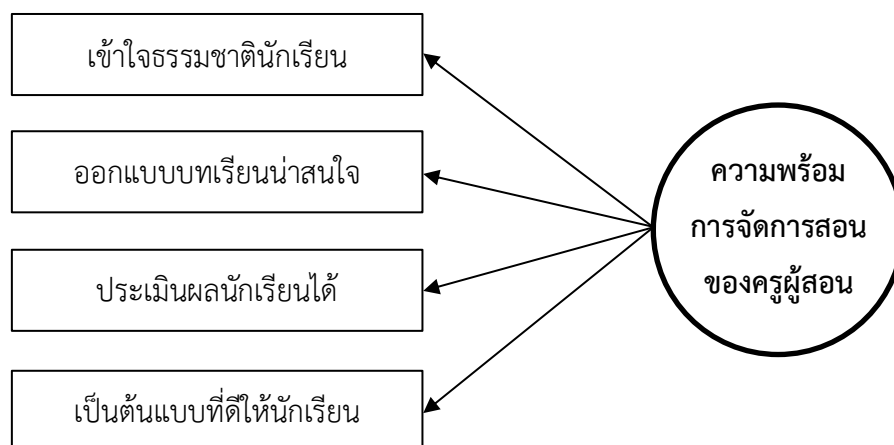
จากตารางที่ ๒.๓ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข
ได้ ๓ ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ด้านความพร้อมในการจัดการสอนของครู
และด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน หมายถึง คุณสมบัติที่จะช่วยให้ผู้เรียน
มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ รวมทั้งทักษะต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเติบโตไป
พร้อมกับการศึกษาและการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วย ๑) ความสนใจใฝ่เรียนรู้ ๒) การเห็นคุณค่า
และความภาคภูมิใจในตนเอง ๓) การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง และ ๔) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

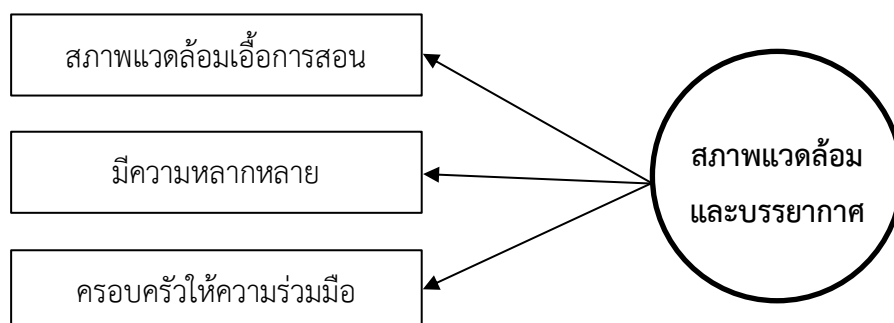
ภาพที่ ๒.๒ องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข
ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน

๒. ด้านความพร้อมการจัดการสอนของครู หมายถึง ความพร้อมที่ครูผู้สอนต้องมี เพื่อทำหน้าที่สอนและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ความพร้อมนี้เกี่ยวข้องกับ ทักษะ ความเข้าใจ และทัศนคติต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของครูผู้สอนในห้องเรียน ซึ่ง ประกอบด้วย ๑) ความเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน ๒) การออกแบบบทเรียนและสื่อประกอบการเรียนรู้ ๓) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ ๔) คุณลักษณะของครูผู้สอน

ภาพที่ ๒.๓ องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข
ด้านความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน

๓. ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ หมายถึง ความพร้อมและความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม ที่ช่วยคอยกระตุ้นทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย ๑) การจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ที่ดี ๒) การจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และ ๓) บรรยากาศทางครอบครัวที่ช่วยให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้

ภาพที่ ๒.๔ องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข
ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

๒.๒.๔ แนวคิดทฤษฎี กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข

วิเศษ ชินวงศ์ กล่าวว่า การทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้นั้นมีวิธีการดังต่อไปนี้^{๒๘}

๑. เด็กได้รับการยอมรับในความสามารถ ได้รับประสบการณ์ของความสำเร็จอยู่เสมอจนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ได้รับการชมเชย การเสริมแรง การทำงานที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ความถนัดจนสำเร็จ และเกิดความกล้าแสดงออกในสิ่งที่ดี

๒. เด็กได้รับการพัฒนาความสามารถที่มีอยู่อย่างแตกต่างกันเต็มตามศักยภาพ ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ

๓. เด็กได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นกัลยาณมิตรจากครูและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๔. เด็กได้รับการจัดบทเรียนที่สนุก น่าสนใจ ชวนติดตาม เป็นบทเรียนที่ช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบตนเอง รักและเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง

๕. เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่มีความหมายและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

๖. เด็กมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอที่จะให้นักเรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้า หาความรู้ตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน

๗. เด็กมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเกื้อกูลกัน ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้

๘. ศิษย์มีความรักความศรัทธาต่อครูผู้สอน สารที่เรียน รวมทั้งกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้

๙. สารและกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว และองค์กรต่าง ๆ

๑๐. กระบวนการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ

ขวัญเนตร คาวีวงศ์ ได้กล่าวถึง แนวคิดของการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุข การสร้างความสุขที่อาศัยปัจจัยภายนอกแต่เพียงอย่างเดียวอาจทำให้เกิดโทษได้ เช่น ทำให้นักเรียนเรีกร้องเอาแต่ใจตัวเอง ครูผู้นำทางแห่งการเรียนรู้ จึงต้องเข้าใจหลักการและมีแนวปฏิบัติได้ถูกต้อง คือ

๑. การสร้างบรรยากาศแห่งความรักให้เด็กมีความสุขนั้นไม่ใช่จุดหมาย แต่เป็นการสร้างปัจจัยเอื้อต่อการก้าวสู่เป้าหมาย

^{๒๘} วิเศษ ชินวงศ์, “การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๐ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๔): ๒๗-๓๓.

๒. จัดให้เด็กอยู่ในบรรยากาศแห่งความรัก หรือได้รับความรักในลักษณะที่ไม่รวมศูนย์เข้าหาตัว แต่ให้ขยายความรักออกไป เช่น รักครู รักเพื่อนและอยากช่วยเหลือผู้อื่น

๓. ครูควรสร้างนิสัยช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น และการร่วมกันคิดร่วมกันทำให้มากกว่าการพึ่งพาผู้อื่น

๔. ครูควรใช้ปัจจัยภายนอกช่วยทำให้สถานการณ์นั้นเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาปัจจัยภายใน คือ ความใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ในตัวเด็ก

๕. สถานการณ์การเรียนรู้ที่สนุก ต้องไม่ทำให้เด็กติดในความสนุก หรือเห็นแก่ความสนุก ต้อง ดำเนินไปในลักษณะที่ความสนุกนั้นเป็นปัจจัยนำไปสู่การใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ในเชิงสร้างสรรค์ตลอดชีวิต

สรุปได้ว่าการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างมีความสุขนั้น ครูผู้นำทางการเรียนรู้จำเป็นต้องมี เป้าหมายของการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ถูกต้อง กล่าวคือ เพื่อมุ่งสร้างนิสัยของการใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มิใช่เพื่อมุ่งให้นักเรียนเกิดความสุข สนุกในการเรียนเพียงอย่างเดียว ควรมุ่งสร้างคุณลักษณะของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น การพึ่งตนเองให้มากกว่าพึ่งผู้อื่น และการเป็นคนมีความคิดใฝ่สร้างสรรค์ เพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไปในอนาคต^{๒๙}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีภารกิจในการพัฒนาแผนการศึกษาของชาติและมุ่งนำแผนสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงได้เรียนเชิญคณะผู้เชี่ยวชาญให้พัฒนาและนำเสนอ ทฤษฎีการเรียนรู้ ได้เน้นพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ เพื่อให้ผู้เรียนเก่งดีมีสุขจากแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอน ๕ ประการ ทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้มีความสุข ๖ ทฤษฎี ดังนี้^{๓๐}

ทฤษฎีที่ ๑ สร้างความรักและความศรัทธา (love and respect)

การเรียนรู้บนฐานแห่งความรักและความศรัทธาของนักเรียนที่มีต่อครูและวิชา ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นเพราะ เมื่อนักเรียนเกิดความรักและความสนใจต่อบทเรียนต่อครู และต่อผู้ร่วมเรียนทำให้เกิดความศรัทธาและความเข้าใจตรงกันในระหว่างครูและนักเรียนด้วยกัน ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้มีความสุขได้โดยแนวคิดหลัก ดังนี้

๑. การเรียนบนฐานแห่งความรัก โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

^{๒๙} ขวัญเนตร คาวีวงศ์, **สรุปบทความทางวิชาการเรื่อง “เรียนให้มีความสุข”**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3Qyt0NZ> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๓๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **ทฤษฎีการเรียนรู้มีความสุข**, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิชสาราณราษฎ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

๑.๑ การสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างครูวิชาที่สอนนักเรียน ตัวครูเอง และธรรมชาติของมนุษย์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑.๑.๑ ครูและวิชาที่สอน คือ ครูต้องเข้าใจวิชาที่สอน มีความรู้ลึกกว้างและแม่นยำจึงจะสามารถสร้างบทเรียนที่มีคุณภาพ สร้างแผนการสอนที่เป็นขั้นตอน และเหมาะสมกับสภาพนักเรียน

๑.๑.๒ ครูและนักเรียน คือ ครูต้องเข้าใจนักเรียน รู้ภูมิหลังจุดเด่นและจุดด้อย และรู้ซึ่งถึงความคิด ความฝัน ความทุกข์และความสุขของนักเรียนแต่ละคน สัมผัสได้ถึงจิตใจและความรู้สึกของนักเรียนและพร้อมที่จะช่วยเหลือสนับสนุนให้นักเรียนได้พัฒนาไปในทางที่ถูกต้อง

๑.๑.๓ ครูและตัวครูเอง คือ ครูต้องเข้าใจตนเองเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบ มีสำนึกของการเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ มีความมุ่งมั่น ที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนด้วยวิธีการ ต่าง ๆ

๑.๑.๔ ครูและธรรมชาติของมนุษย์ คือ ครูต้องเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ต้องการกำลังใจ การยอมรับ และมีมิตรที่เชื่อใจได้ ความเป็นกัลยาณมิตรของครูเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการสร้างให้นักเรียนเกิดความรักและศรัทธา

๑.๒ การให้กำลังใจและให้โอกาส โดยครูยอมรับเด็กในสภาพที่เป็นอยู่ เปิดโอกาสให้ได้แสดงออก รักษาความยุติธรรม จริงใจและอดทน มุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาและแก้ไขปัญหาย่างนุ่มนวลด้วยเหตุผลโดยไม่ใช้อารมณ์

๒. บทเรียนที่สนุกและน่าสนใจ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จูงใจให้นักเรียนเกิดการตื่นตัว กระตือรือร้นสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียนติดตามและอยากแสวงหาความรู้ต่อไปอย่างไม่รู้จบซึ่งครูสามารถดำเนินการได้ดังนี้

๒.๑ การเตรียมการสอน โดยมีการกำหนดการสอนล่วงหน้า กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ชัดเจน มีการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และมีการวางแผนการสอนที่กระชับและรัดกุม

๒.๒ การทำแผนการสอนครูต้องทำอย่างต่อเนื่อง เนื้อหาไม่ซ้ำซ้อน มีการประเมินพัฒนาการของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง และประเมินนักเรียนด้วยกัน มีการรายงานผลความก้าวหน้าของการเรียน จัดช่วงเวลาให้มีความยืดหยุ่น เหมาะสมกับบทเรียนและได้สัดส่วนของวิชาต่อสัปดาห์

๒.๓ การเลือกสื่อประกอบบทเรียน จากสื่อที่ครูสร้างเอง หรือสื่อที่นักเรียนช่วยกันสร้าง โดยการจัดสัดส่วนของสื่อและบทเรียนให้ตรงตามสภาพวัยและความสามารถของนักเรียน มีการจัดหาสื่อที่เหมาะสมกับบทเรียนและตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

๒.๔ การประเมินพัฒนาการของนักเรียน นอกจากครูเป็นผู้ประเมินแล้ว ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง ประเมินนักเรียนด้วยกัน และมีการรายงานผลความก้าวหน้ารวมทั้งให้ทราบจุดอ่อนของตนเอง เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงให้พัฒนายิ่งขึ้นอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

๒.๕ การจัดช่วงเวลาการเรียน มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับบทเรียน สัดส่วนของวิชาต่อสัปดาห์ มีโอกาสได้พักผ่อนคลายความเครียดด้วยกิจกรรมที่สนุก ๆ ที่ผ่อนคลายแต่ได้สาระ

๒.๖ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนโดยสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ผ่อนคลาย แทรกอารมณ์ขัน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกระตุ้นให้เกิดการคิดสรุป และจับประเด็นที่สำคัญ ๆ ได้

๒.๗ การแก้ปัญหาโดยการใช้เหตุผลในการพิจารณารับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายการมองหาคำตอบที่ดีของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนคิดหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเองและการเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน

๓. การส่งเสริมความสนใจและสร้างความผูกพัน ครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนรักการเรียน โดยสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

๓.๑ ทำความรู้จักกับนักเรียน โดยศึกษาประวัตินักเรียนเป็นรายบุคคล จดจำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับนักเรียน ติดตามถามข่าวคราวในวาระต่าง ๆ

๓.๒ การรักษามิตรภาพด้วยการทำตัวให้เป็นที่น่าสนใจของนักเรียน โดยรักษาความลับของนักเรียน เห็นความสำคัญและความสามารถของนักเรียนทุกคน เอาใจใส่นักเรียนอย่างทั่วถึงจริงใจ และพร้อมที่จะช่วยเหลืออดทนเสียสละใช้คำพูดในเชิงสร้างสรรค์

ทฤษฎีที่ ๒ เห็นคุณค่าการเรียนรู้ (learning appreciation)

แนวคิดนี้ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าในการเรียนรู้ รู้ว่าเรียนไปทำไม เรียนไปเพื่ออะไร เรียนแล้วได้ อะไรเรียนแล้วจะเป็นอะไร และเรียนแล้วจะเป็นอย่างไรเมื่อนักเรียนเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน จะทำให้นักเรียนมีความตั้งใจเรียนและสนใจในการเรียนรู้ โดยมีแนวคิดและการดำเนินการดังนี้

๑. การเรียนที่มีความหมาย ประกอบด้วย บทเรียนเหมาะสมกับวัยและความสนใจ เนื้อหากระชับ กระชับ และง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีตัวอย่างที่ชัดเจน เราให้คิดและติดตามคำอธิบายไม่คลุมเครือ

๒. นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถพิเศษเฉพาะตัว มีจุดอ่อนที่ต้องการความช่วยเหลือ มีความสนใจและความถนัด มีความคิดและจิตใจ มีความชอบและความต้องการแตกต่างกัน

๓. นักเรียนจะเกิดความรักและเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน เมื่อบทเรียนนั้นสัมพันธ์กับสิ่งที่นักเรียนเคยรู้จักมาก่อน เนื้อหาวิชาที่เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เนื้อหาของวิชามีความหมาย

ที่เป็นรูปธรรมในจินตนาการของนักเรียน นักเรียนประสบความสำเร็จและมีผลงานเป็นที่ยอมรับและครูผู้สอนมีเมตตาความเป็นนักเองและให้โอกาสนักเรียน

ทฤษฎีที่ ๓ เปิดประตูสู่ธรรมชาติ (naturalization)

ในบางครั้งการเรียนเฉพาะในห้องเรียนอาจจะรู้สึกอึดอัด และคับแคบ นักเรียนจะมีความรู้สึกสดชื่นและมีชีวิตชีวาขึ้น หากได้มีการออกไปนอกห้องเรียน บทเรียนในห้องเรียนแม้จะสนุกสนานและได้ความรู้ เพียงใดแต่การเปิดโอกาสให้นักเรียนออกไปนอกห้องเรียนจะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกเสรีไม่กดดัน และเป็นธรรมชาติมากขึ้นโดยมีแนวคิดเน้น ให้นักเรียนเกิดความรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. บทเรียนในห้องเรียนจะน่าสนใจเมื่อมีสภาพห้องเรียนที่น่าเรียน ป้ายนิเทศที่สะดุดตาและเร้าความคิดมีสื่อการเรียนที่ตรงจุดประสงค์มีกิจกรรมที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสและเรียนรู้ด้วยตนเองมาก ๆ

๒. บทเรียนนอกห้องเรียนจะช่วยส่งเสริมการเรียน ทำให้นักเรียนได้เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนได้สัมผัสของจริง ไม่ใช่แค่ในหนังสือหรือภาพ ได้สังเกตและเปรียบเทียบสิ่งที่พบเห็น ได้ข้อคิดที่ต่างออกไปจากการเรียนนาน ๆ อาจทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคับแคบและอึดอัด การออกไปสู่ที่โล่งและกว้างจะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกที่เสรีไม่กดดันและเป็นธรรมชาติ

๓. การนำธรรมชาติมาเป็นบทเรียนอาจทำได้โดยจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่จัดห้องเรียนกลาง สวนหย่อมใต้ร่มไม้เขียวขจีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน จัดโครงการเยี่ยมสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ตรงแก่นักเรียน

๔. เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยให้คนในท้องถิ่นร่วมรับรู้กิจกรรมร่วมกันของโรงเรียน ส่งเสริมกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชุมชน ร่วมมือกับชุมชนในการแก้ปัญหาเด็กส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทฤษฎีที่ ๔ มุ่งมั่นและมั่นคง (willing and firm)

การรู้จักตนเอง รู้จุดดี และจุดด้อยของตนเอง ยอมรับสภาวะแห่งตน ไม่ดูถูกตนเอง ไม่โทษคนรอบข้าง ใจกว้าง และพร้อมที่จะปรับปรุงและแก้ไข รู้จักระงับอารมณ์ มั่นใจ และตั้งใจจริง ย่อมจะนำความสำเร็จในชีวิตมาให้แก่ตน ซึ่งจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าตนเอง และไม่คิดว่า ชีวิตของตนเองไร้ค่า คุณสมบัติเหล่านี้จะช่วยเพิ่มพูนและพัฒนาได้ในตัวนักเรียน ต้องมีผู้ช่วยเหลือแนะนำและให้โอกาส เมื่ออยู่บ้านต้องการให้พ่อแม่ช่วยเหลือ เมื่ออยู่โรงเรียนต้องการให้ครูช่วยเหลือ เมื่อนักเรียนมีความมั่นใจย่อมจะกล้าเผชิญสภาวะต่าง ๆ อย่างมั่นคง มีความแน่วแน่ในการตัดสินใจ มีความกล้า ที่จะเผชิญสิ่งที่จะเกิดขึ้น ทั้งยังมีหลักการและเหตุผลพอที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ อย่างเหมาะสมกับเวลา บุคคลและสภาพการณ์ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๑. การพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ทำได้โดยมองเห็นตนเองในส่วนดีและส่วนด้อย กล้ารับสภาพของตนเอง กล้ารับฟังคำวิจารณ์เกี่ยวกับตนเอง มุ่งมั่นพัฒนาและปรับปรุง รู้จักควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ และเห็นคุณค่าของตนเอง

๒. ความตั้งใจจริงจะเกิดขึ้น เมื่อรู้คุณค่าของสิ่งนั้น มีเป้าหมายที่ชัดเจน ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง และได้รับโอกาสเมื่อเกิดความผิดพลาด

๓. การพัฒนาความเชื่อมั่น ทำได้โดยเปิดใจรับความรู้ใหม่ รู้จักแยกแยะหาเหตุผล ไตร่ตรองหาคำตอบ รู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์และตัดสินใจโดยมีหลักการ

ทฤษฎีที่ ๕ ดำรงรักไมตรีจิต (friendship)

จากแนวคิดที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมและมีสัญชาตญาณของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวก ไม่ชอบอยู่โดดเดี่ยว แต่อีกด้านหนึ่งของสมองก็แออัดไปด้วยความคิดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงให้รู้ว่า คนคิดถึงแต่ตนเองนั้น จะเห็นได้ชัดในเด็ก ยิ่งเล็กเท่าไรยิ่งชัดเท่านั้น เมื่อโตขึ้นก็จะค่อย ๆ ลดลง การที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จะต้องมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น เข้าใจและเห็นใจผู้อื่น มีความอ่อนโยนและรู้จักผ่อนปรน รู้จักประมาณความสามารถแห่งตนไม่มุ่งมั่นเอาชนะโดยหลักแล้วนักเรียนควรจะได้เรียนรู้ว่าคนแม้จะคิดต่างกัน แต่ถ้ามีจุดมุ่งหมายปลายทางอันเดียวกัน ยอมรับฟังกันและกัน ช่วยกันคิดช่วยกันทำ เห็นความสำคัญของกันและกัน ทำงานร่วมกันโดยไม่มีอคติ มีความอดทนและอดกลั้นให้อภัย ให้โอกาสยอมรับเหตุผลและความเปลี่ยนแปลง สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สื่อความคิดและความรู้สึกด้วยความสุภาพอ่อนโยน จริงใจ และให้เกียรติ ให้กำลังใจแก่กันและกันแล้ว ความสำเร็จย่อมจะอยู่ไม่ไกล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น ทำได้โดยยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับความคิดและความสามารถของผู้อื่น เข้าใจและเห็นใจผู้อื่น มีความอ่อนโยน ผ่อนปรน รู้จักประมาณตนเอง รวมถึงการไม่มุ่งเอาชนะ

๒. การทำงานร่วมกัน โดยไม่มีอคติ ทำได้โดยมองผู้อื่นในแง่ดี มีความอดทนอดกลั้นให้อภัยให้โอกาสผู้อื่น ยอมรับฟังเหตุผลและการเปลี่ยนแปลง นึกถึงตนเองที่หลัง มีเป้าหมายอันเดียวกัน และสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

๓. การสื่อความคิดและความรู้สึก ทำได้โดยมีความสุภาพและอ่อนโยน ใช้คำพูดเชิงสร้างสรรค์ จริงใจ และให้เกียรติ ให้กำลังใจแก่กันและกัน รวมถึงมีความสามัคคีปรองดอง

ทฤษฎีที่ ๖ ชีวิตที่สมดุล (equilibrium of life)

การรักษาสมดุลชีวิต คือการปรับตนเองให้อยู่ในความพอเหมาะพอดี รู้ขีดจำกัดของความสามารถของตน มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามไม่มากไม่น้อย มีความสละสลวย ไม่หลงตัวเองและขณะเดียวกัน ก็ไม่ดูถูกตนเอง ผู้ที่ปฏิบัติเช่นนี้ได้ย่อมมีความสุข โดยมีแนวคิดและแนวดำเนินการดังนี้

๑. ความสุขทางใจ จะเกิดขึ้นเมื่อนักเรียนมีความรักและเป็นที่รัก ได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถ ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ทำ ได้รับคำชมเชยว่าเป็นคนดี เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีค่า และสมหวังในสิ่งที่ปรารถนา

๒. ความสุขทางกาย เกิดจากความรู้สึกว่าตนเองปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีที่อยู่ที่สูงบและสบาย มีอาหารกินโดยไม่หิวโหย มีเครื่องนุ่งห่มและของใช้ไม่ขาดแคลน และมีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

๓. การเรียนรู้ที่นำไปสู่ความสำเร็จ แบ่งออกเป็น

๓.๑ การเรียนรู้เพื่อให้รู้ (learn to know) คือ รู้ให้ชัด รู้ให้กระจ่าง ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ ไม่เคยเห็น ไม่เคยสัมผัส เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง สามารถคาดคะเนได้ใกล้เคียงและสร้างจินตนาการตามที่ได้เรียนรู้

๓.๒ การเรียนรู้เพื่อให้เชี่ยวชาญ (learn to do) คือ ต้องฝึกฝนจนสามารถทำให้เข้าใจขั้นตอน บอกขั้นตอนการปฏิบัติได้อย่างครบถ้วน ตอบคำถามหรืออธิบายได้และสามารถแสดงให้ดูเป็นตัวอย่างได้

๓.๓ การเรียนรู้เพื่อให้เป็น (learn to be) คือ เข้าใจธรรมชาติของสิ่งนั้น มีระบบในการคิดและปฏิบัติอย่างผู้ที่อยู่ในวิชาชีพนั้น ตลอดจนมีความรับผิดชอบในผลงานของตนเอง

สรุปแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุขนั้น ต้องอยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนที่มีบรรยากาศผ่อนคลาย มีความเป็นอิสระ ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ต้องแสดงออกอย่างนุ่มนวลเป็นมิตร มีความเมตตา เข้าใจให้กำลังใจและเกื้อกูลกัน รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว มีวิธีการหลากหลาย สื่อการเรียนน่าสนใจ มีการประเมินมุ่งเน้นตามศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล จึงจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

ธนพล บรรดาศักดิ์, กนกอร ชาเวียง และณฤมล จันทระเกษม ได้สรุปแนวทางการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล ไว้ดังนี้

๑. การเข้าใจในบทเรียนและผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีที่จะทำให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีความสุขนั้น มีวิธีดังนี้

๑.๑ บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยาก โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถในการยอมรับของผู้เรียน แต่ละวัย เนื้อหาวิชา มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อชีวิตและโลกรอบตัว

๑.๒ วิธีเรียนสนุก ไม่น่าเบื่อ และตอบสนองความสนใจใฝ่รู้ของผู้เรียน เนื้อหาที่เรียนไม่มากเกินไป จนผู้เรียนเกิดความเหนื่อยล้า และไม่น้อยเกินไปจนผู้เรียนหมดความสนใจ

๑.๓ ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้เพื่อมุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่าง ๆ รวมทั้งความคิด สร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ จากการประมวลข้อมูล และเหตุผลต่าง ๆ คิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ

๑.๔ มีกิจกรรมหลากหลายและสนุก ขวนให้ผู้เรียนสนใจบทเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ภาษาที่ใช้ต้องชักจูงใจผู้เรียน นุ่มนวล ให้กำลังใจ และเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์

๑.๕ แนวการเรียนรู้สัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสัมผัสกับความงาม และสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยไม่จำกัดสถานที่หรือเวลาในการเรียนรู้ และทุกคนมีสิทธิ์เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

๑.๖ สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนรู้เข้าใจให้เกิดการเรียนรู้เข้าใจตรงตามเป้าหมาย ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจน คือ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จนชัด (Learn to Know) เรียนจนทำได้ (Learn to Do) และเรียนเพื่อที่จะเป็น (Learn to Be)

๑.๗ การประเมินผล เน้นพัฒนาการของผู้เรียนในภาพรวมมากกว่าผลเรียนทางวิชาการและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินผลตนเองด้วย

๒. การสร้างแรงบันดาลใจในการเรียน การที่เข้ามาเรียนพยาบาลนั้น บางคนพ่อแม่เลือกให้เพราะเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ จบไปแล้วมีงานรองรับ บางคนเลือกเรียนตามเพื่อน บางคนไม่รู้จะเลือกเรียนอะไรและบังเอิญสอบได้ก็เลยเรียน บางคนมีความตั้งใจในการมาเรียนจริง ๆ เพราะต้องการเป็นพยาบาล แต่ไม่ว่าจะมาเรียนด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม เมื่อได้เข้ามาเรียนแล้วทุกคนจะต้องจบไปเป็นพยาบาลเหมือนกัน ผู้เขียนเชื่อเสมอว่า แรงบันดาลใจเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะเป็นพลังแห่งความสำเร็จ ซึ่งจะทำให้นักศึกษามีความมุ่งมั่น ตั้งใจเรียน และมีความสุขไปกับการเรียนในวิชาชีพนี้ ดังนั้นผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างประโยคทรงพลังในการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนพยาบาลไว้ดังนี้ “การได้เข้าเรียนในวิชาชีพพยาบาลนั้น ไม่ใช่ทุกคนที่จะมีโอกาสได้เรียน เมื่อเข้ามาเรียนแล้วจงทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด” “การเรียนพยาบาลเป็นการได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ อีกทั้งยังได้ช่วยเหลือบุคคลที่เรารัก จงภูมิใจที่ได้อยู่ในวิชาชีพนี้” “อย่าเพิ่งท้อ ถ้าพ่อแม่ยังไม่สุขสบาย” และ “ขยันและอดทน เพื่อคนที่รอคอย”

๓. การบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม ผู้เขียนเคยผ่านช่วงเวลานั้นมาแล้ว ทำให้รู้ว่าการใช้ชีวิตในวิทยาลัยนั้น ต้องมีการบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม ซึ่งนอกจากการเรียนแล้ว ยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักศึกษาเข้าร่วมอีก เช่น กิจกรรมรับน้อง กิจกรรมการเข้าประชุมเชียร์ เป็นต้น ผู้เขียนขอเสนอแนะใน เรื่องของการทำตารางเวลาว่าจะทำอะไรบ้างในแต่ละวัน ตารางเวลาจะช่วยเตือนว่าเวลานี้เราจะทำอะไร ซึ่ง จะช่วยให้นักศึกษาแบ่งเวลาในการเรียนและในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม อันเป็นการเสริมสร้างชีวิตที่มีความสมดุลและมีความสุขต่อไป

๔. ความรัก ความเมตตาของครูผู้สอน การที่ครูผู้สอนมีความรัก ความเอาใจใส่ มีความเมตตา อ่อนโยน และยุติธรรมกับนักศึกษา จะช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข การที่ครูผู้สอนให้ความรัก ความเมตตา และความรู้สึกที่ดีอย่างแท้จริง นักศึกษาจะรับรู้ได้ถึงความรู้สึกปรารถนาดีของครูผู้สอน เกิดกระบวนการเรียนรู้ เสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และที่สำคัญที่สุดจะเกิดความรักและความไว้วางใจระหว่างครูผู้สอนและนักศึกษา ส่งผลให้การเรียนของนักศึกษาดำเนินไปอย่างมีความสุข

๕. การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต นักศึกษาที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง จะสามารถจัดการกับความเครียดได้ดี นักศึกษาจะสามารถหาบุคคลในครอบครัวและนอกครอบครัวที่ไว้วางใจได้ และพร้อมจะให้กำลังใจมาช่วยแก้ปัญหาได้ จะทำให้นักศึกษามีที่ปรึกษาในการคิดแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่อไป

๖. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา กิจกรรมการเข้าค่ายธรรมะ เป็นต้น วิทยาลัยฯ ได้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังกล่าวให้กับนักศึกษาเป็นประจำทุกปี กิจกรรม ดังกล่าวจะส่งเสริมเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง รู้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เกิดความรัก ความเมตตา มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีคุณธรรมและจริยธรรม รู้จักการให้และการเสียสละ^{๓๑}

ปานทิพย์ พอดี ได้สรุปรูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุข (FART) ประกอบด้วยสัมพันธภาพในครอบครัว (Family relationship) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement motivation) สัมพันธภาพระหว่าง นักเรียนกับเพื่อน (Relationship between students and peers) คุณภาพการสอนของครู (Teacher teaching quality) มีรายละเอียดดังนี้

๑. สัมพันธภาพในครอบครัว (Family relationship) การแสดงออกด้านพฤติกรรมที่คนในครอบครัวปฏิบัติต่อกัน กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก พี่น้อง ที่มีความรักใคร่ห่วงใยกัน ไว้วางใจกัน ปรับตัวเข้าหากัน มีกิจกรรมร่วมกัน ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ดีต่อกัน ให้โอกาสแสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมให้ กำลังใจกัน ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีจะต้องมีความรักใคร่ห่วงใยกัน ไว้วางใจกัน ปรับตัวเข้าหากัน มีกิจกรรมร่วมกัน ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ดีต่อกัน ให้โอกาสแสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจกัน ประกอบด้วยพ่อแม่ / ผู้ปกครองทำให้นักเรียนรู้สึกอบอุ่นและรักครอบครัว นักเรียนมีปัญหาพ่อแม่ / ผู้ปกครองจะเป็นที่ปรึกษาที่ดี และพ่อแม่ / ผู้ปกครองให้กำลังใจเมื่อนักเรียนมีปัญหาในการเรียน

^{๓๑} ธนพล บรรดาศักดิ์, กนกอร ชาเวียง และณฤมล จันทระเกษม, “ความสุขของการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๓๕๗-๓๖๘.

๒. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement motivation) เป็นความปรารถนาที่จะประสบ ความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวังทั้งในด้านการเรียนและการทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อ ต่อความยากลำบาก ประกอบด้วย การตั้งความหวังไว้สูงและพยายามทำให้ได้อย่างที่หวัง ตระหนักถึง ความสำคัญของการเรียนตลอดชอบแก้ปัญหาด้วยวิธีของตนเองไม่ชอบตามใคร

๓. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เป็นพฤติกรรมที่นักเรียนกับเพื่อนปฏิบัติ ต่อกัน ด้านการเรียนและเรื่องส่วนตัวทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งในเรื่องการเรียนและเรื่องส่วนตัว การยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันตลอดจนการร่วมมือกัน ในการทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้เกิดความสำเร็จด้านการเรียน ประกอบด้วย การความช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการเรียนแก่กันและกัน การรับฟัง ปัญหาของกันและกันด้วยความเต็มใจและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือกันและกัน และการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมภายในชั้นเรียน

๔. คุณภาพการสอนของครู (Teacher teaching quality) ครูมีความสำคัญใน กระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กเป็นอย่างยิ่ง ครูควรมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ตนสอนเป็น อย่างดี^{๓๒}

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ, ๒๕๔๑: ๓๙) ได้เสนอแนะการจัดบรรยากาศในห้องเรียนไว้^{๓๓} ดังนี้

๑. มีการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนที่ผ่อนคลาย ไม่กดดันด้วยเนื้อหาที่ยาก เกินไปจนเด็กเกิดความล้า ไม่สนใจและบทเรียนไม่ยากเกินไปจนเด็กหมดความสนใจเนื้อหาต่อความ ต่อเนื่องกับบทเรียนที่เคยเรียนมาแล้ว

๒. มีการเปิดโอกาสให้เด็กกล้าแสดงออก ได้แสดงความสามารถเพื่อเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้กับตนเองซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ

๓. ส่งเสริมให้เด็กได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแต่ละกลุ่มและแลกเปลี่ยนความคิด ภายในชั้นเรียน เพื่อให้รู้จักการยอมรับเหตุผลของผู้อื่น

๔. ส่งเสริมให้เด็กได้มีการคิดและแก้ปัญหาโดยอาศัยเหตุผลประกอบการตัดสินใจ

^{๓๒} ปานทิพย์ พอดี, “รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุข (FART)”, วารสารวิชาการสังคมมนุษย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๗๘-๙๐.

^{๓๓} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การเรียนรู้สู่ทักษะชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๓๙.

๕. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่มีลักษณะส่งเสริมหรือกระตุ้น ความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศการจัดสภาพห้องที่สะอาด

๖. มีการจัดสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอ เพื่อให้เด็กได้สัมผัส มีขนาดพอเหมาะ มีสีสันสวยงาม เพื่อดึงดูดความสนใจและความเข้าใจ

๗. ส่งเสริมเด็กได้มีการศึกษาค้นคว้านอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมความรู้แก่ตนเอง

๘. จัดที่นั่งให้เรียนอย่างพอเหมาะ

๙. ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพัฒนาผลงานของผู้เรียนเองและให้เพื่อนช่วยในการประเมินผลงานของตนเองด้วย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี กระบวนการการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขจากนักวิชาการ ๖ ท่าน ดังต่อไปนี้ วิเศษ ชินวงศ์, (๒๕๔๔), ขวัญเนตร คาวีวงศ์, (๒๕๕๕), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๕), ธนพล บรรดาศักดิ์, (๒๕๖๐), ปานทิพย์ พอดิ, (๒๕๖๐), คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๑) ได้นำมาสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ ดังตารางที่ ๒.๔ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๔ การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี กระบวนการ การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ข้อ	กระบวนการการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุข	นักวิชาการ					
		๑	๒	๓	๔	๕	๖
การเสริมคุณสมบัตินักเรียนที่มีความสุข							
๑	ส่งเสริมให้ได้ยกยอมรับในความสามารถ ได้รับประสบการณ์ของความสำเร็จอยู่เสมอจนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง	√					
๒	ศิษย์มีความรักความศรัทธาต่อครูผู้สอน สาระที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้	√					
๓	เข้าใจความสามารถพิเศษเฉพาะตัว			√			
๔	ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักและเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน			√			
๕	พัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มองเห็นตนเองในส่วนดีและส่วนด้อย กล้ารับสภาพของตนเอง			√			
๖	ความตั้งใจจริงจะเกิดขึ้น เมื่อรู้คุณค่าของสิ่งนั้น มีเป้าหมายที่ชัดเจน			√			
๗	พัฒนาความเชื่อมั่น ทำได้โดยเปิดใจรับความรู้ใหม่ รู้จักแยกแยะหาเหตุผลไตร่ตรอง			√			

ข้อ	กระบวนการการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข	นักวิชาการ					
		๑	๒	๓	๔	๕	๖
๘	สัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน การทำงานร่วมกัน โดยไม่มีอคติ			√		√	
๙	สื่อโดยใช้คำพูดเชิงสร้างสรรค์ จริใจ และให้เกียรติ ให้กำลังใจแก่กันและกัน			√			
๑๐	มีความสุขทางใจ ประสบความสำเร็จในการเรียนและเห็นตนเองมีคุณค่า			√			
๑๑	รู้วิธีการเรียนที่จะประสบความสำเร็จ			√	√		
๑๒	การบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม				√		
๑๓	การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตในการจัดการความเครียด และมีที่ปรึกษาให้คำแนะนำ				√		
๑๔	มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ใฝ่สร้างสรรค์					√	
การสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนของครู							
๑	บทเรียนเหมาะสมกับวัยและมีความน่าสนใจ ชัดเจน ครบคลุม			√			
๒	เปิดโอกาสให้เด็กกล้าแสดงออก สร้างความมั่นใจให้กับตนเองทำให้เกิดความภาคภูมิใจ						√
๓	เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ	√					
๔	ครูปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรให้กับนักเรียน	√					
๕	จัดบทเรียนที่สนุก น่าสนใจ ชวนติดตาม เป็นบทเรียนที่ช่วยให้นักเรียนได้ ค้นพบตนเอง รักและเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้	√					
๖	กระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว และองค์กรต่าง ๆ	√					
๗	ครูควรสร้างนิสัยช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นและการร่วมกันคิดร่วมกัน ทำให้มากกว่าการฟัง		√				
๘	ต้องทำให้เกิดความสนุกที่เป็นปัจจัยนำไปสู่การใฝ่รู้ ใฝ่เรียนในเชิงสร้างสรรค์ตลอดชีวิต		√				
๙	การเข้าใจในบทเรียนและผู้เรียน มีความเข้าใจในเนื้อหาอย่างดี				√	√	
๑๐	สร้างแรงบันดาลใจในการเรียน				√		
๑๑	มีความรัก ความเมตตาแก่นักเรียน				√		

ข้อ	กระบวนการการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุข	นักวิชาการ					
		๑	๒	๓	๔	๕	๖
๑๒	มีการจัดสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอ เพื่อให้เด็กได้สัมผัส มีขนาดพอเหมาะ มีสีสันสวยงาม เพื่อดึงดูดความสนใจและความเข้าใจ						✓
๑๓	ส่งเสริมให้เด็กได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดในแต่ละกลุ่มและแลกเปลี่ยนความคิดภายในชั้นเรียน เพื่อให้รู้จักการยอมรับเหตุผลของผู้อื่น						✓
๑๔	ส่งเสริมให้เด็กได้มีการคิดและแก้ปัญหาโดยอาศัยเหตุผลประกอบการตัดสินใจ						✓
๑๕	ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพัฒนาผลงานของผู้เรียนเองและให้เพื่อนช่วยในการประเมินผลงานของตนเองด้วย						✓
๑๖	เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่มีความหมาย และนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้	✓					
๑๗	เด็กมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ห่วงใยมีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้	✓					
การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข							
๑	มีที่อยู่ที่สงบและสบาย ปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บ อันทำให้เกิดความสุขทางกาย			✓			
๒	เด็กมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอที่จะหาความรู้ตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน	✓					
๓	กระบวนการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่างๆ	✓					
๔	การสร้างบรรยากาศแห่งความสุข เป็นการสร้างปัจจัยเอื้อต่อการก้าวสู่เป้าหมาย		✓				
๕	จัดให้เด็กอยู่ในบรรยากาศแห่งความรัก ในลักษณะที่ไม่รวมศูนย์ เข้าหาตัว แต่ให้ขยายความรักออกไป เช่น รักครู รักเพื่อนและอยากช่วยเหลือผู้อื่น		✓				
๖	ห้องเรียนมีสภาพห้องเรียนที่น่าเรียน			✓			
๗	จัดให้มีการศึกษานอกสถานที่โดยการนำธรรมชาติมาเป็นบทเรียน			✓			

ข้อ	กระบวนการการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข	นักวิชาการ					
		๑	๒	๓	๔	๕	๖
๘	เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม			√			
๙	การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง มีจริยธรรม				√		
๑๐	ผู้ปกครองให้กำลังใจเมื่อนักเรียนมีปัญหาในการเรียน					√	
๑๑	มีการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนที่ผ่อนคลาย						√
๑๒	จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่มีลักษณะส่งเสริมหรือกระตุ้นความสนใจ						√
๑๓	ส่งเสริมเด็กได้มีการศึกษาค้นคว้านอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมความรู้แก่ตนเอง			√			√
๑๔	จัดที่นั่งให้เรียนอย่างพอเหมาะ						√

หมายเหตุอักษรย่อ

๑) = วิเศษ ชินวงศ์, (๒๕๔๔)

๒) = ขวัญเนตร คาวีวงศ์, (๒๕๕๕)

๓) = สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๕)

๔) = ธนพล บรรดาศักดิ์, (๒๕๖๐)

๕) = ปานทิพย์ พอดี, (๒๕๖๐)

๖) = คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๑)

จากตารางที่ ๒.๔ ผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข ได้โดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้านดังนี้

๑. การส่งเสริมคุณสมบัตินักเรียน ได้แก่ การส่งเสริมให้เด็กยอมรับในความสามารถ ได้รับประสบการณ์ของความสำเร็จอยู่เสมอจนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เข้าใจตนเองในส่วนดี ส่วนด้อย ความถนัดและความสามารถ มีความรักความศรัทธาต่อสิ่งที่เรียนและครูผู้สอน มีเป้าหมายที่ชัดเจน พัฒนาความเชื่อมั่น ทำได้โดยเปิดใจรับความรู้ใหม่ รู้จักแยกแยะหาเหตุผลไตร่ตรอง สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน การทำงานร่วมกัน โดยไม่มีอคติ ให้เกียรติ ให้กำลังใจแก่กันและกัน บริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม มีที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการแก้ปัญหา มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รู้วิธีการเรียนที่จะประสบความสำเร็จ มีความสุขใจที่ประสบความสำเร็จในการเรียนและเห็นตนเองมีค่า

๒. การสร้างความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนของครู ได้แก่ มีการเตรียมบทเรียนเหมาะสมกับวัยและความน่าสนใจ ชวนติดตาม ชัดเจน ครอบคลุม ช่วยให้นักเรียนได้

ค้นพบตนเอง รักและเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้ มีกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวและองค์กรต่าง ๆ เปิดโอกาสให้เด็กกล้าแสดงออก แลกเปลี่ยนความคิดในแต่ละกลุ่ม สร้างความมั่นใจให้กับตนเองทำให้เกิดความภาคภูมิใจตามความถนัดและความสนใจ ฝึกปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรให้กับนักเรียน สร้างนิสัยช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นและการร่วมกันคิดร่วมกันทำให้มากกว่าการฟังพา ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพัฒนาผลงานของผู้เรียนด้วยตนเองและเพื่อน

๓. การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข ได้แก่ มีสภาพห้องเรียนที่น่าเรียน แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอที่จะหาความรู้ตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีการจัดการศึกษาออกสถานที่โดยการนำธรรมชาติมาเป็นบทเรียน การสร้างบรรยากาศแห่งความสุข เป็นการสร้างปัจจัยเอื้อต่อการก้าวสู่เป้าหมาย

๒.๒.๕ ประโยชน์ของการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ณัฐชา วรธนะวิโรจน์ ได้กล่าวถึง เมื่อเด็กมีความสุขในการเรียนรู้จะทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมความสุขในเด็กปฐมวัยนั้น จะมีคุณค่าและประโยชน์ต่อเด็กในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. ช่วยให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมความสุข จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ถึงคุณค่าแห่งตน เรียนรู้ว่าตนเองเป็นคนมีความสำคัญ มีส่วนในการสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม ทำให้รู้สึกว่ามีคุณค่าในการดำเนินชีวิต นำไปสู่การสร้างความรู้สึที่ดีและมีความภาคภูมิใจในตนเอง

๒. ช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียน ไม่มีความตึงเครียด เด็กรู้สึกว่าการเรียนน่าสนใจ น่าเรียนรู้ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่นระหว่างครูกับเด็กจนเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน จะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น

๓. ช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี เด็กที่มีความสุขในการเรียนจะรู้สึกผ่อนคลาย ไม่มีความกังวล รู้สึกปลอดภัย สามารถคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี ทำให้สามารถจัดการกับปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีด้วย

๔. ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของการมีความสุข ความรู้สึกร่าเริงแจ่มใส มองโลกในแง่ดี ทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย มีความอ่อนโยนในจิตใจ จึงทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมในเชิงบวกต่อบุคคลรอบข้างซึ่งเป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น

๕. ช่วยให้เด็กรับรู้อารมณ์ของตนเองและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมความสุข เป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เรียนรู้คุณค่าของตนเอง ไม่กระทำสิ่งใดที่เป็นพฤติกรรมด้านลบ เรียนรู้ที่จะ

จัดการอารมณ์ของตนเองอย่างเหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการฝึกฝน ดังนั้นถ้ามีสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดหรือกระตุ้นอารมณ์ในด้านลบ เด็กที่มีพฤติกรรมความสุขจะสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริง

๖. ช่วยให้ได้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เด็กที่มีพฤติกรรมความสุขจะประพฤติปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ ลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว พฤติกรรมที่ผิดกฎกติกาและข้อตกลงต่าง ๆ ของสังคม จึงทำให้การอยู่ร่วมกันมีความสุขมากขึ้น

๗. ส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม พฤติกรรมที่แสดงออกด้วยคำพูดและการปฏิบัติในสิ่งที่ดี ก็ถือเป็นพฤติกรรมความสุขด้วย เช่น การมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือให้กำลังใจ การมีเมตตากรุณาต่อสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ก็เป็นพฤติกรรมความสุขเช่นเดียวกัน^{๓๔}

นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนรู้อย่างมีความสุขไว้ว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตและเรียนรู้ ในขณะที่เด็กปฐมวัยกำลังพัฒนา มีความสำคัญในการทำให้เด็กมีความสุข สมองของเด็กมีการพัฒนาส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ดีขึ้น จากการศึกษาพบว่าเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ได้รับการกระตุ้นด้านภาษาจากแม่ที่มีการศึกษาดีจะมีความสามารถในด้านคำศัพท์ (vocabulary) ดีกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการกระตุ้นอย่างชัดเจนเมื่อเด็กอายุ ๑๘ เดือน และเมื่ออายุ ๓ ปีเด็กเหล่านี้จะมีคำศัพท์มากกว่าเด็กอื่น ๒-๓ เท่า ส่งผลให้เด็กเหล่านี้สามารถพัฒนาต่อไปได้เร็วกว่าเด็กอื่นเมื่อเข้าโรงเรียนด้วย ดังที่กล่าวแล้วว่า ประสบการณ์ที่เด็กปฐมวัยได้รับในช่วงแรกของชีวิตนั้น ไม่เพียงมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก ยังมีผลต่อสุขภาพด้วย เด็กที่มีปัจจัยเสี่ยงหรือความเครียดที่สำคัญในวัยเด็กจะมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นต่อการมีปัญหาด้านสุขภาพในวัยผู้ใหญ่ ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคอ้วน โรคหลอดเลือดสมองและโรคเมเร็งบางชนิด ดังนั้น การทำให้เด็กปฐมวัยมีความสุขโดยการลดความเครียดเหล่านี้ก็จะช่วยลดปัญหาด้านสุขภาพในวัยผู้ใหญ่ ทั้งปัญหาด้านสุขภาพทางกายและปัญหาด้านสุขภาพจิตด้วย เมื่อเด็กปฐมวัยมีความสุขเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะสามารถประกอบอาชีพ ทำงานให้ผลผลิต ไม่เป็นภาระแก่สังคม ไม่ก่ออาชญากรรมให้เกิดความเสียหาย รวมทั้งรัฐก็สามารถจัดเก็บรายได้จากภาษีเพื่อนำมาพัฒนาประเทศชาติได้ต่อไปด้วย^{๓๕}

^{๓๔} ญัฐฐา วรรณะวิโรจน์, *ความสุขของเด็กปฐมวัย*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/Zruxl> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๓๕} นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช, *ความสุขของเด็กปฐมวัย ร่วมกันสร้างสุข ลดทุกข์ พัฒนาเด็กทุกวัยเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/8LF3y> [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

เพชรรัตน์ โคตรไชย ได้กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งปัจจุบันและอนาคต ดังนี้

๑. ทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดี มีความสุข สดชื่น เบิกบาน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพที่ดีในอนาคต

๒. ทำให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจ ใฝ่เรียนรู้ ไม่ท้อแท้ หรือท้อถอย เป็นการส่งเสริมนิสัย ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และรักการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตลอดชีวิต

๓. ทำให้ผู้เรียนมีจิตใจที่ดีงาม เพราะเด็กที่เจริญเติบโตขึ้นในบรรยากาศแห่งความรัก ก็จะรู้จักรักผู้อื่น เพื่อแผ่ความรู้สึกรักและความสัมพันธ์ที่ดีกว้างออกไป และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป

๔. ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง และมีกำลังใจที่จะทำสิ่งที่ดีงามตลอดไป

๕. ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพราะการเรียนรู้ที่มีความสุขเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เป็นการฝึกการยอมรับ การเข้าใจ เห็นใจผู้อื่น ไม่มุ่งมั่นเอาชนะ มีเหตุผล ฝึกความอดทน อดกลั้น รู้จักผ่อนปรน รู้จักให้อภัย เป็นต้น^{๓๖}

ขวัญเนตร คาวีวงศ์ กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งปัจจุบันและอนาคต ดังนี้

๑. ทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดี มีความสุข สดชื่น เบิกบาน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพที่ดีในอนาคต

๒. ทำให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจ ใฝ่เรียนรู้ ไม่ท้อแท้

๓. ทำให้ผู้เรียนมีจิตใจที่ดีงาม เพราะเด็กที่เจริญเติบโตขึ้นในบรรยากาศแห่งความรัก ก็จะรู้จักรักผู้อื่น

๔. ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง และมีกำลังใจที่จะทำสิ่งที่ดีงามตลอดไป

๕. ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพราะการเรียนรู้ที่มีความสุขเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เป็นการฝึกการยอมรับ การรู้จักเข้าใจ และเห็นใจผู้อื่น^{๓๗}

สุชีรา วิบูลย์สุข ได้กล่าวว่า การที่ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นตามลำดับ และหากส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดแรงจูงใจ เกิดความรู้สึที่ดีต่อตนเอง โรงเรียนครูและเพื่อนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะเป็นช่วยส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้

^{๓๖} เพชรรัตน์ โคตรไชย, *เรียนรู้อย่างมีความสุข*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/400075> [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๓๗} ขวัญเนตร คาวีวงศ์, *สรุปบทความทางวิชาการเรื่อง “เรียนให้มีความสุข”*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3Qyt0NZ> [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

เห็นคุณค่า และพัฒนาศักยภาพตามที่ตนเองถนัดและสนใจจะนำไปสู่การปรับตัวต่อสังคมอย่างมีความสุขต่อไปในอนาคต^{๓๘}

ผู้วิจัยสามารถสรุปประโยชน์ของการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข ได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข จะช่วยให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง ประสบความสำเร็จในการเรียนปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีสุขภาพจิตที่ดี ส่งเสริมนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และรักการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตลอดชีวิต

๒.๓ หลักพุทธธรรมที่ใช้ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๒.๓.๑ หลักธรรมที่ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข

หลักบุญนิมิตแห่งมรรค

ในเรื่องเกี่ยวกับบุญนิมิตแห่งมรรคนั้น ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “เป็นตัวนำ เป็นบุญนิมิตเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘”^{๓๙} กล่าวคือ เป็นทั้งเครื่องช่วยนำเข้าสู่ทางและเป็นเครื่องช่วยในการเดินทางให้ได้ผลดี จนบรรลุถึงจุดหมายหมาย หรือเป็นตัวนำและตัวช่วยเพื่อให้กระบวนการการศึกษา และการดำเนินชีวิตที่ดั่งามเป็นระบบที่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือ จุดเริ่มต้นของการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาชีวิตให้พบกับความสุข มี ๗ ประการ ได้แก่ กัลยาณมิตตตา สีสัมปทา ฉันทสัมปทา อตตสัมปทา ทิฏฐิสัมปทา อปมาทสัมปทา และโยนิโสมนสิการสัมปทา

ความหมายบุญนิมิตแห่งมรรค

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของบุญนิมิตแห่งมรรคจากนักวิชาการ ซึ่งได้ให้ความหมายของบุญนิมิตแห่งมรรคไว้หลายประการ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า บุญนิมิตแห่งมรรค คือ สิ่งที่สื่อแสดง หรือเครื่องหมายนำหน้า ซึ่งสื่อแสดงว่าการปฏิบัติตามมรรคกำลังจะเกิดขึ้น ใช้คำไทยง่าย ๆ ว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดั่งาม ถ้าโยงเข้ามาหาการศึกษา ก็เรียกได้ว่าเป็น รุ่งอรุณของการศึกษา ธรรมหรือหลักปฏิบัติและคุณสมบัติ ๗ ประการนี้ เป็นทั้งตัวนำเข้าสู่ทางดำเนินชีวิตที่ดั่งาม และเป็นตัวกำกับประคับประคองให้คนเดินหน้าไปด้วยดี ในทางดำเนินชีวิตที่ดั่งามนั้น เป็นหลักประกันว่าการพัฒนาตนของบุคคลจะเริ่มต้น และดำเนินก้าวหน้าต่อไป เหมือนกับการปรากฏขึ้นของแสงเงินแสงทอง หรือรุ่งอรุณ เป็นหลักประกันว่า อาทิตย์จะอุทัยแล้วดำเนินไปตามวิถีโคจรในท้องฟ้า พร้อมด้วยแสงสว่างแห่งกลางวันจะตามมา เป็นทั้งเครื่องช่วยนำเข้าสู่ทางและเป็นเครื่องช่วยในการเดินทางให้ได้ผลดี จนบรรลุ

^{๓๘} สุชีรา วิบูลย์สุข, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักศึกษาแพทย์ระดับชั้นปรีคลินิก”, วารสารเวชบันทึกศิริราช, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑-๒ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๗๐-๗๖.

^{๓๙} ส.ม. (ไทย) ๑๑/๑๔๐-๑๓๖/๓๐-๓๑.

ถึงจุดมุ่งหมาย หรือเป็นทั้งตัวนำและตัวช่วย หลักธรรมชุดนี้ถูกมองข้าม ละเลย หรือหลงลืมกันมานาน ถึงเวลาแล้วที่จะรื้อฟื้นขึ้นมาสู่ความสนใจและการปฏิบัติจริง เพื่อให้กระบวนการการศึกษา และการดำเนินชีวิตที่ดีงามเป็นระบบที่ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยเฉพาะจะต้องถือเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษา^{๔๐}

นิธิ ศิริพัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “บุพนิมิตแห่งมรรค ๗” หมายถึงธรรมที่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกล่วงหน้าว่า “มรรคมืองค์ ๘” ประการอันประเสริฐจะเกิดขึ้นแก่ผู้นั้น ดุจแสงอรุณเป็นบุพนิมิตของการที่ดวงอาทิตย์จะอุทัย^{๔๑}

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ว่า “บุพนิมิตแห่งมรรค ๗” เป็นพุทธธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ ไว้เป็นอันมากว่า เป็นปัจจัยสำคัญอันเป็นจุดเริ่มต้นของการมีชีวิตที่มีการศึกษา หรือเป็นจุดตั้งต้นของการดำเนินอยู่บนเส้นทางของการเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หรือการดำเนินอยู่บนอริยมรรค^{๔๒}

พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวไว้ว่า บุพนิมิตแห่งมรรค บ่งบอกถึงสภาวะหรือปัจจัยที่นำมาสู่ทางสว่างไสวทางปัญญา ดังพระพุทธองค์ได้ตรัสว่า โยนิโสมนสิการ และกัลยาณมิตร เป็นบุพนิมิตหรือรุ่งอรุณแห่งวิถีที่ดีงาม คือ อริยมรรคที่มีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ^{๔๓}

สุภีร์ ทุมทอง ได้กล่าวไว้ว่า บุพนิมิตแห่งอริยมรรค เป็นวิธีการฝึกอบรมมรรคต่อไป เป็นธรรมะที่เกื้อหนุน เป็นธรรมะที่เป็นพื้นฐาน เป็นธรรมะที่เป็นเครื่องหมายว่า จะมีอริยมรรคเกิดขึ้นได้ในอนาคต เป็นอุปการะในการเจริญอริยมรรค^{๔๔}

จากการศึกษาความหมายบุพนิมิตแห่งมรรคของนักวิชาการ ๕ ท่าน ได้แก่ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๕๓๓), นธิ ศิริพัฒน์ (๒๕๖๒), พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, (๒๕๕๒) , พระไพศาล วิสาโล, (๒๕๔๕), สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐)) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ความหมายบุพนิมิตแห่งมรรคได้ดังตารางที่ ๒.๕

^{๔๐} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), รุ่งอรุณของการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกเชียงใหม่, ๒๕๓๓), หน้า ๔-๕.

^{๔๑} นธิ ศิริพัฒน์, ธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3tGZf3p> [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๔๒} พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, เชิญตะวัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://thaiza.com/vdo/dharma/31545/> [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๔๓} พระไพศาล วิสาโล, ทุกข์ พาให้พ้นทุกข์ได้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://thaiza.com/vdo/dharma/31545/> [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๔๔} สุภีร์ ทุมทอง, อริยมรรคมืองค์ ๘ (ชุดโพธิปักขิยธรรม), (นนทบุรี : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๓๔๗.

ตารางที่ ๒.๕ การวิเคราะห์ความหมายบุพนิมิตแห่งมรรค

ข้อ	ความหมายของบุพนิมิตแห่งมรรค	นักวิชาการ				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	สิ่งที่เป็นตัวบ่งบอกและเป็นปัจจัยในการเข้าสู่ทางที่ติงาม	✓	✓		✓	
๒	ใช้เป็นหลักปฏิบัติหรือคุณสมบัติ ๗ ประการในการศึกษา	✓				
๓	จุดเริ่มต้นของการศึกษา	✓		✓		
๔	ธรรมที่เป็นพื้นฐานและเกื้อหนุนในการเข้าสู่ เส้นทาง การดำเนินชีวิตที่ติงาม				✓	✓
๕	นำพาผู้เรียนเข้าสู่ทางสว่างไสวแห่งปัญญา				✓	

หมายเหตุอักษรย่อ:

จากตารางได้นำความหมายบุพนิมิตแห่งมรรคของนักวิชาการทั้ง ๕ ท่าน มาวิเคราะห์

๑) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๔๓๓)

๒) นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔)

๓) พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, (๒๕๕๒)

๔) พระไพศาล วิสาโล, (๒๕๔๕)

๕) สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐)

จากตารางวิเคราะห์ความหมายบุพนิมิตแห่งมรรค ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สิ่งที่เป็นตัวบ่งบอกเป็นปัจจัยพื้นฐานและเกื้อหนุนในการเข้าสู่เส้นทางที่ติงาม ใช้เป็นหลักปฏิบัติหรือคุณสมบัติในการเริ่มต้นของการศึกษาที่จะนำพาสู่ทางสว่างไสวแห่งปัญญา

๒.๓.๒ องค์ประกอบของบุพนิมิตแห่งมรรค

องค์ประกอบที่ ๑ กัลยาณมิตตตา

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของกัลยาณมิตตตจากนักวิชาการ ซึ่งได้ให้ความหมายของกัลยาณมิตตตหลายประการ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

สุภีร์ ทุมทอง ได้ให้ความหมายไว้ว่า กัลยาณมิตตตา คือ มิตรที่ดี มิตรที่คอยแนะนำ ให้หลีกเลี่ยง สิ่งที่เป็นโทษ สถานที่มีหนามไม่ให้เข้าไป ชั่วไม่ให้ทำ บางที่เราชอบทำชั่วอยู่ เราก็อาจจะไม่ชอบพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงไม่ให้พูดมาก ให้สำรวมระวัง บางที่เรา พูดมาก เราก็อาจจะไม่ชอบพระองค์ไป บางคนก็เชื่อ แต่ไม่ยอมทำตามสักที ต้องเชื่อด้วยและทำตามด้วย^{๔๔}

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๒.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ธรรมข้อนี้เป็นหลักปฏิบัติสำคัญที่ทำให้มั่นใจว่า เด็กจะมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี และรู้จักใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมที่ดีนั้น เรียกตามภาษาทางธรรมว่า ความมีกัลยาณมิตร หรือพูดให้คลุมความกว้างขึ้นอีกว่า การมีและการได้กัลยาณมิตร เรียกเป็นคำศัพท์ว่า กัลยาณมิตตตา ความมีกัลยาณมิตรนี้ แยกความหมายได้เป็น ๒ ชั้น คือ

๑. การที่สังคมเป็นกัลยาณมิตร หรือจัดสรรกัลยาณมิตรให้ โดยเฉพาะผู้รับผิดชอบในสังคมทำหน้าที่จัดหา จัดสรร และทำตัวให้เป็นกัลยาณมิตรแก่เด็กหรือผู้เรียน เช่น พ่อแม่ทำตนเป็นพ่อแม่ที่ดี ครูอาจารย์ประพฤติตนทำหน้าที่เป็นครูอาจารย์ที่ดี สื่อมวลชนเสนอข่าวสารข้อมูลที่ดีงามเป็นประโยชน์ จัดทำรายการที่มีคุณค่า ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่ดี ผู้บริหารและผู้ปกครองจัดสรรสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เอื้ออำนวยบริการข่าวสารข้อมูลและแหล่งความรู้ เช่น ห้องสมุดที่ดี เป็นต้น ผู้ใหญ่และผู้เฒ่าในสังคม ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี และคนเหล่านี้ทั้งหมดคอยช่วยชี้แนะให้เด็ก และเยาวชน รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และถือเอาแบบอย่างที่ดี

๒. การที่ตัวเด็กเองรู้จักเลือกคบหา กัลยาณมิตร คือ เด็กรู้จักเลือกคบคนดี รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ที่ดี และรู้จักถือเอาแบบอย่างที่ดี หรือรู้จักเลือกบุคคลที่จะนิยมเป็นแบบอย่างในความประพฤติ หรือในการครองชีวิต เช่น รู้จักใช้ห้องสมุด รู้จักเลือกอ่านหนังสือ รู้จักเลือกรายการโทรทัศน์

รุ่งอรุณของการศึกษา เริ่มขึ้นแท้จริงในชั้นที่ ๒ คือ เริ่มขึ้นต่อเมื่อ เด็ก ผู้เรียน หรือตัวบุคคลนั้นเองรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็เป็นหลักประกันที่ชัดเจนว่าเขากำลังก้าวเข้าสู่การศึกษา การพัฒนาตนกำลังจะตั้งต้น และชีวิตที่ดีงามกำลังจะตามมา^{๕๖}

นิธิ ศิริพัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า กัลยาณมิตตตา คือ ความมีกัลยาณมิตร มีมิตรดี คบหาคนที่เปี่ยมแห่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี^{๕๗}

ลือชัย ศรีเงินยวง กล่าวว่า กัลยาณมิตตตา คือ แสวงหาแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี ความมีกัลยาณมิตร, มีมิตรดี, คบหาคนที่เปี่ยมแห่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี^{๕๘}

^{๕๖} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), รุ่งอรุณของการศึกษา, หน้า ๕.

^{๕๗} นิธิ ศิริพัฒน์, ธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3tGZF3p> [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๕๘} ลือชัย ศรีเงินยวง, คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙.

พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร) ได้กล่าวว่า การคบบัณฑิต (กัลยาณมิตรตต) อันได้แก่ การมีครูบาอาจารย์และกัลยาณมิตรผู้ชี้ช่องทาง ให้กำลังใจและเป็นแบบอย่างให้ทำตาม^{๔๔}

จากการศึกษากัลยาณมิตรตตของนักวิชาการ ได้แก่ สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐), พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๕๓๓), นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔), ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒), พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร), (๒๕๖๔) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์กัลยาณมิตรตตได้ ดังตารางที่ ๒.๖

ตารางที่ ๒.๖ การวิเคราะห์กัลยาณมิตรตต

ข้อ	กัลยาณมิตรตต	นักวิชาการ				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	มีมิตรที่ดีคอยชี้แนะและโทษ	✓		✓	✓	
๒	เชื่อและปฏิบัติตามในสิ่งที่มิตรที่ดีแนะนำ	✓				
๓	รู้จักเลือกต้นแบบหรือแบบอย่างในความประพฤติที่ดี		✓			✓
๔	รู้จักเลือกคบคนดี		✓	✓	✓	
๕	จัดหา จัดสรร และทำตัวให้เป็นกัลยาณมิตรแก่เด็กหรือผู้เรียน		✓			
๖	ผู้บริหารและผู้ปกครองจัดสรรสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เอื้ออำนวยบริการข่าวสารข้อมูลและแหล่งความรู้		✓			
๗	คอยชี้แนะให้รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และถือเอาแบบอย่างที่ดีนำมาปฏิบัติ					✓

หมายเหตุอักษรย่อ:

จากตารางได้นำอวาสาสัปปายะของนักวิชาการทั้ง ๕ ท่านมาวิเคราะห์

- ๑) สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐)
- ๒) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๕๓๓)
- ๓) นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔)
- ๔) ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒)
- ๕) พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร)

^{๔๔} พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร), **ธรรมะคำสอน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3HzKtkK> [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของกัลยาณมิตตตา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กัลยาณมิตตตา หมายถึง การมีมิตรที่ดีคอยชี้คุณและโทษ คอยชี้แนะให้รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และถือเอาแบบอย่างที่ดี แล้วตนเองก็รู้จักเลือกต้นแบบหรือแบบอย่างในความประพฤติที่ดี รู้จักเลือกคบคนดี ปฏิบัติตามสิ่งในสิ่งที่ถูกต้อง อยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้ออำนวยบริการข่าวสารข้อมูลและแหล่งความรู้

องค์ประกอบที่ ๒ สีสัมปทา

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของสีลสัมปทาจากนักวิชาการ ซึ่งได้ให้ความหมายของสีลสัมปทาหลายประการ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า มีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัย หมายถึง ความมีวินัยในการดำเนินชีวิต และในการอยู่ร่วมในสังคม หรือการรู้จักจัดระเบียบชีวิตและความสัมพันธ์ในสังคมให้เรียบร้อยเกื้อกูล เรียกตามภาษาทางธรรมว่า ความถึงพร้อมด้วยศีล หรือการทำศีลให้ถึงพร้อม ตรงกับคำศัพท์ว่า สีสัมปทา ในบ้าน หรือในสถานที่ที่จะทำการงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อจะอยู่ให้สบาย หรือจะทำการงานให้สะดวกและสำเร็จผลด้วยดี สิ่งสำคัญเบื้องต้นที่จะต้องทำเป็นการเตรียมการเบื้องต้น ก็คือ การจัดสิ่งของเครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เป็นที่เป็นทาง ไม่ให้เกะกะกีดขวาง และให้สะดวกแก่การที่จะหยิบจะใช้ได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว ยิ่งในงานบางอย่างที่สำคัญและละเอียดประณีต อาจต้องถึงกับจัดอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เข้าตำแหน่งตามลำดับของงานที่จะใช้ และต้องมีการชักซ้อมจังหวะประสานงาน เช่น การส่งต่อกันไว้ให้พร้อมเป็นอย่างดี หรือในการที่จะเดินทางให้สะดวกไปได้เร็ว ก็ต้องจัดเตรียมทางให้สะอาดเรียบร้อยโปร่งโล่ง ปราศจากสิ่งกีดขวาง ไม่ขรุขระ ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ ราบรื่น ในการพัฒนาตนให้ก้าวหน้าไปในชีวิตที่ดีงาม ก็เช่นเดียวกันพื้นฐานเบื้องต้น ที่จะช่วยให้การพัฒนาได้ผลก้าวหน้าไปด้วยดี ก็คือ การจัดระเบียบชีวิตและความสัมพันธ์ในสังคม ให้การเป็นอยู่ส่วนตัวและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นไปอย่างเรียบร้อยราบรื่นประสานกลมกลืนและเกื้อกูลกัน อันจะทำให้เรามีสภาพชีวิตและสภาพสังคมที่เหมาะสม และเอื้อต่อการทำกิจการ และดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง เพื่อการพัฒนาให้สำเร็จผลด้วยดี

การจัดระเบียบชีวิตของตน และอยู่ร่วมกับคนอื่นด้วยดีนี้ รวมทั้งแต่การมีความประพฤติส่วนตัวสุจริตไม่เป็นที่น่ารังเกียจ ความมีระเบียบในการเป็นอยู่ไม่สับสนวุ่นวาย เช่น รู้จักแบ่งเวลาและทำอะไรเป็นเวลา การมีกิริยามารยาททั้งกายวาจา เป็นที่ยอมรับตามมาตรฐานวัฒนธรรมของสังคม การประกอบอาชีพที่สุจริตปราศจากเวรภัย การไม่เบียดเบียน การไม่ละเมิดต่อกันทั้งด้านชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน คู่ครอง และไม่ละเมิดด้วยวาจา ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายและความขัดแย้ง ไม่รุกรานทำลายสภาพแวดล้อม รู้จักร่วมมือและประสานงาน ร่วมอยู่ร่วมทำงานกับผู้อื่นได้ รักษาวินัยของหมู่เป็นสมาชิกหรือส่วนร่วมที่ดีของสังคม ร่วมสร้างเสริมสภาพแวดล้อมและสภาพชีวิตที่เอื้อหรือเกื้อกูลต่อการพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

ในรุ่งอรุณของการศึกษาข้อแรก คือ ความมีกัลยาณมิตรนั้น บุคคลมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือสังคม ในลักษณะของการเป็นผู้ได้หรือเป็นผู้รับก่อน คือรับเอามาจากสังคมโดยได้ประโยชน์แก่ตนเอง แต่ในข้อที่ ๒ นี้ ความสัมพันธ์เป็นไปในทางตอบสนอง หรือย้อนกลับบ้าง คือบุคคลเป็นผู้ให้ หรือเป็นผู้กระทำต่อผู้อื่นและสังคม โดยมีพฤติกรรมที่เอื้อหรือเกื้อกูล ปฏิบัติต่อสังคมในทางที่เอื้ออำนวย ตลอดจนมีส่วนร่วมที่จะให้แก่ผู้อื่นและสังคมบ้าง อย่างน้อยไม่เบียดเบียนหรือทำลาย ไม่ก่อความเดือดร้อนระส่ำระสายหรือยุ่งยากวุ่นวาย^{๕๐}

ประจัน ปญโญ ได้กล่าวว่า สีสัมปทา คือ การทำศีลให้ถึงพร้อม ได้แก่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยราบรื่นในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม เริ่มต้นแต่ความมีวินัยและข้อปฏิบัติที่ดีงามในการอยู่ร่วมกันและทำให้บุคคลในสังคมด้วยความสัมพันธ์ที่ดี ด้วยการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน จิตมีความเมตตา เอื้อเฟื้อต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น^{๕๑}

นิตี ศิริพัฒน์ ได้กล่าวว่า “สีสสัมปทา” คือ ความถึงพร้อมด้วยศีลและศรัทธา การทำศีลให้ถึงพร้อม ตั้งตนอยู่ในวินัยและมีความประพฤติทั่วไปดีงามอย่างน้อยเป็นบุคคลรักษาศีล^{๕๒}

ลือชัย ศรีเงินยวง ได้กล่าวว่า สีสัมปทา คือ มีวินัยเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิต (ความถึงพร้อมด้วยศีล, การทำศีลให้ถึงพร้อม, ตั้งตนอยู่ในวินัยและมีความประพฤติทั่วไปดีงาม)^{๕๓}

โสภณ ขำทัพ ได้กล่าวว่า สีสัมปทา เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยความประพฤติที่ดีงาม หมายถึง ความสมบูรณ์ด้วยศีล คือ เป็นผู้ดเว้นจากการประพฤติดันเป็นสิ่งที่ตั้งแห่งความประมาท แต่ในภาคปฏิบัตินั้นบุคคลผู้ประพฤติดีงามนั้นย่อมจะเป็นผู้ที่ประกอบด้วยกัลยาณธรรม อันเป็นธรรมฝ่ายดี กล่าวคือ เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาที่จะให้เป็นสุข สัมมาชีพ มีการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมงามสง่า มีการสำรวมระวังไม่ล่วงเกิน สัจจาจา มีคำพูดที่เป็นคำสัตย์คำจริง และสติ มีความระลึกได้ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด อยู่เสมอเนื่องเพราะความสำรวมระวัง^{๕๔}

^{๕๐} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), รุ่งอรุณของการศึกษา, หน้า ๗.

^{๕๑} ประจัน ปญโญ, “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา”, วารสารปรัชญาอาศรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒): ๖.

^{๕๒} นิตี ศิริพัฒน์, ธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3tGZf3p> [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๕๓} ลือชัย ศรีเงินยวง, คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙.

^{๕๔} โสภณ ขำทัพ, “สัมปรายิกัตถะ : พุทธธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๑๙๘.

สุกัร ทุมทอง กล่าวว่า สีสัมปทา ความถึง พร้อมด้วยศีล ความเป็นคนมีศีล สำรวมระวัง สำรวมกาย สำรวมวาจา ศีลเป็นพื้นฐานที่สำคัญมาก เป็นที่รองรับการฝึก จิต กายวาจาที่เรียบร้อย เป็นที่ตั้งของจิตที่ติงาม สามารถเจริญอริยมรรคต่อไปได้ ต้องมีปัญญามองเห็นโทษของทุจริตต่าง ๆ มีความละอายต่อความชั่ว เกรงกลัว ต่อผลของบาปทั้งหลาย เห็นคุณค่าของศีล ที่เป็นกรอบรักษาเราให้พ้นจากอบาย และสิ่งเลวร้ายทั้งหลายได้ แล้วก็ฝึกปฏิบัติจนมีความสมบูรณ์พร้อมด้วยศีล ความเป็นมัคค์ระวังในจิต^{๕๕}

พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร) กล่าวว่า ความถึงพร้อมด้วยศีล (สีลสัมปทา) อันได้แก่ การฝึกฝนกายวาจาให้มีความรอบคอบและหวังดี การไม่ทำหรือพูดในสิ่งที่เบียดเบียนตน หรือผู้อื่น^{๕๖}

จากการศึกษาสีลสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๗ ท่าน ได้แก่ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๓๓), ประจัน ปญโญ, (๒๕๖๒), นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔), ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒), โสภณ ขำทัพ, (๒๕๖๐), สุกัร ทุมทอง, (๒๕๖๐), พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร), (๒๕๖๔) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์สีลสัมปทาได้ ดังตารางที่ ๒.๗

ตารางที่ ๒.๗ การวิเคราะห์สีลสัมปทา

ข้อ	สีลสัมปทา	นักวิชาการ						
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๑	มีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัย	✓	✓	✓	✓			
๒	อยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นไปอย่างเรียบร้อยราบรื่น ประสานกลมกลืน และเกื้อกูลกัน	✓						
๓	มีความประพฤติส่วนตัวสุจริตไม่เป็นที่น่ารังเกียจ	✓		✓	✓			
๔	ไม่เบียดเบียน การไม่ละเมิดต่อกันทั้งด้านชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน คู่ครอง	✓					✓	✓
๕	ไม่ละเมิดด้วยวาจา	✓				✓	✓	✓
๖	รู้จักแบ่งเวลา ทำอะไรเป็นเวลา	✓						
๕	สร้างเสริมสภาพแวดล้อมและสภาพชีวิต ที่เอื้อหรือเกื้อกูลต่อการพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป	✓						

^{๕๕} สุกัร ทุมทอง, อริยมรรคมีองค์ ๘ (ชุดโพธิปักขิยธรรม), หน้า ๓๕๕.

^{๕๖} พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร), ธรรมะคำสอน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3HzKtKk> [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

ข้อ	สืลสัมปทา	นักวิชาการ						
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๖	จิตมีความเมตตา เอื้อเฟื้อต่อตนเองและผู้อื่น		✓			✓		
๗	มีความระลึกได้ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด อยู่เสมอ เนื่องเพราะความสำรวมระวัง					✓		
๘	มีปัญญามองเห็นโทษของทุจริตต่าง ๆ มีความ ละอายต่อความชั่ว เกรงกลัว ต่อผลของบาป ทั้งหลาย						✓	

หมายเหตุอักษรย่อ :

จากตารางได้นำสืลสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๗ ท่าน มาวิเคราะห์

๑) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๔๓๓)

๒) ประจัน ปญโญ, (๒๕๔๗)

๓) นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔)

๔) ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒)

๕) โสภณ ขำทัพ, (๒๕๖๐)

๖) สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐)

๗) พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร), (๒๕๖๔)

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของสืลสัมปทา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สืลสัมปทา หมายถึง มีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัยอย่างราบรื่น ประสานกลมกลืน และเกื้อกูลกัน มีความประพฤติส่วนตัวสุจริตไม่เป็นที่น่ารังเกียจ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกายและวาจา เพราะมองเห็นโทษจากสิ่งที่ไม่ดี มีจิตเมตตาตนเองและผู้อื่น รู้จักแบ่งเวลา สร้างเสริมสภาพแวดล้อมและสภาพชีวิตให้เกื้อกูลต่อการพัฒนา

องค์ประกอบที่ ๓ ฉันทสัมปทา

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของฉันทสัมปทาจากนักวิชาการ ซึ่งได้ให้ความหมายของฉันทสัมปทาหลายประการ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้

ลือชัย ศรีเงินยวง ได้กล่าวว่า ฉันทสัมปทา คือ มีจิตใจใฝ่รู้สร้างสรรค์ (ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ, การทำฉันทะให้ถึงพร้อม, ความใฝ่ใจอยากจะทำกิจหน้าที่และสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ดีงาม, ความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์)^{๕๗}

นิธิ ศิริพัฒน์ ได้กล่าวไว้ว่า “ฉันทสัมปทา” คือ ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ ทำฉันทะให้ถึงพร้อม ความใฝ่ใจอยากจะทำกิจหน้าที่และสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ดีงาม ความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์อย่างมีปัญหา ปฏิภาณไหวพริบดี^{๕๘}

ประจิม ปัญโญ ได้กล่าวว่า ฉันทสัมปทา การทำฉันทะให้สมบูรณ์ หรือการสร้างสรรค์แรงจูงใจที่ถูกต้อง เรียกว่า ความใฝ่รู้และใฝ่ทำ เช่น เห็นสังคมสงฆ์ดีงาม ก็เกิดฉันทะที่จะพัฒนาสังคมตนให้ดีงาม มีจิตสำนึกใฝ่ดีที่ถูกต้องเป็นมิตรแท้ที่มีฉันทะทำให้เห็นเป็นแบบอย่างที่ดีได้ต่อหมู่คณะ เป็นต้น^{๕๙}

สุกัร ทุมทอง ได้กล่าวว่า ฉันทสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ ถึงพร้อมด้วยความพอใจชอบใจในการกระทำอันดีงาม คือ ได้ทำตามคำสอนพระพุทธเจ้า ความพอใจในกุศลธรรม พอใจรักใคร่ในคุณงามความดี พอใจที่จะทำตามเหตุตามที่พระองค์ทรงแสดงไว้ การเกิดเป็นมนุษย์นี้มันยาก การจะมีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลกก็ยาก การที่จะได้มาฟังธรรมนี้มันก็ยาก การที่จะมีสติสัมปชัญญะมีปัญหาไม่หลงมกมาย สามารถแยกแยะสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก หลุดรอดจากความวุ่นวายทางโลก จนมาปฏิบัติอริยมรรคมีองค์ ๘ นี่ก็ยากเหลือเกิน โอกาสอย่างนี้หายากเต็มไปด้วยความพอใจที่จะทำ เรียกว่า ฉันทสัมปทา พอใจในการฝึกตนเอง พยายามลดกิเลส พอใจที่จะทำแม้จะยากอย่างไร ก็มีความรักในข้อปฏิบัติอันดีงามนี้นาน ๆ จึงมาเจอที่หนึ่ง ไม่ใช่จะมีโอกาสกันได้บ่อย ๆ^{๖๐}

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า พร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ หมายถึง การมีแรงจูงใจที่เกิดจากการรักความจริง รักความถูกต้องดีงาม คือ เมื่อรักความจริง ต้องการ

^{๕๗} ลือชัย ศรีเงินยวง, คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙.

^{๕๘} นิธิ ศิริพัฒน์, ธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3tGZf3p> [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๕๙} ประจิม ปัญโญ, “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา”, วารสารปรัชญาอาศรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒): ๖.

^{๖๐} สุกัร ทุมทอง, อริยมรรคมีองค์ ๘ (ชุดโพธิปักขิยธรรม), หน้า ๓๕๖.

เข้าถึงความจริง ก็ทำให้มีความอยากรู้หรือใฝ่รู้ เมื่อรักความถูกต้องดีงาม ก็อยากทำให้ความถูกต้องดีงามนั้นเกิดมีเป็นจริงขึ้น ความอยากรู้และอยากทำให้ถูกต้องดีงามนี้ ในภาษาทางธรรมเรียกว่า ฉันทะ หลักปฏิบัติข้อนี้ ท่านจึงเรียกว่า ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ หรือการทำฉันทะให้ถึงพร้อม ตรงกับคำศัพท์ว่า ฉันทสัมปทา การที่จะก้าวหน้าไปในการพัฒนาได้ ก็ต้องมีแรงจูงใจเป็นพลังที่จะชักจูง หรือผลักดันให้ก้าวไป ดังนั้น เมื่อเตรียมการจัดเตรียมความพร้อมเบื้องต้นพร้อมแล้ว ทางราบรื่นโปร่งโล่ง ปราศจากสิ่งเกาะกีดขัดกีดขวางแล้ว สิ่งที่จะทำให้ออกเดินก้าวไปในทางนั้น ก็คือ แรงจูงใจ อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจที่จะทำให้ก้าวไปในทางนั้น ก็ต้องเป็นแรงจูงใจที่ถูกต้องสอดคล้องกันด้วย ถ้ามีแรงจูงใจที่ผิด ก็อาจจะทำให้ติดเพลินอยู่กับที่เดิม หรือชักพาให้ก้าวไปในทิศทางอื่นกลายเป็นออกนอกกลุ่มนอกทางไป แรงจูงใจใหญ่ ๆ ที่เด่นมากมี ๒ อย่าง คือ

๑. ความปรารถนาสิ่งบำรุงบำเรอปรนเปรอตัวตน ซึ่งแสดงออกเป็นแรงจูงใจใฝ่เสพ ใฝ่บริโภค แรงจูงใจประเภทนี้ไม่คำนึงไม่ใส่ใจและไม่พิจารณาว่า สิ่งที่พบเห็นเกี่ยวข้องกับต้องการนั้น จะมีคุณค่าเป็นประโยชน์แก่ชีวิตจริงหรือไม่ เกิดโทษแก่ชีวิตหรือไม่ จะส่งเสริมคุณภาพชีวิตหรือไม่ หรือว่าจะช่วยให้เกิดการพัฒนานำไปสู่จุดหมายที่ดีงามหรือไม่ มองแค่ว่าถูกตา ถูกหู ถูกจมูก ถูกลิ้น ถูกอก ถูกใจ ก็อยากจะได้จะเอา อยากเสพอยากบริโภค รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสที่ตื่นเต้นเร้าอินทรีย์ เห็นเขามี เขาใช้ เขาบริโภคอะไร ก็อยากมี อยากใช้ อยากบริโภคอย่างนั้นบ้าง ไม่คิดที่จะเรียนรู้ ไม่คิดที่จะสร้างสรรค์ทำให้มีให้เป็นขึ้นเอง แรงจูงใจอย่างนี้มีแต่จะทำให้ติดเพลิน ลุ่มหลงอยู่กับที่ หรือไม่ก็ออกนอกกลุ่มนอกทางไป ไม่ทำให้เกิดการพัฒนา ที่จะก้าวไปในทางของการสร้างสรรค์คุณภาพชีวิต ให้เกิดความเจริญงอกงาม จึงเป็นแรงจูงใจที่ผิด เรียกว่า ตัณหา ซึ่งบางทีก็มาด้วยกันกับแรงจูงใจใฝ่โก้ ใฝ่หรูหรา ที่เรียกว่า มานะ

๒. ความรักความจริง รักความดีงาม ซึ่งแสดงออกเป็นความใฝ่รู้และใฝ่สร้างสรรค์ แรงจูงใจประเภทนี้ทำให้ต้องคำนึง ใส่ใจ และพิจารณาอยู่ตลอดเวลาว่า สิ่งที่พบเห็นเกี่ยวข้องกับต้องการนั้น เป็นของแท้จริงหรือไม่ มีคุณค่า และความหมายเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงหรือไม่ จะส่งเสริมคุณภาพชีวิตหรือไม่ และจะช่วยให้เกิดการพัฒนานำไปสู่จุดหมายที่ดีงามหรือไม่ ไม่มองแค่ถูกตา ถูกหู ถูกใจ ไม่คิดแต่จะได้จะเอา ไม่มุ่งแต่จะเสพ จะบริโภค แต่มุ่งที่จะรู้จักและหาคุณค่าที่แท้จริงจากสิ่งเหล่านั้น แล้วพยายามสร้างสรรค์ให้เกิดผลที่ดีงามขึ้น เพื่อเป็นเครื่องสนับสนุนในการพัฒนาชีวิตยิ่งขึ้นไป แรงจูงใจประเภทนี้เรียกร่องปัญญา เพราะต้องอาศัยปัญญาช่วยให้รู้ ว่า สิ่งนั้นดีงามเป็นประโยชน์แท้จริง ส่งเสริมคุณภาพชีวิตหรือไม่เป็นต้น และพร้อมกันนั้นก็ทำให้ต้องใช้ปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้ชัดเจนยิ่งขึ้นไป จึงเป็นแรงจูงใจที่เจริญงอกงามคู่เคียงกันไปกับความเจริญงอกงามของปัญญา และจึงเป็นแรงจูงใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาริเริ่มแต่ออกเดินก้าวไปในทางของชีวิตที่ดีงาม แรงจูงใจประเภทนี้เรียกว่า ฉันทะ

แรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นอาการแสดงออกของการรักความจริงรักความดีงามนี้ เป็นตัวกระตุ้นเร้าให้มีการใช้ปัญญาและริเริ่มลงมือทำ เช่น อยากมีสังคมที่ดีงาม ก็ต้องใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้ว่าสังคมอย่างไรเป็นสังคมที่ดี แล้วก็มองเห็นว่าสังคมที่ดีนั้นจะต้องเป็นสังคมที่เรียบง่าย มีความสงบสุข มีความเป็นธรรม ประชาชนมีสุขภาพ มีอนามัยดี เมื่ออยากจะมีสังคมที่ดีงามอย่างนั้น เราก็ต้องสร้างสรรค์จัดทำ ต้องทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยโดยตรงที่จะทำให้เกิดผลที่ต้องการ แรงจูงใจแบบนี้จึงทำให้คนพยายามที่จะทำ และเป็นผู้ผลิต เป็นนักสร้างสรรค์ แต่ในทางตรงข้าม ถ้ามีแรงจูงใจใฝ่เสพ ก็จะทำให้ไม่อยากทำงาน หรือถ้าจะทำก็เพราะเป็นเงื่อนไข คือต้องทำจึงจะได้เงิน ถ้าหลีกเลี่ยงได้ก็จะหลีกเลี่ยงการทำงาน เพราะไม่อยากทำ ทำด้วยความจำใจ และหาทางลัด กุณนี้ยืมสิน ถ้าลักขโมยได้ก็เอา เพื่อจะได้สิ่งเสพมา เพื่อมีเงินไปซื้อของ เพราะฉะนั้น การพัฒนาที่มีส่วนส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่เสพ กระตุ้นเร้าตัณหา จึงเป็นการพัฒนาที่ผิดพลาด นำไปสู่ความเสื่อมโทรม และการเกิดปัญหาในด้านต่างๆ ฉะนั้น ในการศึกษาเล่าเรียน และในการพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคม จึงต้องมีแรงจูงใจที่ถูกต้องที่เรียกว่า ฉันทะ

คนมีฉันทะนั้น เห็นอะไรไม่ดี ไม่เรียบร้อย ไม่สมบูรณ์ ก็อยากทำให้ดี ให้เรียบร้อย ให้สมบูรณ์ มีแรงกระตุ้นเตือนจากภายในให้ออกไปทำ ไม่ต้องรอให้ใครคอยบอกคอยสั่ง และไม่มองหาผลตอบแทนแก่ตนนอกจากความสำเร็จของงาน ทำเพื่อเห็นแก่ความถูกต้องดีงาม หรือความเรียบร้อย สมบูรณ์นั้นล้วนๆ แท้ๆ ยิ่งกว่านั้น เมื่อผลได้ส่วนตัวขัดกับหลักการหรือความถูกต้องชอบธรรม ฉันทะจะทำให้ยอมสละผลได้หรือผลประโยชน์ส่วนตัว และยึดถือหรือปฏิบัติไปตามหลักการหรือตามความถูกต้องชอบธรรมนั้น แรงจูงใจที่เรียกว่าฉันทะนี้ จึงจำเป็นยิ่งสำหรับการสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประชาธิปไตย ถ้าไม่สามารถสร้างฉันทะให้เกิดขึ้น การพัฒนาประชาธิปไตยจะไม่มีทางสำเร็จ^{๖๑}

พระธรรมพชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร) ได้กล่าวว่า ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ (ฉันทสัมปทา) ได้แก่ การปรับเปลี่ยนความปรารถนาให้มุ่งไปในความดีงาม ความเป็นเลิศ และความจริง ^{๖๒}

จากการศึกษาฉันทสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๖ ท่าน ได้แก่ ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒), นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔), ประจิม ปัญโญ, (๒๕๖๒), สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐), พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๕๓๓), พระธรรมพชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร), (๒๕๖๔) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ฉันทสัมปทาได้ ดังตารางที่ ๒.๘

^{๖๑} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *รุ่งอรุณของการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกเขียนราย, ๒๕๓๓), หน้า ๙.

^{๖๒} พระธรรมพชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร), *ธรรมะคำสอน*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3HzKtKk> [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

ตารางที่ ๒.๘ การวิเคราะห์ฉันทสัมปทา

ข้อ	ฉันทสัมปทา	นักวิชาการ					
		๑	๒	๓	๔	๕	๖
๑	ความใฝ่ใจอยากจะทำกิจหน้าที่และสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ดีงาม	✓	✓		✓	✓	
๒	ใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์	✓	✓				
๓	มีปฏิภาณไหวพริบดี		✓				
๔	มีจิตสำนึกใฝ่ดีที่ถูกต้อง			✓			
๕	มีการสร้างสรรค์แรงจูงใจที่ถูกต้อง			✓		✓	
๖	พอใจที่จะทำตามสิ่งที่ครูสอน แม้จะยากอย่างไรก็ตาม				✓		
๗	มีแรงกระตุ้นเร้าให้มีการใช้ปัญญาและริเริ่มลงมือทำ					✓	
๘	ยอมสละผลได้หรือผลประโยชน์ส่วนตัว โดยยึดถือหรือปฏิบัติไปตามความถูกต้องชอบธรรม					✓	
๙	มุ่งที่จะรู้จักและหาคุณค่าที่แท้จริงจากสิ่งเหล่านั้น แล้วพยายามสร้างสรรค์ให้เกิดผลที่ดีงามขึ้น					✓	
๑๐	การปรับเปลี่ยนความปรารถนาให้มุ่งไปในความดีงาม ความเป็นเลิศ และความจริง						✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

จากตารางได้นำฉันทสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๖ ท่าน มาวิเคราะห์

- ๑) ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒)
- ๒) นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔)
- ๓) ประจักษ์ ปัญโญ, (๒๕๖๒)
- ๔) สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐)
- ๕) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๕๓๓)
- ๖) พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร), (๒๕๖๔)

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของฉันทสัมปทา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ฉันทสัมปทา หมายถึง ความใฝ่ใจอยากจะทำกิจหน้าที่และสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ดีงาม ใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ มีไหวพริบ ปฏิภาณ มีแรงจูงใจที่ถูกต้องโดยมุ่งหาคุณค่าที่แท้จริงจากสิ่งเหล่านั้น กระตุ้นให้ใช้ปัญญาและริเริ่มลงมือทำ แม้จะยากลำบาก ก็ยอมสละผลได้หรือผลประโยชน์ส่วนตัว แล้วพยายามสร้างสรรค์ให้เป็นเลิศ เกิดผลที่ดีงามขึ้น

องค์ประกอบที่ ๔ อัตตสัมปทา

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของอัตตสัมปทาจากนักวิชาการซึ่งได้ให้ความหมายของอัตตสัมปทาหลายประการ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า มุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ หมายถึง การมีจิตสำนึกเร้าเตือนใจอยู่เสมอ ในการที่จะพัฒนาตนให้เต็มที่ จนถึงความสมบูรณ์แห่งศักยภาพ เรียกสั้น ๆ ด้วยภาษาทางธรรมว่า การทำตนให้ถึงพร้อม หรือเรียกเป็นคำศัพท์ว่า อัตตสัมปทา ตามหลักธรรม ถือว่า คนเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และเป็นสัตว์ที่ต้องฝึก ถ้าไม่ฝึกฝนพัฒนาเลย คนจะด้อยยิ่งกว่า สัตว์ทั้งหลายอื่นส่วนมาก ซึ่งมีข้อเด่นด้านร่างกายและสัญชาตญาณ แต่คนนั้นถ้าฝึกฝนพัฒนาแล้ว ก็ประเสริฐเลิศสามารถยิ่งกว่าสัตว์อื่นใดทั้งปวง และสามารถฝึกฝนพัฒนาได้อย่างถึงที่สุด จนถึงขั้นที่ ท่านกล่าวว่า แม้แต่เทวดามารพรหมก็นอบนบบูชา อนึ่ง พุทธธรรมมีหลักการสำคัญ คือ หลักความ เชื่อพื้นฐานที่เรียกว่า ตถาคตโพธิสัทธา หรือเรียกสั้น ๆ ว่า โพธิสัทธา ซึ่งแปลว่า ความเชื่อในปัญญา ตรัสรู้ของตถาคต หรือความเชื่อในปัญญาที่ทำให้มนุษย์ตรัสรู้เป็นพุทธะได้ ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจว่า จะสามารถพัฒนาตนไปได้จนถึงจุดหมายสูงสุด โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างนำทางไว้แล้ว ความ เชื่อความมั่นใจดังกล่าวนี้ เป็นรากฐานให้บุคคลเกิดจิตสำนึกในการที่จะพัฒนาตนให้เต็มที่ จนถึงความ สมบูรณ์แห่งศักยภาพ อันเป็นหลักรุ่งอรุณแห่งการศึกษาข้อที่ ๔ นี้ แรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ในข้อ ๓ เป็นพลังขับเคลื่อนให้คนออกเดิน และก้าวต่อไปในทางแห่งการพัฒนา ส่วนจิตสำนึกในการพัฒนาตน ให้เต็มที่จนถึงความสมบูรณ์แห่งศักยภาพในข้อ ๔ นี้ เป็นตัวโยกการเดินทางให้มุ่งเข้าสู่เป้า หรือโยงเข้า หาจุดหมาย และเป็นปัจจัยที่คอยกระตุ้นเตือนอยู่ตลอดเวลาให้มีความมั่นใจ และเพียรพยายามใช้ แรงจูงใจนั้นในการพัฒนาตนในทางแห่งชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป จนกว่าจะบรรลุจุดหมาย^{๖๓}

ประจัน ปญฺโญ ได้กล่าวว่า อัตตสัมปทา การทำตนให้สมบูรณ์หรือพัฒนาตนให้เต็มที่ หมายถึงความว่า ต้องทำศักยภาพของตนให้เต็มบริบูรณ์ ผู้ที่เป็นปุถุชนก็ต้องพัฒนาตนให้เป็นอารยชน หรืออริยบุคคล ผู้ที่เป็นอริยบุคคลอยู่แล้วก็ต้องพัฒนาให้สูงขึ้น^{๖๔}

สุกัร ทุมทอง ได้กล่าวไว้ว่า อัตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติจึงเป็นจิตที่มีความ พร้อมสำหรับการฝึก มีความรู้สึกรับผิดชอบตน ตนเป็นสิ่งที่ฝึกได้ ตนฝึกตนดีแล้วก็จะสามารถเป็นที่ ฟังของตนได้ อัตต หรือ ตนนี้ คือจิต บัณฑิตย่อมฝึกตน ตนนี้ เป็นของฝึกได้ตนนี้อาจจะเลวอยู่ แต่ สามารถที่จะฝึกให้ดีขึ้นได้ ตอนนี้อยู่การใช้การไม่ได้ เชื่อใจตัวเองยังไม่ได้ แต่เชื่อว่าถ้าฝึกแล้วต่อไปจะไว้วางใจ ตัวเองได้ ตอนนี้อยู่ไม่มีที่พึ่ง วิ่งหาที่พึ่งวุ่นวายอยู่ ฟังพระพุทธเจ้า ฟังพระธรรม ฟังพระสงฆ์ เมื่อฝึกจิต

^{๖๓} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), รุ่งอรุณของการศึกษา, หน้า ๑๓.

^{๖๔} ประจัน ปญฺโญ, “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา”, วารสารปรัชญาอาศรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒): ๖.

ตนเอง แล้วก็จะเป็นที่พึงให้ตนได้ ถึงแม้ว่าจะยากสักหน่อย แต่ก็ฝึกได้ นี่คือ อัตตสัมปทา เห็นตนเองว่าฝึกได้ ถ้าฝึกแล้ว จะเป็นที่พึงให้ตนได้ เชื่อใจตนได้ ตอนนี้จิตใจของพวกเรา ยังเชื่อใจไม่ได้ ปล่อยตามใจนี้ก็จมลงไปทางต่ำเลย ถ้าฝึกมันก็จะมีความเชื่อใจได้ เหมือนกับคนฝึกสัตว์ก็ต้องเชื่อว่า สัตว์ตัวนี้มันฝึกได้ นั่นมีคุณสมบัติที่สามารถฝึกให้สูงส่งตั้งงาม นำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ได้ มาอาชาไนย ช้างอาชาไนย ก็นำมาฝึกได้ สิ่งตัวนี้มีแวว เราก็เอามาฝึกจนนำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ได้ จิตที่มีคุณสมบัติพร้อมสำหรับการฝึกนี้ เรียกว่า อัตตสัมปทา มั่นใจว่า มีแววที่จะฝึกได้ ฝึกแล้วประเสริฐได้ เกิดอริยมรรคได้ ตอนนี้อย่างไร ถ้าฝึกไปจะดีกว่านี้ ตอนนี้อย่างไรทุกข้ออยู่ ถ้าฝึกแล้วจะไม่ทุกข์^{๖๕}

นิธิ ศิริพัฒน์ ได้กล่าวไว้ว่า อัตตสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยตนที่ฝึกดีแล้ว การทำตนให้ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติของผู้ที่พัฒนาแล้วให้สมบูรณ์ทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา^{๖๖}

ลือชัย ศรีเงินยวง ได้กล่าวว่า อัตตสัมปทา คือ มุ่งมั่นฝึกตนจนสุดภาวะที่มนุษย์จะทำได้ (ความถึงพร้อมด้วยตนที่ฝึกดีแล้ว, การทำตนให้ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติของผู้ที่พัฒนาตนให้สมบูรณ์แล้ว ทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา ที่จะเป็น ภาวิตตตะ คือ ผู้มีตนอันได้พัฒนาแล้ว)^{๖๗}

พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร) ได้กล่าวว่า ความถึงพร้อมด้วยตนที่ฝึกดีแล้ว (อัตตสัมปทา) อันได้แก่ ความเพียรฝึกตนในเรื่องความสัมพันธ์อันถูกต้องตั้งงามกับวัตถุและสังคม การอบรมจิตใจและเจริญปัญญา^{๖๘}

จากการศึกษาอัตตสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๖ ท่าน ได้แก่ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๓๓), ประจิม ปญโญ, (๒๕๖๒), สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐), นธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔), ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒), พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร), (๒๕๖๔) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์อัตตสัมปทาได้ ดังตารางที่ ๒.๙

^{๖๕} สุภีร์ ทุมทอง, อริยมรรคมีองค์ ๘ (ชุดโพธิปักขิยธรรม), หน้า ๓๕๗.

^{๖๖} นธิ ศิริพัฒน์, ธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3tGZf3p> [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๖๗} ลือชัย ศรีเงินยวง, คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙.

^{๖๘} พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร), ธรรมะคำสอน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3HzKtKk> [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

ตารางที่ ๒.๙ การวิเคราะห์อัตตสัมปทา

ข้อ	อัตตสัมปทา	นักวิชาการ					
		๑	๒	๓	๔	๕	๖
๑	การมีจิตสำนึกเร้าเตือนใจอยู่เสมอ ในการที่จะพัฒนาตนให้เต็มที่	✓					
๒	เป็นตัวโยงการเดินทางให้มุ่งเข้าสู่เป้าหมายหรือโยงเข้าหาจุดหมาย	✓					
๓	กระตุ้นเตือนอยู่ตลอดเวลาให้มีความมั่นใจ และเพียรพยายามใช้แรงจูงใจนั้นในการพัฒนาตนในทางแห่งชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป จนกว่าจะบรรลุจุดหมาย	✓					
๔	มีความรู้สึกรับผิดชอบตน เห็นตนเองว่าฝึกได้ ถ้าฝึกแล้วจะเป็นที่พึงให้ตนได้ เชื่อใจตนได้		✓				
๕	พัฒนาให้สมบูรณ์ทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา			✓			
๖	ต้องทำศักยภาพของตนให้เต็มบริบูรณ์ แม้เจริญแล้วก็ต้องฝึก				✓		
๗	มุ่งมั่นฝึกตนจนสุดภาวะที่มนุษย์จะทำได้					✓	
๘	ความเพียรฝึกตนในเรื่องความสัมพันธ์อันถูกต้องดีงามกับวัตถุและสังคม การอบรมจิตใจและเจริญปัญญา						✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

จากตารางได้นำอัตตสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๖ ท่าน มาวิเคราะห์

๑) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๕๓๓)

๒) ประจิม ปัญโญ, (๒๕๖๒)

๓) สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐)

๔) นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔)

๕) ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒)

๖) พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร), (๒๕๖๔)

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของอัตตสัมปทา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า อัตตสัมปทา หมายถึง การมีจิตสำนึกเร้าเตือนใจอยู่เสมอ ให้มีความมั่นใจ และเพียรพยายามใช้แรงจูงใจนั้นในการพัฒนาตนในทางแห่งชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป จนกว่าจะบรรลุจุดหมาย เพราะเข้าใจว่าเห็นตนเองว่าฝึกได้ ฝึกพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์จนสุดความสามารถ

องค์ประกอบที่ ๕ ทิฐีสัมปทา

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของทิฐีสัมปทาจากนักวิชาการ ซึ่งได้ให้ความหมายของทิฐีสัมปทาหลายประการ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

นิธิ ศิริพัฒน์ ได้กล่าวว่า “ทิฐีสัมปทา” คือ ความถึงพร้อมด้วยทิฐิ การทำทิฐิให้ถึงพร้อม การตั้งอยู่ในหลักความคิด ความเชื่อถือที่ถูกต้องดีงามมีเหตุผลเช่นถือหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย^{๖๙}

ประจัน ปญโญ ได้กล่าวว่า การทำทิฐิให้ถึงพร้อมหรือการสร้างสรรค์ทิฐิให้สมบูรณ์ ทิฐินั้นได้แก่ ทศณคติ เจตคติ ค่านิยม ความคิดเห็น และท่าทีของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ จะต้องเป็นสัมมาทิฐิ คือ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นไปแห่งเหตุปัจจัย อันนี้เป็นทศณคติที่สำคัญในการมองโลกเพื่อจะมองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง^{๗๐}

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า ปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวนเหตุผล หมายถึง การมีความเชื่อถือ แนวความคิดความเข้าใจ ทศณคติ และค่านิยมที่ตรงถูกต้อง สอดคล้องกับหลักความจริงแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย อาจจะใช้คำสั้น ๆ ว่า มีโลกทัศน์และชีวทัศน์ตรงถูกต้องตามแนวทางของเหตุปัจจัย แต่ในภาษาทางธรรม ท่านใช้ถ้อยคำที่สั้นกว่านั้นอีกว่า ความถึงพร้อมด้วยทิฐิ หรือการทำความเห็นความเข้าใจให้ถึงพร้อม คือ ให้ถูกต้องดีงาม เรียกเป็นคำศัพท์ว่า ทิฐีสัมปทา

เมื่อก้าวไปในทางของการพัฒนานั้น ตัวบุคคลก็อยู่กับชีวิตในท่ามกลางโลก และต้องเกี่ยวข้องกับประสบการณ์เรื่องราวปัญหาและสิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบตัว นอกจากนั้น การพัฒนาตนก็เกิดจากการเรียนรู้เข้าใจ และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายเหล่านี้อย่างถูกต้องนั่นเอง ซึ่งเมื่อรู้ เข้าใจและปฏิบัติถูกต้องอย่างแท้จริงแล้ว ก็คือ การเข้าถึงจุดหมายของชีวิตที่ดีงาม การรู้เห็นตามเป็นจริง เป็นสาระสำคัญของการแก้ปัญหาและเข้าถึงอิสรภาพ ในแง่นี้อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาทิฐิให้ถูกต้องจนเกิดปัญญาารู้แจ้งสัจธรรม หยั่งรู้สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงนั้นแหละ เป็นแกนกลางของการมีชีวิตที่ดีงามทั้งหมด ดังนั้น การมีทิฐิที่ถูกต้อง จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาคน หรือในการที่จะก้าวไปในทางแห่งชีวิตที่ดีงาม

พระพุทธศาสนาประกาศหลักการแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย และความสัมพันธ์อิงอาศัยกันของสิ่งทั้งหลาย ถือว่าเป็นความจริงพื้นฐานของทุกสิ่ง ดังนั้นทศณคติพื้นฐานที่ต้องการและ

^{๖๙} นิธิ ศิริพัฒน์, **ธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3tGZf3p> [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๗๐} ประจัน ปญโญ, “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา”, **วารสารปรัชญาอาศรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒): ๖.

ต้องมีเป็นประการแรกในการพัฒนาตนสู่ทางชีวิตที่ดีงาม ก็คือ ทำที่การมองสิ่งทั้งหลาย หรือการมองโลกและชีวิตตามเหตุปัจจัย ซึ่งรวมไปถึงการมองตามความสัมพันธ์อิงอาศัยกัน คือ มองแบบสืบสาวค้นคว้าหาเหตุปัจจัย พร้อมทั้งมองให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของสิ่งทั้งหลาย การมองสิ่งทั้งหลายตามแนวทางของเหตุปัจจัยนี้ จะทำให้มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ป้องกันไม่ให้เกิดความเชื่อเหลวไหลมงาย และไม่มองอะไรตามความพอใจ ไม่พอใจ หรือความชอบชังส่วนตัว ทำให้มีความคิดความเห็นที่กว้าง และเป็นพื้นฐานในการที่จะคิดพิจารณาวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ไม่บิดเบือน ไม่ลำเอียง และทั่วตลอด ไม่ผิวเผิน โดยเฉพาะที่สำคัญยิ่งก็คือ เป็นท่าที่การมองที่นำไปสู่การฝึกฝนพัฒนาตนโดยตรง เพราะมองเห็นว่า ความเจริญงอกงามจะเกิดขึ้นได้ ด้วยการสร้างเหตุปัจจัยที่จะทำให้เจริญงอกงาม จึงทำให้ใช้ปัญญาวิเคราะห์สืบสาวหาเหตุปัจจัย เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงและสร้างสรรค์ ให้ตรงตามเหตุปัจจัยนั้นต่อไป

ในการศึกษาสมัยใหม่ มักพูดกันว่า จะต้องให้คนมีทัศนคติแบบวิทยาศาสตร์และมีวิธีคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ ถ้าพิจารณาตามหลักรุ่งอรุณของการศึกษา จะเห็นได้ว่า ทัศนคติแบบวิทยาศาสตร์นั้น ก็อยู่ในหลักทฤษฎีสัมพัทธภาพนี้เอง ส่วนวิธีคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ ก็น่าจะเทียบเคียงกับหลักรุ่งอรุณของการศึกษาข้อสุดท้าย หรือข้อที่ ๗ ที่จะกล่าวถึงต่อไป อนึ่ง ทัศนคติแห่งการมองตามเหตุปัจจัยจะพวงเอาท่าที่ต่อประสบการณ์ทั้งหลายแบบที่เป็นการเรียนรู้ติดมาด้วย ท่าที่แห่งการเรียนรู้นี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะในชีวิตประจำวันของคนเรานั้น เนื้อหาแทบทั้งหมดของมันก็คือ การรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตามปกติคนทั่วไปที่ยังไม่ได้รับการศึกษา เมื่อรับรู้ประสบการณ์ทั้งหลาย จะรับรู้ด้วยท่าที่ของการรับกระทบตัวตน โดยมีปฏิกริยาเป็นความพอใจ-ไม่พอใจ ชอบ-ชัง หรือยินดี-ยินร้าย แล้วตามด้วยความคิดปรุงแต่ง ขยายกิเลสและเรื่องราวไปตามแนวทางของความชอบ-ชัง หรือยินดี-ยินร้ายนั้น เป็นการปิดกั้นบดบังปัญญา ไม่ทำให้เกิดปัญญา แต่ทำให้เกิดปัญหา ในทางตรงข้าม เมื่อมองประสบการณ์นั้น ๆ ตามเหตุปัจจัย ก็นำไปสู่การวิเคราะห์พิจารณาสืบสาวค้นคว้า เกิดเป็นการเรียนรู้ขึ้น และทำให้เกิดปัญญา ไม่เกิดปัญหา การมีท่าที่ต่อประสบการณ์ทั้งหลายแบบเป็นการเรียนรู้ จึงเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของการมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย หรือการมีทฤษฎีสัมพัทธภาพ

นอกจากนั้น การมองเห็นความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ยังส่งเสริมการสร้างสรรค์ด้วย โดยเฉพาะในเมื่อประสานเข้ากับแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ที่กล่าวมาแล้ว เพราะการมองตามเหตุปัจจัยนั้น จะทำให้มองเห็นกระบวนการเกิดมีขึ้นของสิ่งต่าง ๆ มองเห็นอาการที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดมีขึ้น และการที่สิ่งซึ่งเกิดขึ้นแล้วนั้น เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดผลดีหรือผลร้ายสืบทอดต่อไปอีกอย่างไร ๆ ทำให้อยากเห็นการเกิดขึ้นของสิ่งที่ดีงาม โน้มใจไปในการผลิตการสร้างสรรค์ ให้สิ่งดีงามเกิดมีขึ้น เมื่อจิตใจที่ประกอบด้วยแรงจูงใจใฝ่สร้างสรรค์ มีการกระทำ หรือปฏิบัติการจริงเป็นที่โน้มน้อมใฝ่เนียม ก็จะทำให้เกิดค่านิยมในการผลิตและสร้างสรรค์ตามมาได้ง่าย

ทัศนคติสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเกิดพวงมากับการมองตามเหตุปัจจัย ก็คือ ท่าทีแห่งการ รับผิดชอบต่อการกระทำของตน ผู้ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในโลกในสังคม หรือทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อ มองดูความสำเร็จหรือความล้มเหลว ความเจริญหรือความเสื่อมของตนเองก็ตาม ของผู้อื่นก็ตาม ถ้ามี ทัศนคติที่มองตามเหตุปัจจัย ก็จะพิจารณาสืบสาวค้นหาเหตุปัจจัย ของความเสื่อมและความเจริญ ของความล้มเหลวและความสำเร็จนั้นอย่างถูกต้อง แล้วแก้ไขป้องกันหรือสร้างเสริมเพิ่มพูนให้ตรงตาม เหตุปัจจัย ไม่ปิดความรับผิดชอบ ไม่เอาแต่โทษคนโน้นคนนี้ หรือสิ่งโน้นสิ่งนี้เรื่อยไป ไม่ฝากความหวัง ไว้กับโชคชะตาอย่างเลื่อนลอย ไม่หวังพึ่งปัจจัยภายนอก หรือรอคอยอำนาจดลบันดาล แต่พึงการ กระทำของตนเอง มั่นใจในการกระทำดีของตนตามเหตุปัจจัย

ท่าทีการมองตามเหตุปัจจัยนี้ สัมพันธ์ในเชิงหนุนเสริมซึ่งกันและกันกับแรงจูงใจในการใฝ่ รู้ และสร้างสรรค์ กล่าวคือ เมื่อใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ก็ส่งเสริมการมองหาเหตุปัจจัย เพราะเมื่ออยากรู้ อยากจะทำอะไรหรือสร้างสรรค์อะไรก็จะต้องเรียนรู้เหตุปัจจัยว่า สิ่งนี้ทำขึ้นมาได้อย่างไร มีเหตุปัจจัย มีองค์ประกอบอะไรบ้าง เพื่อจะได้ทำให้ตรงตามเหตุปัจจัยที่จะให้ได้ผลเป็นจริง ในทางกลับกัน การ มองตามเหตุปัจจัย ก็ส่งเสริมการใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ เพราะเมื่อสืบสาวค้นหาเหตุปัจจัย มองเห็นความ จริง ก็สนองความใฝ่รู้ และทำให้อยากรู้ให้ชัดเจนหรือทั่วตลอดยิ่งขึ้นไป เมื่อเห็นกระบวนการแห่งเหตุ ปัจจัยที่ทำให้เกิดผลดีและผลร้าย มองเห็นว่าผลดีมีคุณค่าอย่างไร ผลร้ายก่อโทษความเสียหายร้ายแรง เพียงใดก็จะใฝ่ในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง ท่าทีแห่งการมองตามเหตุปัจจัยนี้ ส่งผลสัมพันธ์กันโดยตรงกับรุ่งอรุณข้อสุดท้ายคือ โยนิโสมนสิการด้วย คือ เมื่อมีท่าทีแห่งการมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัยแล้ว ก็จะทำให้หันไปใช้ โยนิโสมนสิการ เพื่อจะได้คิดพิจารณาสืบสาวหาเหตุปัจจัยให้มองเห็นชัดเจน และเมื่อใช้โยนิโส มนสิการ ก็จะทำให้เจริญยิ่งขึ้นไปในทิวสนิมปทา^{๗๑}

พระธรรมพชรญาณมุนี (ฌอน ขยสาโร) กล่าวว่า ความถึงพร้อมด้วยทิวสนิม (ทิวสนิมปทา) อันได้แก่ ความฉลาดในหลักธรรมเบื้องต้นอันเป็นพื้นฐานสู่ความหลุดพ้น^{๗๒}

^{๗๑} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), รุ่งอรุณของการศึกษา, หน้า ๑๔.

^{๗๒} พระธรรมพชรญาณมุนี (ฌอน ขยสาโร), ธรรมะคำสอน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3HzKtKk> [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

ลือชัย ศรีเงินยวง ได้กล่าวว่า ทฤษฎีสัมปทา คือ ถ้อยหลักเหตุปัจจัย มองอะไร ๆ ตามเหตุ และผล (ความถึงพร้อมด้วยทิจิ, การทำทิจิให้ถึงพร้อม, การตั้งอยู่ในหลักความคิด ความเชื่อถ้อยที่ถูกต้องดังามมีเหตุผล เช่น ถ้อยหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย)^{๗๓}

สุภีร์ ทุมทอง ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความเห็นตรงถูกต้องกับความเป็นจริง มีความเชื่อกรรมและผลของกรรม หวังผลมาจากการกระทำมาเป็นหลัก ไม่หวังผลลม ๆ แล้ง ๆ^{๗๔}

จากการศึกษาทฤษฎีสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๖ ท่าน ได้แก่ นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔), ประจิม ปัญโญ, (๒๕๖๒), พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๓๓), ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒), พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ชยสาโร), (๒๕๖๔), สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ทฤษฎีสัมปทาได้ ดังตารางที่ ๒.๑๐

ตารางที่ ๒.๑๐ การวิเคราะห์ทฤษฎีสัมปทา

ข้อ	ทฤษฎีสัมปทา	นักวิชาการ					
		๑	๒	๓	๔	๕	๖
๑	การตั้งอยู่ในหลักความคิด ความเชื่อถ้อยที่ถูกต้องดังามมีเหตุผล เช่น ถ้อยหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย	✓	✓	✓		✓	
๒	ทัศนคติ เจตคติ ค่านิยม ความคิดเห็น และท่าทีของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ จะต้องเป็นสัมมาทิจิ		✓	✓			✓
๓	พัฒนาตนจากการเรียนรู้เข้าใจ และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบตัวอย่างถูกต้อง			✓			
๔	ไม่มองอะไรตามความพอใจ ไม่พอใจ หรือความชอบชังส่วนตัว			✓			
๕	เป็นพื้นฐานในการที่จะคิดพิจารณาวินิจฉัยสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง			✓			
๖	เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงและสร้างสรรค์ ให้ตรงตามเหตุปัจจัยนั้นต่อไป			✓			

^{๗๓} ลือชัย ศรีเงินยวง, คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙.

^{๗๔} สุภีร์ ทุมทอง, อริยมรรคมีองค์ ๘ (ชุดโพธิปักขิยธรรม), หน้า ๓๕๘.

ข้อ	ทฤษฎีสัมปทา	นักวิชาการ					
		๑	๒	๓	๔	๕	๖
๗	นำไปสู่การวิเคราะห์พิจารณาสืบสาวค้นคว้า เกิดเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดปัญญา ไม่เกิดปัญหา			√			
๘	เข้าใจเหตุปัจจัย จะทำให้เห็นผลดีผลเสีย ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจ			√			
๙	ท่าทีแห่งการรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ไม่ปิดความรับผิดชอบ			√			
๑๐	เมื่อสืบสาวค้นหาเหตุปัจจัย มองเห็นความจริง ก็สนองความใฝ่รู้			√			
๑๑	ความฉลาดในหลักธรรมเบื้องต้นอันเป็นพื้นฐานสู่ความหลุดพ้น				√		
๑๒	มีความเชื่อกรรมและผลของกรรม หวังผลมาจากการกระทำมาเป็นหลัก						√

หมายเหตุอักษรย่อ :

จากตารางได้นำทฤษฎีสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๖ ท่าน มาวิเคราะห์

- ๑) นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔)
- ๒) ประจักษ์ ปัญโญ, (๒๕๖๒)
- ๓) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๕๓๓)
- ๔) ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒)
- ๕) พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร), (๒๕๖๔)
- ๖) สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐)

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของทฤษฎีสัมปทา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีสัมปทา หมายถึง การตั้งอยู่ในหลักความคิด ความเชื่อถือที่ถูกต้องดีงามมีเหตุผล เช่น ถือหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย หวังผลมาจากการกระทำมาเป็นหลัก มีทัศนคติ เจตคติ ค่านิยม ความคิดเห็น และท่าทีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสัมมาทฤษฎี โดยไม่ทำอะไรตามความพอใจ ไม่ปิดความรับผิดชอบ พร้อมแก้ไขปรับปรุง และสร้างสรรค์ ให้ตรงตามเหตุปัจจัย มีส่วนช่วยกระตุ้นแรงใจ นำไปสู่การวิเคราะห์พิจารณาสืบสาวค้นคว้า วินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องทำให้เกิดปัญญา

องค์ประกอบที่ ๖ อัปมาทสัมปทา

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของอัปมาทสัมปทาจากนักวิชาการ ซึ่งได้ให้ความหมายของอัปมาทสัมปทาหลายประการ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร) ได้กล่าวว่า ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท (อัปมาทสัมปทา) อันได้แก่ ความไม่ชะล่าใจ ไม่เสียเวลาไปกับเรื่องไม่เป็นเรื่อง และรักษาสติให้ต่อเนื่อง ไม่ว่าจะกระทำสิ่งใด^{๗๕}

นิธิ ศิริพัฒน์ ได้กล่าวว่า “อัปมาทสัมปทา” คือ ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท การทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม มีสติสัมปชัญญะ หรือ สติปัฏฐาน^{๗๖}

ประจัน ปัญโญ ได้กล่าวว่า อัปมาทสัมปทา การสร้างสรรค์ความไม่ประมาทให้สมบูรณ์ ความไม่ประมาทนั้น คือ การมีจิตสำนึกในเรื่องกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลงแล้วมีความกระตือรือร้น เร่งชวนขวนขวายทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีที่สุดในด้วยความไม่ประมาท^{๗๗}

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า มีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา หมายถึงความตื่นตัวที่จะกระตือรือร้นเร่งรัดจัดทำกรต่าง ๆ ด้วยจิตสำนึกต่อกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง ไม่ปล่อยปละละเลย ทอดธุระ หรือนิ่งเฉย เฉื่อยชา ปล่อยเวลาล่วงเปล่า พุดสั้น ๆ ว่า ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท หรือการทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม เรียกเป็นคำศัพท์ว่า อัปมาทสัมปทา

หลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่ง ที่พุทธธรรมสอนย้ำบ่อยมาก ได้แก่ อนิจจตา คือ ภาวะที่สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความเปลี่ยนแปลงนี้ เป็นกฎธรรมชาติ เป็นไปตามธรรมดาของมัน ไม่ขึ้นต่อความปรารถนาของใคร ความเปลี่ยนแปลงไป ไม่เที่ยงแท้นี้ ปรากฏด้วยอาการเกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วดับไป หรือความดำรงอยู่ชั่วคราว ไม่ยั่งยืน ไม่คงอยู่ตลอดไป ทุกสิ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะเสื่อมโทรมร่วงโรยแล้วแตกสลายไปในที่สุด ความรู้เข้าใจและความสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลง จึงโยงไปหาความรู้เข้าใจและความสำนึกต่อความล่วงผ่านของกาลเวลา กาลเวลาล่วงผ่านไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง เป็นทั้งโอกาสและเป็นขอบเขตจำกัดแห่งความเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และความดับล่วงไปของสิ่งทั้งปวง กาลเวลาก็เช่นเดียวกับความเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปตามกฎธรรมดา ไม่รื้อรื้อ ไม่ขึ้นต่อความปรารถนาหรือการอ้อนวอนขอร้องของใคร ชีวิตมนุษย์ ทรัพย์สินสมบัติ สิ่ง

^{๗๕} พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร), **ธรรมะคำสอน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3HzKtkK> [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๗๖} นิธิ ศิริพัฒน์, **ธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3tGZf3p>, [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

^{๗๗} ประจัน ปัญโญ, “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา”, **วารสารปรัชญาอาศรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒): ๖.

ที่รัก หวงแหน ครอบครัว และทุกอย่างที่แวดล้อมตัวมนุษย์นั้นเกิดขึ้น เจริญเติบโตงอกงามแล้ว ก็ต้องเสื่อมสลายแตกดับไปตามกาลเวลา และตามกฎแห่งความเปลี่ยนแปลง สำหรับคนทั่วไปซึ่งยังไม่ได้พัฒนาจิตปัญญา ไม่รู้เท่าทันคติแห่งธรรมดา วางท่าทีของจิตใจต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง ความเปลี่ยนแปลงนี้จะมีผลกระทบต่อกจิตใจ ในทางที่ทำให้เกิดความหวาดหวั่นพรั่นกลัว และความทุกข์ โศกเศร้าตรมตรอม หรือโศก และปริเทวะ แต่ผู้ที่ได้อบรมจิตปัญญาดีแล้ว จะสัมผัสความเปลี่ยนแปลงด้วยปัญญาที่รู้เท่าทันคติแห่งธรรมดา และวางท่าทีของจิตใจต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ทำให้ไม่หวั่นไหว หวาดกลัว และมีจิตใจปลอดโปร่งผ่องใสเป็นอิสระ ด้วยความรู้เท่าทันความจริงนั้น อนึ่ง พร้อมกับกฎธรรมดาแห่งความเปลี่ยนแปลงไปไม่เที่ยงแท้หรืออนิจจตานี้ พุทธธรรมก็แสดงความจริงกำกับไว้ด้วยว่า ความเปลี่ยนแปลงนั้นมีใช่เป็นไปอย่างเลื่อนลอย แต่เป็นไปตามเหตุปัจจัย เมื่อสิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ถ้ามนุษย์เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยนั้น ด้วยการกระทำของตน วิถีแห่งความเปลี่ยนแปลง ก็จะเป็นไปตามความต้องการได้ภายในวิสัยแห่งความเปลี่ยนแปลงของเหตุปัจจัย แม้แต่การพัฒนาตนของมนุษย์ที่เป็นไปได้ ก็เพราะหลักความจริงที่ว่า ความเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามเหตุปัจจัย หลักความจริงแห่งความเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยนี้ จึงสอนโยงไปหาหลักปฏิบัติสองข้อ หลักหนึ่งว่า ความเป็นไปหรือผลที่มนุษย์ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำที่เหตุปัจจัย (มิใช่ด้วยการอ้อนวอนหรืออนอรอคอย) และอีกหลักหนึ่งว่า มนุษย์จะต้องสืบค้นให้รู้เหตุปัจจัย เพื่อจะได้แก้ไขป้องกันหรือสร้างสรรค์ปรับปรุงให้ตรงตามเหตุปัจจัย ณ จุดนี้ ท่าทีแห่งการมองตามเหตุปัจจัยในรุ่งอรุณแห่งการศึกษาข้อที่ ๕ คือ ทิฐิสัมปทา ได้ปูพื้นจิตใจไว้ให้แล้ว ทำให้เกิดความเชื่อมโยงต่อเนื่องสอดคล้องกัน ทิฐิสัมปทานั้น จะช่วยทั้งในแง่ของการรู้เท่าทันคติธรรมดา ซึ่งทำให้จิตใจปลอดโปร่งเป็นอิสระ ไม่บีบคั้นกระวนกระวาย และในแง่ของการที่จะสืบสาวค้นหาเหตุปัจจัยเพื่อทำการให้ตรงตามเหตุปัจจัยนั้น ๆ อันจะทำให้เกิดผลขั้นสุดท้ายคือ มีปฏิบัติการแก้ไขป้องกันและสร้างสรรค์ปรับปรุง โดยที่พร้อมกันนั้นจิตใจก็มีความปลอดโปร่งผ่องใสเบาสบาย ไม่เร่าร้อนกระวนกระวาย หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า เร่งทำงานด้วยใจสบาย ได้ทั้งงานและความสุข

เมื่อจิตสำนึกต่อกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลงมาโยงเข้ากับหลักความเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัย ก็ทำให้เกิดหลักปฏิบัติสำคัญข้อหนึ่งที่เรียกว่า อัปมาทะ หรือ ความไม่ประมาท คือความตื่นตัวที่จะต้องระตือหรือร้อนรนขวนขวายเร่งรัดทำการต่าง ๆ อย่างเอาจริงเอาจัง โดยไม่นิ่งนอนใจ ไม่ผิตเพี้ยน ไม่ปล่อยปละละเลย เฉพาะอย่างยิ่งไม่มัวเพลิดเพลินหลงระเริงมัวเมา คำสอนเกี่ยวกับความมีจิตสำนึกต่อกาลเวลา และความเปลี่ยนแปลงแล้วให้ไม่ประมาทนี้ ท่านเน้นย้ำไว้มาก ในทำนองว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง โดยเฉพาะชีวิตของเรานี้ ไม่ยั่งยืน อยู่ได้ไม่นานนัก ก็จักต้องดับสลาย ความจบสิ้นจะต้องเกิดขึ้นแน่นอน แต่ก็ไม่แน่นอนว่าจะสิ้นสุดลงที่ไหนเมื่อไร ชีวิตจะเป็นอย่างไร อะไรจะเกิดขึ้นแก่ชีวิตนั้น ไม่มีใครรู้ ไม่มีใครกำหนดได้ แล้วแต่เหตุปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ทั้งวันคืนก็

ผ่านไป ๆ ไม่รอใคร เพราะฉะนั้น จะต้องไม่ประมาท อะไรควรทำก็เร่งทำ อะไรควรแก้ไขก็เร่งแก้ไข เหตุปัจจัยส่วนไหนเรารู้ได้ทำได้ ก็เรียนรู้และทำให้เต็มที่ เร่งละชั่วทำดี เร่งทำกิจหน้าที่ ทำชีวิตนี้ให้มีคุณค่าเป็นประโยชน์ แม้แต่ปัจฉิมวาจา คือพระดำรัสครั้งสุดท้าย ที่พระพุทธเจ้าตรัสฝากไว้แก่ศาสนิกชน เมื่อจะทรงปรินิพพาน ก็เป็นพุทธพจน์ตามหลักการนี้ ซึ่งมีเนื้อความว่า “สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา (เพราะฉะนั้น) ท่านทั้งหลายจงทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม” ความเปลี่ยนแปลงโดยทั่วไป ที่เกิดแก่มนุษย์นั้น มักรวมอยู่ในคำว่า *ความเจริญและความเสื่อม* โดยที่มนุษย์มักเรียกความเปลี่ยนแปลงในทางที่ต้องการ ว่าเป็นความเจริญ และเรียกความเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ไม่ปรารถนา ว่าเป็นความเสื่อม ทั้งนี้รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เรียกว่าการพัฒนาตนด้วย หลักความไม่ประมาท หรืออัปมาท จะคอยกระตุ้นเร้าเตือนใจให้มีความตื่นตัวต่อเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เป็นคนไวและไหวทันต่อความเปลี่ยนแปลง ทั้งในทางเสื่อมและในทางเจริญ โดยเฉพาะมีสติไว้ต่อการรับรู้และการเรียนรู้ เกี่ยวกับเหตุแห่งความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ คอยระมัดระวังเหตุแห่งความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ มีอะไรเกิดขึ้นจะเป็นเหตุแห่งความเสื่อม ก็รีบหลีกเลี่ยงป้องกันหรือกำจัดเสีย มีปัญหาที่รับพิจารณาหาทางแก้ไข มองเห็นอะไรจะเป็นเหตุให้เกิดความเจริญ ก็เร่งชวนชวนสร้างสรรคปฏิบัติจัดทำ รวมทั้งความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนให้ก้าวหน้าไปในวิถีชีวิตที่ดีงาม

อัปมาท หรือความไม่ประมาทนี้ เป็นธรรมหัตถ์ต่อเข้าสู่การปฏิบัติ ทำให้เกิดการลงมือทำ เป็นตัวนำส่งธรรมอื่น ๆ ทั้งหมดเข้าสู่การปฏิบัติ ธรรมทั้งหลายจะออกสู่การปฏิบัติหรือออกทำหน้าที่ โดยผ่านการกระตุ้น เร่งเร้า และส่งตัวโดยความไม่ประมาทนี้ อาจจะเรียกด้วยสำนวนเปรียบเทียบว่า อัปมาทจะเป็นผู้ปล่อยตัวธรรมต่าง ๆ ลงสู่สนามปฏิบัติการ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ผู้ปล่อยตัวลงสนาม จึงเป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมการปฏิบัติทั้งหมด อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นเหมือนรอยเท้าช้าง คือรอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลายรวมลงได้ในรอยเท้าช้างฉันทิ ธรรมทั้งหลายก็รวมลงได้ในความไม่ประมาท ฉะนั้น ถ้าไม่ประมาทแล้ว ธรรมทุกข้อก็ได้รับการปฏิบัติ แต่ถ้าประมาทเสียอย่างเดียว ธรรมทั้งหลายถึงจะเรียนกันมากมาย ก็ไร้ประโยชน์ เป็นหมันเหมือนนอนหลับอยู่ในสมอ หรือนอนตายอยู่ในคัมภีร์ เพราะไม่เอามาปฏิบัติ ไม่เอามาใช้ ดังนั้น เมื่อพูดมาถึงความไม่ประมาทแล้ว ก็เป็นอันครอบคลุมไปถึงธรรมอื่น ๆ ที่เหลือ ซึ่งอยู่ในภาคปฏิบัติทั้งหมด แต่ธรรมทั้งหลายตัวไหนข้อใดจะออกมาปฏิบัติเมื่อใดให้ได้ผล และไม่สับสนกัน ก็ต้องย้อนกลับไปถามว่า ผู้ปล่อยตัวลงสนามถือหลักอะไร จะปล่อยตัวธรรมข้อไหน เมื่อไร และอย่างไร ซึ่งคำตอบก็มีอยู่แล้วง่าย ๆ คือ จะปล่อยตัวธรรมข้อใดก็แล้วแต่เหตุปัจจัยที่จะต้องไปทำ หรือพูดสั้น ๆ ว่า ตามเหตุปัจจัย หมายความว่า พิจารณาดูให้รู้

เหตุปัจจัยในกรณีนั้น ๆ แล้วเลือกตัวข้อธรรม ซึ่งเหมาะที่จะไปทำงานป้องกันแก้ไขกำจัด หรือสร้างสรรค์เสริมหรือปรับปรุงเหตุปัจจัยนั้น ๆ^{๗๘}

สุกัร ทุมทอง ได้กล่าวว่า อัปมาทสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ไม่อยู่อย่างขาดสติ ไม่ปราศจากสติ อยู่ที่ไหน อิริยาบถไหน ทำอะไร ก็มีสติคอยกำกับจิตอยู่เสมอ ไม่ปล่อยจิตให้เลื่อนลอยไปกับสิ่งต่าง ๆ ถึงพร้อมด้วยความเห็นคุณค่าของเวลา ไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ไม่มัวเมา มีกรรมฐานอยู่เสมอ นึกถึงความตาย ให้เห็นคุณค่าของเวลาที่เหลืออยู่ ไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย กุศลเล็ก ๆ น้อย ๆ ทุกประการ มีโอกาสควรทำไว้ อกุศลแม้เล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ควรประมาทอย่าไปทำตามมัน อย่าคิดว่ากิเลสชนิดไหนไม่เป็นไรหรอก ที่เวียนว่ายตายเกิด ทุกข์มาหลายชาติแล้ว ก็เพราะไม่เป็นไรหรอกนี่แหละ ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท เป็นสิ่งที่เกื้อกูลได้มากต่อการเจริญอริยมรรค^{๗๙}

จากการศึกษาอัปมาทสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๕ ท่าน ได้แก่ พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาร), (๒๕๖๔), นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔), ประจิม ปัญโญ, (๒๕๖๒), พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๓๓), สุกัร ทุมทอง, (๒๕๖๐) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์อัปมาทสัมปทาได้ ดังตารางที่ ๒.๑๑

ตารางที่ ๒.๑๑ การวิเคราะห์อัปมาทสัมปทา

ข้อ	อัปมาทสัมปทา	นักวิชาการ				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	ความไม่ชะล่าใจ ไม่เสียเวลาไปกับเรื่องไม่เป็นเรื่อง	✓				
๒	มีสติสัมปชัญญะให้ต่อเนื่อง ไม่ว่าจะกระทำสิ่งใด	✓	✓			✓
๓	มีจิตสำนึกในเรื่องกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง			✓		
๔	เร่งชวนขวยทำสิ่ง ต่าง ๆ ให้ดีที่สุดด้วยความไม่ประมาท			✓		
๕	เร่งทำงานด้วยใจสบาย ได้ทั้งงานและความสุข				✓	
๖	คอยระมัดระวังเหตุแห่งความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ				✓	
๗	ถ้าไม่ประมาทแล้ว ธรรมทุกข้อก็ได้รับการปฏิบัติ				✓	
๘	พิจารณาให้รู้เหตุปัจจัยในกรณีนั้นๆ แล้วเลือกตัวข้อธรรมไปสร้างสรรค์เสริมหรือปรับปรุงเหตุปัจจัยนั้น ๆ				✓	
๙	ไม่ปล่อยจิตให้เลื่อนลอยไปกับสิ่งต่าง ๆ					✓

^{๗๘} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), รุ่งอรุณของการศึกษา, หน้า ๑๙.

^{๗๙} สุกัร ทุมทอง, อริยมรรคมีองค์ ๘ (ชุดโพธิปักขิยธรรม), หน้า ๓๕๙.

หมายเหตุอักษรย่อ :

จากตารางได้นำอุปมาทสัมปทา ของนักวิชาการทั้ง ๕ ท่าน มาวิเคราะห์

๑) พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร), (๒๕๖๔)

๒) นิธิ ศิริพัฒน์, (๒๕๖๔)

๓) ประจัน ปญโญ, (๒๕๖๒)

๔) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๓๓)

๕) สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐)

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของอุปมาทสัมปทา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า อุปมาทสัมปทา หมายถึง ความไม่ละเลาะใจ ไม่เสียเวลาไปกับเรื่องไม่เป็นเรื่อง มีสติสัมปชัญญะให้ต่อเนื่อง ไม่ปล่อยจิตให้เลื่อนลอย ไม่ว่าจะกระทำสิ่งใด มีจิตสำนึกในเรื่องกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง เร่งชวนชวนทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจสบาย คอยระมัดระวังเหตุแห่งความเสื่อม สร้างสรรค์หรือปรับปรุงเหตุปัจจัยให้ดี

องค์ประกอบที่ ๗ โยนิโสมนสิการสัมปทา

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของโยนิโสมนสิการจากนักวิชาการ ซึ่งได้ให้ความหมายของโยนิโสมนสิการหลายประการ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

สุภีร์ ทุมทอง ได้กล่าวว่า โยนิโสมนสิการสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการใส่ใจถูกต้อง เป็นคนที่รู้จักคิดรู้จักพิจารณา เป็นคนคิดในแง่มุ่งถูกต้องตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า มุมมองที่ถูกต้องหลัก ๆ มี ๔ ลักษณะ คือ ใส่ใจว่าไม่เที่ยงในสิ่งที่ไม่เที่ยง ใส่ใจว่าเป็นทุกข์ในสิ่งที่เป็นอย่างทุกข์ ใส่ใจว่าไม่ใช่ตัวตนในสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน ใส่ใจว่าไม่งามในสิ่งที่ไม่งาม ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่สวย ไม่งาม มองอย่างนี้ไว้เสมอ ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ ก็ค่อย ๆ พิจารณาค้นคว้าต่อไป รู้จักมุมมอง รู้จักพิจารณา รู้จักมุนั้นมุนี่ จะทำอะไรก็ไม่ทำแบบตาม ๆ เขาไปเท่านั้น รู้จักใส่ใจให้เกิดกุศล เกิดปัญญา เกิดความฉลาดรอบรู้เหตุผลในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ^{๘๐}

พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร) ได้กล่าวว่า ความถึงพร้อมด้วยการพิจารณาโดยแยบคาย (โยนิโสมนสิการสัมปทา) ได้แก่ การรู้วิธีวางกรอบความคิดในประเด็นต่าง ๆ และรู้วิธีพิจารณาเพื่อให้เอื้อที่สุดต่อการละกิเลส การพัฒนาคุณธรรมและปัญญา ให้รู้เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๐.

ลือชัย ศรีเงินยวง ได้กล่าวว่า โยนิโสมนสิการสัมปทา คือ ฉลาดคิด แยกคายให้ได้ประโยชน์ และความจริง (ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ, การทำโยนิโสมนสิการให้ถึงพร้อม, ความฉลาดคิดแยกคายทำให้เห็นความจริงและหาประโยชน์ได้^{๔๑})

ประจัน ปัญโญ ได้กล่าวว่า โยนิโสมนสิการสัมปทา การทำโยนิโสมนสิการให้ถึงพร้อมหรือสร้างสรรค์โยนิโสมนสิการให้สมบูรณ์ แปลเป็นภาษาสมัยใหม่ว่า รู้จักคิดหรือคิดเป็น โดยเฉพาะการพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามแนวทางของเหตุปัจจัย^{๔๒}

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า แก่ปัญหาและพึงพาดนได้ด้วยความรู้คิด หมายถึง ความรู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักสำเหนียก กำหนดมองสิ่งทั้งหลายให้ได้คุณค่า คิดเป็น รู้จักคิดวิเคราะห์ สืบสาวให้เข้าถึงความจริง ซึ่งทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ และรู้จักริเริ่มทำการต่าง ๆ อย่างถูกต้องได้ด้วยตนเอง ในภาษาทางธรรม ท่านพูดสั้น ๆ ว่า ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ หรือการทำโยนิโสมนสิการให้ถึงพร้อม เรียกเป็นคำศัพท์ว่า โยนิโสมนสิการสัมปทา ความรู้จักคิด เป็นเรื่องที่ย้ำเน้นกันมากอยู่แล้ว ในวงการการศึกษาสมัยปัจจุบัน จึงไม่จำเป็นต้องกล่าวซ้ำในที่นี้ แต่ข้อที่ควรพิจารณาอยู่ที่ว่า คิดเป็นนั้นคือคิดอย่างไร ความคิดเป็นที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ นั้น มีวิธีคิดหลายวิธี โดยเฉพาะที่สำคัญ คือ คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ คิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คิดแบบกระบวนการแก้ปัญหา คิดแบบความสัมพันธ์เชิงหลักการและความมุ่งหมาย คิดแบบเห็นคุณ เห็นโทษ (ข้อดี ข้อเสีย ข้อเด่น ข้อด้อย) และทางออก คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม คิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน คิดแบบวิเคราะห์ทั่วตลอดและรอบด้าน ที่เรียกว่าวิภาษวาท อย่างไรก็ตาม เมื่อว่าโดยสรุป โยนิโสมนสิการเหล่านี้ อาจจัดเป็นประเภทใหญ่ได้ ๒ อย่าง คือ

๑. โยนิโสมนสิการแบบเสริมปัญญา ใช้ในการคิดค้นหาความจริง ในกรณีที่ต้องการรู้ความจริงของสิ่งนั้น ๆ เรื่องนั้น ๆ หรือสิ่งที่พิจารณาเป็นเรื่องของการที่จะหาความจริง เรียกว่าง่าย ๆ ว่าเป็น การมองตามเป็นจริง หรือมองตามที่มันเป็น

๒. โยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศล ใช้ในการสร้างเสริมคุณธรรม หรือคุณภาพจิต การทำให้เกิดประโยชน์หรือผลดีและความสุข ในกรณีที่ไม่ใช่เป็นเรื่องของการค้นหาความจริง หรือสิ่งนั้นมีได้กำลังถูกพิจารณาในแง่ของความจริง แต่เป็นเรื่องของอภิวสัยที่จะทำให้เกิดความรู้สึกที่ตึงามเป็นกุศล หรือความรู้สึกที่ไม่ดีเป็นอกุศล เกิดความสุขหรือความทุกข์ เป็นคุณเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษก็ได้

^{๔๑} ลือชัย ศรีเงินยวง, คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙.

^{๔๒} ประจัน ปัญโญ, “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา”, วารสารปรัชญาอาศรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒): ๖.

แล้วแต่จะมอง เรียบง่าย ๆ ว่าเป็นการมองในแง่ดี ในหลายกรณี โยนิโสมนสิการทั้งสองประเภทจะเกิดขึ้นแบบส่งเสริมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น ในกรณีเห็นคนแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าเก่าขาด ถ้าไม่ติดตันอยู่กับความรู้สึกรังเกียจหรือดูถูก และถ้าเกิดความรู้สึกสงสารเห็นใจ ก็อาจจะทำให้คิดค้นหาความจริงต่อไป เช่น สืบค้นหาเหตุปัจจัยที่ทำให้คนผู้นั้นยากจน ทั้งเหตุปัจจัยในด้านตัวบุคคลนั้นเอง และปัจจัยในทางสังคมเป็นต้น หรืออาจโยงไปหาการพิจารณาแก้ไขปัญหาความยากจนของคนยากจนทั่วไป หรือของสังคมทั้งหมด

โยนิโสมนสิการ เป็นแกนนำและเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนา เมื่อคนต่างคน หรือคนเดียวกันแต่ต่างครั้งต่างคราว ได้พบเห็นเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจเกิดความรู้สึก เกิดสภาพจิต ความรู้ความเข้าใจ ความคิด ได้คุณค่า หรือได้ประโยชน์จากกรณีนั้น ต่างรูปต่างแบบและมากน้อยต่างกันไปได้มากมาย สุดแต่จะมีโยนิโสมนสิการหรือไม่ และมีโยนิโสมนสิการในลักษณะใด เด็กสองคนดูโทรทัศน์เรื่องเดียวกัน คนหนึ่งได้แต่ความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกคนหนึ่งได้ความรู้ความคิดบางอย่างที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต เด็กหลายคนอ่านหนังสือเล่มเดียวกัน คนหนึ่งรู้และจำได้แต่ข้อมูลว่า เขาเขียนไว้เล่าไว้ว่าอย่างนั้น ๆ อีกคนหนึ่งเข้าใจเนื้อหาสาระของเรื่องที่เขาเล่า รู้ว่าเรื่องนั้น ๆ มีเหตุผลผลอย่างไร อีกคนหนึ่งมองออกถึงความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของผู้เขียน อีกคนหนึ่งเลยไปอีก สามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์เนื้อหาสาระ ความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านใหม่ เข้ากับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่แล้ว เพิ่มแง่มุมของความคิด ขยายความรู้ความเข้าใจโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ให้กว้างขวางออกไป บางคนยิ่งกว่านั้น อาศัยความรู้ความเข้าใจจากหนังสือนั้นเป็นฐาน คิดปรุงแต่งความรู้ขึ้นใหม่ นำไปใช้ทำการบางอย่างได้สำเร็จ นิวตันเห็นลูกแอปเปิลหล่นลงมา คิดได้ถึงกฎความโน้มถ่วงหรือความดึงดูด พระภิกษุรูปหนึ่งเห็นใบไม้แก่วังหล่นเกิดความเห็นแจ้งในหลักอนิจจัง พระภิกษุอีกรูปหนึ่งเดินสวนทางกับคนเสียสติ ได้ยินคนเสียสตินั้นบ่นเพื่อขอความบางอย่างไปตามความฟั่นเฟือนเลื่อนลอยโดยไม่รู้ตัว กลับเกิดความเห็นแจ้งชีวิตเห็นแจ้งธรรม ในข้อก่อนได้กล่าวว่า อับปมาทะ หรือความไม่ประมาท เป็นผู้ปล่อยตัวข้อธรรมต่าง ๆ ลงสู่สนามปฏิบัติการ เป็นตัวการที่ทำให้เกิดการปฏิบัติ หรือทำให้เกิดการกระทำ แต่โยนิโสมนสิการในข้อที่ ๗ นี้ เป็นตัวชี้แนะและควบคุมปฏิบัติการทั้งหมดทั้งในสนามและก่อนลงสนาม^{๘๓}

จากการศึกษาโยนิโสมนสิการสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๕ ท่าน ได้แก่ สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐), พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ขยสาโร), (๒๕๖๔), ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒), ประจักษ์ ปัญโญ, (๒๕๖๒), พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๓๓) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์โยนิโสมนสิการสัมปทาได้ ดังตารางที่ ๒.๑๒

^{๘๓} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), *รุ่งอรุณของการศึกษา*, หน้า ๒๕.

ตารางที่ ๒.๑๒ การวิเคราะห์โยนิโสมนสิการสัมปทา

ข้อ	โยนิโสมนสิการสัมปทา	นักวิชาการ				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	รู้จักคิดรู้จักพิจารณา	✓				✓
๒	คิดในแง่มมถูกต้องตรง	✓				
๓	รู้วิธีวางกรอบความคิดในประเด็นต่างๆ		✓			
๔	รู้วิธีพิจารณาเพื่อให้เอื้อที่สุดต่อการพัฒนา		✓			
๕	แยกคายให้ได้ประโยชน์ และความจริง			✓		
๖	พิจารณาสิ่งทั้งหลาย ตามแนวทางของเหตุปัจจัย				✓	
๗	มองสิ่งทั้งหลายให้ได้คุณค่า คิดเป็น รู้จักคิดวิเคราะห์ สืบสาวให้เข้าถึงความจริง ซึ่งทำให้สามารถแก้ปัญหาได้					✓
๘	มองในแง่ดี คิดค้นหาความจริง ในกรณีที่ต้องการรู้ความจริงของสิ่งนั้น ๆ เรื่องนั้น ๆ					✓

หมายเหตุอักษรย่อ:

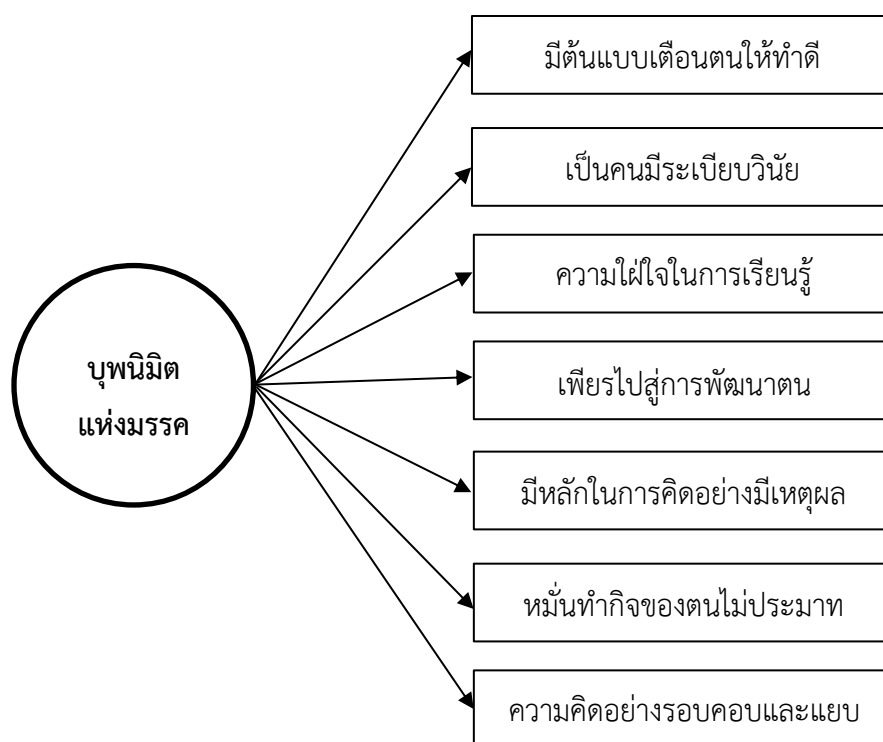
จากตารางได้นำโยนิโสมนสิการสัมปทาของนักวิชาการทั้ง ๕ ท่าน มาวิเคราะห์

- ๑) สุภีร์ ทุมทอง, (๒๕๖๐)
- ๒) พระธรรมพัชรญาณมุนี (ฉอน ขยสาโร), (๒๕๖๔)
- ๓) ลือชัย ศรีเงินยวง, (๒๕๕๒)
- ๔) ประจิม ปัญโญ, (๒๕๔๗)
- ๕) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (๒๕๓๓)

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของโยนิโสมนสิการสัมปทา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการสัมปทา หมายถึง การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา ในแง่มมที่ถูกต้องตรงตามความจริง โดยพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามแนวทางของเหตุปัจจัย รู้วิธีการวางกรอบความคิดในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นประโยชน์ ทำให้ค้นหาความจริงและสามารถแก้ปัญหาได้

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องจากนักวิชาการ ผู้วิจัยจึงสรุปหลักพุทธธรรม คือ บุพนิมิตแห่งมรรค ซึ่งประกอบด้วย

๑. กัลยาณมิตตตา ; มีต้นแบบในการเรียนรู้
๒. สีสัมปทา ; มีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน
๓. ฉันทสัมปทา ; มีความใส่ใจในการเรียนรู้
๔. อุตตสัมปทา ; รักในการฝึกฝนและพัฒนาตน
๕. ทิฐุสัมปทา ; มีหลักในการคิดอย่างมีเหตุผล
๖. อัปมาทสัมปทา ; มีความกระตือรือร้นประมาณ
๗. โยนิโสมนสิการสัมปทา ; มีความคิดอย่างรอบคอบและแยบคาย ดังภาพที่ ๒.๕

ภาพที่ ๒.๕ องค์ประกอบของหลักบุพนิมิตแห่งมรรค

๒.๔ บริบทโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ประวัติความเป็นมาและอำนาจหน้าที่

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เป็นหน่วยงานการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๐ และเพิ่มเติมประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดังนี้

๑. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษาแผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น

๒. วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษาและหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษาและแจ้งการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบ รวมทั้งกำกับตรวจสอบ ติดตาม การใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว

๓. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่

๔. กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและเขตพื้นที่

๕. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่

๖. ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

๗. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่

๘. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

๙. ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

๑๐. ประสาน ส่งเสริม การดำเนินงานของคณะทำงานด้านการศึกษา

๑๑. ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา

๑๒. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษา ที่มีได้ระบุให้เป็นหน่วยที่ของหน่วยงานใด โดยเฉพาะหรือปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

และเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ดำเนินการนำประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดและแก้ไขเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๔ เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๘ ตอนพิเศษ ๓๘ ง หน้า ๔ - ๙ และดำเนินการเผยแพร่ราชกิจจานุเบกษา บนเว็บไซต์กลุ่มงานราชกิจจานุเบกษา เปลี่ยนชื่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔ เป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี^{๘๔}

ที่ตั้งและหน่วยงานในสำนักงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตั้งอยู่เลขที่อยู่ : ๑๗/๑๓-๑๔ ถนนปทุมสัมพันธ์ ตำบลบางปรอก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ๑๒๐๐๐ แบ่งส่วนราชการภายในเป็น ๑๐ กลุ่ม/หน่วย ดังนี้

๑. กลุ่มอำนวยการ
๒. กลุ่มบริหารงานบุคคล
๓. กลุ่มนโยบายและแผน
๔. กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
๕. กลุ่มบริหารงานการเงินและสินทรัพย์
๖. กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา
๗. กลุ่มพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
๘. กลุ่มกฎหมายและคดี
๙. กลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
๑๐. หน่วยตรวจสอบภายใน

มีการกจัดรับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑ จังหวัด คือ จังหวัดปทุมธานี^{๘๕}

วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ค่านิยมองค์กร

วิสัยทัศน์

“เป็นองค์กรคุณธรรม น้อมนำศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

^{๘๔} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/IE8pg> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๘๕} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/onCVD> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

พันธกิจ

๑. จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเป็นพลเมืองดีของชาติ
๒. เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม
๓. พัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีศักยภาพการแข่งขันระดับนานาชาติ
๔. พัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตรและคุณลักษณะ
๕. พัฒนาผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ
๖. สร้างโอกาส ความเสมอภาค ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษา
๗. ส่งเสริมและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
๘. พัฒนาระบบบริหารการจัดการให้มีประสิทธิภาพ ตามหลักธรรมาภิบาล และพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม

เป้าประสงค์

๑. ผู้เรียนมีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีหลักคิดที่ถูกต้อง และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น ซื่อสัตย์สุจริต มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม
๒. ผู้เรียนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม สามารถรับมือกับภัยคุกคามทุกรูปแบบ
๓. ผู้เรียนมีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีศักยภาพการแข่งขันระดับนานาชาติ
๔. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณภาพตามศักยภาพของผู้เรียน มีสมรรถนะตามหลักสูตร
๕. ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษามีความเป็นมืออาชีพ
๖. ผู้เรียนได้รับโอกาส ความเสมอภาคเข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง
๗. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา มีการส่งเสริมและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

๘. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ตามหลักธรรมาภิบาล และมีการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ในการบริหารจัดการการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม^{๘๖}

ค่านิยมองค์กร : “WE GO TOGETHER”

W: Wonderful หมายถึง การสร้างความรู้สึกร่วมกันในการทำงานให้มีความรู้สึกร่วมกัน
มหัศจรรย์

E: Enjoy หมายถึง การสร้างความรู้สึกร่วมกันกับการทำงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

G: Good Governance หมายถึง การปฏิบัติงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล มีความเป็นธรรมและถูกต้อง

O: Opinion หมายถึง การยอมรับและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

T: Technology หมายถึง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติจัดการเรียนการสอน

O: Operation หมายถึง การปฏิบัติตามระบบการบริหารและการจัดการ

G: Growth หมายถึง องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า มีการพัฒนาตามลำดับ

E: Effectiveness หมายถึง การมุ่งประสิทธิผลและเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ของงาน

T: Target หมายถึง การมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันของทุกคน

H: Honest หมายถึง การมีความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงใจ และเปิดเผยตรงไปตรงมา

E: Efficiency หมายถึง การมุ่งเน้นประสิทธิภาพ ทำงานแบบมืออาชีพ คุ่มค่า

R: Respect หมายถึง การให้เกียรติและสนองต่อผู้รับบริการหรือผู้เรียน^{๘๗}

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี (Secondary Education Service Area Office Pattum Thani) มีจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น ๒๒ โรงเรียน จากข้อมูลระบบ DMC ณ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕^{๘๘} ดังแสดงในตารางที่ ๒.๑๓

^{๘๖} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/IE8pg> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๘๗} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/8azK3> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๘๘} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/WdDvZ>. [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

ตารางที่ ๒.๑๓ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ที่	โรงเรียน	จำนวน นักเรียน (คน)	อำเภอ
๑	โรงเรียนปทุมวิไล	๓,๒๒๘	เมืองปทุมธานี
๒	โรงเรียนคณะราษฎรบำรุงปทุมธานี	๒,๖๕๙	เมืองปทุมธานี
๓	โรงเรียนปทุมธานี นันทนบุรีบำรุง	๙๑๑	เมืองปทุมธานี
๔	โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี	๒,๔๕๕	เมืองปทุมธานี
๕	โรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒน์ (มัธยมวัดหัตถสารเกษตร) ในพระราชูปถัมภ์ฯ	๒,๕๘๘	คลองหลวง
๖	โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รังสิต	๓,๔๗๑	คลองหลวง
๗	โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม	๕,๐๓๘	คลองหลวง
๘	โรงเรียนบัวแก้วเกษร	๑,๐๑๘	ลาดหลุมแก้ว
๙	โรงเรียนนรราชาทินัดดามาตุวิทยา	๒,๑๐๑	ลาดหลุมแก้ว
๑๐	โรงเรียนสุนทโรเมตตาประชาสรรค์	๑๓๓	ลาดหลุมแก้ว
๑๑	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย ปทุมธานี	๗๑๒	ลาดหลุมแก้ว
๑๒	โรงเรียนชัยสิทธิवास	๒๗๗	สามโคก
๑๓	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ปทุมธานี	๑,๑๖๙	สามโคก
๑๔	โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา	๒๕๔	คลองหลวง
๑๕	โรงเรียนธัญรัตน์	๓,๔๒๒	ธัญบุรี
๑๖	โรงเรียนสายปัญญารังสิต	๒,๐๘๐	ธัญบุรี
๑๗	โรงเรียนธัญบุรี	๒,๘๕๑	ธัญบุรี
๑๘	โรงเรียนหนองเสือวิทยาคม	๒,๐๒๖	หนองเสือ
๑๙	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ปทุมธานี	๒,๕๕๘	ลำลูกกา
๒๐	โรงเรียนเทพศิรินทร์คลองสิบสาม ปทุมธานี	๘๗๕	ลำลูกกา
๒๑	โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สวนกุหลาบวิทยาลัย ปทุมธานี	๒,๑๕๗	ลำลูกกา
๒๒	โรงเรียนมัธยมสังคีตวิทยา กรุงเทพมหานคร	๕๗๕	ลำลูกกา

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยในประเทศ

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีงานวิจัยในประเทศที่พอสรุปได้จากการศึกษาค้นคว้า ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

รศพร ทองธรรมจินดา^{๔๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา (R1) ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา (D2) ๓) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลสุขสวัสดิ์ (R2) และ ๔) เพื่อประเมินผลรูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา (D2) กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ๔ ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ ๑ การวิจัยระยะที่ ๑ (Analysis : Research1 : R1) เป็นการศึกษาองค์ประกอบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา ขั้นตอนที่ ๒ การพัฒนาระยะที่ ๑ (Design and Development : Development1 (D1)) เป็นการพัฒนารูปแบบโรงเรียนวิถีบวกเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา ขั้นตอนที่ ๓ การวิจัยระยะที่ ๒ (Implementation : Research2 (R2)) การศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบโรงเรียนวิถีบวกเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลสุขสวัสดิ์ และขั้นตอนที่ ๔ ขั้นการพัฒนาระยะที่ ๒ (Evaluation : Development2 (D2)) การประเมินผลการพัฒนารูปแบบโรงเรียนวิถีบวกเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา ขั้นการวิจัยระยะที่ ๑ (R1) กลุ่มตัวอย่างคือโรงเรียนอนุบาล สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จำนวน ๔๗ โรงเรียน และประชากรที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ ๒ (R2) คือครูระดับประถมศึกษาโรงเรียนอนุบาลสุขสวัสดิ์ จำนวน ๑๐ คน สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ(Exploratory Factor Analysis) การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ผลการวิจัยพบว่า ๑) องค์ประกอบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขนักเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย ๖

^{๔๔} รศพร ทองธรรมจินดา, “รูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา”, งานวิจัยสำหรับประเมินเพื่อให้มีหรือเลื่อนวิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญพิเศษ, (นครปฐม : โรงเรียนอนุบาลสุขสวัสดิ์ สำนักการศึกษา เทศบาลนครปฐม, ๒๕๖๓), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/nNrTy> [๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

องค์ประกอบ คือ ด้านวัฒนธรรมเชิงบวก ด้านการสอนเชิงรุก ด้านการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านความผูกพันกับการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและด้านทักษะการแก้ปัญหา ๒) การพัฒนารูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขนักเรียนประถมศึกษา พบว่ารูปแบบเชิงแนวคิดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ๓) ผลการทดลองใช้รูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลสุขสวัสดิ์ พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมพบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยหลังทดลองใช้รูปแบบมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนทดลองใช้รูปแบบผลการประเมินรูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา โดยการตรวจรูปแบบผลการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ารูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และถูกต้องครอบคลุมสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีของการวิจัย และปรับปรุงรูปแบบตามคำแนะนำก่อนเผยแพร่ผลการวิจัย เพื่อความสมบูรณ์และเพิ่มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร ได้ทำการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลการประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนรู้มีความสุขในการสอนวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โดยมีครูผู้ร่วมวิจัย ๒ ท่าน และนักเรียนจำนวน ๒๕ คนที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๓ โรงเรียนบ้านตาจั่น อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ยึดกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีการทดสอบนักเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการสอน จำนวน ๑๐ แผน แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอน แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน แบบบันทึกผลหลังเรียน และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เก็บข้อมูลแบบเป็นขั้นตอนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพหลังจากที่ดำเนินการสอนในแต่ละแผนการสอน ได้มีการพัฒนาเพื่อปรับปรุงการสอนในแผนการสอนต่อไป ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณทำได้โดยการทดสอบค่า t (t - test) พบว่านักเรียน เมื่อได้รับการสอนตามรูปแบบการเรียนรู้มีความสุขแล้วเกิดความสุขในการเรียนมากกว่าก่อนได้รับการสอน นอกจากนี้แล้วนักเรียนยังเกิดความสนใจในการเรียน เกิดความสนุกสนานและมีความสุขในการเรียน มีการวางแผนในการจัดทำผลงานและในการเรียนได้ดีขึ้น นักเรียนมีการเตรียม การเรียน มีการทบทวนความรู้ มีการอ่านหนังสือก่อนเรียนมาล่วงหน้า กล่าวคือ ถ้าพบ ถ้าที่ จะเข้าไปปรึกษาครูเกี่ยวกับ

ปัญหาในการเรียนและปัญหาส่วนตัวเพิ่มขึ้น นักเรียนมีความร่วมมือกันและช่วยเหลือกันในการทำงาน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียน และเกิดความสามัคคีเพิ่มขึ้น^{๙๐}

สุดหทัย รุจิรัตน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมพลังเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนระดับประถมศึกษา” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพ ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเสริมพลังเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนโดยใช้หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลัง แนวคิดเกี่ยวกับการสมรรถนะการสอนครู และหลักการแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข มาสร้างรูปแบบ แล้วนำมาขยายผลในส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีศักยภาพและความสามารถในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอนระดับประถมศึกษา จำนวน ๔ คน และนักเรียน ๑๙๑ คน โรงเรียนตรุณาราชบุรี ปีการศึกษา ๒๕๕๘ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย รูปแบบการเสริมพลังเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนระดับประถมศึกษา คู่มือการใช้รูปแบบฯ แผนการเสริมพลัง แบบประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนระดับประถมศึกษา แบบประเมินตนเองของครูที่มีต่อความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเองที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข แบบสอบถามความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการเสริมพลัง แบบบันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน และแบบประเมินการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าได้รูปแบบการเสริมพลังชื่อว่า “NICE Model” มี ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) หลักการ เป็นการเสริมพลังครูด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานส่งเสริม ๒) วัตถุประสงค์ ดังกล่าวโดยแบ่งเป็น ๔ ระยะ คือระยะที่ ๑ การวิเคราะห์สภาพจริงในปัจจุบันและประเมินความต้องการเสริมพลัง ระยะที่ ๒ การวางแผนร่วมกัน ๓) การเสริมพลังอย่างต่อเนื่องซึ่งประกอบด้วย ๓.๑) สร้างการเสริมพลัง ๓.๒) การให้ข้อมูล ๓.๓) เพิ่มพูนความรู้ ๓.๔) นำสู่การพัฒนา ระยะที่ ๔ การประเมินผลพลังและให้การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ๔) ปัจจัยสนับสนุนการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย ๔.๑) ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญของการเสริมพลังและให้การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ๔.๒) การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู โดยครูมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ๕) การวัดและประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย

^{๙๐} ศักดิ์สิทธิ์ สีสหวงเพชร, “ผลการประยุกต์ใช้รูปแบบการสอนการเรียนรู้อย่างมีความสุข ในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”, *วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (วิทยาศาสตร์ศึกษา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔).

๕.๑) สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน ๓ ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ๕.๒) การเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนใน ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านคุณลักษณะ ด้านการเรียนรู้ และด้านสัมพันธภาพ โดยพบว่า รูปแบบการเสริมพลังเพื่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ ครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ในระดับดี มีพัฒนาการสูงขึ้น รูปแบบเหมาะสม นักเรียนมีพัฒนาการการเรียนรู้อย่างมีความสุขสูงขึ้น^{๙๑}

บุญทิwa สุวิทย์, ภัสพร ขำวิชา และ เบญญาภา มุกสิริทิพานัน งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขในวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ ๒ เพื่อเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลคณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ประชากรคือนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ ๓ ที่กำลังเรียนภาคปฏิบัติ รายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๖๔ คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มอย่างง่าย โดยการจับสลากให้เป็นกลุ่มทดลองจำนวน ๑๕ คน และกลุ่มควบคุมจำนวน ๑๕ คน รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสุขในการเรียนรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา สถิติทดสอบทีและสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม MANCOVA ผลการวิจัยสรุปได้รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน ดังนี้ ๑. การบริหารสมอง ๒. การเห็นคุณค่าการเรียนรู้ ๓. การใช้ผังมโนทัศน์ ๔. การเรียนรู้โดยเน้นประสบการณ์ ๕. การคิดไตร่ตรอง สะท้อนความรู้สึก และ ๖. การให้ข้อมูลย้อนกลับ ผลจากการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้นี้ในครั้งนี้ ก่อให้เกิดประสิทธิผลในการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ควรนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ต่อไป^{๙๒}

วัลลภา วาสนาสมปอง ได้ทำการวิจัยสร้างรูปแบบการเรียนรู้แบบนำความสุขสู่ผู้เรียน และศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้แบบนำความสุขสู่ผู้เรียน แล้วถอดบทเรียนจากผลการศึกษา ดำเนินการวิจัยโดยสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดจากการบูรณาการเทคนิคต่างที่เป็นการ

^{๙๑} สุดหทัย รุจิรัตน์, “รูปแบบการเสริมพลังเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน”, **วิทยานิพนธ์** สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนบัณฑิตวิทยาลัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘).

^{๙๒} บุญทิwa สุวิทย์, ภัสพร ขำวิชา และเบญญาภา มุกสิริทิพานัน, “การพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีความสุขในวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ ๒ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลคณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช”, **วารสารพยาบาลทหารบก**, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗).

เรียนรู้เชิงรุก ด้วยวิธีการวิจัยผสานวิธีแบบแทรกแซง (intervention design) ๒ ระยะ ระยะที่ ๑ การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเชี่ยวชาญ สนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ SWOT กับตัวแทนนักศึกษา เพื่อค้นหาแนวทางสร้างรูปแบบการเรียนรู้และแบบทดสอบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัยตามแนวคิดของบลูม เครื่องมือ ได้แก่ ๑) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ๒) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และ ๓) แบบบันทึกผลการวิเคราะห์ SWOT ระยะที่ ๒ การวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับคุณภาพในการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้ เครื่องมือ ได้แก่ ๑) รูปแบบการเรียนรู้แบบนำความสุขสู่ผู้เรียน ๒) แบบทดสอบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ จำนวน ๒๕ ข้อ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ . ๘๙๕ และ ๓) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียน คัดเลือกกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แบบเจาะจง โดยกลุ่มทดลอง คือ นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่เรียนในรายวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา จำนวน ๓๑ คน และกลุ่มเปรียบเทียบ คือ นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑๘ คน ผลการวิจัยครั้งนี้ นอกจากได้รูปแบบการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียน มีเทคนิคในการวิเคราะห์ จดจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยตามแนวคิดของบลูม และนำไปสู่การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่ดีขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา^๓

พระวิรัตน์ ขมจิตโต (ศรีธนะ), วรกฤต เกื่อนช้าง และปฏิธรรม สำเนียง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาคูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี นำเสนอแนวทางการพัฒนาคูตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรค ๗ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี ใช้ระเบียบวิจัยเชิงพรรณนา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๓๔๐ คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตสะแกกรัง จำนวน ๑๘๑ คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๔ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ และแนวทางการพัฒนาคูตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรค ๗ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยได้แนวทางการพัฒนาคูตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรค ๗ ประกอบด้วย ๔ แนวทางคือ ๑) การพัฒนาคูด้านการรักษาวินัย โดยผู้บริหารกำหนดการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในรักษาวินัยเป็นนโยบาย และกระตุ้น

^๓ วัลลภา วาสนาสมปอง, “ผลของรูปแบบการเรียนรู้แบบนำความสุขสู่ผู้เรียนที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยตามแนวคิดของบลูม ในรายวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา”, วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๖๓).

จิตสำนึกให้ครูรักษาวินัยตลอดเวลา ๒) การพัฒนาครูด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารส่งครูไปอบรม และศึกษาดูงานจากองค์กรภายนอก เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลง และเน้นหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ๓) การพัฒนาครูด้านผลการปฏิบัติงาน ผู้บริหารจัดฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ครู โดยเน้นสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมให้ครูวิจัย สร้างนวัตกรรมให้เกิดประโยชน์ ๔) การประเมินผลพัฒนาครู ^{๔๔}

จักรวุฒิ ชนะพันธ์, กฤษดา ผ่องพิทยา, วัลลภา อารีรัตน์ และมนสิข ลิทธิสมบุรณ์ ได้ทำการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ ประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ การสร้างรูปแบบฯ โดยดำเนินการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษากรณีศึกษาและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ คนนำมาสร้างรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ ๑ ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ ๒ พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดำเนินการโดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรูปแบบกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน ๑๖ คน ครูอาสาสมัครจำนวน ๔๐ คน ครู กศน. จำนวน ๔๙ คนและครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจำนวน ๑๒๑ คนโดยใช้ตารางคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, ๒๕๔๕, น. ๔๓) โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) รวม ๒๓๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ ๒ คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ ๓ การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดำเนินการโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหาและทำประชาพิจารณ์เพื่อรับรองและนำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติ พบว่า รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย ๘ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ๒) ด้านการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง ๓) ด้านการสร้างเชื่อมโยงของแหล่งการเรียนรู้ ๔) ด้านการประสานความร่วมมือ ๕) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย ๖) ด้านการส่งเสริมการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ๗) ด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดกิจกรรม

^{๔๔} พระวีรพันธ์ ขมจิตโต (ศรีชนะ), วรฤต เกื่อนช้าง และปฐิธรรม สำเนียง, “แนวทางการพัฒนาครูตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรค ๗ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี”, **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๔): ๑๔๓-๑๕๒.

การเรียนรู้ และ ๘) ด้านการระดม ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ และการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า มีความถูกต้องเหมาะสม เป็นไปได้และผู้ร่วมทำประชาพิจารณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ^{๙๕}

๒.๕.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีงานวิจัยในต่างประเทศพอสรุปได้จากการศึกษาค้นคว้า ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

Eftekhar ได้ดำเนินการวิจัย เรื่องรูปแบบพลวัตรของระบบการเรียนการสอน เพื่อช่วยการช่วยปรับรื้อระบบ (รูปแบบการเรียนการสอน) การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ระบบการเรียนการสอนว่าอย่างไร ที่จะช่วยสอนวิชาต่างๆ แก่นักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์และช่วยทำนายรวมทั้งยกระดับ การเปลี่ยนแปลงปัจจัยป้อนเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Outputs) ของ ระบบ ได้รูปแบบของระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิธีการพลวัตรของระบบ โดยใช้เทคนิค การวิจัยการคิดเชิงระบบและการควบคุมแบบอ่อนตัว วัตถุประสงค์ของการวิจัยมุ่งศึกษา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหลักของระบบ ๓ ประการ คือ (๑) ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนกับแรงจูงใจ (๒) คุณลักษณะของระบบการสอน และ (๓) ธรรมชาติ และแบบของเนื้อหาวิชา จากการวิเคราะห์ผลของการใช้ระบบการสอน/การเรียนในรูปแบบ พลวัต ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางทั้งหลายที่พลวัตรมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทิศทางของ ระบบการเรียนการสอน ซึ่งทิศทางที่พบเป็นความคิดรวบยอดใหม่ที่สัมพันธ์กับกระบวนการ ที่เป็นส่วนสำคัญในเทคนิคการเรียนรู้ นั่นคือ ทิศทางแบบรูปแบบ-หน้าที่ (Form-Function Dimension) จากฐานความคิดนี้ งานวิจัยได้แยกแยะความแตกต่างของนักเรียนออกเป็น ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ แบบเน้นรูปแบบกับแบบเน้นบทบาทหน้าที่ (Form Oriented and Function Oriented) นักเรียนที่เน้นรูปแบบเป็นแบบที่ได้รับความสนใจเป็นด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ ส่วนนักเรียนที่เน้นบทบาทหน้าที่จะให้ความสนใจเกี่ยวกับข้อมูลใหม่ ในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุ-ผล ผลของการใช้สถานการณ์จำลองของระบบการสอน/ การเรียนที่อยู่บนพื้นฐานของวิธีการรูปแบบบทบาทหน้าที่ ได้มีส่วนช่วยทำให้สามารถทำความเข้าใจกับการควบคุมการศึกษาได้ชัดเจนขึ้น ผลการศึกษาสามารถช่วยให้นักศึกษา สามารถตัดสินใจและเลือกยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมทางการศึกษา ผลของการทดลองใช้ระบบการสอนการ

^{๙๕} จักรวุฒิ ชนะพันธ์ กฤษดา ผ่องพิทยา วัลลภา อารีรัตน์ และ มนสิข สิริธิตสมบุรณ์, “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ”, วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๑๕๗-๑๖๕.

เรียนได้มีส่วนช่วยให้พัฒนาประสิทธิภาพระบบ การสอนของนักศึกษาในสาขาวิศวกรรมศาสตร์มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น^{๔๖}

Kounin ได้ศึกษาเกี่ยวกับบรรยากาศของห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พบว่า พฤติกรรม ของครูมีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ในห้องเรียนที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้มักจะมีครูที่มีความสามารถและพฤติกรรม ดังต่อไปนี้ ๑) ครูจะต้องเป็นผู้ที่ทราบความเคลื่อนไหวของ ห้องเรียนอยู่ตลอดเวลาทราบว่า นักเรียนแต่ละคนกำลังทำอะไรบ้าง มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร เมื่อมี เหตุที่จะก่อความวุ่นวายของห้องเรียนครูก็ตัดไฟแต่ต้นลมได้เรียกคุณสมบัตินี้ว่า with-it-ness หรือ มีความรู้สึกไวต่อบรรยากาศในห้องเรียน ๒) ครูเป็นผู้ที่สามารถที่จะดูแลชั้นเรียนได้ทั่วถึง ๓) ครูเป็นผู้ มีความสามารถที่จะรักษาระดับความสนใจและความใส่ใจบทเรียนที่ครูกำลังสอนอย่างราบรื่น โดย สามารถที่จะเปลี่ยนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูสอนโดยไม่รบกวน หรือทำลายความสนใจของนักเรียนครู จะต้องมีความไวต่อความรู้สึกของนักเรียนเช่น เมื่อครูสังเกตว่านักเรียนไม่สนใจในสิ่งที่ครูกำลังสอน ครูอาจจะเปลี่ยนกิจกรรมหรือเปลี่ยนเทคนิคในการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคนมีความสนใจในบทเรียน ๔) ครูเป็นผู้ที่สามารถเปลี่ยนแปลงเทคนิคของการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการนักเรียนและวิชา ที่เรียน มีความกระตือรือร้นในเรื่องที่ตนสอนและพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองเพื่อไม่ให้พฤติกรรม ที่ซ้ำ ๆ เป็นประจำ ๕) ครูควรพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการพูดซ้ำซาก และหยุดยั้ง เกี่ยวกับการสั่งงาน ให้นักเรียนทำหรือ ให้นักเรียนประกอบกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต่อสิ่งที่นักเรียนต้องการหรือคาดหวังที่จะ ทำให้เกิดขึ้นเร็ว ๆ ๖) ครูจะต้องระวังที่จะไม่ทำโทษหรือคาดหวังนักเรียนอย่างไม่มีเหตุผลแล้วเป็นผล กระทบกระเทือนต่อนักเรียนทั้งชั้นทำให้นักเรียนทั้งชั้นไม่มีความสุขจนทำงานไม่ได้^{๔๗}

Leslie J. Freeman ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การประเมินความสุขของตนเองใน วัยผู้ใหญ่และในวัยเด็กผลที่ตามมา และสภาพแวดล้อม งานวิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์การประเมิน ความสุขของตนเองในวัยผู้ใหญ่และในวัยเด็กในกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมทางคลินิกจำนวน ๓๗๘ คน พบว่า ความสุขในวัยเด็กและความสุขในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์กันแต่มีความสัมพันธ์กัน ในระดับเล็กน้อย และจากการสังเกตพบว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงวัยเด็กและ สภาพแวดล้อมจะมีความสัมพันธ์สูงกับ ความสุขในวัยเด็กซึ่งจากกลุ่มตัวอย่าง ๓๗๘ คนมี ๓๔ เปอร์เซ็นต์ที่กล่าวว่าพวกเขามีความสุขหรือมี

^{๔๖} Eftekhari, Nassereddin, *Dynamic Modeling of a Teaching/Learning System to Aid System Re-Engineering (Learning Styles)*. (Canada: The University of Manitoba, 1999).

^{๔๗} Kounin, J. S., "Discipline and group management in classrooms. New York: Rinehart and Winston, of the organization climate of their school", *Dissertation Abstracts International*, Vol.59 No.7: 96-99.

ความสุขอย่างมากเช่นเดียวกับวัยเด็ก ที่เหลือรายงานว่าพวกเขาไม่มีความสุขและไม่มีความสุขมาก เช่นเดียวกันกับวัยผู้ใหญ่^{๔๘}

Phelan ได้ทำการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของนักเรียนและครูที่มีต่อบรรยากาศในโรงเรียนชั้นประถม จำนวน ๙ โรงเรียน ในเมืองบาร์เกน รัฐนิวเจอร์ซีย์ โดยแบ่งเป็นโรงเรียนรัฐบาล จำนวน ๖ โรงเรียน โรงเรียนประจำตำบล จำนวน ๒ โรงเรียน และโรงเรียนเอกชน ๑ โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามประวัติโรงเรียนของสถาบัน Likert จัดทำขึ้นสำหรับครู ๔๗ คนและนักเรียน ๙๐๙ คน วิเคราะห์ด้วยการทดสอบค่า t (t – test) ตามความแปรปรวนของการดำเนินการระหว่างกลุ่มครูและกลุ่มนักเรียนโดยแบ่งตามโรงเรียนและห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้สภาพบรรยากาศ ในโรงเรียนของครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังพบว่าคุณลักษณะของครู ที่ดูแลเอาใจใส่ต่อนักเรียนและมีลักษณะเป็นมิตรจะทำให้ นักเรียนมีความรักในการเรียน และมีความสุขเมื่อมาโรงเรียนและใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียน^{๔๙}

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งต่างประเทศและในประเทศดังกล่าวข้างต้น พบว่า การสร้างรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างมีความสุขจะต้องมีการศึกษาและนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะทำมาเป็นทฤษฎีพื้นฐานเพื่อรองรับรูปแบบ มีการสร้างเครื่องมือต่าง ๆ เช่น แบบประเมิน แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อให้ได้แนวทางการกระบวนการ และโครงสร้างรูปแบบขึ้นมา สุดท้ายก็จะมีการประเมินรูปแบบที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ หรือทดลองนำไปใช้จริงในโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อวัดประสิทธิภาพ ให้สามารถนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปได้จริง ในส่วนของเนื้อหาของการส่งเสริมเรียนรู้อย่างมีความสุข จะเกี่ยวข้องกับส่งเสริมคุณสมบัติในตัวนักเรียน เช่น การสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในส่วนครูผู้สอนก็จะเสริมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนและคุณลักษณะของครูในด้านต่าง ๆ และการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในห้องเรียน หรือในโรงเรียนที่จะมีส่วนช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข อันก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวผู้เรียนอย่างแท้จริงต่อไป

^{๔๘} Freeman, Leslie, TEMPLER, I., Donald & Hill, Curt, “The relationship between adult happiness and self- appraised Childhood happiness and Events”, **The Journal of Genetic Psychology**, Vol.160 No.1 (March 1999): 46-54.

^{๔๙} Phelan, R, I., “The relationship between student and teacher perceptions of the organization climate of their school”, **Dissertation Abstracts International**, Vol. 59 No. 7 (January 1999): 22-80.

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี” แล้วนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๑. คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน การสังเคราะห์คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ซึ่งได้จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการและหน่วยงาน ประกอบด้วย กมล โพธิเย็น, นฤมล อึ้งเจริญ, กิตยวดี บุญชื้อ และคณะ, ปรีศนิ จีรวงศ์รุ่งเรือง, กรมสุขภาพจิต, ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร, ลภัสสรดา จูเมฆา และปกรณ์ ประจัญบาน ผู้วิจัยได้สรุปคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน หมายถึง คุณสมบัติที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ รวมทั้งทักษะต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเติบโตไปพร้อมกับการศึกษาและการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วย ๑) ความสนใจใฝ่เรียนรู้ ๒) การเห็นคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง ๓) การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง และ ๔) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

๒. ความพร้อมในการจัดการสอนของครู การสังเคราะห์ความพร้อมในการจัดการสอนของครู ซึ่งได้จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการและหน่วยงาน ประกอบด้วย กมล โพธิเย็น, นฤมล อึ้งเจริญ, กิตยวดี บุญชื้อ และคณะ, ปรีศนิ จีรวงศ์รุ่งเรือง, กรมสุขภาพจิต, ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร, ลภัสสรดา จูเมฆา และปกรณ์ ประจัญบาน ผู้วิจัยได้สรุปความพร้อมในการจัดการสอนของครู หมายถึง ความพร้อมที่ครูต้องมีเพื่อทำหน้าที่สอนและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มที่ที่สุด ความพร้อมนี้เกี่ยวข้องกับทักษะ ความเข้าใจ และทัศนคติต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในห้องเรียน ซึ่งประกอบด้วย ๑) ความเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน ๒) การออกแบบบทเรียนและสื่อประกอบการเรียนรู้ ๓) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ ๔) คุณลักษณะของครูผู้สอน

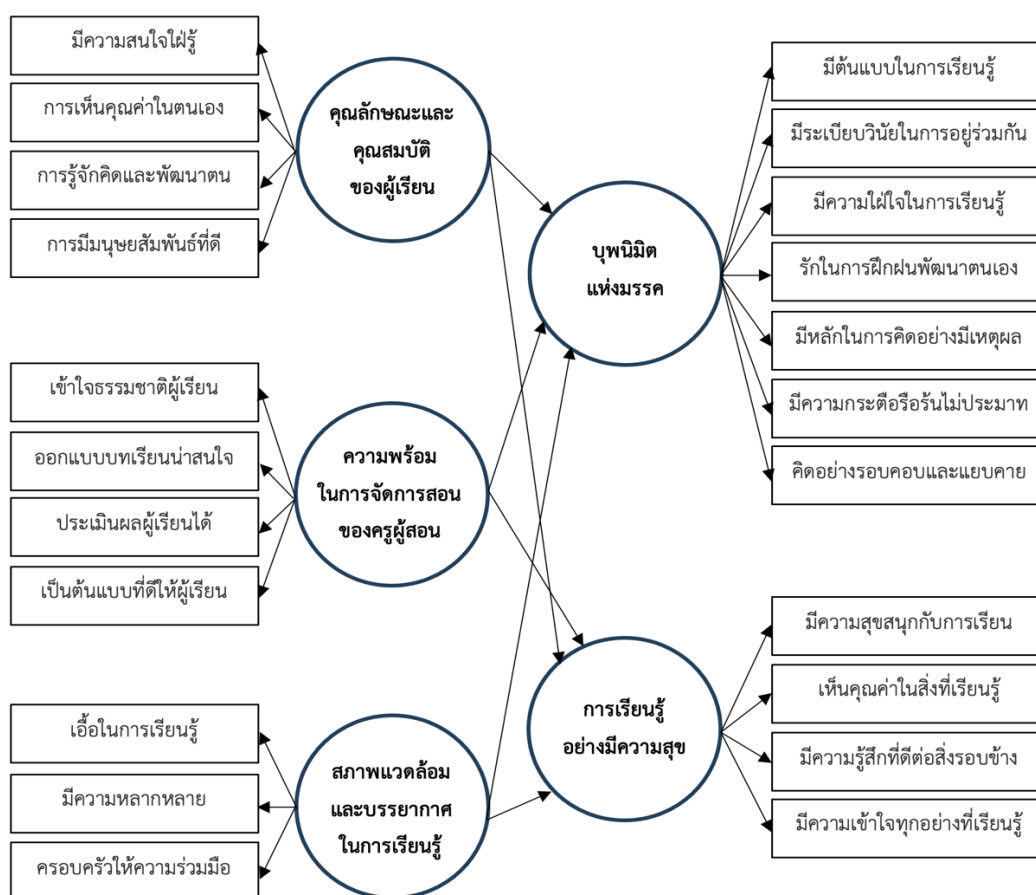
๓. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ การสังเคราะห์สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ซึ่งได้จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการและหน่วยงาน ประกอบด้วย กมล โพธิเย็น, นฤมล อึ้งเจริญ, กิตยวดี บุญชื้อ และคณะ, ปรีศนิ จีรวงศ์รุ่งเรือง, กรมสุขภาพจิต, ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร, ลภัสสรดา จูเมฆา และปกรณ์ ประจัญบาน ผู้วิจัยได้สรุปสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ หมายถึง ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย ๑) การจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ที่ดี ๒) การจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และ ๓) บรรยากาศทางครอบครัว

๔. บุพนิมิตแห่งมรรค การสังเคราะห์บุพนิมิตแห่งมรรค ซึ่งได้จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ ประกอบด้วย พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), นิธิ ศิริพัฒน์, พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, พระไพศาล วิสาโล, สุภีร์ ทุมทอง, ลือชัย ศรีเงินยวง และ พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ชยสาโร) ผู้วิจัยได้สรุปบุพนิมิตแห่งมรรค หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวบ่งบอกเป็นปัจจัยพื้นฐานและเงื่อนไขในการเข้า

สู่เส้นทางที่งดงาม ใช้เป็นหลักปฏิบัติหรือคุณสมบัติในการเริ่มต้นของการศึกษาที่จะนำพาสู่ทางสว่างไสวแห่งปัญญา ซึ่งประกอบด้วย ๑) กัลยาณมิตตตา การมีต้นแบบในการเรียนรู้ ๒) สีสัมปทา ความมีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน ๓) ฉันทสัมปทา การมีความสนใจใฝ่เรียนรู้ ๔) อุตตสัมปทา มีความรักในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ๕) ทิฏฐิสัมปทา มีหลักในการคิดอย่างมีเหตุผล ๖) อัปมาทสัมปทา มีความกระตือรือร้นไม่ประมาท และ ๗) โยนิโสมนสิการสัมปทา ความคิดรอบคอบและแยบคาย

๕. การเรียนรู้อย่างมีความสุข การสังเคราะห์การเรียนรู้อย่างมีความสุข ซึ่งได้จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการที่ประกอบด้วย จรวยรัตน์ ขวัญรัมย์, จำรัส นองมาก, พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), ลภัสสรดา จูเมฆา, ปกรณ์ ประจันบาน, วิชัย วงษ์ใหญ่, ศิริวัฒนา พูลสวัสดิ์, ภารดี อนันต์นาวิ และแพรวพรรณ พิเศษ ผู้วิจัยได้สรุปการเรียนรู้อย่างมีความสุข คือ ผู้เรียนมีความสุขในการรับความรู้ สนุก ไม่เกิดความเครียด มีความพอใจและชอบเรียนในวิชานั้น ตอบสนองความเข้าใจ ใฝ่รู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียนต่อครู ต่อเพื่อน และต่อโรงเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ดังภาพที่ ๒.๖ แสดงต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

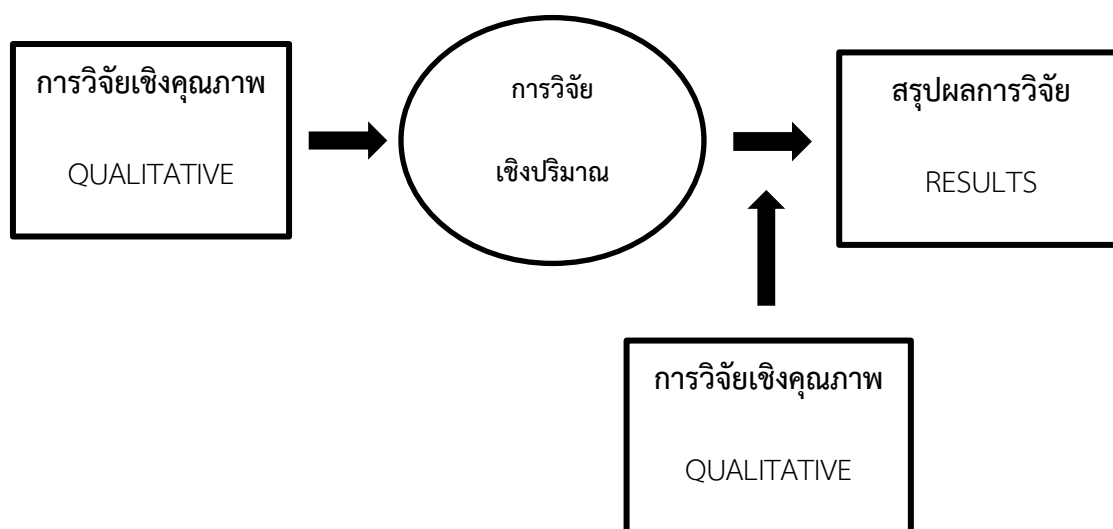
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๒) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และ ๓) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยโดยดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design)^๑ แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ระยะที่ ๒ การสำรวจความคิดเห็น (Survey) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานี และระยะที่ ๓ การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการประเมินความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ดังภาพที่ ๓.๑

^๑ Leedy, P.D. and Ormrod, J.E., **Practical research planning and design**. 11th. Edition Essex Pearson Education Limited, uaz Haines, C. Value added by mixed methods research: A Multiphase mixed methods design. The Degree of Doctoral of Philosophy (Psychological Studies in Education). University of Nebraska-Lincoln, 2015.

ภาพที่ ๓.๑ การวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

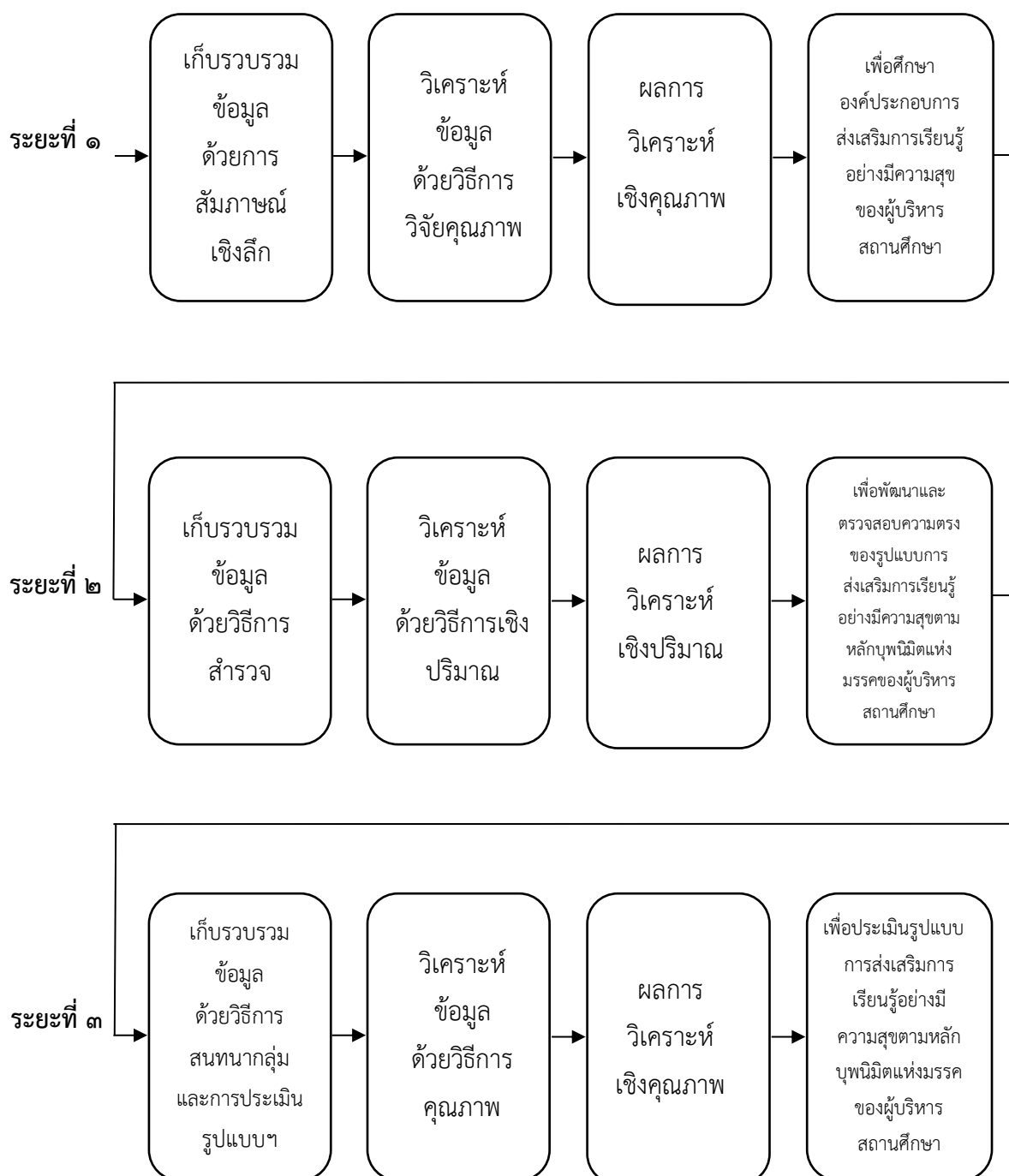
การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี” ได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ระยะที่ ๒ การสำรวจความคิดเห็น (Survey) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ระยะที่ ๓ การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการประเมินความตรงเชิงเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

จากการออกแบบการวิจัยทั้ง ๓ ระยะ สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ ๓.๒

ภาพที่ ๓.๒ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

จากขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ในภาพที่ ๓.๒ ผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดในการออกแบบการวิจัย ออกแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Design) การออกแบบการพัฒนาเครื่องมือวิจัย (Measurement Design) และการออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis Design) จำแนกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๓.๒ ระยะที่ ๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบ การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๓.๒.๑ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ในระยะที่ ๑ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบ
การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาในระยะที่ ๑ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive
sampling) จำนวน ๑๒ คน โดยผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศติดตามและ
ประเมินผลการจัดการศึกษาของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ให้คัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาตามคุณสมบัติดังนี้

๑) เป็นผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๒) มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี

๓) ได้รับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ (คศ.๓)

๔) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมในการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ
คุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน ความพร้อมการจัดการสอนของครู สภาพแวดล้อมและ
บรรยากาศ บุพนิมิตแห่งมรรค การเรียนรู้อย่างมีความสุข แล้วพัฒนาประเด็นคำถามในการวิจัยให้
ชัดเจนและตรงตามคำตอบที่ต้องการเกี่ยวกับตัวแปร สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานในรูปแบบการส่งเสริม
การเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เพื่อพัฒนาแนวคิดที่ได้ไปประกอบการเป็นกรอบแนวคิดและ
พัฒนาเป็นเครื่องมือวิจัยต่อไป โดยข้อคำถามประกอบด้วย ๒ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งกำหนดแนวคำถาม ดังนี้

๑) คุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน

๒) ความพร้อมการจัดการสอนของครู

๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศ

๔) หลักบุญนิมิตแห่งมรรค

๕) การเรียนรู้อย่างมีความสุข

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยที่ปรึกษาควบคุมคุณภาพขั้นต้นทั้ง ๒ ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องและแนะนำเพื่อแก้ไข ก่อนส่งผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นขอหนังสือจากหลักสูตรฯ ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) หลังจากนั้นผู้วิจัยแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนต่อไปนี้

๑) ขอหนังสือจากหลักสูตร เพื่อเชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

๒) นำหนังสือจากหลักสูตร ส่งไปยังผู้ให้ข้อมูลวิจัย จำนวน ๑๒ รูป/ท่าน พร้อมทั้งแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้รับผิดชอบ เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

๓) สัมภาษณ์ตามกำหนดการและสถานที่ที่นัดหมายไว้ เป็นทั้งการสัมภาษณ์โดยมีการบันทึกภาพ เสียง และจดบันทึกข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน เมื่อดำเนินการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว จึงถ่ายภาพไว้เป็นหลักฐาน

๓.๒.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยคุณภาพ

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ มาลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งกระบวนการทั้ง ๓ กระบวนการนี้ ได้ทำควบคู่ไปกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๑. การลดทอนข้อมูล เป็นการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แล้วจะเอาลงในหัวข้อที่เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาของแต่ละตัวแปร เพื่อให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับประเด็นของตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา

๒. การตรวจสอบข้อมูล เป็นกระบวนการที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล พิจารณาจากการสนทนาพูดคุยโดยมีหลักฐานประกอบระหว่างการสนทนา ความพอเพียงของข้อมูล กำหนดได้โดยประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ก่อนการสัมภาษณ์

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction)

๓.๒.๓ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

โดยผลการวิเคราะห์ที่ได้จะตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ ๑ คือ องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

โดยสรุประยะที่ ๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบ การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผลลัพธ์ที่ได้รับจากการวิจัยในระยะที่ ๑ คือ ได้ องค์ประกอบส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑

๓.๓ ระยะที่ ๒ การสำรวจความคิดเห็น (Survey) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรง ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ในระยะที่ ๒ การสำรวจความคิดเห็น (Survey) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๓.๓.๑ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจ

๑. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ทั้ง ๔ ฝ่าย และหัวหน้ากลุ่มสาระ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน ๒๒ โรงเรียน จำนวน ๒๘๖ คน

๒) กลุ่มตัวอย่าง ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยกำหนดขนาด ของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Hair และคณะ (1998)^๒ คือ ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๕ คนต่อ ๑ พารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าหรือจำนวนเส้นทาง (path) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใน โมเดลกรอบแนวคิดในการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าทั้งหมด ๕๓ พารามิเตอร์หรือมีจำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลกรอบแนวคิด ทั้งหมด ๕๓ เส้นทาง ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมควรมีขนาด ๒๖๕ คน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ๒๖๕ คน

วิธีการสุ่ม การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มแบบ ๒ ขั้นตอน (Two-stage random sampling) โดยการสุ่มจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี แสดงรายละเอียดดังนี้

^๒ Hair, J.F. Jr., Anderson, R.E., Tatham, R.L., & Black, W.C., **Multivariate Data Analysis**, (5th Edition), (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 1998).

ขั้นที่ ๑ เลือกโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน ๒๒ โรงเรียน นำกลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่มีจำนวนมาก และมีความแตกต่างกันระหว่างหน่วยสุ่มที่สามารถจำแนกออกเป็นชั้นภูมิ (Stratum) เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วนและครอบคลุม จะต้องดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากชั้นภูมิ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ ๒ ดำเนินการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อหากลุ่มตัวอย่างโรงเรียนในขั้นตอนที่ ๑ ซึ่งได้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแสดงดังตารางที่ ๓.๑ กำหนดประชากรของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี ออกเป็น ๗ อำเภอ ดังตารางที่ ๓.๑ โดยการเทียบบัญชีนิติไตรยางศ์ อำเภอที่มีโรงเรียนมากจะกำหนดสัดส่วนมาก แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ ข้อมูลจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับที่	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนโรงเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑.	เมืองปทุมธานี	ปทุมธานี	๔	๕๒	๔๘
๒.	สามโคก	ปทุมธานี	๒	๒๖	๒๔
๓.	ลาดหลุมแก้ว	ปทุมธานี	๔	๕๒	๔๘
๔.	ธัญบุรี	ปทุมธานี	๓	๓๙	๓๗
๕.	คลองหลวง	ปทุมธานี	๔	๕๒	๔๘
๖.	ลำลูกกา	ปทุมธานี	๔	๕๒	๔๘
๗.	หนองเสือ	ปทุมธานี	๑	๑๓	๑๒
รวม			๒๒	๒๘๖	๒๖๕

๒. การกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการส่งแบบสำรวจออนไลน์ไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดปทุมธานี จำนวน ๒๒ โรงเรียน ใน ๗ อำเภอ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑) ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอแบบสอบถามไปสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการทั้ง ๔ ฝ่าย หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน ๒๒ โรงเรียน

๒) ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือไปส่งผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์นำแบบสอบถามไปสอบถามกลุ่มตัวอย่าง

๓) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการส่งแบบสำรวจออนไลน์โดยสร้างจาก google form มีรายละเอียดของข้อคำถามตามลิงก์ <https://me-qr.com/th/krmqGtIA>

๓. ปัจจัย / ตัวแปร ที่นำเข้ามาวิเคราะห์ในโมเดล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยนำวิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนารอบแนวคิดในเชิงทฤษฎีและการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำมาสร้างและตรวจสอบโมเดลเชิงสาเหตุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสามารถกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรแฝง ๕ ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรแฝงภายใน ๒ ตัวแปร ตัวแปรแฝงภายนอก ๓ ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ ๒๒ ตัวแปร แสดงรายละเอียดของตัวแปรได้ดังนี้

ก) ตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรสังเกตได้ (Exogenous latent and Observed variables) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรแฝงภายนอก ๓ ตัวแปร คือ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ แสดงรายละเอียดของตัวแปร ดังนี้

๑) คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน หมายถึง คุณสมบัติที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ รวมทั้งทักษะต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเติบโตไปพร้อมกับการศึกษาและการดำเนินชีวิต สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) ความสนใจใฝ่รู้ ๒) การเห็นคุณค่าในตนเอง ๓) การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง และ ๔) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยวัดจากข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา ๑๒ ข้อ

(๑) ความสนใจใฝ่รู้ หมายถึง พฤติกรรมของผู้เรียนที่จะเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้หรือมีความพึงพอใจที่ได้เรียนรู้ขณะนั้น หรือในผลระยะยาวหรือไม่ อย่างไรนั้น ครูผู้สอนจะสามารถสังเกตถึงการแสดงออกของผู้เรียนในขณะกำลังเรียนรู้ได้จากพฤติกรรมของผู้เรียนว่าให้ความร่วมมือและเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เรียน

(๒) การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้เรียนที่จะเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้หรือความพึงพอใจในการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตลอดจนพฤติกรรมประจำตนที่ครูผู้สอนสามารถ จะสังเกตเห็นได้จากการยอมรับในความสามารถ บุคลิกภาพ ผลการเรียน ความเชื่อมั่นในตนเอง

(๓) การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง หมายถึง รู้จักคิดและพัฒนาความคิดจากความรู้ที่ได้รับขยายวงไปสู่ความรู้ใหม่ เกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลอง อยากศึกษาให้ลึกซึ้งเพิ่มเติม พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและความรู้ใหม่ ๆ รักการเรียน มีระบบในการเรียนและเห็นประโยชน์ของการเรียน ซึ่งไม่ได้ขีดวงจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่อาจสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น

(๔) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนวัยเดียวกันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ผู้เรียนมีความร่าเริงแจ่มใส ยิ้มง่ายกับเพื่อนวัยเดียวกันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน มองผู้อื่นในแง่ดี มีความอดกลั้น ให้อภัย

๒) ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน หมายถึง ความพร้อมที่ครูต้องมีเพื่อทำหน้าที่สอนและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มທີ່ที่สุด ความพร้อมนี้เกี่ยวข้องกับทักษะ ความเข้าใจ และทัศนคติต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในห้องเรียน สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) การเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน ๒) การออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ ๓) สามารถประเมินผลนักเรียนได้ และ ๔) การเป็นต้นแบบที่ดีให้นักเรียน โดยวัดจากข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา ๑๒ ข้อ

(๑) การเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน หมายถึง ครูควรเข้าใจภูมิหลังของครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวของนักเรียนแต่ละคน ทำให้เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ครูควรมองเด็กด้วยใจเป็นธรรม ไม่ด่วนสรุปตัดสินเด็กว่าดี-เลว เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้และมีความจริงใจในการแก้ปัญหาให้กับเด็กทุกคน รวมถึงทั้งการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

(๒) การออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ หมายถึง ครู (นิสิตครู/นักศึกษาครู) จะต้องออกแบบบทเรียนให้สนุกสนาน แปลกใหม่ น่าสนใจ จูงใจให้เกิดการติดตาม บทเรียนมีความสอดคล้องหรือสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สารและกระบวนการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว บทเรียนมีการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายากและสอดคล้องกับธรรมชาติของเนื้อวิชานั้น

(๓) สามารถประเมินผลนักเรียนได้ หมายถึง ครู (นิสิตครู/นักศึกษาครู) สามารถกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนานักเรียนเป็นสำคัญ ลดการวัดและประเมินการเรียนรู้เพื่อตัดสินคุณค่าให้น้อยลงมากที่สุด เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของนักเรียนเชื่อมโยงกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นทิศทางเดียวกัน

(๔) คุณลักษณะของครูผู้สอน หมายถึง ครูต้องมีความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง เอาใจใส่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรม สม่ำเสมอ อารมณ์มั่นคง สดชื่นแจ่มใส วางตนเป็นแบบอย่างที่ดี เสียสละและอดทน

๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ หมายถึง ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ ความสนใจ และสมาธิของผู้เรียน จะส่งผลต่อผลการเรียนและการพัฒนาบุคลิกภาพด้วย สามารถวัด

จากตัวแปรสังเกตได้ ๓ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน ๒) สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย และ ๓) ครอบครัวให้ความร่วมมือ โดยวัดจากข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา ๙ ข้อ

(๑) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน หมายถึง จะต้องจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้ส่งเสริมความมีวินัย การรักษาสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ที่ดี จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เมื่อนักเรียนเดินเข้ามาในโรงเรียน ห้องเรียนซึ่งมีบรรยากาศที่แจ่มใส มีชีวิตชีวา มีรอยยิ้มการทักทายอย่างเป็นกันเอง

(๒) สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย หมายถึง การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา การเรียนไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน ควรขยายวงกว้างสู่แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น แปลงเกษตร โรงฝึกงาน สวนหย่อม ห้องสมุด รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้หรือนอกโรงเรียน

(๓) ครอบครัวให้ความร่วมมือ หมายถึง ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ของบิดามารดากับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างลูก ๆ ด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทั้งครอบครัว โดยที่ครอบครัวสร้างบรรยากาศในบ้านที่ส่งเสริมการเรียนรู้ หมั่นพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนทุกวัน และสอบถามคำถามเพื่อสร้างความคิดวิเคราะห์แก่ลูก

ข) ตัวแปรแฝงภายในและตัวแปรสังเกตได้ (Endogenous latent and Observed variables) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรแฝงภายใน ๒ ตัวแปร คือ บุพนิมิตแห่งมรรค และการเรียนรู้อย่างมีความสุข แสดงรายละเอียดของตัวแปร ดังนี้

๑) บุพนิมิตแห่งมรรค หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวบ่งบอกเป็นปัจจัยพื้นฐานและเกื้อหนุนในการเข้าสู่เส้นทางที่ตรง ใช้เป็นหลักปฏิบัติหรือคุณสมบัติในการเริ่มต้นของการศึกษาที่จะนำพาสู่ทางสว่างไสวแห่งปัญญา สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๗ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) กัลยาณมิตตตา ๒) สีลสัมปทา ๓) ฉันทสัมปทา (๔) อตตสัมปทา (๕) ทิฏฐิสัมปทา (๖) อัปปมาทสัมปทา และ ๗) โยนิโสมนสิการสัมปทา โดยวัดจากข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา ๒๑ ข้อ

(๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง การมีมิตรที่ดีคอยชี้แนะและโทษ คอยชี้แนะให้รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และถือเอาแบบอย่างที่ดี แล้วตนเองก็รู้จักเลือกต้นแบบหรือแบบอย่างในความประพฤติที่ดี รู้จักเลือกคบคนดี ปฏิบัติตามสิ่งในสิ่งที่ถูกต้อง อยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้ออำนวยบริการข่าวสารข้อมูลและแหล่งความรู้

(๒) สีลสัมปทา หมายถึง มีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัยอย่างราบรื่น ประสานกลมกลืน และเกื้อกูลกัน มีความประพฤติส่วนตัวสุจริตไม่เป็นที่น่ารังเกียจ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกายและวาจา เพราะมองเห็นโทษจากสิ่งที่ไม่ดี มีจิตเมตตาตนเองและผู้อื่น รู้จักแบ่งเวลา สร้างเสริมสภาพแวดล้อมและสภาพชีวิตให้เกื้อกูลต่อการพัฒนาความรู้

(๓) ฉันทสัมปทา หมายถึง ความใส่ใจอยากจะทำกิจหน้าที่และสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ดีงาม ใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ มีไหวพริบปฏิภาณ มีแรงจูงใจที่ถูกต้องโดยมุ่งหาคุณค่าที่แท้จริงจากสิ่งเหล่านั้น กระตุ้นให้ใช้ปัญญาและริเริ่มลงมือทำ แม้จะยากลำบากก็ยอมสละผลได้หรือผลประโยชน์ส่วนตัว แล้วพยายามสร้างสรรค์ให้เป็นเลิศ เกิดผลที่ดีงามขึ้น

(๔) อุตตสัมปทา หมายถึง การมีจิตสำนึกเร้าเตือนใจอยู่เสมอ ให้มีความมั่นใจ และเพียรพยายามใช้แรงจูงใจนั้นในการพัฒนาตนในทางแห่งชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป จนกว่าจะบรรลุจุดหมาย เพราะเข้าใจและเห็นตนเองว่าฝึกได้ ฝึกพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์จนสุดความสามารถ

(๕) ทิฏฐิสัมปทา หมายถึง การตั้งอยู่ในหลักความคิด ความเชื่อถือที่ถูกต้องดีงามมีเหตุผล เช่น ถือหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย หวังผลมาจากการกระทำเป็นหลัก มีทัศนคติเจตคติ ค่านิยม ความคิดเห็น และทำที่ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสัมมาทิฏฐิ โดยไม่ทำอะไรตามความพอใจ ไม่ปิดความรับผิดชอบ พร้อมแก้ไขปรับปรุงและสร้างสรรค์ ให้ตรงตามเหตุปัจจัย มีส่วนช่วยกระตุ้นแรงใจ นำไปสู่การวิเคราะห์พิจารณาสืบสาวค้นคว้า วินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องทำให้เกิดปัญญา

(๖) อปัมทสัมปทา หมายถึง ความไม่ชะล่าใจ ไม่เสียเวลาไปกับเรื่องไม่เป็นเรื่อง มีสติสัมปชัญญะให้ต่อเนื่อง ไม่ปล่อยจิตให้เลือนลอย ไม่ว่าจะกระทำการสิ่งใด มีจิตสำนึกในเรื่องกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง เร่งชวนชวนทำอะไรต่าง ๆ ด้วยใจสบาย คอยระมัดระวังเหตุแห่งความเสื่อม สร้างสรรค์เสริมหรือปรับปรุงเหตุปัจจัยให้ดี

(๗) โยนิโสมนสิการสัมปทา หมายถึง การรู้จักคิด รู้จักพิจารณาในแง่มุมที่ถูกต้องตรงตามความจริง โดยพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามแนวทางของเหตุปัจจัย รู้วิธีการวางกรอบความคิดในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาความรู้ให้เป็นประโยชน์ ทำให้ค้นหาความจริงและสามารถแก้ปัญหาได้

๒) การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง นักเรียนมีความสุขในการรับความรู้ สนุก ไม่เกิดความเครียด พอใจและชอบเรียนในวิชานั้น ตอบสนองความเข้าใจใฝ่รู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียนต่อครู และต่อโรงเรียน สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) ความสนุกกับการเรียน ๒) การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน ๓) ความรู้สึกดีกับสิ่งรอบข้าง และ ๔) ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ โดยวัดจากข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา ๑๒ ข้อ

(๑) ความสนุกกับการเรียน หมายถึง การเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับความรู้โดยที่ตัวนักเรียนเองมีความสุขในการรับรู้นั้น ซึ่งวิธีการเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นหน้าที่สำคัญของครูที่จะต้องพิจารณาวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เด็กเข้าใจ ช่วยค้นหาและสรุปหลักการนำไปใช้

(๒) การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน หมายถึง การเห็นประโยชน์ในการเรียนว่า การเรียนนั้นสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

(๓) ความรู้สึกดีกับสิ่งรอบข้าง หมายถึง ผู้เรียนพอใจและชอบเรียนในวิชานั้น ความรู้สึกของนักเรียนที่แสดงออกถึงความพึงพอใจ ความตั้งใจ ความสนใจและความกระตือรือร้น ขณะที่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เนื่องจากการเรียนการสอนที่มีบรรยากาศสนุกสนาน เพลิดเพลิน เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออก รวมทั้งเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียน ต่อเพื่อน ต่ออาจารย์ ต่อสภาพแวดล้อม ทำให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น

(๔) ความเข้าใจทุกอย่างที่เรารู้ หมายถึง เป็นความสุขอันเกิดจากการได้เรียนรู้สิ่งที่ตนต้องการรู้ ความสุขจากการเข้าถึงความจริง ความงาม และความดีด้วยภูมิปัญญาของตนเอง จนสามารถสร้างความรู้ใหม่ โดยการเชื่อมโยงจากความรู้ที่มีอยู่แล้วมานำเสนอในมุมมองที่แตกต่าง และนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันได้

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผล โมเดลเชิงสาเหตุการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารศึกษา โดยสร้างจาก Google form หรือ ลิงก์ แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๖ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน

ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ

ตอนที่ ๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับบุพนิมิตแห่งมรรค

ตอนที่ ๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข

โดยที่แบบสอบถามตอนที่ ๑ เป็นแบบสำรวจรายการ (checklist) เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒-๖ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับ เพื่อสำรวจระดับความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการกำหนดระดับการให้คะแนนของแบบสอบถามที่เป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับ ได้กำหนดระดับการให้คะแนน ดังนี้

๑ แทน มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับน้อยที่สุด

๒ แทน มีความคิดเห็นตามข้อความนั้นในระดับน้อย

๓ แทน มีความคิดเห็นตามข้อความนั้นในระดับปานกลาง

๔ แทน มีความคิดเห็นตามข้อความนั้นในระดับมาก

๕ แทน มีความคิดเห็นตามข้อความนั้นในระดับมากที่สุด

หลังจากที่ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์แล้วทำการหาคะแนนเฉลี่ยของข้อคำถาม โดยแบ่งช่วงของคะแนนดังนี้แบบสอบถาม

๑.๐๐ - ๑.๔๙ หมายถึง ผู้ตอบมีคะแนนความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

๑.๕๐ - ๒.๔๙ หมายถึง ผู้ตอบมีคะแนนความคิดเห็นในระดับน้อย

๒.๕๐ - ๓.๔๙ หมายถึง ผู้ตอบมีคะแนนความคิดเห็นในระดับปานกลาง

๓.๕๐ - ๔.๔๙ หมายถึง ผู้ตอบมีคะแนนความคิดเห็นในระดับมาก

๔.๕๐ - ๕.๐๐ หมายถึง ผู้ตอบมีคะแนนความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

๕. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ การกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ ๒ แหล่งข้อมูลในการนำมาใช้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการแหล่งที่ ๑ ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความเข้าใจในกรอบแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่นำมาใช้กำหนดกรอบแนวคิดในการวัดตัวแปรแบบร่างแหล่งที่ ๒ ได้รับการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาภาคสนาม จากนั้นกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ โครงสร้างของตัวแปรที่ต้องการวัด และสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

ขั้นที่ ๒ การสร้างตารางกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัดและจำนวนข้อคำถาม (table of specification) ผู้วิจัยนำนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนดขึ้นมาสร่างตารางกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการ วัด แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถามความเหมาะสมของปริมาณคำถามความชัดเจนของภาษาและรูปแบบของแบบสอบถาม แล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไขแสดงรายละเอียดได้ดังตารางที่ ๓.๒ แต่ในตารางนี้ไม่รวมข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๓.๒ โครงสร้างและน้ำหนักข้อคำถามของแบบสอบถาม

ตอนที่	ตัวแปร	น้ำหนัก %	จำนวนข้อ คำถามที่สร้าง
๒	คุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน	๑๘.๑๘	๑๒
๓	ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน	๑๘.๑๘	๑๒
๔	สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียน	๑๓.๖๔	๙
๕	บุพนิมิตแห่งมรรค	๓๑.๘๒	๒๑
๖	การเรียนรู้อย่างมีความสุข	๑๘.๑๘	๑๒
รวม		๑๐๐.๐๐	๖๖

ขั้นที่ ๓ การจัดทำร่างแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามตารางกำหนดสิ่งที่ต้องการวัดและพิจารณาว่าข้อคำถามแต่ละข้อเป็นตัวแทนสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่ จากนั้นดัดแปลงแก้ไขได้เป็นแบบสอบถามฉบับร่าง

ขั้นที่ ๔ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จำนวน ๕ ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นแล้วนำมาแก้ไขให้เหมาะสม เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความครอบคลุมของคำถามและความเป็นปรนัย (objectivity) พิจารณาความชัดเจนของภาษาและข้อคำถาม รวมทั้งตรวจสอบว่าข้อคำถามแต่ละข้อเป็นตัวแทนสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยในการส่งแบบสอบถามเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณานั้น ได้แนบเอกสารไปพร้อมแบบฟอร์มการรายงานผลการตรวจสอบ ได้แก่ ความเป็นมาของการวิจัยวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีวิจัย โดยสรุปนิยมเชิงปฏิบัติการ ตารางวิเคราะห์เนื้อหาและประเด็นที่ต้องการวัดและกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีการกำหนดการให้คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

- +๑ แทน ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในการวิจัย
- ๐ แทน ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในการวิจัยหรือไม่
- ๑ แทน ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในการวิจัย

จากนั้นนำข้อคำถามทั้งหมดไปหาคุณภาพของข้อคำถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัดตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือค่า (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปผลการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยปรากฏดังตารางที่ ๓.๓

ตารางที่ ๓.๓ ผลการพิจารณาคุณภาพของแบบสอบถามเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์

ตอนที่	ด้าน	ผลการพิจารณาค่า IOC
		ช่วงพิสัย
๒	คุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน	๐.๘๐ - ๑.๐๐
๓	ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน	๐.๘๐ - ๑.๐๐
๔	สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียน	๐.๘๐ - ๑.๐๐
๕	บุพนิมิตแห่งมรรค	๐.๘๐ - ๑.๐๐
๖	การเรียนรู้อย่างมีความสุข	๐.๘๐ - ๑.๐๐

ขั้นที่ ๕ การทดลองใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕ คน เพื่อประเมินแบบสอบถามด้านความชัดเจนของข้อความภาษาที่ใช้ ความครอบคลุมของแบบสอบถาม และความเหมาะสมของแบบสอบถาม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ตอบและจากนั้นทดลองใช้แบบสอบถามกับผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน เพื่อช่วยในการพิจารณาว่า การวัดนั้นได้ผลแน่นอนสม่ำเสมอคงเส้นคงวา (consistency) โดยการตรวจสอบความเที่ยงแบบวัดความสอดคล้องภายใน (internal consistency reliability) ตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient: α)^๓ ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๒

สำหรับในการประเมินความเสี่ยงของเครื่องมือครั้งนี้ พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่มากกว่า ๑.๕ จึงจะถือว่าใช้ได้โดยเกณฑ์การประเมินความเที่ยงสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคใช้หลักแห่งความชัดเจน (rules of thumb) ที่ George and Mallery เสนอดังนี้

สัมประสิทธิ์แอลฟา (α)	ระดับความเที่ยง
> .๙๐	ดีมาก
> .๘๐	ดี
> .๗๐	พอใช้
> .๖๐	ระดับค่อนข้างพอใช้
> .๕๐	ต่ำ
< .๕๐	ไม่สามารถรับได้

เมื่อได้ดำเนินการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแล้วจากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาเป็นข้อมูลในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่เหมาะสมที่สุดแล้วจึงนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน ๒๖๕ คนโดยผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงปรากฏผลดังตารางที่ ๓.๔

^๓ Cronbach, Lee J, *Essentials of psychological testing*, 4th ed, (New York: Harper & Row, 1971), p. 160.

ตารางที่ ๓.๔ ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามจำแนกตามตัวแปรแฝง (N=๓๐)

ตอนที่	ตัวแปร	ค่าความเที่ยง
๒	คุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน	๐.๙๑๗
๓	ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน	๐.๙๔๕
๔	สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียน	๐.๘๙๘
๕	บุพนิมิตแห่งมรรค	๐.๙๙๗
๖	การเรียนรู้อย่างมีความสุข	๐.๙๖๓
ทั้งฉบับ		๐.๙๘๖

ขั้นที่ ๖ การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง ในการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรให้ได้เมทริกซ์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากศูนย์หรือไม่ ถ้าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ในเมทริกซ์ใดไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือมีความสัมพันธ์กันน้อย แสดงว่าเมทริกซ์นั้นไม่มีองค์ประกอบร่วมกัน และไม่จำเป็นในการนำเมทริกซ์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ไปวิเคราะห์องค์ประกอบ สำหรับค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ ค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity และค่าดัชนีไกเซอร์เมเยอร์ - ออลกิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = KMO) ซึ่งค่า KMO ควรจะมีค่าเข้าใกล้หนึ่ง ถ้ามีค่าน้อย แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่น้อย และไม่เหมาะที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ^๔ รายละเอียดเกณฑ์ค่าดัชนี KMO มีดังนี้^๕

ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)

KMO > .๙๐
.๘๐ < KMO < .๘๙
.๗๐ < KMO < .๗๙
.๖๐ < KMO < .๖๙
.๕๐ < KMO < .๕๙
KMO < .๕๐

ระดับความเหมาะสม

ดีมาก
ดี
ปานกลาง
น้อย
น้อยมาก
ไม่เหมาะสมและไม่สามารถยอมรับได้

^๔ นงลักษณ์ วิรัชชัย, **วิจัยและสถิติ: คำถามชวนตอบ**, กรุงเทพมหานคร: โอคอนพรีนติ้ง, ๒๕๕๒)

^๕ Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C., **Multivariate data analysis**, 5th edition, Englewood Cliffs, (New Jersey: Prentice Hall, 1998).

ในการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างและการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลแบบมีตัวแปรผ่านด้วยโปรแกรม LISREL จำเป็นต้องมีการเตรียมเมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของแต่ละองค์ประกอบ และในการแปลความหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สำหรับการวิจัยครั้งนี้ใช้การแปลความหมายของขนาดความสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้

ขนาดความสัมพันธ์	ความหมาย
๐.๐ - ๐.๓	มีความสัมพันธ์กันต่ำมาก
๐.๓ - ๐.๕	มีความสัมพันธ์กันต่ำ
๐.๕ - ๐.๗	มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
๐.๗ - ๐.๙	มีความสัมพันธ์กันสูง
๐.๙ - ๑.๐	มีความสัมพันธ์กันสูงมาก

เมื่อได้เมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นการตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ด้วยโปรแกรมลิสเรล^๖ โดยใช้แบบสอบถามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๘๐ คน

๑) ความตรงเชิงโครงสร้างของคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันพบว่า ตัวแปรที่บ่งชี้คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .๔๒๖ ถึง .๕๕๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกตั้งแต่ต่ำถึงขนาดปานกลาง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง (SA3) กับความสนใจใฝ่รู้ (SA1) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุดคือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (SA4) กับการรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง (SA3) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ ๘๒.๙๗๔ ($p = .๐๐๐$) แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .๗๘๔ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ของข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๕

^๖ Joreskog, K. G. & Sorbom, D., LISREL 8.7 [Computer Software]. (Lincolnwood, L: Scientific Software International, Inc., 2004).

ตารางที่ ๓.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปร
ในองค์ประกอบคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน

ตัวแปร	sa1	sa2	sa3	sa4
sa1	๑.๐๐๐			
sa2	.๔๔๙**	๑.๐๐๐		
sa3	.๕๕๖**	.๔๘๓**	๑.๐๐๐	
sa4	.๔๘๒**	.๔๒๘**	.๔๒๖**	๑.๐๐๐
Mean	๔.๒๗๙	๔.๓๑๗	๔.๒๔๖	๔.๓๕๘
S.D.	๐.๔๗๓	๐.๓๙๓	๐.๔๗๔	๐.๓๗๐

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = ๐.๗๘๔

Bartlett's Test of Sphericity = ๘๒.๙๗๔, df = ๖, p = .๐๐๐

หมายเหตุ: **p < .๐๑; n = ๘๐; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันตามโมเดลการวัดองค์ประกอบคุณลักษณะ และคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จากค่าไค - สแควร์ ($\chi^2 = ๐.๔๙$, df=๒, p=๐.๗๘๒) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๙๗ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๘๕ และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ ๐.๐๑๒๘ แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

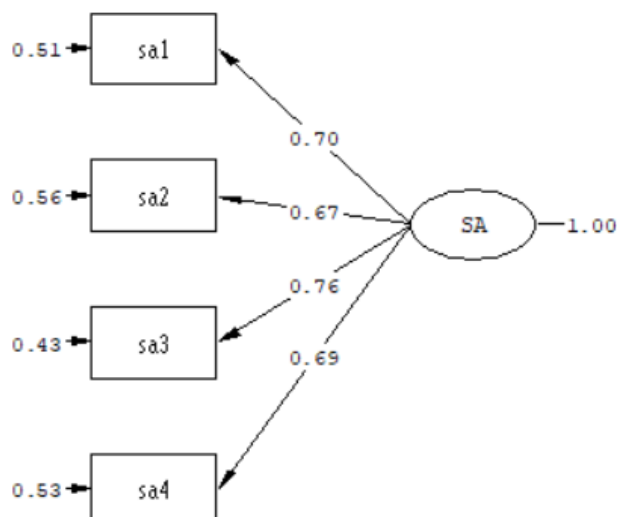
ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ .๖๗ ถึง .๗๖ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง (SA3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๗๖ และมีความแปรผันร่วมกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) ร้อยละ ๕๗ รองลงมาคือ ความสนใจใฝ่รู้ (SA1) และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (SA4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๗๐ และ .๖๙ ตามลำดับ มีความแปรผันร่วมกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) ร้อยละ ๔๙ และ ๔๗ ตามลำดับ และตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (SA2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๖๗ และมีความแปรผันร่วมกับการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค (LH) ร้อยละ ๔๔ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญของคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) ดังแสดงในตารางที่ ๓.๖ และภาพที่ ๓.๓

ตารางที่ ๓.๖ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²	สปส.คะแนน องค์ประกอบ
	beta	b(SE)			
sa1	.๗๐	๓.๔๑๓ (๐.๕๓๙)	๖.๓๓๗**	๐.๔๙๑	๐.๐๕๗
sa2	.๖๗	๒.๓๖๘ (๐.๓๙๗)	๕.๙๖๔**	๐.๔๔๔	๐.๐๖๘
sa3	.๖๗	๒.๓๙๙ (๐.๓๔๖)	๖.๙๔๑**	๐.๕๗๑	๐.๑๑๑
sa4	.๖๙	๐.๕๙๗ (๐.๐๙๗)	๖.๑๘๑**	๐.๔๗๑	๐.๒๙๙

$\chi^2 = ๐.๔๙$, df = ๒, p = ๐.๗๘๒, GFI = ๐.๙๙๗, AGFI = ๐.๙๙๕, RMR = ๐.๐๑๒๘

หมายเหตุ: ** p < .๐๑

Chi-Square=0.49, df=2, P-value=0.78242, RMSEA=0.000

ภาพที่ ๓.๓ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน

๒) ความตรงเชิงโครงสร้างของความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ตัวแปรที่บ่งชี้ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .๔๘๕ ถึง .๖๑๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกตั้งแต่ขนาดต่ำถึงขนาดปานกลาง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ การ

ประเมินผลผู้เรียน (TR3) กับการออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ (TR2) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุดคือ การออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ (TR2) กับการเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน (TR1) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ ๑๑๗.๗๔๘ ($p = .000$) แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .๘๐๐ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ของข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๗

ตารางที่ ๓.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน

ตัวแปร	tr1	tr2	tr3	tr4
tr1	๑.๐๐๐			
tr2	.๔๘๕**	๑.๐๐๐		
tr3	.๕๕๗**	.๖๑๓**	๑.๐๐๐	
tr4	.๕๘๘**	.๕๖๙**	.๕๖๔**	๑.๐๐๐
Mean	๔.๔๒๙	๔.๔๔๖	๔.๔๗๕	๔.๓๕๘
S.D.	๐.๔๒๒	๐.๔๐๗	๐.๔๒๐	๐.๓๗๐

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = ๐.๘๐๐
Bartlett's Test of Sphericity = ๑๑๗.๗๔๘, $df = ๖$, $p = .000$

หมายเหตุ: ** $p < .01$; $n = ๘๐$; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันตามโมเดลการวัดองค์ประกอบความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จากค่าไค - สแควร์ ($\chi^2 = ๓.๒๙$, $df = ๒$, $p = ๐.๑๙๓$) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๘๐ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๙๘ และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ ๐.๐๒๔๘ แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ .๗๖ ถึง .๘๓ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ คุณลักษณะของครูผู้สอน (TR4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๘๓ และมีความแปรผันร่วมกับความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) ร้อยละ ๖๘ รองลงมาคือ การประเมินผลผู้เรียน (TR3) และการออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ (TR2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๘๐ และ .๗๗

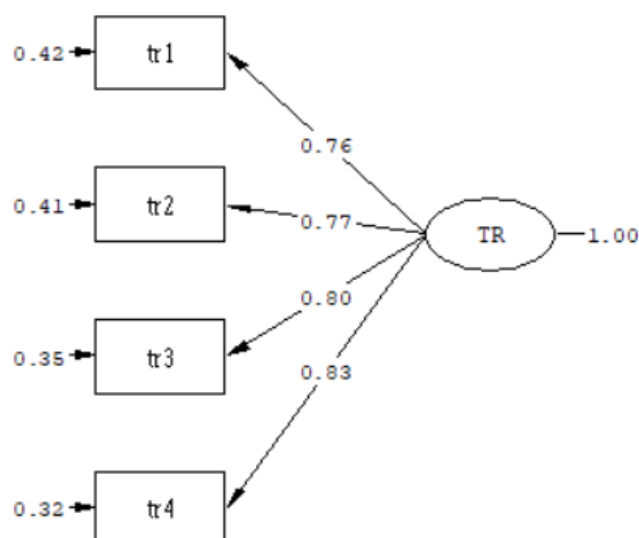
ตามลำดับ มีความแปรผันร่วมกับความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) ร้อยละ ๖๕ และ ๕๙ ตามลำดับ และตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน (TR1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๗๖ และมีความแปรผันร่วมกับความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) ร้อยละ ๕๘ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญของความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) ดังแสดงในตารางที่ ๓.๘ และภาพที่ ๓.๔

ตารางที่ ๓.๘ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		T	R ²	สปส.คะแนนองค์ประกอบ
	beta	b(SE)			
tr1	.๗๖	๐.๘๕๕ (๐.๑๑๔)	๗.๕๓๒**	๐.๕๗๘	๐.๒๐๔
tr2	.๗๗	๐.๗๒๖ (๐.๓๕๗)	๗.๖๓๑**	๐.๕๘๘	๐.๐๖๗
tr3	.๘๐	๐.๘๕๗ (๐.๓๕๑)	๘.๑๕๐**	๐.๖๔๖	๐.๐๘๒
tr4	.๘๓	๐.๗๒๐ (๐.๐๘๕)	๘.๔๘๗**	๐.๖๘๔	๐.๓๘๖

$$\chi^2 = ๓.๒๙, df = ๒, p = ๐.๑๙๓, GFI = ๐.๙๘๐, AGFI = ๐.๘๙๘, RMR = ๐.๐๒๔๘$$

หมายเหตุ: ** p < .๐๑

$$\text{Chi-Square}=3.29, df=2, P\text{-value}=0.19263, \text{RMSEA}=0.090$$

ภาพที่ ๓.๔ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน

๓) ความตรงเชิงโครงสร้างของสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ตัวแปรที่บ่งชี้สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตั้งแต่ .๓๓๖ ถึง .๕๕๗ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกตั้งแต่ขนาดปานกลางถึงขนาดสูง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย (EV2) กับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน (EV1) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุดคือ ครอบครัวให้ความร่วมมือ (EV3) กับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน (EV1) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ ๔๗.๔๑๘ ($p = .๐๐๐$) แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .๗๓๕ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ของข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๙

ตารางที่ ๓.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

ตัวแปร	ev1	ev2	ev3
ev1	๑.๐๐๐		
ev2	.๕๕๗**	๑.๐๐๐	
ev3	.๓๓๖**	.๔๕๓**	๑.๐๐๐
Mean	๔.๔๗๑	๔.๔๑๓	๔.๓๖๗
S.D.	๐.๔๑๗	๐.๔๒๕	๐.๔๐๙
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = ๐.๗๓๕			
Bartlett's Test of Sphericity = ๔๗.๔๑๘, df = ๓, p = .๐๐๐			

หมายเหตุ: ** $p < .๐๑$; n = ๘๐; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันตามโมเดลการวัดองค์ประกอบความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จากค่าไค - สแควร์ ($\chi^2 = ๒.๘๒$, df=๒, $p=๐.๒๔๔$) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๗๗ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๓๐ และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ ๐.๐๗๗ แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

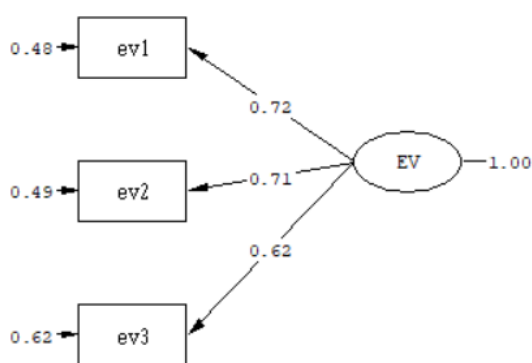
ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ .๖๒ ถึง .๗๒ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน (EV1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๗๒ และมีความแปรผันร่วมกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) ร้อยละ ๕๒ รองลงมาคือ สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย (EV2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๗๑ มีความแปรผันร่วมกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) ร้อยละ ๕๑ และตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ ครอบครัวยุติให้ความร่วมมือ (EV3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๖๒ และมีความแปรผันร่วมกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) ร้อยละ ๓๘ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญของสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๐ และภาพที่ ๓.๕

ตารางที่ ๓.๑๐ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²	สปส.คะแนนองค์ประกอบ
	beta	b(SE)			
ev1	.๗๒	๐.๘๙๐	-	๐.๕๑๕	๐.๓๒๒
ev2	.๗๑	๐.๘๕๐	-	๐.๕๐๘	๐.๓๒๘
ev3	.๖๒	๐.๗๗๐	-	๐.๓๗๙	๐.๒๑๔

$$\chi^2 = ๒.๘๒, df = ๒, p = ๐.๒๔๔, GFI = ๐.๙๗๗, AGFI = ๐.๙๓๐, RMR = ๐.๐๗๗$$

หมายเหตุ: ** p < .๐๑

Chi-Square=2.82, df=2, P-value=0.24417, RMSEA=0.072

ภาพที่ ๓.๕ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

๔) ความตรงเชิงโครงสร้างของบุพนิมิตแห่งมรรค (DH)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ตัวแปรที่บ่งชี้บุพนิมิตแห่งมรรค (DH) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .๔๔๙ ถึง .๗๔๔ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวก ตั้งแต่ขนาดต่ำถึงขนาดสูง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ ฉันทสัมปทา (DH3) กับศีลสัมปทา (DH2) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุดคือ อปัมทาสัมปทา (DH6) กับกัลยาณมิตตตา (DH1) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ ๓๕๘.๘๑๙ ($p = .๐๐๐$) แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .๙๐๗ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ของข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๑

ตารางที่ ๓.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบบุพนิมิตแห่งมรรค

ตัวแปร	dh1	dh2	dh3	dh4	dh5	dh6	dh7
dh1	๑.๐๐๐						
dh2	.๗๐๑**	๑.๐๐๐					
dh3	.๖๕๑**	.๗๔๔**	๑.๐๐๐				
dh4	.๖๔๖**	.๖๔๕**	.๖๔๑**	๑.๐๐๐			
dh5	.๖๘๐**	.๖๙๙**	.๖๕๒**	.๕๙๗**	๑.๐๐๐		
dh6	.๔๔๙**	.๕๖๖**	.๕๑๒**	.๕๒๘**	.๕๗๑**	๑.๐๐๐	
dh7	.๕๗๙**	.๖๒๑**	.๖๐๐**	.๖๔๕**	.๖๓๓**	.๗๑๗**	๑.๐๐๐
Mean	๔.๓๒๙	๔.๓๗๑	๔.๔๒๙	๔.๓๑๗	๔.๓๘๘	๔.๓๙๖	๔.๓๑๓
S.D.	๐.๔๕๒	๐.๔๐๐	๐.๓๗๙	๐.๔๐๐	๐.๔๔๕	๐.๔๑๘	๐.๔๗๘

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = ๐.๙๐๗
Bartlett's Test of Sphericity = ๓๕๘.๘๑๙, df = ๒๑, $p = .๐๐๐$

หมายเหตุ: ** $p < .๐๑$; $n = ๘๐$; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันตามโมเดลการวัดองค์ประกอบวัดบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จากค่าไค - สแควร์ ($\chi^2 = ๑๐.๘๙$, $df=๑๓$, $p=๐.๖๑๙$) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๖๒ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI)

มีค่าเท่ากับ ๐.๙๑๘ และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ ๐.๐๒๖ แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

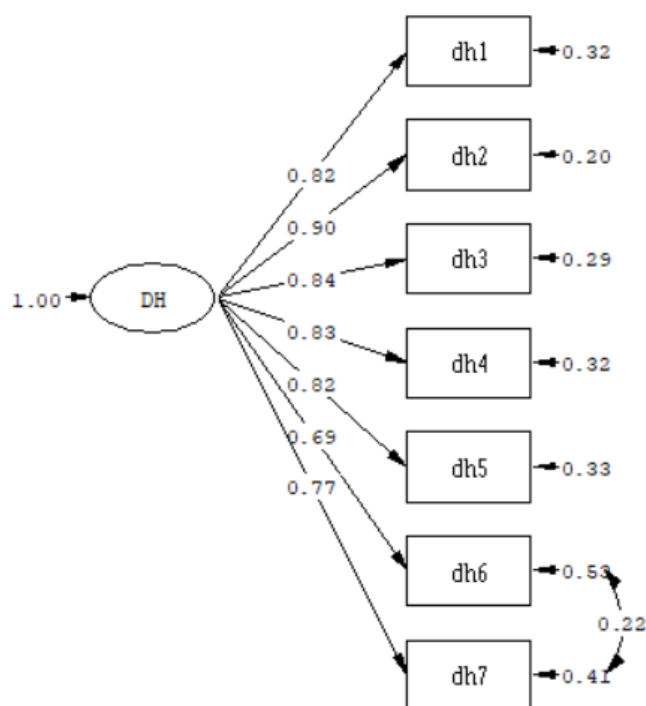
ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ .๖๙ ถึง .๙๐ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ สีสัมปทา (DH2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๙๐ และมีความแปรผันร่วมกับบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) ร้อยละ ๘๐ รองลงมาคือ ฉันทสัมปทา (DH3), อุตตสัมปทา (DH4), กัลยาณมิตตตา (DH1), ทิฐีสัมปทา (DH5) และโยนิโสมนสิการสัมปทา (DH7) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๘๔, .๘๓, .๘๒, .๘๒ และ .๗๗ ตามลำดับ มีความแปรผันร่วมกับบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) ร้อยละ ๗๑, ๖๘, ๖๘, ๖๘, ๕๙, และ ๔๗ ตามลำดับ และตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ อปัปมาทสัมปทา (DH6) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๖๙ และมีความแปรผันร่วมกับบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) ร้อยละ ๔๗ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญของบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๒ และภาพที่ ๓.๖

ตารางที่ ๓.๑๒ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดบุพนิมิตแห่งมรรค

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²	สปส.คะแนน องค์ประกอบ
	beta	b(SE)			
dh1	.๘๒	๒.๖๐๙	-	๐.๖๗๖	๐.๐๕๒
dh2	.๙๐	๑.๙๔๔ (๐.๑๙๗)	๙.๘๘๑**	๐.๘๐๓	๐.๑๓๖
dh3	.๘๔	๑.๔๑๐ (๐.๑๕๗)	๘.๙๖๔**	๐.๗๐๗	๐.๑๑๑
dh4	.๘๓	๐.๘๐๓ (๐.๐๙๒)	๘.๗๑๘**	๐.๖๘๒	๐.๑๗๓
dh5	.๘๒	๔.๕๖๑ (๐.๕๓๐)	๘.๖๐๙**	๐.๖๗๐	๐.๐๒๙
dh6	.๖๙	๑.๔๘๘ (๐.๒๒๑)	๖.๗๒๕**	๐.๔๗๑	๐.๐๒๐
dh7	.๗๗	๖.๙๕๒ (๐.๘๘๓)	๗.๘๗๒**	๐.๕๙๓	๐.๐๑๑

$\chi^2 = ๑๐.๘๘$, df = ๑๓, p = ๐.๖๑๙, GFI = ๐.๙๖๒, AGFI = ๐.๙๑๘, RMR = ๐.๐๒๖

หมายเหตุ: ** p < .๐๑

Chi-Square=10.89, df=13, P-value=0.61992, RMSEA=0.000

ภาพที่ ๓.๖ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดบุพนิมิตแห่งมรรค

๕) ความตรงเชิงโครงสร้างของการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันพบว่า ตัวแปรที่บ่งชี้การเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .๔๗๕ ถึง ๗๔๙ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกตั้งแต่ขนาดต่ำถึงขนาดสูง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง (LH3) กับการเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน (LH2) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุดคือ ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้ (LH4) กับความสนุกกับการเรียนรู้ (LH1) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ ๑๕๙.๙๐๘ ($p = .000$) แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไคเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลกิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .๘๐๗ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ของข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๓

ตารางที่ ๓.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปร
ในองค์ประกอบการเรียนรู้ที่มีความสุข

ตัวแปร	Lh1	Lh2	Lh3	Lh4
Lh1	๑.๐๐๐			
Lh2	.๖๒๕**	๑.๐๐๐		
Lh3	.๕๔๕**	.๗๔๙**	๑.๐๐๐	
Lh4	.๔๗๕**	.๖๕๘**	.๖๙๐**	๑.๐๐๐
Mean	๔.๓๒๙	๔.๓๙๖	๔.๔๗๕	๔.๓๘๓
S.D.	๐.๔๘๕	๐.๔๗๕	๐.๔๔๙	๐.๔๕๓

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = ๐.๘๐๗
Bartlett's Test of Sphericity = ๑๕๙.๙๐๘, df = ๖, p = .๐๐๐

หมายเหตุ: **p < .๐๑; n = ๘๐; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันตามโมเดลการวัดองค์ประกอบการเรียนรู้
อย่างมีความสุข (LH) พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จาก
ค่าไค - สแควร์ ($\chi^2 = ๑.๕๓$, df=๒, p=๐.๔๖๖) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัด
ระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๙๐ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI)
มีค่าเท่ากับ ๐.๙๕๒ และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ ๐.๐๑๖๘
แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

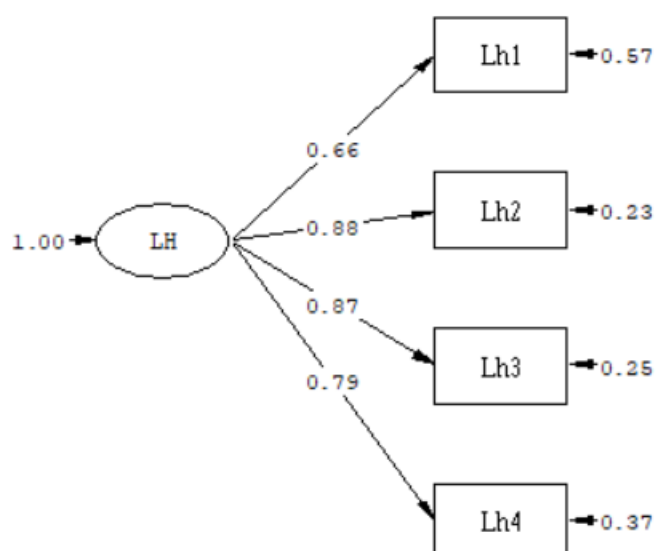
ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ .๖๖ ถึง
.๘๘ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ การเห็น
คุณค่าในสิ่งที่เรียน (LH2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๘๘ และมีความแปรผันร่วมกับการ
เรียนรู้มีความสุข (LH) ร้อยละ ๗๗ รองลงมาคือ ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง (LH3) และความ
เข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้ (LH4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ .๘๗ และ .๗๙ ตามลำดับ มีความ
แปรผันร่วมกับการเรียนรู้มีความสุข (LH) ร้อยละ ๗๕ และ ๖๓ ตามลำดับ และตัวแปรที่มี
น้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน (LH1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
เท่ากับ .๖๖ และมีความแปรผันร่วมกับการเรียนรู้มีความสุข (LH) ร้อยละ ๔๓ แสดงให้เห็นว่าตัว
แปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญของการเรียนรู้มีความสุข (LH) ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๔ และ
ภาพที่ ๓.๗

ตารางที่ ๓.๑๔ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²	สปส.คะแนน องค์ประกอบ
	beta	b(SE)			
Lh1	.๖๖	๕.๙๒๐	-	๐.๔๓๐	๐.๐๑๓
Lh2	.๘๘	๑.๙๐๕ (๐.๒๙๗)	๖.๔๑๔**	๐.๗๗๑	๐.๑๘๑
Lh3	.๘๗	๑.๖๖๔ (๐.๔๒๑)	๖.๓๖๕**	๐.๗๕๐	๐.๑๘๔
Lh4	.๗๙	๒.๕๑๓ (๐.๔๒๑)	๕.๙๗๔**	๐.๖๒๗	๐.๐๖๘

$\chi^2 = ๑.๕๓$, $df = ๒$, $p = ๐.๔๖๖$, $GFI = ๐.๙๙๐$, $AGFI = ๐.๙๕๒$, $RMR = ๐.๐๑๖๘$

หมายเหตุ: ** $p < .๐๑$

Chi-Square=1.53, df=2, P-value=0.46633, RMSEA=0.000

ภาพที่ ๓.๗ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๓.๓.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณ

๑. การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

- ๑) วิเคราะห์ความเที่ยง (reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค
- ๒) วิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis : CFA) ด้วยโปรแกรมลิสเรล

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบศึกษาเอกสาร (Document Study) แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) มาวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ การวิเคราะห์ผลการศึกษานี้จะใช้แบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี ดังนี้

- ๑) วิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ความถี่และร้อยละ
- ๒) วิเคราะห์ตัวแปรสังเกตได้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสถิติที่ใช้ได้แก่ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (skewness) ค่าความโด่ง (kurtosis) เพื่อดูลักษณะการแจกแจงของตัวแปร
- ๓) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS

๓.๓.๓ ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) เพื่อตอบคำถามวิจัยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM)

โดยสรุประยะที่ ๒ การสำรวจความคิดเห็น เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผลลัพธ์ที่ได้รับจากการวิจัยในระยะที่ ๒ คือ ได้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒

๓.๔ ระยะที่ ๓ การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการประเมินตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อเรื่องของรูปแบบ (Content Validity Index: CVI) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๓.๔.๑ เก็บรวบรวมด้วยการสนทนากลุ่มและการประเมินรูปแบบฯ

ในระยะที่ ๓ การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการประเมินตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ (Content Validity Index: CVI) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยระยะที่ ๓ นี้ แบ่งการวิจัยเป็น ๒ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ดังนี้

๑. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน ๙ รูป / คน สรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบด้วย

- ๑) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา จำนวน ๒ ท่าน
- ๒) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๒ ท่าน
- ๓) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้นำทางการศึกษา จำนวน ๒ ท่าน
- ๔) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้นำเชิงพุทธ จำนวน ๓ ท่าน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย แนวคำถามหรือประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม แบ่งเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตอนที่ ๒ ประเด็นที่ใช้ในการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา มี ๕ องค์ประกอบ ดังนี้

- ๑) คุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน
- ๒) ความพร้อมการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน
- ๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศ
- ๔) บุพนิมิตแห่งมรรค
- ๕) การเรียนรู้อย่างมีความสุข

เมื่อได้องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้ออกแบบการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๑) ขอนหนังสือจากทางหลักสูตร เพื่อเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนา
- ๒) นำหนังสือขอความร่วมมือจากหลักสูตรส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๙ รูป/ท่าน พร้อมส่งคู่มือการสนทนากลุ่ม และแนวคำถามหัวข้อสนทนากลุ่ม
- ๓) ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยแนะนำตนเอง และชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๔) สนทนาสรุปผลการวิเคราะห์ตามหัวข้อ และสรุปปิดการสนทนากลุ่มตามแผนกำหนดการที่วางไว้ โดยมีการบันทึกภาพ บันทึกเสียง และจดบันทึกตลอดการดำเนินการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ ๒ การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้วยการประเมินตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI)^๗ ของแบบประเมินรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียด ดังนี้

๑. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินรูปแบบ

คือ ผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน ๕ ท่าน โดยมีเกณฑ์การเลือก ดังนี้

ให้คัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาตามคุณสมบัติดังนี้

- ๑) เป็นผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
- ๒) มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี
- ๓) ได้รับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ (คศ.๓)
- ๔) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับ

^๗ ทิพย์ศิริ กาญจนวาสี และคณะ, *วิธีวิทยาการวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทันใจ, ๒๕๖๑), หน้า ๑๔๖.

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินรูปแบบ ประกอบด้วย ประเด็นการประเมินรูปแบบ การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข ตามหลักพหุมิติแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑) แบบประเมินนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักพหุมิติแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยการตรวจสอบรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์

๒) แบบประเมินนี้ มีจำนวน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) องค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักพหุมิติแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๒) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ในสถานศึกษา และ ๓) การวัดและประเมินผลความสำเร็จของรูปแบบ มีจำนวน ๑๒ ข้อ แบ่งเป็น ๔ ระดับ โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

๔ หมายถึง มีความสอดคล้องมาก (very relevant)

๓ หมายถึง ค่อนข้างสอดคล้อง (quite relevant)

๒ หมายถึง สอดคล้องบางส่วน (somewhat relevant)

๑ หมายถึง ไม่สอดคล้อง (not relevant)

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) ขอนหนังสือจากหลักสูตร เพื่อเชิญผู้ให้ข้อมูลประเมินในการวิจัย

๒) นำหนังสือจากหลักสูตร ส่งไปยังผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย จำนวน ๕ ท่าน พร้อมทั้งเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งผู้ให้การประเมินเป็นผู้ในวัน เวลา และสถานที่ในการวิจัย

๓) ประเมินรูปแบบฯ ตามกำหนดการและสถานที่ที่นัดหมายไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน จึงถ่ายภาพไว้เป็นหลักฐาน

๓.๔.๒ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการคุณภาพ

ขั้นตอนที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการคุณภาพการตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อยืนยันรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักพหุมิติแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำผลสรุปการตรวจสอบ มาปรึกษาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักพหุมิติแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินรูปแบบฯ มาทำการวิเคราะห์สถิติเบื้องต้น ด้วยสูตรคำนวณร้อยละ = (จำนวนบุคลากรที่แสดงตามรายการประเมิน/จำนวนบุคลากรทั้งหมด) x ๑๐๐ เพื่อประเมินด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI)^๘ ของแบบประเมินรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น และนำผลสรุปการตรวจสอบ มาปรึกษาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

๓.๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ

ในระยะที่ ๓ การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการประเมินตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผลลัพธ์ที่ได้รับการวิจัยในระยะที่ ๓ คือ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๓

^๘ อ้างแล้ว.

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๒) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และ ๓) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเป็น ๓ ระยะ ประกอบด้วย ๑) ผลการศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๒) ผลการพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และ ๓) ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี แสดงรายละเอียดผลการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

การศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคนั้น ได้สัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จากประเด็นคำถามใน ๕ ประเด็น ดังนี้ ๑) คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ๒) ความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน ๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียน ๔) บุพนิมิตแห่งมรรค และ ๕) การเรียนรู้อย่างมีความสุข

๔.๑.๑ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย ๑) ความสนใจใฝ่รู้ ๒) การเห็นคุณค่าในตนเอง ๓) การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง และ ๔) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

๑. ความสนใจใฝ่รู้ จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“คุณลักษณะอย่างหนึ่งของคนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ โดยที่ผู้เรียนจะมีการใช้เวลาและทุ่มเทแรงกายในการศึกษาอย่างเต็มที่”^๑

“คนที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน จะเปรียบเหมือนคนที่แก้วน้ำไม่เต็ม เวลาเรียนก็มีความสุข เพราะว่ามันอยากรู้ไปหมด อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา ไม่เหมือนกับถูกบังคับ หรือไม่เหมือนกับการบังคับให้เรียน ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนนั้น เมื่อเรียนอะไรก็เรียนรู้ได้หมด ทำให้การเรียนรู้นั้นมีความสุขกว่าคนที่ถูกบังคับให้เรียน”^๒

“เด็กที่มีความสุขในการเรียนรู้ จะมีคุณลักษณะตามหัวใจนักปราชญ์ คือ สุ จิ ปุ ริ คือ เด็กจะตั้งคำถาม หรือซักถามในเรื่องที่เขาสงสัย หรือไม่เข้าใจ ใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ในระหว่างที่เรียนรู้ตรงนี้เป็นหลัก การตั้งคำถามในเรื่องที่สงสัย มีการจดบันทึกในสิ่งที่ได้เรียนรู้ หัวใจนักปราชญ์ ผมว่าเป็นพฤติกรรมของนักเรียนที่เรียนรู้อย่างมีความสุข”^๓

“ผู้เรียนจะต้องเป็นแก้วเปล่า คือ พร้อมจะมีความอ่อนน้อม มีความเคารพต่อครูบาอาจารย์ แล้วก็น้อมเอาคุณธรรมความดีของท่านมาใส่ตัวเอง ถ้าเราเป็นแก้วเปล่า เราจะกระหายที่จะเรียนเอาความรู้ ที่เราเห็นว่าเด็กไม่ค่อยสนใจเรียน เขาไม่ใช่เด็กแก้วเปล่า เขาไม่ได้อยากรู้อะไรเลย จากครูบาอาจารย์ เขาอาจจะรู้แล้วหรือเป็นสิ่งที่เขาไม่อยากรู้ ไม่ว่าจะอยากรู้หรือไม่อยากรู้ เขาไม่ใช่แก้วเปล่า คนไม่อยากรู้ไม่ใช่แก้วเปล่า แต่คือ คนที่ไม่ใส่ใจ เขาไม่ใช่แก้วเปล่าหรือเป็นแก้วเปล่าที่เอาฝาไปปิดไว้ อาจจะหนักกว่าพวกที่เติมน้ำแล้วล้นก็ได้ คือคุณก็ไม่รู้ แล้วคุณก็ปิดฝา ที่จะไม่รับเลย ฉะนั้นไม่อยากรู้ จะทำให้ไม่สามารถรองรับความรู้อะไรได้เลย”^๔

“นักเรียนสนใจใฝ่เรียนรู้ สนุกกับการเรียน และการตอบคำถามของครูผู้สอน ไม่หนีเรียน อยากมาโรงเรียนทุกวัน”^๕

^๑ สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^๒ สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^๓ สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๔ สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

“คนที่ไฝรู้สังเกตว่า เขาจะมีความรับผิดชอบเป็นเบื้องต้น จะเป็นคนที่เริ่มต้นแบบที่ดี สุขภาพ พุดจามีสัมมาคารวะ เป็นเด็กน่ารัก สรุปแล้วก็คือ คนที่ไฝรู้ เป็นเด็กน่ารัก ไม่ก้าวร้าว ไม่ทำอะไรที่มันไม่ถูกไม่ควรไม่มี นี่คือลักษณะของเด็กไฝรู้ ครูก็จะรัก พอครูรักเขาก็จะได้เรียนอย่างเต็มที่ ครูจะไม่ต้องมาคอยดุ คอยว่าเรื่องนั้น เรื่องนี้ นี่คือไฝรู้”^๖

“ผู้เรียนเองต้องมีความไฝรู้ ไฝเรียน คืออยากเรียน มันกระหายกับความรู้ เรียกว่า อัมมกามตา ผู้ใคร่ เมื่อรักในการที่เรียนรู้ หรือไม่หยุดในการที่จะหาความรู้ และหลักอีกข้อที่สำคัญ ถ้าว่ากันทางพระพุทธศาสนา คือ ปัญญาวัชรธรรม กล่าวคือ ๑) การคบสัตบุรุษ (สัปบุริสสังสวะ) เมื่อต้องการที่จะคบคน คนนี้ต้องเป็นคนที่เก่งในการเข้าสังคม คือ เราจะรู้ว่าการพูดก็จำเป็นแต่ไม่ใช่สิ่งสำคัญ สิ่งสำคัญกว่าคือ การรู้จักฟังผู้อื่น ไม่รีบปฏิเสธกับผู้อื่น มีลักษณะของคนที่จะเข้าหาคน การเป็นคนมีสัมมาคารวะ เป็นตัวที่ทำให้เขาอยากคุยด้วย อยากสนทนาด้วย เพราะฉะนั้นถ้ามีทักษะในการเข้าหาคนเก่ง ก็จะทำให้เรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและนี่เป็นคุณลักษณะข้อแรก ๒) สัทธัมมัสสวนะ ไม่หยุดในการเรียนรู้ ยิ่งอยู่ใกล้ใครยิ่งต้องสังเกต เรียนรู้ สมัยก่อนสัทธัมมัสสวนะ เนื่องจากสื่อหรือแหล่งเรียนรู้มันน้อย หนังสือไม่ค่อยมี ต้องใช้การฟังเป็นหลัก สัทธัมมัสสวนะ คนเก่งที่เป็นพหูสูต ต้องฟังมาก ฟังธรรมท่าน นี่ธรรมชาติของคน ๓) โยนิโสมนสิการ สู่การคิดค้น เป็นเหมือนการต่อยอดไปต่อ การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การนำข้อมูล มาขบคิด บางทีก็ขยายไปต่อได้ บางคนไม่คิดต่อ ได้เท่าไรก็เท่านั้น มันทำให้มากขึ้นไม่ได้ การย่อยข้อมูลเป็นโยนิโสมนสิการ คือการคิดค้นต่อ มันกลายเป็นว่า มันไปต่อได้ ๔) อัมมานุสम्मปฏิบัติ มากล้นปฏิบัติ บางทีรู้แล้วแต่ยังไม่สู่การปฏิบัติได้ มันจะไม่เป็นปัญญา มันยังคงเป็นข้อรู้ ความรู้อยู่ ความสามารถ บางคนทำเองก็ได้ และสำคัญกว่าคือ สอนคนอื่น สอนคนอื่นให้ทำตาม นักปฏิบัติ เป็นคนที่ทำจนชำนาญ คือ ต่างคนต่างมีทักษะของเขา จับจุดได้ว่าอย่างนี้สำเร็จ ทั้งทฤษฎี ทั้งปฏิบัติก็เป็นไปด้วยกัน สุดท้ายก็เป็นความสมบูรณ์ของความรู้ตนเอง เก่งทำเองได้ จัดแจงบริหารแนะนำคนอื่นได้ อันนี้ยิ่งเก่งเลย ทำเองก็ทำได้ ทั้งพูดทั้งทำ ยิ่งกว่าคือ สามารถสอนคนอื่นขึ้นมาได้”^๗

“ถ้าจะมีความสุข เริ่มต้นด้วยการที่เขาต้องมีความยินดีและชอบในสิ่งที่อยากจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ถ้าเป็นทางภาษาของพุทธก็ต้องมีความฉันทะ แต่ถ้าข้างนอกจะเป็นนิสัยไฝเรียนรู้ พฤติกรรมที่มุ่งมั่น แสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจเรียน ๑) คือต้องชอบ ๒) เขาต้องมีเป้าหมาย มีแรงจูงใจที่รู้ว่า สิ่งที่เขาเรียนรู้จะเกิดประโยชน์อะไรต่อตัวเขาเอง ต่อสิ่งบุคคลรอบข้างหรือต่อคนอื่น ซึ่งถ้าข้างนอกเขาจะเรียกว่า learning application เป็นแรงจูงใจที่ทำให้อยากเรียน แต่ว่าอีกอันหนึ่งก็คือ จะทำให้เกิดแรงจูงใจ เรียกว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งตัวนี้อาจจะไม่ใช่องค์ประกอบ แต่เป็นปัจจัย

^๖ สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

เชิงสาเหตุที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข คือต้องเห็นประโยชน์ เขาถึงอยากจะเรียนรู้ และเขาจะเรียนรู้อย่างมีความสุข”^๘

“ลักษณะของผู้เรียน มีอยู่ ๓ ข้อ ดังนี้ ๑) สุขภาพกาย ความพร้อมของทางด้านกายภาพ เช่น สุขภาพร่างกาย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ บางทีอาจจะดูพื้นฐานไปหน่อย แต่ผมว่ามีความจำเป็น คือ สุขภาพทางกาย เช่น บางทีการเรียนรู้จะต้องใช้ตา ใช้มือ แล้วก็มีการเคลื่อนไหวร่างกาย ก็เลยมองว่า สุขภาพร่างกายเป็นพื้นฐาน ๒) สุขภาพใจ ใจ ก็น่าจะเป็นในลักษณะของความสุข หรือความพร้อมในการเปิดรับสิ่งต่าง ๆ อีก ๓) เราต้องสนุกกับการค้นพบการเรียนรู้ มันก็จะให้เขามีความสุข”^๙

“คุณลักษณะภายนอกของผู้เรียน มีอยู่ ๔ ข้อ ๑) ผู้เรียนต้องพึ่งพาตนเองได้ เพราะเขาเป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องพึ่งพาใคร ถ้าเขาศรัทธาตนเองได้ เขาจะพึ่งพาตนเองได้ ๒) สามารถให้คนอื่นพึ่งพาเขาได้ เขามีความถนัด มีความเป็นตัวของตัวเอง คนอื่นก็พึ่งพาเขาได้ ๓) เขาจะเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์ เมื่อเขาเป็นตัวของตัวเอง เขาจะไม่ต้องทำตามคนอื่น คิดตามคนอื่น ๔) เขาไม่ตกเป็นเหยื่อของสังคม ไม่ถูกล่อลวง ไม่สนใจอะไรต่าง ๆ ที่มอมเมาตัวเขา เพราะเขาอุ่นใจอยู่กับตัวเขาเอง”^{๑๐}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ด้านความสนใจ ใฝ่รู้ สรุปได้ว่า ครูผู้สอนจะสามารถสังเกตถึงการแสดงออกของผู้เรียนในขณะที่กำลังเรียนรู้ได้จากพฤติกรรม โดยคุณลักษณะของผู้เรียนที่มีความใฝ่รู้นั้น ควรเริ่มจากมีสิ่งที่ชื่นชอบ การมีเป้าหมายในการเรียน ในระหว่างเรียนผู้เรียนนั้นต้องมีหัวใจนักปราชญ์ คือ สุ จิ ปุ ลิ แสวงหาความรู้ตามหลักปัญญา ๔ ประการ ทั้ง ๔ รวมทั้งต้องมีความกระตือรือร้น มีความยินดีที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ มีความขยัน มีความสนุกกับการเรียนและการตอบคำถาม หากมีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ก็จะมีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา เมื่ออยู่นอกห้องเรียนผู้เรียนต้องมีความคิดริเริ่มและค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง รวมทั้งต้องศึกษาเพิ่มเติมในเนื้อหาที่สนใจ

^๘ สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^๙ สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ความสนใจใฝ่รู้

- มีความกระตือรือร้น
- มีความขยัน
- มีหลักหัวใจนักปราชญ์ (สุ จิ ปุ ลิ)
- มีสิ่งที่ชื่นชอบ
- มีเป้าหมายในการเรียน
- ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา
- ศึกษาเพิ่มเติมในเนื้อหาที่เรียน
- แสวงหาความรู้ตามปัญญาคุณธรรม ๔
- มีความคิดริเริ่มและค้นคว้าด้วยตนเอง
- สนุกกับการเรียนและการตอบคำถาม
- ยินดีที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

ภาพที่ ๔.๑ ความสนใจใฝ่รู้

๒. การเห็นคุณค่าในตนเอง จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“ผู้เรียนที่เห็นคุณค่าในตนเองต่อการเรียนรู้จะรับรู้ถึงความสำคัญของตนเองในการพัฒนาและเติบโตผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง”^{๑๑}

“การเห็นคุณค่าในตนเองต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเป็นผู้ที่ยินดีที่จะปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ เมื่อพบกับอุปสรรคหรือสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น”^{๑๒}

“การที่ผู้เรียนจะเห็นคุณค่าในตนเอง ตัวของผู้เรียนต้องยอมรับก่อนว่าความรู้และทักษะที่กำลังศึกษาหรือเรียนอยู่นั้น เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตนเองและสร้างความสำเร็จในชีวิตต่อไปได้”^{๑๓}

“คนที่เห็นคุณค่าในตนเอง เขาจะมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการเรียนรู้หรือในการทำอะไรสักอย่างหนึ่ง และไม่กลัวที่จะลองสิ่งใหม่ ๆ หรือพยายามเพิ่มความรู้ให้กับตัวเองตลอดเวลา”^{๑๔}

“สิ่งหนึ่งที่เห็น คือ เด็กคนนั้นจะต้องมีความอดทนและความพยายามในการเรียนรู้ โดยจะไม่ยอมแพ้ หรือท้อถอยกับความยากลำบากในการศึกษา”^{๑๕}

“คุณค่าในตนเองจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการประเมินและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจากการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง เพื่อให้สามารถพัฒนาทักษะและความรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง”^{๑๖}

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

“เขารู้สึกว่า เขามีพื้นฐานที่ดี เขามีความมั่นใจ ถ้าเขารู้สึกเขามีความมั่นใจ เขาก็จะมีความกล้า แล้วก็จะอยากจะเรียนรู้หรือทำสิ่งนั้นด้วยความมั่นใจ ซึ่งในจิตวิทยา เขาเรียกว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง หรือว่า self sufficient ซึ่งถ้าเขาไม่มีตัวนี้ เขาจะรู้สึกว่าเขาไม่ถนัด ฉันไม่สามารถที่จะทำสิ่งนี้ได้ มันก็จะทำให้เรียนรู้อย่างไม่สนุก ไม่มีความสุขมาก ซึ่งตัวนี้จะอยู่ในกลุ่มคิดบวก เมื่อมีปัญหาหรือว่าสิ่งใหม่ ๆ ทำทลายเข้ามา อีกอย่างหนึ่ง คือ มีการปรับตัว แล้วก็มีความคิดในเชิงบวก positive thinking เรียกว่า การปรับตัวในการจัดการรับมือกับสิ่งนั้นได้ เขาก็จะสามารถเรียนรู้หรือทำสิ่งนั้นอย่างมีความสุข เพราะเขาสามารถจัดการได้ ก็คือ มีความคิดเชิงบวกในสิ่งที่เขาอยากจะเรียนรู้ ซึ่งอาจจะต้องลองไปศึกษาดูในจิตวิทยาเชิงบวก เป็นกลุ่มตัวแปร”^{๑๗}

“คุณสมบัติของผู้เรียน มี ๔ ข้อ คือ ๑) การศรัทธาต่อตนเอง และศรัทธาต่อความกตัญญู ๑.๑) ศรัทธาต่อตนเอง คือ ศรัทธาในศักยภาพ และความสามารถของตนเอง ซึ่งเด็กไทยเราก่อนข้างจะขาดมาก เพราะว่าในทางพระพุทธศาสนาเราจะสอนให้ศรัทธาในพระรัตนตรัย ศรัทธาต่อพ่อแม่ ศรัทธาต่อครูบาอาจารย์ ซึ่งนั่นก็เป็นเรื่องที่ควรศรัทธาอยู่แล้ว แต่สิ่งที่เราจะหลงลืม คือ ให้เราศรัทธาตนเอง ๑.๒) ศรัทธาต่อความกตัญญู เราจะมักพูดว่าให้กตัญญูต่อครูบาอาจารย์ กตัญญูต่อพ่อแม่ กตัญญูต่อพระรัตนตรัย แต่สิ่งที่เราไม่พูดคือ กตัญญูต่อส่วนรวม กตัญญูต่อสรรพสิ่งที่มีพระคุณต่อเรา เพราะฉะนั้น ข้อแรกถ้าเราศรัทธาต่อตนเองได้ เราจะศรัทธาต่อสิ่งรอบตัวได้ ๒) มีวินัยในตนเอง ๓) ความพากเพียรเรียนรู้ อย่างมีความสุข ด้วยความพยายามในการเรียน เพราะว่าเขามาและศรัทธาตนเอง เขาก็จะเรียนรู้ อย่างมีความสุข ๔) เมื่อเขาศรัทธาตนเอง เขามีวินัยในตนเอง เมื่อเขาเรียนรู้ อย่างมีความสุข เขาจะเป็นผู้มีปัญญา เขาจะเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ปัญญาภายนอก ปัญญาภายใน เพราะฉะนั้นคุณสมบัติของผู้เรียนอย่างมีความสุข จะมีทั้งหมด ๔ ข้อ”^{๑๘}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง สรุปได้ว่า พฤติกรรมของผู้เรียนที่เป็นการสะท้อนถึงการเห็นคุณค่าในตนเองนั้น ผู้เรียนต้องเริ่มจากเห็นความสำคัญในการพัฒนาตนเองและเติบโตจากการเรียนรู้ เพราะศรัทธาในข้อดีของตนเอง และเชื่อมั่นในการตอบแทนคุณต่อคนรอบข้างว่าจะสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ได้ จึงพยายามที่จะทำสิ่งนั้น ๆ ด้วยความกล้าและความมั่นใจ ไม่กลัวที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ รู้ถึงความสามารถของตนเอง (self sufficient) พร้อมทั้งจะปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ มีความคิดในเชิงบวก ในการรับมือกับปัญหา (positive thinking) มีความอดทนและพยายามที่จะเรียนรู้ โดยประเมินและ

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตนเองและ
สร้างความสำเร็จในชีวิตต่อไป

การเห็นคุณค่าในตนเอง

- เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ไม่กลัวที่จะลองสิ่งใหม่
- ยินดีที่ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้
- มีการประเมินและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
- มีความอดทนและพยายามในการเรียนรู้
- เห็นความสำคัญตนเองที่จะพัฒนาและเติบโตจากการเรียนรู้
- มั่นใจว่าสามารถนำสิ่งที่เรียนมาให้ได้
- การรู้ถึงความสามารถของตนเอง (self sufficient)
- มีความคิดในเชิงบวกในการรับมือกับปัญหา (positive thinking)
- ศรัทธาในข้อดีตนเอง (ความศรัทธาต่อตนเอง) และเชื่อมั่นในตอบแทนคุณคนรอบข้าง

ภาพที่ ๔.๒ การเห็นคุณค่าในตนเอง

๓. การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“ผู้ที่รู้จักคิดพัฒนาตนเองในการเรียนรู้จะมีการวางแผนและตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน
ในการพัฒนาทักษะและความรู้ที่ต้องการเพิ่มขึ้น”^{๑๙}

“ทัศนคติเชิงบวก จะทำให้เรียนรู้อย่างมีความสุข ซึ่งแนวทางการสร้างนั้น จะต้อง
ฝึกคิดเชิงบวกอยู่เรื่อย ๆ ฝึกหาโอกาสในวิกฤต คือการมองต่างมุม คือ โดยหลักทุกวิกฤตมีโอกาเสมอ
แต่คนส่วนใหญ่ไปจับวิกฤตไม่ค่อยจับโอกาส เสริมแล้วพอจับวิกฤตก็กลายเป็นทุกข์ แต่พอจับโอกาส
มันก็กลายเป็นความสุข แพ้ชนะไม่เกี่ยว แต่พอจับโอกาสแล้วมันมีทางออก และทำให้ถึงแม้คราวนี้
จะไม่ได้ มันยังได้เรียนรู้ เดี่ยวคราวหน้าต้องได้ ถ้ายังสู้ได้ไปเรื่อย ๆ คนที่เลือกจับโอกาสจะมีความสุข
กว่าคนที่เลือกจับวิกฤต”^{๒๐}

“การที่รู้จักคิดพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ นั้น อย่างแรกเลย คือ ผู้เรียนจะต้อง
มีอารมณ์เปิดรับและพร้อมที่เรียนรู้ โดยพร้อมที่จะรับข้อมูลและความรู้ใหม่ ๆ แล้วก็พยายามนำมา
ปรับใช้ในการพัฒนาตนเอง”^{๒๑}

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

“ผู้เรียนที่รู้จักคิดพัฒนาตนเองในการเรียนรู้ ตัวเขาเองจะมีความเข้าใจว่าอุปสรรคและความล้มเหลวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และจะใช้เหตุการณ์เช่นนี้เป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาตัวเอง”^{๒๒}

“ผู้ที่รู้จักคิดพัฒนาตนเองต่อการเรียนรู้นั้น จะรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะไม่พึ่งพาผู้อื่นในการพัฒนาและจะทำสิ่งที่ต้องการเพื่อพัฒนาตนเอง”^{๒๓}

“ผู้เรียนที่รู้จักคิดพัฒนาตนเอง จะมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาทักษะและความรู้ของตนเอง จะพยายามฝึกฝนและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง”^{๒๔}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ด้านการรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง สรุปได้ว่า การรู้จักคิดและพัฒนาตนเองนั้น ผู้เรียนต้องมีการวางแผนในการพัฒนา และมีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นผู้มีความรับผิดชอบและพร้อมที่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยพร้อมที่จะรับข้อมูลและความรู้ใหม่ ๆ ต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง มองประโยชน์ในพัฒนาตนเองเป็นเป้าหมาย และมีความกระตือรือร้นในฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง หมั่นฝึกคิดเชิงบวกอยู่เรื่อย ๆ อีกทั้งยังต้องหมั่นฝึกหาโอกาสในวิกฤต และมองอุปสรรคเป็นแรงขับเคลื่อนพัฒนาตนเอง

การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง

- การวางแผนและตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนา
- มีมุมมองที่แตกต่าง หาโอกาสในวิกฤต
- มีความรับผิดชอบและพร้อมที่เรียนรู้
- มองอุปสรรคเป็นแรงบันดาลใจในการแก้ปัญหา
- รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- มองประโยชน์ในพัฒนาตนเองเป็นเป้าหมาย
- มีความกระตือรือร้นในการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ ๔.๓ การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

๔. การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีนั้นจะสนับสนุนและช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันข้อมูล การช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้”^{๒๕}

“การที่ฝึกให้เด็กปฏิบัติต่อกันอย่างกัลยาณมิตร อาจจะต้องใช้เรื่องธรรมะมาเติม บ่อย ๆ ตอนนี้นำให้ทุกคนเห็นจริง ๆ ถ้าเป็นฝั่งเราจะมองเป็นเรื่องธรรมะ แต่ฝั่งยุโรปจะมองเป็นเรื่องทักษะชีวิต Life skill ๕ คู่ ๑๐ ประเด็น ทั้งหมดนี้ ผมมองว่า ความเป็นกัลยาณมิตรของฝ่ายพุทธ ชัดกว่า เพราะถ้าเด็กมีมีพฤติกรรมนี้ มีความเข้าใจเรื่องนี้ เวลาอยู่ร่วมกันก็จะปฏิบัติเรื่อง ทศ ๖ ซึ่งเราปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรแบบไหน มันก็จะได้รับความความนุ่มนวลละเอียดและทำให้เด็กมีความสุข ในโรงเรียน”^{๒๖}

“มนุษยสัมพันธ์ที่ดีช่วยสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและในผู้อื่น ซึ่งช่วยให้ผู้เรียน มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนและครู หรือบุคลากร ที่เด็กเขาต้องเกี่ยวข้องทางการศึกษาในสถานศึกษาด้วย ซึ่งตรงนี้จะส่งผลให้มีการสนับสนุนและการแนะนำที่เหมาะสมในการเรียนรู้ด้วย”^{๒๗}

“ถ้าผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์ดี จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นกลางในการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการสนับสนุนและการเอาใจใส่จากผู้อื่น เกิดความสุขและเพลิดเพลินในการเรียนรู้”^{๒๘}

“ถ้าเด็กเรียบร้อย เด็กที่เรียนดีก็จะเป็นที่รักให้กับห้องเรียนและเป็นที่รักเป็นที่พึ่งให้กับคนอื่นด้วยแล้วมันก็จะส่งผลดีกับตัวเขา ก็คือเขาก็จะเป็นผู้นำในเรื่องของวิชาการ เพราะฉะนั้น เวลาคนที่เรียนไม่เก่งหรือคนนี้ก็จะมีมาปรึกษามาขอคำแนะนำจากเขา เขาก็จะเป็นตัวที่ทำให้ห้องค์กรให้โรงเรียน ถ้ามีเด็กอย่างนี้เยอะ ๆ จะทำให้ห้องค์กรเจริญ ชวนกันมาศึกษาหาความรู้ ถ้ามีเด็กแบบนี้สัก ๓๐% ก็ทำให้ห้องค์กรน่าอยู่ สนุกสนาน”^{๒๙}

“ตัวผู้เรียนหากมีมนุษยสัมพันธ์ดีก็จะส่งเสริมการทำงานเป็นทีมในการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากกันและกัน พร้อมทั้งจะแบ่งปันความรู้และทักษะกับผู้อื่น ตรงนี้ก็จะช่วยสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ”^{๓๐}

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๖} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

“การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีช่วยสร้างมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่เติบโตในการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะได้เรียนรู้และเข้าใจถึงความหลากหลายของมุมมองและประสบการณ์ของผู้อื่น และสร้างความเห็นที่เป็นส่วนตัวเพื่อพัฒนาตนเอง”^{๓๑}

“หากผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีหรือสัมพันธภาพที่ดีต่อเพื่อนที่เรียนในห้องเรียนด้วยกัน ต่อครูผู้สอน หรือกับทางบ้านทางครอบครัวก็ตาม จะส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมาก เพราะจะเป็นการสร้างความพร้อมของผู้เรียนก่อนเลย จะไม่มีเครียด ไม่กังวล ไม่รู้สึกอึดอัด เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการเรียนรู้ทางอารมณ์ การเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้ทางสติปัญญา ตรงนี้จะเป็นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการเติบโตต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิตจริง”^{๓๒}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สรุปได้ว่า ผู้เรียนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีนั้น ต้องเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยจะต้องปฏิบัติตามทศทั้ง ๖ อย่างนุ่มนวล ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งจะเป็นมีส่วนสนับสนุนในการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นกลางในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนและการเอาใจใส่จากผู้อื่นในระหว่างที่ทำงานร่วมกันเป็นทีม และช่วยสร้างมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่เติบโตในการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะได้เรียนรู้และเข้าใจถึงมุมมองที่หลากหลายและประสบการณ์ของผู้อื่น ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ทั้งทางด้านอารมณ์และสังคมของผู้เรียน

การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

- มีส่วนช่วยสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้
- มีการปฏิบัติตัวต่อบุคคลรอบข้าง (ทศ ๖) อย่างนุ่มนวล
- ความเชื่อมั่นในตนเอง
- สภาพแวดล้อมที่เป็นกลางในการเรียนรู้
- ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม
- สร้างมิติทางสังคมและวัฒนธรรมในการเรียนรู้
- เกิดการเรียนรู้ทางด้านอารมณ์และทางด้านสังคม
- เกิดมุมมองที่หลากหลาย

ภาพที่ ๔.๔ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

^{๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน	
๑. ความสนใจใฝ่รู้ - มีความกระตือรือร้น - มีความขยัน - มีหลักหัวใจนักปราชญ์ (สุ จิ ปุ ลิ) - มีสิ่งที่ชื่นชอบ - มีเป้าหมายในการเรียน - ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา - ศึกษาเพิ่มเติมในเนื้อหาที่เรียน - แสวงหาความรู้ตามปัญญาคุณธรรม ๔ - มีความคิดริเริ่มและค้นคว้าด้วยตนเอง - สนุกกับการเรียนและการตอบคำถาม - ยินดีที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ	๒. การเห็นคุณค่าในตนเอง - เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ไม่กลัวที่จะลอง - ยินดีที่ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ - มีการประเมินและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง - มีความอดทนและพยายามในการเรียนรู้ - เห็นความสำคัญที่จะพัฒนาและเติบโต - มั่นใจว่าสามารถนำสิ่งที่เรียนมาใช้ได้ - การรู้ถึงความสามารถของตนเอง (self sufficient) - มีความคิดในเชิงบวกในการรับมือกับปัญหา - ศรัทธาในข้อดีตนเอง (ความศรัทธาต่อตนเอง) และเชื่อมั่นในตอบแทนคุณคนรอบข้าง
๓. การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง - วางแผนและตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนา - มีมุมมองที่แตกต่าง หาโอกาสในวิกฤต - มีอารมณ์เปิดรับและพร้อมที่เรียนรู้ - มองอุปสรรคเป็นแรงบันดาลใจในการแก้ปัญหา - รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง - มองประโยชน์ในพัฒนาตนเองเป็นเป้าหมาย - มีความกระตือรือร้นในการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง	๔. การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี - มีส่วนช่วยสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ - มีการปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้างอย่างนุ่มนวล - ความเชื่อมั่นในตนเอง - สภาพแวดล้อมที่เป็นกลางในการเรียนรู้ - ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม - สร้างมิติทางสังคมและวัฒนธรรมในการเรียนรู้ - เกิดการเรียนรู้ทางด้านอารมณ์และทางด้านสังคม - เกิดมุมมองที่หลากหลาย

ภาพที่ ๔.๕ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน ๑๒ ท่าน เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา เห็นด้วยกับตัวแปรคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน และผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยวิธีการทางสถิติต่อไป

๔.๑.๒ ความพร้อมการจัดการของครูผู้สอน

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับความพร้อมการจัดการของครูผู้สอน ประกอบด้วย ๑) ความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน ๒) การออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ ๓) การประเมินผลของผู้เรียน และ ๔) คุณลักษณะของครูผู้สอน

๑. ความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนช่วยให้ผู้สอนสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับความรู้รอบข้างและประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่”^{๓๓}

“ครูผู้สอนต้องเข้าใจธรรมชาตินักเรียน ซึ่งมีอยู่หลายมิติ ๑) ธรรมชาติของร่างกาย หรือเรียกว่า พัฒนาการทางร่างกาย คือ บางคนอาจจะพัฒนาการช้า บางคนมีพัฒนาการเร็วมาก กลุ่มหนึ่งคือพูดแล้วก็เข้าใจไปหมด อันนี้ถ้าครูมีแต่พูดในเรื่องกลาง ๆ เด็กคนนี้ก็ไม่ว่างฟัง เขาจะไม่เข้าใจว่า พูดทำไม แล้วจะเกิดความเบื่อ เขาอยากได้ฟังในสิ่งที่มันทะลุไปกว่านี้ ซึ่งครูก็ต้องเตรียมการสอนไว้ส่วนหนึ่งเท่านั้น ส่วนหนึ่งพิเศษ ๒) ธรรมชาติของจิตใจ หรือเรียกว่า การพัฒนาการทางจิตใจ ในส่วนจิตใจ ก็คือ ผนวกทั้งเรื่องของความไม่พร้อมในการเรียน เช่น เมื่อคืนไม่ได้นอน คนที่บ้านป่วยหรือที่บ้านนี้มีปัญหาบางอย่าง ถ้าเราไม่เข้าใจ ปฏิบัติเหมือนเด็กทั่วไปเขาก็เดินต่อไม่ได้ จิตใจเขายังแหว่ง ถ้าครูเข้าใจก็จะจัดการได้ ๓) ธรรมชาติของการเผชิญเหตุของเขาในแต่ละวัน เช่น ถ้าเด็กเกิดที่บ้านเกิดมีผู้ใหญ่ป่วย เด็กก็จะไม่ได้นอนเลยทั้งคืน ครูก็ต้องต้องเข้าใจธรรมชาติ ยังไงก็เรียนไม่รู้เรื่อง วันนี้จะไปบังคับให้เขาเรียนให้รู้เรื่องตามที่เราจะคาดหวังมันก็ไม่ได้ โรงเรียนจึงมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นตัวช่วย ทำให้ครูกับเด็กเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้นแล้วก็ช่วยให้เด็กสามารถเรียนได้ ระบบการดูแลจะช่วยให้รู้จักเด็กลึกขึ้น ครูเข้าใจ ครูจะค่อย ๆ แก้ปัญหาเด็กแต่ละคน นี่คือการรู้จักธรรมชาตินักเรียนในมิติทั้งสภาพความเป็นจริง”^{๓๔}

“ครูต้องสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนได้ว่ามีธรรมชาติ มีความต้องการในกิจกรรมการเรียนรู้ลักษณะใด รวมทั้งการวิเคราะห์ พหุปัญญา Intelligent ของเด็กเป็นเรื่องที่สำคัญ”^{๓๕}

“เราจะมีเรื่องของการประชุมครู ส่วนหนึ่งก็คือ เป็นเรื่องที่ครูเรียนรู้มาแล้ว การที่เป็นครูจะรู้จักวิทยาเด็ก ว่าเด็กในละวัย ความเหมาะสมของการใส่บทเรียนในเรื่องของการเรียนรู้อย่างไร ในฐานะเราที่เป็นผู้บริหารต้องทบทวนคุณครูว่า อาจจะต้องย้ำและตระหนักถึงเรื่องนี้ การที่จะสอนเด็กให้เด็กในแต่ละวัย ในการเรียนรู้ที่ต่างกันจะต้องทำอย่างไร อย่างเช่น กรณีตัวอย่าง การปฏิบัติกิจกรรม

^{๓๓} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๔} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๕} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

หรือลักษณะพฤติกรรมนักเรียน เพื่อมาเป็นตัวอย่าง เพื่อให้คุณครูเขาเห็น แต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งอย่างในโรงเรียนก็จะมีตัวอย่างที่หลากหลาย มีทั้งเด็กพิเศษ เด็กปกติ เด็กที่เป็นอัจฉริยะ ก็มี เพราะฉะนั้นจะมีรูปแบบที่หลากหลาย เด็กบางคนที่เขาเก่งมาก ๆ เขาอาจจะเบื่อกับการที่ต้องมานั่งเรียนร่วมกับเพื่อน เราก็อาจจะต้องเน้นเรื่องของการทำกิจกรรม ต้องให้เขาโชว์ออฟ ต้องให้เขาเป็นผู้นำ แต่ถ้าเป็นเด็กที่อ่อน เด็กที่เรียนรู้ช้า ก็ต้องหาจับคู่กับคนเก่งเพื่อจะให้อสอน ก็จะเป็นเทคนิคของเพื่อนสอนเพื่อน ในเวลาจัดกิจกรรม อันนี้เราจะยกตัวอย่างให้คุณครูได้เห็น”^{๓๖}

“จะทำให้ผู้สอนออกแบบบทเรียนได้ตรงกับความชอบ ความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ผู้สอนจะทราบว่า ควรจะพัฒนาผู้เรียนอย่างไร”^{๓๗}

“ตอนนี้โรงเรียนก็บอกว่าต้องพยายามเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนให้มาก เพราะยิ่งทุกวันนี้ ถ้าเราไม่เข้าใจธรรมชาติเขา เขาก็จะต่อต้านและแอนด์ แล้วทุกวันนี้เราคุไม่ได้ พูดกับเด็กต้องพูดด้วยวาจาไพเราะ ถ้าเมื่อไหร่เราใช้คำพูดหรือใช้ความรุนแรง มันไปเลยนะเด็ก แล้วตัวอย่างนี้ตัวอย่างทุกวันนี้มันมีมากมาย ตัวอย่างที่ไม่ดี ที่มันมีเยอะ อย่างที่เห็นก็ที่ปิ่นรั้ว และตัวอย่างแบบนี้เด็กอยากไป แต่ครูต้องทำยังไง หน้าที่ของครู คือ ต้องตะล่อมให้กลับมาอยู่ในร่องในรอยให้ได้ อย่าให้เขาไปเตลิดเพราะว่าเขาจะตามเพื่อนในสิ่งที่ยิ่งเพื่อนชวนไม่ดีตามได้ง่ายเลย เป็นวัยที่ต้องตาม แล้วก็ยังเพื่อน ชักชวนในสิ่งที่ไม่ดี ถ้าไปหลงแล้วเขาก็จะไปยาวเลย เราก็พยายามว่าทำยังไงจะให้เขากลับมา อยู่อย่างมีความสุข แล้วก็เรียน เราก็ต้องใช้กิจกรรม ใช้กิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมที่ส่งเสริม ให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละคน ใครชอบเป็นกีฬาก็เล่น ใครชอบวาดภาพก็วาด ใครชอบศิลปะ ใครชอบอ่าน เราก็พยายามจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้เขาได้เลือกเรียน และได้ลงทำในสิ่งที่เขาชอบ แล้วเขาก็จะชวนกันมานะ ดึงมาทำในสิ่งที่เขาชอบ รวมกันเป็นชุมนุม ทำในสิ่งที่เขาชอบจะได้ไม่ดึงกันไปในเรื่องที่ผิดรูปผิดรอย”^{๓๘}

“การที่ครูผู้สอนเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน ทำให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ แล้วผู้เรียนจะเข้าใจเนื้อหาบรรลุวัตถุประสงค์ตามตัวชี้วัด”^{๓๙}

“เหมือนบัว เวลาพระพุทธเจ้าก่อนจะไปแสดงธรรม ก็จะพิจารณาดอกบัว ก่อนอื่นก็พรหมมาอาราธนา แต่บัวของพระพุทธเจ้านี้ ๓ เหล่า คือ ตามพระไตรปิฎกคือ ๓ เหล่า คือแสดงว่า พระพุทธองค์มองว่า ทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้ ส่วนที่ยังไม่บาน ยังไม่ตื่นรู้แปลว่า ยังหาวิธีการที่เหมาะสมกับเขาไม่ได้ ในคติเบื้องต้นของคนที่เป็นครู ทุกคนมีโอกาสเรียนรู้ได้ฝึกได้ อย่าไปตีตราคิดว่า ไอ้นี่มันโง่ พอเราไปตีตราแบบนี้ ทำให้คนนี้หมดโอกาสในฝึกเลย ถูกทิ้งไว้เลย เพราะฉะนั้น เรามีโอกาส

^{๓๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๘} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๙} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

มีศักยภาพ แต่เรายังหาวิธีที่เหมาะสมกับเขาไม่ได้ เราก็ต้องเปลี่ยนวิธี นั้นความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ถ้ารู้ว่าเขาเก่ง ให้เขาทำงาน ไม่ต้องไปจำจู้จำไขมาก ไม่ต้องบอกเยอะ อันนี้ก็ดูความสามารถเขา ธรรมชาติของครูหรือของผู้ใหญ่ สังเกตไหมเวลาเข้าห้องเรียน คนที่ไม่มาไม่อยู่ในห้อง คนที่พร้อมจะเรียนมานั่งฟัง บ่น เครียดไปด้วย มันก็เสียบรรยากาศ”^{๔๐}

“การออกแบบให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น การจัดกลุ่ม มีการคละกลุ่มอ่อน กลุ่มแข็ง หรือว่ามีการประเมิน มีการเสริมคะแนนให้ ซึ่งบางทีเขาก็จะมีชอบเรียนเป็นกลุ่ม หรือชอบเรียนเดี่ยว ซึ่งมีกลุ่มอ่อน กลุ่มแข็ง บางคนนักเรียน คือเรียนอ่อน แต่ว่าเราจะทำยังไงเพื่อที่จะเขามีคะแนนเสริม เพื่อให้เขารู้สึกว่าเขาไม่ถูกเพื่อนในกลุ่มทิ้งจนเกินไป มีกลยุทธ์ กลวิธีที่ทำให้เด็กที่ไม่ถนัด ทำให้เขาเกิดความรู้สึกอยากเรียน เพราะฉะนั้นถ้าตัดเหมือนกัน เขาก็ได้น้อย ก็ต้องทำความเข้าใจกับเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ ด้วยว่าเพื่อนเรา เขามีความต่าง เขาไม่ได้ถนัดหรือเก่งเหมือนเรา แต่ว่าเราก็ต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะต้องมีการกลุ่บโยบย หรือว่าเสริมคะแนนให้ที่จะพัฒนาให้เขารู้สึกว่า ฉันก็มีโอกาสได้คะแนนสูง ๆ หรือใกล้เคียงกับเพื่อนได้ เพราะธรรมชาติก็ต้องเข้าใจในธรรมชาติและต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่จะการประเมินผล แต่ละคนมันก็ต่างกัน อาจจะตีให้เพื่อน ก็อาจจะมีการเสริมให้กับคนที่ช่วยติวอะไรต่าง ๆ ด้วย ก็เป็นกลวิธีที่ทำให้เขาเกิดการช่วยเหลือกัน”^{๔๑}

“ครูต้องมีความเข้าใจพื้นฐานของนักเรียน ต้องเข้าใจจิตของแต่ละคน เพราะว่าผู้เรียนแต่ละคนจะมีพื้นฐานที่ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นการที่เขามีพื้นฐานที่ไม่เหมือนกันมันก็จะนำไปสู่การออกแบบวิธีการเรียนการสอนหรือว่าสื่อ อันนี้เข้าใจธรรมชาติก่อน แม้แต่เราจะยกตัวอย่าง ยกโจทย์ ถ้าเราสามารถทำให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ก็จะทำให้เด็กมีความสุขกับการเรียนรู้”^{๔๒}

“ธรรมชาติของผู้เรียนในแต่ละคนนั้น มีความแตกต่างกันทั้งเรื่องระดับชั้น การเรียน ความถนัดที่หลากหลาย ถ้าเราไม่เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน ผู้เรียนก็จะไม่ศรัทธาต่อตนเอง ทำอย่างไรให้เราเข้าใจธรรมชาติผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งจะช่วยให้ศรัทธาต่อตนเองและเรียนอย่างมีความสุข”^{๔๓}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับความพร้อมการจัดการของครูผู้สอน ด้านการเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน สรุปได้ว่า การที่ครูผู้สอนมีความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียน เบื้องต้นต้องเข้าใจพื้นฐานในสภาพทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ประสบการณ์และการเผชิญเหตุของเขาในแต่ละวันก่อน เข้าใจและยอมรับ

^{๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ความแตกต่างของแต่ละคนว่าสามารถพัฒนาได้ในรูปแบบของตนเอง ครูต้องมีจิตวิทยาในการสื่อสารกับนักเรียน สามารถอธิบายตัวอย่างตามพื้นฐานความเข้าใจของนักเรียน ต้องสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนได้ว่ามีธรรมชาติ มีความต้องการในกิจกรรมการเรียนรู้ลักษณะใด รวมทั้งการวิเคราะห์ปัญหา (Intelligent) วิเคราะห์จิตผู้เรียนและรู้วิธีการสร้างกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของแต่ละคน โดยออกแบบบทเรียนให้ตรงกับความสุข ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน เพราะผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพ มีโอกาสเรียนรู้ได้ และสามารถฝึกฝนได้ เมื่อเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียนที่ต่างกันแล้ว ก็ต้องมีกลวิธีที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขขณะการเรียนรู้

การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน

- รู้สภาพของร่างกาย จิตใจ ประสบการณ์ชีวิต และการเผชิญเหตุของเขาในแต่ละวัน
- มีกิจกรรมหลากหลายตามความต้องการของแต่ละคน
- สามารถอธิบายตัวอย่างตามพื้นฐานความเข้าใจของนักเรียน
- เข้าใจและยอมรับความแตกต่างของแต่ละคนว่าสามารถพัฒนาได้ในรูปแบบของตนเอง
- สามารถวิเคราะห์ปัญหาของผู้เรียน - มีจิตวิทยาในการแสดงออกที่เหมาะสมกับผู้เรียน
- กลวิธีที่ทำให้เกิดการช่วยเหลือกัน - รู้วิธีการพัฒนานักเรียนตามจริตของผู้เรียน

ภาพที่ ๔.๖ การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน

๒. การออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน”^{๔๔}

“หลัก ๆ คือ Active Learning หรือ การมีส่วนร่วม การออกแบบประเมินที่มีความสุข คือ การออกแบบร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน โดยดูวัตถุประสงค์ปลาย คือ ตัวแกนหลักสูตรมันมีวัตถุประสงค์อยู่แล้ว แต่ว่าวิธีการที่จะตัดสินใจร่วมกันในการออกแบบการประเมินจะช่วยให้เขามีความสุขขึ้น แล้วก็ตรงเป้าขึ้นด้วย คือ ครูก็สามารถจะมองได้ว่ามันเข้าเกณฑ์ของวัตถุประสงค์นี้ไหม แล้วบางทีมันอาจจะเป็นภาพใหญ่นั่นที่มันเข้าเกณฑ์มันก็สามารถจะทำได้ หรือ Active Learning ชวนให้เขาคิดเอาเกณฑ์หลายอย่างในหลายวิชามารวมกัน ทำเรื่องเดียวแต่จบได้เกรด ๓ วิชา ๕ วิชามันก็มีความสุขขึ้นเพราะว่าเขาจะได้แสดงศักยภาพได้เต็มที่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วมันตอบโจทย์ประมาณ ๔ - ๕ เรื่องพร้อมกัน มันก็เป็นความสุขขึ้นในการเรียนการสอน”^{๔๕}

^{๔๔} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๔๕} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

“ครูต้องเอาธรรมชาติของผู้เรียน ความต้องการของผู้เรียนเป็นตัวตั้งในการออกแบบ กิจกรรมการเรียน การออกแบบการเรียนนี้อาจจะมีกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับระดับอายุ และความสนใจของนักเรียน”^{๔๖}

“เป็นการให้ความรู้ เป็นกิจกรรม เป็นวิธีการ เป็น knowhow ในการที่จะสื่อความรู้นั้นไปถึงตัวผู้เรียน นั้นหมายความว่า เราไม่ได้โฟกัสว่าเรามีความรู้อะไร แต่ต้องโฟกัสไปที่จะทำให้เขารับความรู้ได้อย่างไร ทำอย่างไรให้เขาเข้าใจความรู้ตรงนี้ มันจะทำให้บทเรียนนั้นไปถึงผู้เรียนจริง ๆ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เราต้องการ”^{๔๗}

“เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมแต่ละระดับวัย ถ้าเป็นเด็กเล็ก ก็เน้นในสิ่งที่เบ็นรูปธรรมมากที่สุด เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ ได้เห็น เช่น นิทาน เกมส์ กิจกรรมนี้จะเหมาะกับเด็กเล็ก ๆ ในชั้นประถมต้น เขาก็จะได้เรียนรู้จากกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นเพลง หรืออื่น ๆ ที่หลากหลาย แต่ถ้าเป็นเด็กโต จะทำอย่างไรให้เด็กเขาสนุก ให้เขาได้ร่วมกิจกรรม เพราะเด็กเขาจะชอบร่วมกิจกรรมกลุ่ม อันนี้เด็กโตจะเน้นในส่วนของการทำงานร่วมกัน เขาก็จะได้แสดงความคิดเห็น”^{๔๘}

“ศึกษานักเรียนเพื่อรู้จักนักเรียนรายบุคคล แล้วออกแบบบทเรียนให้สอดคล้องกับความชอบหรือความถนัดของนักเรียน”^{๔๙}

“การออกแบบบทเรียนเป็นเรื่องสำคัญเพราะว่าตอนนี้เขาให้สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดเรื่องหลักสูตร เวลาเราออกหลักสูตร เราก็ต้องดูแลแต่ละท้องถิ่นก็จะมีหลักสูตรสถานศึกษาที่แตกต่างกัน อย่างของเรา เราก็ต้องดูบริบทรอบข้างของเรา เป็นชุมชนที่ลักษณะของส่วนใหญ่ เขาจะเรียนไปเพื่อไปต่อในระดับมหาวิทยาลัย ไม่ใช่ไปประกอบอาชีพ นั้นเราก็ต้องออกหลักสูตรที่ส่งเสริมให้เขาไปเรียน ในระดับมหาวิทยาลัยให้ได้ เพราะฉะนั้นต้องมาจากการร่วมคิด ร่วมทำ ออกแบบหลักสูตรร่วมกันที่ส่งเสริมให้เขาเพื่อที่จะได้รับความรู้ไปต่อในระดับมหาวิทยาลัย ก็จะเน้นไปเรื่องของวิชาการ”^{๕๐}

“ควรให้เหมาะกับผู้เรียน ควรวิเคราะห์ผู้เรียนก่อนการออกแบบบทเรียน”^{๕๑}

“ถ้าพูดถึงปัจจุบันมันก็มีหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรผู้เรียนทุกคนต้องได้เรียนรู้ ต้องได้พัฒนาเหมือนกัน กับอีกส่วนหนึ่งคือ หลักสูตรท้องถิ่น ถ้าเราพูดเฉพาะตัวบุคคล มีอินทรีย์ทั่วไปทุกคนแล้วก็ยังมีความถนัดโน้มเอียง คือ เรื่องเฉพาะตัวด้วย เรื่องอินทรีย์ คือ เรามีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

^{๔๖} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๔๗} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๔๘} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๔๙} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๕๐} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๕๑} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

เรียกว่า อายตนะ คือจะเป็นใหญ่ในการทำหน้าที่ ซึ่งทุกคนต้องพัฒนาเหมือนกัน เพราะเราทุกคนมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นหลักแกนกลางที่ต้องพัฒนาเหมือนกัน เรื่อง ความถนัด ความโน้มเอียง ความเฉพาะ ด้าน คนมันเก่งต่างกัน เรียกว่า พหุปัญญา ทุกวันนี้เราก็จะเห็นเขาแบ่งเองบ้างก็ดีไป หรือว่าตามชมรม คราวนี้คนที่เก่งต่างกันก็ต้องส่งเสริมบุคคลระหว่างผู้เรียน ซึ่งทั่วไปเขาก็ทำ แต่ว่าจะได้มากได้น้อยอัน นั้นอีกเรื่องหนึ่ง สิ่งสำคัญ คือ ผู้เรียนก็ไม่รู้ว่าตัวเองชอบอะไร บางทีก็ไม่มีครูแนะแนว บางทีชอบทางไหน กันแน่ ก่อนที่จะค้นพบตัวเองมันต้องใช้เวลา บางทีเราก็มั่ว บางทีก็ลองผิดลองถูกอยู่ นี่มันก็ยาก เหมือนกัน ประเทศนิวซีแลนด์ เขามีแหล่งกลาง ใครชอบดนตรีเขาก็มีให้เรียน เป็นช่วงฝึกฝนตัวเองอยู่ เอมหนึ่ง คุณชอบไหม ไหวไหม เวิร์คไหม ก็สามารถเปลี่ยนได้ มีที่ให้เลือกมันก็ดี แต่ว่าของเรายังไม่มี อย่างนั้นก็เลยต้องพึ่งครู เพราะบางทีบางคนไม่รู้ว่ามันชอบมันถนัดด้านไหน”^{๕๒}

“ถ้าจะออกแบบบทเรียนให้เขามีความสุขมาก ๆ ก็คือ จะต้องเป็นสิ่งที่เขาชอบ ซึ่งมันค่อนข้างเป็นสิ่งสำคัญ แล้วก็ปัญหาหรือว่าเป็นโจทย์ท้าทายของคุณครูก็ได้ เพราะว่า ความชอบ หรือว่านักเรียนมีก็ความต่างกัน โดยการจะออกแบบก็ต้องให้มันเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งที่ เขาชอบให้มากที่สุด ซึ่งมันก็จะมีการชี้หรือกระตุ้นให้คิดถึงการนำไปใช้หรือว่าประโยชน์ที่เขาเห็น ประโยชน์ต่อตัวเขาเอง ในทุก ๆ กิจกรรม หรือในทุก ๆ การเรียนรู้ ว่าสมมติเขาอยากเป็นพ่อครัว เขาอยากเป็นแพทย์ เขาเรียนตัวนี้ ลองดูสิว่ามันจะไปใช้ยังไง เราอาจจะบอกไม่ได้หมด แต่มันจะต้องมี กระบวนการที่ให้อะไรคิดว่าตัวนี้จะนำไปใช้อย่างไรได้บ้าง เขาจะเกิดรู้สึกว่ามีประโยชน์ต่อสิ่งที่เขา อยากจะเป็น มันจึงต้องมีการกระตุ้นหรือมีการเชื่อมโยงให้เห็นในเบื้องต้นก่อนที่จะเริ่มบทเรียน หลังจากนั้น ครูก็ต้องมีการให้ความรู้ในเนื้อหา เขาควรจะต้องเห็นว่าเรียนแล้วเกี่ยวกับฉันทอย่างไร หาก ไม่ทำให้สนใจ เรียนก็ไม่ได้มีความสุข ถ้าเรารู้สึกว่าสิ่งที่เรียนมันไปเชื่อมต่อ อาจจะบอกไม่ได้หมด แต่ อาจจะบอกว่าไปเป็นพ่อค้าได้อย่างไร ก็เป็นการให้ความรู้ เป็นเนื้อหาที่อาจจะมีการออกแบบกิจกรรม ให้เขาได้นำไปประยุกต์ใช้ในสิ่งที่เขาชอบ จะเป็นกิจกรรมเดียวก็ได้ ถ้ามันเนื้อหาไม่เยอะ ถ้าเป็น กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมโครงงานอะไรต่าง ๆ อาจจะเป็นกลุ่มก็ได้ เช่น เอาไปออกแบบในเรื่องของ ผลิตภัณฑ์อาหาร อาจจะเป็นคิตอย่างเดียว ไม่ต้องทำก็ได้ ก็ลองเอาไปใช้ดู คือ ต้องเห็นคุณค่า ให้ ความรู้ ชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงกับประโยชน์ที่จะนำไปใช้ ให้ความรู้ แล้วก็ทดลองออกแบบดู”^{๕๓}

“การออกแบบการเรียนการสอนมันต้องตอบโจทย์ เขารู้ว่าเรื่องนี้ เขาจะได้ใช้ประโยชน์ แต่นี่อาจจะเป็นเด็กโตหน่อยที่มีความรู้สึก แต่ว่าเด็กเล็กก็ต้องมีกุศโลบาย ในการที่จะค่อย ๆ ใส่เข้าไป เอา ง่าย ๆ เช่น บวกลบเลข ถ้ายกตัวอย่างเป็นโจทย์บวกลบเลขธรรมดา ก็คงมีเด็กกลุ่มหนึ่งที่สามารถเข้าใจ เด็กบางกลุ่มอาจจะไม่เข้าใจ แต่ว่าถ้าเกิดยกตัวอย่างเป็นลักษณะของการเอาเงินไปซื้อของ ต้องได้รับ

^{๕๒} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๕๓} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

เงินทอง มันจะสัมพันธ์กับการนำไปใช้ประโยชน์ จึงคิดว่าจะเป็นตัวหนึ่งที่จะกระตุ้น ซึ่งอันนี้จะกลับไปทำการออกแบบ ออกแบบสื่อหรือแม้แต่การออกแบบวิธีการสอน เพราะว่าบางที่เราอาจจะมีการออกแบบบทเรียน เราอาจจะมีการทำสื่อประกอบการเรียนรู้ แต่ว่าบางที่เราไปเจอเด็กก็อาจจะต้องมีการปรับ อาจจะใช้คำว่า ปรับหน้างาน ต้องยกตัวอย่างโจทย์ให้ตรงกับจริตเด็ก Static คือ ทำมาแล้วมันจะอยู่นิ่ง ๆ คือ สื่อการเรียนการสอนมันก็จะเป็นหนังสือ เป็นโจทย์ แต่ถ้าเป็น Dynamic คือ จะมีการเคลื่อนตามการนำไปใช้ เคลื่อนตามผู้รับสาร เคลื่อนตามเด็ก บางทีอันนี้เป็นทักษะของครู ครูยังมีประสบการณ์ มีทักษะ ความรู้มาก ๆ ก็จะสามารถที่จะสามารถ matching ความรู้พื้นฐานกับการนำไปใช้ ยิ่งครูเก่งก็ยังสามารถ matching ได้ดี พอครูสามารถ matching ได้ดี มันก็ยิ่งไปกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก”^{๕๔}

“ต้องออกแบบตามความสนใจ และตามความถนัดของผู้เรียน เพราะฉะนั้นผู้เรียนมี ๑๐ คนก็ต้องออกแบบ ๑๐ บทเรียนตามความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งตรงนี้เราเองก็ยังไม่ค่อยมี เราจะออกแบบแบบเหมาโหล หลักสูตรเดียวใช้กับทุกอย่าง จึงทำให้ผู้เรียน เรียนอย่างมีความสุข ทำไมต้องมาเรียนเรื่องนั้น ทำไมต้องมาเรียนเรื่องนี้ ก็เรียนด้วยความเครียด เรียนเพื่อไปสอบ ถ้าตรงนี้เราออกแบบบทเรียนแบบเหมาโหลก็จะทำให้เรียนอย่างมีความสุข ถ้าจะให้เรียนอย่างมีความสุขต้องดูความถนัด ความสนใจของผู้เรียน”^{๕๕}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับความพร้อมการจัดการของครูผู้สอน ด้านการออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ สรุปได้ว่า ผู้สอนต้องออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ทั้งแบบที่เตรียมมาและ แบบปรับตามบริบท เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Active Learning) เพราะว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความถนัดเฉพาะด้านที่ต่างกัน การออกแบบจึงต้องมีทั้งหลักสูตรที่เป็นแกนกลาง คือพื้นฐานที่ผู้เรียนต้องรู้ และหลักสูตรท้องถิ่นคือหลักสูตรความถนัดเฉพาะด้านที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งที่ผู้เรียนชอบให้มากที่สุด ตามสภาพแวดล้อมบริบทของโรงเรียน เอาความต้องการนักเรียนเป็นตัวตั้ง มีการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล รวมทั้งมีกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนในเบื้องต้นก่อนที่จะเริ่มบทเรียนชี้ให้เห็นเป้าหมายของการเรียน ยกตัวอย่างเนื้อหา การนำไปใช้หรือประโยชน์ที่มีความเกี่ยวข้องกับนักเรียน โดยเน้นให้มีการทำงานร่วมกัน หรือใช้กิจกรรมเป็นตัวสร้างประสบการณ์ให้เข้าใจตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่เรียนช่วยส่งเสริมชีวิตประจำวันได้จริง

^{๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

การออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ

- เอาความต้องการนักเรียนเป็นตัวตั้งในการออกแบบอย่างเหมาะสมกับนักเรียน
- ใช้กิจกรรมสร้างประสบการณ์ให้เข้าใจตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้
- กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนในเบื้องต้นก่อนที่จะเริ่มบทเรียน
- มีการออกแบบที่ใช้สื่อประกอบกับแบบปรับตามบริบท
- เชื่อมโยงกับสิ่งที่ชอบและเกิดประโยชน์กับนักเรียน
- ใช้กิจกรรมสร้างประสบการณ์ให้เข้าใจตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้
- นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่เรียนช่วยส่งเสริมชีวิตประจำวันได้จริง
- นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Active Learning)
- ยกตัวอย่างเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับนักเรียน
- มีบทเรียนพื้นฐานและบทเรียนความถนัดเฉพาะด้าน
- ศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล
- ออกแบบตามความสนใจและตามความถนัดของผู้เรียน
- มีหลักสูตรที่เป็นแกนกลางและหลักสูตรสำหรับท้องถิ่น

ภาพที่ ๔.๗ การออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ

๓. การประเมินผลของผู้เรียน จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การประเมินผล ควรให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง”^{๕๖}

“การประเมินผล ต้องสอดคล้องกับการออกแบบบทเรียน ถ้าเราสอนอย่างหนึ่ง ประเมินผลอย่างหนึ่ง ผู้เรียนอาจจะไม่มีความสุขในการเรียน บางที่เราสอนด้วยการถามตอบ แล้วไปสอบด้วยข้อสอบกากบาท ซึ่งมันไม่ใช่ หมายความว่าถ้าเราจะทดสอบผลการเรียนรู้ สมฤทธิ์ ผลการเรียนรู้ เราใช้กระบวนการไหน เราก็ให้มันสอดคล้องกับกระบวนการที่เราจะสอบ แล้ววัตถุประสงค์ คือ เชื่อกันว่าเด็กได้รับความรู้นั้นจริงหรือไม่ สุดท้ายคือ ต้องการให้ผู้เรียนได้ประโยชน์ คือมีความสุข ได้ส่งต่อความรู้ระหว่างคนหนึ่งที่มีความรู้ไปยังคนหนึ่งที่มีน้อยกว่าหรือไม่มี แล้วเขาจับได้ในแบบที่เขาต้องการ นั่นคือความสำเร็จ”^{๕๗}

“ถ้าเราเน้นให้เขาทำกิจกรรม เราจะประเมินจากกิจกรรม ส่วนใหญ่แล้วเด็กจะไม่ชอบจากการทดสอบ แต่ถ้าเราใช้สังเกตจากพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก ก็จะสามารถวัดได้ว่าเด็กทำได้ หรือไม่ได้ จากกิจกรรมที่เราให้ทำ เพราะเราก็ต้องประเมินเขาระหว่างที่เราสอน ระหว่างที่เด็ก ๆ เรียน ครูก็ประเมินไปด้วย ไม่ใช่รอประเมินสุดท้าย ด้วยการทำแบบฝึกหัดหรือใบงาน ใบกิจกรรม เพราะฉะนั้นต้องดูจากกิจกรรมเขาเป็นหลัก เราจะให้คะแนนเขาจากกิจกรรมส่วนหนึ่งเป็นหลักมันก็จะทำให้เขาไม่ได้กดดัน แล้วก็มีความสุขมากขึ้น ไม่รอไปวัดทีเดียวตอนสุดท้าย ซึ่งบางทีเด็กเขาทำกิจกรรมผ่านไปแล้ว บางครั้งก็อาจจะหลงลืม เพราะฉะนั้นถ้าเราไปเน้นที่ตอนสุดท้ายก็จะทำให้เด็ก ๆ เขามีความเครียดเกิดขึ้น ในส่วนของทางโรงเรียนก็จะมีประเมินก่อนเรียน การประเมินระหว่างเรียน แล้วก็ประเมินหลัง เราก็จะมาดูว่านักเรียนขาดจุดประสงค์ อย่างเช่นที่โรงเรียนก็จะแบ่งจุดประสงค์ เป็นจุดประสงค์นำทาง จุดประสงค์ปลายทาง ในขณะที่ระหว่างเรียน คุณครูก็จะประเมินในส่วนของคุณจุดประสงค์นำทาง คือ เราก็จะประเมินไป

^{๕๖} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๕๗} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ที่ละชั้นจนถึงปลายทาง ในส่วนปลายทางเราก็อาจจะไปวัด ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด หรือให้นักเรียน ออกมานำเสนอ หรืออื่น ๆ กับอีกอย่างคือ ประเมินผลสัมฤทธิ์ เป็นการประเมินในส่วนสุดท้าย เป็นการ ประเมินปลายภาคเรียน ด้วยการทดสอบหรือว่าประเมินปลายภาค ที่นี้จะมีการทดสอบ ๒ ครั้ง”^{๕๘}

“ประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย ไม่มีการกดดันนักเรียน”^{๕๙}

“การประเมินผลของนักเรียน ควรมีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้ตรงตามทักษะ ความรู้ ความสามารถของผู้เรียน”^{๖๐}

“การประเมินผลของนักเรียน สิ่งที่วัดผลเหมือนกันจะเป็นอินทรีย์ คือ ทุกคนต้องพัฒนา ต้องเรียนเหมือนกัน ส่วนเรื่องความถนัด ความเฉพาะ เมื่อมันไม่เหมือนกัน วัดผลก็ไม่เหมือนกัน บางคน อาจจะไม่ได้ใช้เกรด หมายถึงคนนี้ได้ ๔ คน อ่อนอันนี้อาจจะต้องดูช่วงชั้น อาจจะไม่ได้เกี่ยวกับคะแนน อาจจะลัดลั่นกันได้ อาจจะยืดหยุ่น อันนี้ก็เป็นความสามารถของครูต้องดูว่าคนนี้เรียนมันเข้าใจช้ากว่า เพื่อน สมมติว่า คนนี้ทำอย่างนี้ ๑๐ ครั้งผ่าน วัดพื้นขอ ๑๐ ครั้งมาตรฐาน ส่วนคนนี้อ้วนใหญ่พิเศษขอ ครั้งหนึ่ง ถึงให้ผ่าน อันนี้สุขภาพไม่ดี หรือเด็กพิเศษแบบนี้ก็เข้าใจได้ ไม่จำเป็นต้องเท่ากับเด็กปกติ”^{๖๑}

“ประเมินผล มันก็ต้องเชื่อมโยงกัน จะมีเทคนิคอย่างหนึ่ง คือ การให้คะแนน อาจจะ เป็นเพื่อนให้คะแนนกัน หรือการมีให้คะแนนพิเศษ ว่าเขาทำมาระยะหนึ่งแล้ว แต่คุณครูก็จะเสริมให้ คะแนนพิเศษ ซึ่งก็จะมีการประเมิน ซึ่งก็ประเมินเทียบกันไม่ได้ แต่การประเมิน ก็เป็นเหมือนอุปกรณ์ หนึ่งที่ทำให้เขาได้ปรับแก้หรือปรับปรุงพัฒนาอะไรต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น หรืออีกอันหนึ่งคือ ต้องประเมิน คือ สมมติมันก็มีเทคนิคอย่างเช่น ช่วยกัน ซึ่งคะแนนมันก็ขึ้นอยู่กับว่า แต่ละคนมีส่วนช่วยอย่างไร หรือว่ามีอาจจะมีการวัดรายบุคคล แต่ว่าคะแนนรวมจะเหมือนกัน แต่ละคนจะต้องมีการช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน ต้องมีการให้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยน ถ้าเธอได้คะแนนน้อยก็จะดึงกันต่ำไปด้วย ก็ต้องดู ตามความเหมาะสม เรื่องการจัดกลุ่ม สมมติว่าเป็นคะแนนกลุ่ม ก็จะมีหลากหลาย”^{๖๒}

“การประเมินผลก็ต้อง Dynamic ตามกลุ่มผู้เรียน พอวิธีการเรียนการสอนปรับ เราจะไปประเมินผลด้วยวิธีการเดิม มันก็ไม่ได้ ผมยกตัวอย่างง่าย ๆ วิชามี ๑๐๐ คะแนน สอบกลางภาค สอบปลายภาค และมีคะแนนเก็บ แต่พอบางทีมันมีประเด็นในเรื่องของวิกฤตเข้ามา หรือมีประเด็นในเรื่อง ของความพร้อมอย่างอื่นเข้ามาก็ต้องมีการปรับในเรื่องการประเมินผล อย่างช่วงโควิดกลางภาค ปลายภาคที่เคยตั้งไว้ เขาเรียกแผนการสอน เจอโควิดก็ต้องเปลี่ยนเป็นคะแนนการบ้านมากขึ้น เพราะเรา

^{๕๘} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๖๐} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๖๑} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๖๒} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

ใช้ออนไลน์มากขึ้น วิธีการวัดก็จะออกมาสะท้อน จากเดิมเราอาจจะวัดจากโจทย์ ข้อสอบ เราก็ปรับมาเป็นลักษณะให้เด็กทำคล้าย ๆ กับโปรเจกต์ โปรเจกต์ก็จะคล้าย ๆ กับการบ้าน หรือวิธีการสอบ จากเดิมอาจจะเป็นข้อเขียนซึ่งถ้าเป็นลักษณะออนไลน์ ถ้าเขียนกลับมาครูจะมีความกังวลเรื่อง ไปลอกกันหรือเปล่า มันอาจจะต้องมีการประเมินผลแบบใหม่ อาจจะใช้วิธีสัมภาษณ์เด็ก ใช้ ZOOM บางที่เราถาม Concept ให้เขาตอบ ถามโจทย์ให้เขาตอบ บางทีวิชาที่เป็นคำนวณ อาจจะไม่ต้องคำนวณให้เราดูก็ได้นะ อาจจะบอกวิธีการ ผมก็เลยมองว่าการประเมินผลก็ต้องปรับตามผู้เรียน หรือบางทีก็ปรับตามสภาพแวดล้อมของกลุ่มนักเรียน นี่ก็น่าจะเป็นมิติทำให้เด็กมีความสุขด้วย ในแต่ละบริบท เพราะบางทีเวลาไม่ได้ เรื่องของ Space physical ไม่ได้ เรื่องของ Content อาจจะยังเหมือนเดิม แต่เวลาคือ ครูไม่ได้เจอกับเด็กในห้องเรียนหรอก แต่ครูเจอกับเด็กเป็นคน ๆ แบบนี้ผมคิดว่าเป็นวิธีการที่สามารถจะประเมินผลได้ แต่ครูก็ต้องปรับพอสมควร ก็คือทักษะของครูก็ต้องหลากหลายมากขึ้น”^{๖๓}

“การประเมินผลตามสภาพจริง คือ ความถนัด ความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน คือเขาเก่งอะไร เขาถนัดอะไรให้เขาออกแบบบทเรียนของเขาเป็นแบบนั้น แล้วเราก็วัดของเขาตามสภาพจริงของเขา ส่วนใหญ่เราใช้ข้อสอบเดียวเด็กก็ต้องท่องจำ นำความรู้เอามาสอบ ซึ่งตรงนี้เขาจะเรียนรู้อย่างไม่มีความสุข”^{๖๔}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับความพร้อมการจัดการของครูผู้สอน ด้านการประเมินผลผู้เรียน สรุปได้ว่า การประเมินผลของผู้เรียนนั้น ต้องมีความสอดคล้องกับการออกแบบบทเรียน ควรมีรูปแบบที่ผ่อนคลาย หลากหลาย ทั้งการได้ประเมินพัฒนาการของผู้เรียน นอกจากครูประเมินแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง ให้ผู้เรียนสร้างแบบประเมินตามข้อตกลงร่วมกันกับผู้สอนที่ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ประเมินผู้เรียนด้วยกัน การประเมินจากกิจกรรม หรือการประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน ให้ตรงตามทักษะ ความรู้ ความสามารถ ความถนัดเฉพาะด้านของผู้เรียน มีการประเมินด้วยการสัมภาษณ์ในเรื่องของแนวคิด ความเข้าใจในบทเรียนนอกจากการทำข้อสอบ มีแรงจูงใจให้เขาปรับปรุงแก้ไขงาน เพื่อให้ผลการประเมินดีขึ้นทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล มีการรายงานผลความก้าวหน้า นั้น ๆ และต้องปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียนอยู่เสมอ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้พัฒนา ยิ่งขึ้นอย่างเต็มตามศักยภาพของผู้เรียนในแต่ละคน

^{๖๓} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๖๔} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

การประเมินผลผู้เรียน

- รูปแบบที่หลากหลาย บรรยากาศผ่อนคลาย เพื่อให้ตรงตามทักษะความรู้ความสามารถ
- ประเมินในสิ่งที่พื้นฐาน และสิ่งที่มีความถนัดเฉพาะด้านของผู้เรียน
- ปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วผู้เรียนรู้สึกมีความสุข
- มีการประเมินด้วยการสัมภาษณ์ในเรื่องของแนวคิด ความเข้าใจในบทเรียน
- มีแรงจูงใจให้เขาปรับปรุงแก้ไขงาน เพื่อให้ผลการประเมินดีขึ้นทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล
- นักเรียนควรได้ประเมินตนเอง
- การประเมินผลตามสภาพจริง
- มีความสอดคล้องกับการออกแบบบทเรียน
- สังเกตจากการแสดงออกในการร่วมกิจกรรม

ภาพที่ ๔.๘ การประเมินผลผู้เรียน

๔. คุณลักษณะของครูผู้สอน จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“นักเรียนสามารถทำตามแบบอย่างที่คุณเป็นพี่เลี้ยงได้ง่าย เมื่อทำได้จะมีความสุข”^{๖๕}

“ครูจะต้องมีพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้วย เพราะว่าการเรียนรู้อย่างมีความสุข ลึก ๆ แล้วคือ การมีความสุขที่ได้เรียนรู้ ครูต้องเป็นคนที่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และต้องมีความรู้ใหม่ ๆ มาเล่าให้นักเรียนฟัง ตรงนี้จะเป็นสิ่งแวดล้อม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน”^{๖๖}

“การที่เรา Connect กับผู้เรียนได้เขาก็จะมีความสุข ทำให้น่าเรียน และเนื้อหา Content ต้องผ่านการย่อย ย่อย คือต้องดูว่าผู้เรียนอยู่ในระดับไหน เป้าหมายของผู้เรียนและความรู้ที่เรานำมาจะต้องย่อยให้เหมาะสมกับพื้นฐานของเขา สำคัญคือครูบาอาจารย์ ต้องมีความสามารถที่จะถ่ายทอด เทคนิคที่ดีที่จะถ่ายทอด การได้กระตุ้น การใช้คำถาม ก็ทำให้เขามีความสุขที่นั่งต่อพูดคุยต่อ ถ้าผู้สอนไม่พร้อมก็จบแล้ว ตัวองค์ความรู้ของผู้สอน ถ้าในปัจจุบันโฟกัสที่การเรียนการสอนที่ต้องมีครู ครูต้องพร้อมทั้ง ๑) องค์ความรู้ สิ่งที่มีจริง ๆ สิ่งที่ให้จริง ๆ มันมีจริง ๒) อารมณ์ อารมณ์ที่ปรารถนาดี อารมณ์ที่ประกอบด้วยจิตเมตตา”^{๖๗}

“ถ้าเป็นเรื่องครู จะมีฝ่ายบุคลากร ที่เขาจะดูแลในเรื่องระเบียบวินัยของคุณครูในเรื่องของความรับผิดชอบ ก็จะมีหัวหน้างานในแต่ละระดับชั้น เราจะมีการตรวจเช็คเพื่อให้คุณครูได้อยู่ในกรอบที่โรงเรียนกำหนด ก็จะมีหัวหน้างานดูแล แต่ถ้าในเรื่องระเบียบวินัย พฤติกรรมของครู การมาตรงต่อเวลาจะเป็นฝ่ายบุคลากร เพราะฉะนั้นเราจะมีหัวหน้างานที่เข้าไปดูแลคุณครูอย่างใกล้ชิดทั้งในแผนก หรือแม้แต่ในการเรียนการสอนเราก็ยังมีหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่จะเป็นคนเข้าไปดูแลครู ถ้าทำไม่ได้ ไม่เข้าใจ ก็จะมีครูเข้าไปแนะนำ นอกจากในเรื่องการเรียนการสอนทั่วไป ทางโรงเรียนก็ยัง

^{๖๕} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๖๖} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๖๗} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

เน้นสำหรับการใช้ชีวิตมนุษย์ เรื่องการจัดการกับตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นระเบียบทั่วไป การแต่งกาย การพูดจา การวางตัว รวมทั้งการดูแลเรื่องการใช้จ่าย ถ้าคุณครูไม่มีปัญหาเรื่องรายรับรายจ่าย ชีวิตก็จะเรียบง่าย แต่ถ้าต้องเป็นหนี้เป็นสิน และเรื่องความมั่นคงในชีวิต คือเป็นการส่งเสริมให้คุณครูมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ก็จะทำให้ความเป็นห่วงเป็นใยในครอบครัวก็จะลดลง มีความสุขที่จะได้ทำงานและจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ๆ และเพื่อนคุณครูด้วย ถ้าเขามีความสุขทางใจ ทางกายเขาก็จะทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ นี่เป็นสิ่งที่เราสนใจ”^{๖๘}

“ความเป็นแบบอย่างที่ดี ก็จะทำให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตาม”^{๖๙}

“ความเป็นต้นแบบ จะมีความสำคัญอยู่ในหลายเรื่องต้นแบบบางคนก็จะเป็นต้นแบบในลักษณะของเชิงวิชาการ ครูบางคนก็เป็นต้นแบบในเรื่องของศิลปะ บางคนก็ต้นแบบมีเรื่องของกิจกรรม เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะต้นแบบอย่างไรก็ดี ถ้าทุกต้นแบบมีความสำคัญแล้วเวลาเราเป็นต้นแบบ ก็จะต้องมีกลุ่มที่เขาอยากให้เราเป็นต้นแบบ เพราะในโรงเรียนก็ยังมีเด็กเรียน ถ้ามีครูที่เป็นต้นแบบในเชิงวิชาการก็จะพากันดู พากันเรียน ทำอะไรในเชิงวิชาการ แต่ถ้ากลุ่มที่ชอบกีฬา ครูก็ต้องเป็นต้นแบบในเรื่องของกีฬาเป็นต้นแบบเพราะเรื่องกีฬา แต่งกายเป็นนักกีฬาและออกไปเล่นกับนักเรียน ไปแข่งกับนักเรียน ไปร่วมกิจกรรม มันก็จะเป็นต้นแบบให้เขาเล่นกีฬา ครูศิลปะ ครูดนตรีก็จะมีเอกลักษณ์ของเขา ก็จะเป็นต้นแบบให้เขาได้ ก็คือต้องเป็นเล่นดนตรีเป็นลักษณะ ร้องรำทำเพลงออกมาในลักษณะที่กลุ่มนั้น เขาชอบเพราะฉะนั้นครูก็จะมีหลากหลายในเรื่องของความเป็นต้นแบบ จะเป็นต้นแบบด้านใดด้านหนึ่งหรือจะเก่งทุกเรื่องก็ไม่ใช่ มันต้องมีเอกลักษณ์ของแต่ละประเภท”^{๗๐}

“ความเป็นแบบอย่างที่ดีของครู ส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจ และชื่นชม ส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อครู ส่งผลต่อเจตคติของวิชาที่เรียนด้วย”^{๗๑}

“ความเป็นแบบอย่างที่ดีสำคัญ ก็เหมือนศิษย์มีครู เหมือนจูมิพิช หมายความว่า ความดีของครูบาอาจารย์มันก็คุ้มครองศิษย์ คนนี้เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ท่านนั้น ความดีตกกับศิษย์ไปเลย โดยที่ลูกศิษย์อาจจะไม่รู้ก็ได้ ตกลงว่าต่างฝ่ายต่างสนับสนุนกัน เป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ที่ทำการป้องกันภัยจากทิศทั้งหลาย หรือความแบบอย่างที่ดีของครู สร้างความน่าเชื่อถือ สร้างแรงบันดาลใจให้กับศิษย์คนนั้น เห็นแล้วอยากทำเหมือนอาจารย์ แบบอย่างจึงสำคัญ เป็นแบบอย่างที่ดี ต่างฝ่ายต่างส่งเสริมกัน”^{๗๒}

^{๖๘} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๖๙} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๗๐} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๗๑} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

“ความเป็นต้นแบบ คือ การสร้างบรรยากาศในการในการเรียนรู้ คือ ต้องมีการสร้างบรรยากาศที่แบบเล่น ๆ ผ่อนคลาย ๆ ถ้าบางทีครูบางท่านก็แบบมีอารมณ์ขึ้นบ้าง แต่ว่าถ้าเราจัดการได้ดี พยายามสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เกิดความปลอดภัย ไม่เกิดความกลัวเพราะว่าความกลัวจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ถ้าใช้คำพูดที่เหมาะสม ชี้ ชม ชวน เชียร์ ให้กำลังใจ คำพูดแบบ “เธอเก่งจังเลย” “ทำต่อไปนะ” “ดีแล้ว” “พัฒนาอีกนิดนึง” เขาจะรู้สึกปลอดภัยในการเรียนในการพัฒนาทำให้เขากล้าที่จะแสดงออกในการเรียนรู้อย่างมีความสุขและก็เป็นธรรมชาติ ซึ่งตัวนี้ก็ต้องอาศัยจิตวิทยาคุณครูและต้องอาศัยการควบคุมอารมณ์ที่ระดับหนึ่ง แต่ถ้าได้ระดับหนึ่งเด็กก็จะดีขึ้นอย่างน้อยก็จะค่อยปรับปรุงไป จึงต้องสร้างบรรยากาศที่ดี”^{๗๓}

“เป็นแบบอย่างที่ดีต่อการศรัทธาต่อตนเอง คุณครูก็จะศรัทธาต่อนักเรียน คุณครูก็จะเป็นกำลังใจที่ดีต่อนักเรียน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียน ที่ผ่านมามีคุณครูที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับนักเรียน ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างไม่มีความสุข บางทีคุณครูไม่ศรัทธาต่อตนเอง คุณครูก็ไม่ศรัทธาต่อนักเรียน คุณครูจึงต้องเป็นแบบอย่างศรัทธาในตัวเองก่อน”^{๗๔}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับความพร้อมการจัดการของครูผู้สอน ด้านคุณลักษณะของครูผู้สอน สรุปได้ว่าคุณลักษณะของครูผู้สอนต้องเป็นตัวอย่างให้นักเรียนทำตามได้ มีพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีต่อเชื่อมั่นคุณค่าในตนเอง ความเป็นต้นแบบในหลายด้าน มีองค์ความรู้ที่ใช้ได้จริง แบบเข้าใจง่าย สื่อสารกับนักเรียนได้ ชวนให้นักเรียนเรียนรู้ มีเมตตาต่อนักเรียน ไม่ใช่ใช้อำนาจ สร้างความไม่เท่าเทียม ทำให้นักเรียนรู้สึกไม่ปลอดภัย

คุณลักษณะของครูผู้สอน

- ไม่ใช่ใช้อำนาจ สร้างความไม่เท่าเทียม ทำให้นักเรียนรู้สึกไม่ปลอดภัย
- ครูจะต้องมีพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- มีองค์ความรู้ที่ใช้ได้จริง แบบเข้าใจง่าย สื่อสารกับนักเรียนได้
- มีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ
- เป็นแบบอย่างที่ดีต่อเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเอง
- มีเมตตาต่อนักเรียน
- เป็นตัวอย่างให้นักเรียนทำตามได้
- ความเป็นต้นแบบในหลายด้าน
- ชื่นชวนให้นักเรียนเรียนรู้ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย

ภาพที่ ๔.๙ คุณลักษณะของครูผู้สอน

^{๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ความพร้อมในการจัดการสอนของครู	
๑. การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน - รู้สภาพการเผชิญเหตุของเขาในแต่ละวัน - มีกิจกรรมหลากหลายตามความต้องการแต่ละคน - อธิบายตัวอย่างตามพื้นฐานความเข้าใจนักเรียน - ยอมรับความแตกต่างการพัฒนาในรูปแบบของตน - สามารถวิเคราะห์ทบทวนปัญหาของผู้เรียน - มีจิตวิทยาในการแสดงออกที่เหมาะสมกับผู้เรียน - กลวิธีที่ทำให้เกิดการช่วยเหลือกัน - รู้วิธีการพัฒนานักเรียนตามจริตของผู้เรียน	๒. การออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ - เอาความต้องการนักเรียนเป็นตัวตั้งในการออกแบบ - ใช้กิจกรรมสร้างความเข้าใจตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ - นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ - กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนในเบื้องต้นก่อนบทเรียน - ยกตัวอย่างเนื้อหาที่มีเกี่ยวกับนักเรียน - ใช้สื่อประกอบตามบริบท - ศึกษานักเรียนรายบุคคล - Active Learning - เชื่อมโยงกับสิ่งที่ชอบ - มีหลักสูตรท้องถิ่นกับเฉพาะ - ความถนัดเฉพาะด้าน
๓. การประเมินผลผู้เรียน - รูปแบบที่หลากหลายตรงตามทักษะ - ประเมินพื้นฐานและเฉพาะด้าน - ปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน - ประเมินด้วยการสัมภาษณ์ - มีแรงจูงใจให้ปรับปรุงแก้ไขงาน - การประเมินผลตามสภาพจริง - มีให้ประเมินตนเอง - มีความสอดคล้องกับการออกแบบบทเรียน - สังเกตจากการแสดงออกในการร่วมกิจกรรม	๔. คุณลักษณะของครูผู้สอน - ไม่ใช่อำนาจ สร้างความไม่เท่าเทียม - ครูจะต้องมีพฤติกรรมความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ - มีองค์ความรู้ที่ใช้ได้จริง เข้าใจง่าย สื่อสารง่าย - มีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ - เป็นแบบอย่างที่ดีต่อการเชื่อมั่นในตนเอง - มีเมตตาแก่นักเรียน - เป็นตัวอย่างให้ทำตามได้ - มีความเป็นต้นแบบในหลายด้าน - ชื่นชมให้นักเรียนเรียนรู้ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย

ภาพที่ ๔.๑๐ ความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน ๑๒ ท่าน เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา เห็นด้วยกับตัวแปรความพร้อมในการจัดการสอนของครู และผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยวิธีการทางสถิติต่อไป

๔.๑.๓ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน ๒) สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย และ ๓) ครอบครัวยุคใหม่ให้ความสำคัญ

๑. สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“ภาพที่สะอาดเรียบร้อย แล้วก็สบายตาจะเป็นวิธีการซึมซับเด็กอีกแบบ แล้วก็เรื่องของวิธีปฏิบัติของครูแบบกัลยาณมิตรที่ครูที่เข้าใจเด็ก”^{๗๕}

“สภาพแวดล้อมทางกายภาพ จะต้องอยู่ในโรงเรียนที่มีความสะอาด ร่มรื่น ห้องเรียนที่มีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อม”^{๗๖}

“สภาพแวดล้อมทุกอย่างมีผลต่อการศึกษาทั้งหมด ถ้าเราอยากให้การศึกษามีสัมฤทธิ์ผล เราจะต้องกลับไปเช็คว่า สภาพแวดล้อมแบบไหนที่มันไม่เอื้อ เช่น เสียงดังเกินไปก็ไม่ได้ แออัดเกินไปก็ไม่ได้ เสียงเบาเกินไปก็ไม่ได้ ร้อนเกินไปก็ไม่ได้ หนาวเกินไป สุดท้ายตัวบริบทนี้สำคัญมาก ถ้าในมุมมองพระพุทธเจ้า เลือกไปป่า สงบ วิเวก ถ้าคุณอยากปฏิบัติให้ดี สภาพแวดล้อมต้องแบบนี้แหละ เข้าไปอยู่ป่า ในป่าสงบ ท่านจะชี้เลยว่า สภาพแวดล้อมมีผลต่อการศึกษา การปฏิบัติ ต่อให้แนะนำทางไปแล้ว ท่านก็ต้องชี้ว่า ไปแนวทางแบบไหนถึงจะเหมาะ แบบมีเสนาสนะสูตร ไม่ไกลไม่ใกล้ พหูสูต การรับความรู้จากคนหนึ่งไปอีกคนหนึ่ง สภาพแวดล้อมมีผลมาก ๆ บางทีเขาบอกสภาพแวดล้อม ๕๐% สำหรับการรับรู้นั้นสำเร็จ เพราะฉะนั้นสรุปว่า มันไม่มีทางเลย ถ้าครูเก่งแล้วจะสัมฤทธิ์ผลถ้าสภาพแวดล้อมไม่ดี ยากมาก เป็นไปได้ยากมาก”^{๗๗}

“เราจะสอบถามความต้องการ ความคาดหวังจากนักเรียนว่าต้องการให้โรงเรียนทำอะไรให้คุณบ้าง คือ อยากให้ทำอะไรให้พวกคุณบ้าง เขาตอบมาเลย เขาอยากได้พื้นที่ที่สามารถพูดคุยกับเพื่อนฝูงได้ สามารถเอางานมาทำร่วมกันได้ อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เด็กมัธยมเขาอยากได้พื้นที่ เขาไม่อยากถูกกำหนด บังคับให้อยู่ในห้องเรียนอย่างเดียว ให้อยู่ในสถานที่ที่โรงเรียนบังคับ แต่อยากให้จัดสภาพแวดล้อมเขาสามารถเดินไปไหนมาไหน หลังจากที่เราได้ทำก็มีต้นไม้ มีสวน แล้วเราก็ตั้งโต๊ะม้าหินให้เขา เขารู้สึกคลายเครียด เสียงตอบรับค่อนข้างดี คือต่างจากปีที่แล้วที่เขาบ่น ปีนี้ทำให้เขาทำกิจกรรมกับเพื่อน ๆ ได้มากขึ้นโล่ง ๆ หรือนั่งม้าหิน ความซึ่เร่ยสัก็้น้อยลง พฤติกรรมของเด็กส่วนใหญ่ก็จะดี อาจจะมึบั้งที่ไม่ดี แต่ถ้าเทียบกับสัดส่วน ๒,๕๐๐ กว่าคนก็ไม่มาก เราก็ยังสามารถควบคุมดูแลได้ อีกอย่างหนึ่งเด็กเขาล้ามาคุย มาแสดงความคิดเห็นทำให้เรารู้สึกดี กลับบอกอันนี้ไม่ชอบ อันนี้ชอบ อันนี้ขอต่อลงได้ไหม เขาอยากทำอันนี้ พอเราพูดด้วยเหตุผลเขาก็จะฟังเรา คือไม่ว่าอันนี้ได้ ไม่ได้ เขาล้ามาคุยเดินเข้ามาห้อง ผู้อำนวยการขอคุย ขอทำโน้นทำนี่”^{๗๘}

^{๗๕} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๗๖} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๗๗} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๗๘} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

๗๙ สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ก็คือเพื่อน ถ้าจะทำให้เรียนรู้อย่างมีความสุข บรรยากาศในการช่วยเหลือกัน ในการยอมรับความคิดเห็นกัน ไม่ Bully กัน ยอมรับความแตกต่างกันและกัน เวลาเรียนรู้ก็ช่วยเหลือกันได้ ทำให้เอื้อต่อการเรียนรู้ แต่วามันก็ต้องไม่ใช่อยู่ดี ๆ ไปจัดกลุ่มรวมกันแล้วเขาจะเกิดการเรียนรู้หรือการช่วยเหลือกัน อันนี้ก็ต้องออกแบบดีไซน์ ซึ่งก็จะทำให้เขาเริ่มคุ้น เริ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กล้าที่จะแชร์กัน บางคนเขาหวงความรู้กลัวคนอื่นจะเก่งกว่า ซึ่งถ้าเรามีกลวิธีหรือมีการประเมินก็จะเกิดการช่วยเหลือแบ่งปันได้ ซึ่งก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้เรียนรู้อย่างมีความสุข โดยต้องใส่กระบวนการก็จะทำให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้มีความสุขได้”^{๘๐}

“การออกแบบสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน มี ๒ ประเด็น คือ ๑) Space คือเรื่องพื้นที่ ที่เป็นตัวที่จับต้องได้ อันนี้จะเกี่ยวข้องกับความสะดวก ความสนใจ เรื่องของกายภาพ คือต้องเข้าถึงง่าย แล้วก็ไม่มีขั้นตอน ผมว่าอยู่ที่ระดับชั้นของเด็กด้วย เด็กเล็ก เด็กโต ก็จะมีคามซับซ้อนได้ แต่ต้องเหมาะสมกับตัวเด็ก ๒) เรื่องของเวลา ในสภาพแวดล้อมมีมิติของเวลาด้วย ยกตัวอย่าง มีห้องเรียนที่ดี มีห้องสมุดที่ดี มีห้องค้นคว้าที่ดี แต่เวลาเปิดไม่สัมพันธ์กับเวลาที่เด็กเขาจะมาใช้ประโยชน์ได้ แล้วก็สภาพแวดล้อมตัวนี้มันได้ทั้งบริบทที่เป็นออฟไลน์ คือ physical ที่เป็นห้องเรียนในโรงเรียน และที่เป็นออนไลน์ด้วย ไม่ว่าจะเป็น Zoom หรือการเรียนที่เป็น E-Learning มันจะมี Space หรือ Cycle Space ที่ครูจะเจอกับเด็ก ถ้าในมิติของการเรียนออนไลน์ มันก็จะมี ๒ แนว คือ Synchronous กับ Asynchronous ถ้า Synchronous คือ ครูกับเด็กเจอพร้อมกัน เจอหน้ากันเหมือนที่เราคุย ส่วน Asynchronous คือ เด็กก็ไปเรียน จาก Content เด็กไปเรียนเองบางทีก็ไม่ได้เจอครู หรือว่าแม้แต่การส่ง mail การส่งการบ้านทางเว็บ ส่ง assignment ทางเว็บ มันจะเป็น Asynchronous คือมันไม่ได้ทำในเวลาเดียวกัน แต่ถามว่า ๒ อันนี้สำคัญไหม มันสำคัญทั้งคู่ มันก็ความโดดเด่นต่างกัน บางมีการส่งงาน มีการกำหนดเวลา ครูเข้ามาตรวจ แม้จะไม่ได้เจอหน้ากันแต่เด็กจะได้ประโยชน์ Feedback จากการตรวจการบ้านครูหรือคำแนะนำ ผมเลยคิดว่าสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศมันก็จะมี ๒ เรื่อง Space กับ Time ที่จะเข้ามามีผลต่อเรื่องของการเรียน ถ้าเราจัดการตัวนี้ได้ดี เด็กก็มีความสุข ครูก็มีความสุข”^{๘๑}

“สภาพแวดล้อมที่สำคัญ คือในสาขาวิชาการ เรียกว่า สนามพลังบวก เกิดขึ้นได้ในโรงเรียน เกิดขึ้นได้ในห้องเรียน มี ๒ อย่างคือ ๑) สิ่งแวดล้อมปลอดภัย ก็เป็นเรื่องที่สำคัญ คือ คนปลอดภัย ครูแต่ละคน มีกฎระเบียบมากมาย เรียกว่า คนไม่ปลอดภัย ก็เรียกมาดำเนินคดี ๒) จิตวิทยาเชิงบวก เราจะคุยกับเด็กด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ให้เด็กรู้สึกปลอดภัย เกิดความไว้วางใจ สองตัวนี้สำคัญมากที่ให้นักเรียนมีความหลากหลายในการแสดงออก ซึ่งส่วนใหญ่ในโรงเรียนทั่วไปยังขาดอยู่

^{๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

เพราะฉะนั้นถ้าสนามพลังบวกไม่มี เด็กจะไปโรงเรียนด้วยความกลัว ความหวาดระแวง เมื่อไหร่จะถูกเรียก ถูกดุ ถูกตี กฎระเบียบไม่ถูกต้อง เด็กจะอยู่กับความหวาดระแวงตลอด”^{๘๒}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมมีผลเอื้อต่อการสอน ผู้สอนต้องมีจิตวิทยาเชิงบวกให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย โดยจัดบรรยากาศการเรียนตามหลักสัปปายะ ๔ คือ ทั้งเรื่องอาหาร อาวาส บุคคล ธรรมะเป็นที่สบาย มีความสะอาด เป็นระเบียบ สภาวะอากาศเหมาะสม มีความปลอดภัย ห้องเรียนต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อมในการเรียนรู้ มีกิจกรรมที่ทำให้เขารู้สึกดีต่อสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมกลุ่มแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ให้ยอมรับความต่างของผู้เรียน มีแหล่งเรียนรู้และการจัดการเวลาการใช้แหล่งเรียนรู้หรือพบปะพูดคุยกับครู รวมทั้งผู้สอนต้องหมั่นสอบถามความต้องการ และความคาดหวังจากผู้เรียน เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับบทเรียนและทักษะ มีสวัสดิการครูให้ครูมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยและมีความสุข เพื่อที่จะสามารถสอนนักเรียนได้อย่างเต็มที่

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน

- มีความสะอาด เป็นระเบียบ สภาวะอากาศเหมาะสม	- ห้องเรียนต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อม
- เปิดโอกาสให้นักเรียนมีทางเลือกมากขึ้น	- สอบถามความต้องการ ความคาดหวังจากผู้เรียน
- ตามหลักสัปปายะ ๔ อาหาร อาวาส บุคคล ธรรมะ	- มีสวัสดิการครูให้ครูมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับบทเรียนและทักษะ	- สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย
- ครูมีจิตวิทยาเชิงบวกให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย	- มีกิจกรรมที่ทำให้เขารู้สึกดีต่อสิ่งแวดล้อม
- มีกิจกรรมกลุ่ม แบบเพื่อนช่วยเพื่อนให้ยอมรับความต่าง	
- มีแหล่งเรียนรู้และการจัดการเวลาการใช้แหล่งเรียนรู้หรือพบปะพูดคุยกับครู	

ภาพที่ ๔.๑๑ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน

๒. สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การให้นักเรียนมีทางเลือกมากขึ้น นักเรียนจะมีความสุข”^{๘๓}

“สภาพแวดล้อมหลากหลายแต่ปลอดภัย หลากหลายเพราะว่า พัฒนาการของเด็กจะมีหลายเรื่อง เช่น เรื่องอาชีพก็ยังไม่เจอ เรื่องความลงตัวของอารมณ์กับการใช้ชีวิตหรือการจัดการอารมณ์ตัวเอง ซึ่งแต่ละคนไม่เท่ากันหรือว่าพุ่มพุกมาไม่เท่ากันในแต่ละบ้าน ถ้าเราไม่

^{๘๒} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๘๓} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

หลากหลาย มีแบบเดียวเขาก็พัฒนาไม่ถูกหรือมันก็เหมือนกับสมาธิ ๑๐๘ ต้องตรงกับจริต หลักการเดียวกัน”^{๘๔}

“สถานที่เรียนควรมีกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนได้ทำการปฏิบัติอย่างจริงจัง เช่น การฝึกงานหรือกิจกรรมภายนอก เพื่อให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริงในสาขาที่สนใจ และควรสร้างสภาวะที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของนักเรียน โดยเชื่อมโยงกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือวิชาอื่น ๆ”^{๘๕}

“สถานที่เรียนรู้ที่มีความหลากหลายนั้น ควรสร้างสภาวะที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียน เช่น การทำงานเป็นทีม การแก้ไขขั้นตอนการทะเลาะกัน หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบและความเข้าใจต่อคนอื่น”^{๘๖}

“ควรมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาเรียน และผู้สอนนำไปใช้ได้จริงในการสอน”^{๘๗}

“ความเป็นต้นแบบ พยายามจะจัดสภาพแวดล้อมในสิ่งที่เขาต้องการที่หลากหลาย คนต้อง การอ่านหนังสือ ก็จะมีห้องสมุดที่มันเอื้อ ต้องการคันคว่ำ ต้องการเล่นกีฬา มันต้องมีสนาม ต้องการพักผ่อนเล่นกิจกรรมอย่างอื่นก็ต้องมีให้เล่น มีให้เขาทำ คนอยากวาดภาพก็มี คนอยากเล่นดนตรีก็มีห้องดนตรี ใครชอบกิจกรรมเรื่องหุ่นยนต์ เรื่องการแข่งขันก็ต้องห้องหุ่นยนต์ให้เขา มีห้อง ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ใครชอบทดลอง ต้องออกแบบที่หลากหลายแล้วก็ให้เขามีความซึ่ง ให้เขาได้ทำตามในสิ่งที่คนสนใจ แล้วบางทีเราก็คงจะต้องถามเขา ต้องสำรวจ อยากให้โรงเรียนทำอะไร อันนี้ก็คือเป็นการออกแบบมาให้เรามาทำเพื่อรองรับความสนใจ บางคนบอกผอ. ทำสนามฟุตบอลให้หน่อย นี่คือสภาพแวดล้อมที่เขาอยากได้ เราก็ต้องทำในสิ่งที่เขาอยากได้หรือถ้าไม่ได้ ก็ต้องมีเหตุผล อธิบายให้เขาฟัง แต่ถ้าเราไม่ตอบเขาเลย เขาจะสงสัย”^{๘๘}

“สภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย จะส่งผลให้บรรยากาศในชั้นเรียน ในการจัดการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมต้องเป็นไปตามเนื้อหาสาระวิชา ถ้าเป็นวิชาปฏิบัติ ควรมีห้องปฏิบัติการเฉพาะแต่ละสาขาวิชา”^{๘๙}

^{๘๔} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๘๕} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๘๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๘๗} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๘๙} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

“สถานที่เรียนมีความสำคัญ ยิ่งมีความหลากหลาย เช่น การส่งเสริมการเชื่อมโยงกับชุมชนและโลกภายนอกของนักเรียน โดยให้โอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน การเข้าถึงข้อมูลจากโลกภายนอก ทำให้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประสบการณ์ที่หลากหลายของโลกภายนอกด้วย”^{๙๐}

“การเรียนรู้นอกห้องเรียน ไม่ว่าจะเรียนรู้ในห้องเรียน หรือนอกห้องเรียนก็ได้หมด เด็กยิ่งชอบ เพราะบางทีเด็กอยู่ในห้องเรียนเหมือนเรา ถ้าได้ออกนอกประตูรั้วโรงเรียนนี้ รู้สึกว่าแบบ Alert มันก็จะตื่นตัว ก็ขึ้นอยู่กับการออกแบบการเรียนรู้ ว่ามันสามารถลงไปหยิบจับหรือว่า เราอาจจะช้าโหม่งแรก ในการกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการให้ความรู้และทดลองไปทำในส่วนที่สาม ก็ต้องดูว่าเราออกแบบในช่วงคาบ สองคาบ และคาบสุดท้ายไปลองทำ หรือว่าไปทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ที่มันเกี่ยวข้องกับเนื้อหาตรงนี้ก็ขึ้นอยู่กับการออกแบบ ทั้งนี้ ๑) เพื่อน ๒) ครู ครูก็ต้องสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย รู้สึกปลอดภัย ใช้คำพูดที่เหมาะสม ปิยวาจา ชี้ ชวน ชม เชียร์ ก็จะทำให้เด็กเรียนรู้อย่างมีความสุขได้”^{๙๑}

“สถานที่ที่หลากหลายในการเรียนรู้ ต้องเป็นในลักษณะที่ให้ผู้เรียนมีการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ โดยให้โอกาสในการเป็นผู้นำกลุ่ม ทั้งสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน และให้โอกาสในการสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น โครงงานวิทยาศาสตร์ งานศิลปะ หรือการออกแบบสิ่งของ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งให้โอกาสในการใช้คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ เพื่อการเรียนรู้ที่สะดวกรวดเร็ว”^{๙๒}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้านสถานที่ที่เรียนรู้มีความหลากหลาย สรุปได้ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา การเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน การจัดสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายแต่ปลอดภัยนั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีทางเลือกมากขึ้น มีกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติได้อย่างจริงจัง ทำให้ผู้เรียนมีการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ และได้พัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม ทำให้เกิดการเชื่อมโยงกับชุมชนและโลกภายนอก

^{๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๙๒} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย

- เปิดโอกาสให้นักเรียนมีทางเลือกมากขึ้น
- สภาพแวดล้อมหลากหลายแต่ปลอดภัย
- สถานที่มีกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำการปฏิบัติอย่างจริงจัง
- เสริมการพัฒนาทักษะชีวิต ทางอารมณ์และทางสังคมของนักเรียน
- การเชื่อมโยงกับชุมชนและโลกภายนอก
- การเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน
- ให้ผู้เรียนมีการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ

ภาพที่ ๔.๑๒ สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย

๓. ครอบครัวให้ความร่วมมือ จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากครอบครัว และสังคมรอบตัว จะทำให้มีความสุข”^{๙๓}

“ครอบครัวที่จะทำให้เด็กมีความสุขในการเรียนรู้ มีอยู่ ๒ ส่วน คือ ๑) ครอบครัวต้องให้ความรัก ความอบอุ่นกับนักเรียน การดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ผู้ปกครอง และการดูแลด้านวิชาการ เช่น ตรวจการบ้าน สอนการบ้าน จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข และ ๒) การส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมที่นักเรียนสนใจ ซึ่งอาจจะแตกต่างกัน บางครอบครัวสนับสนุนบุตรหลานเรื่อง การเล่นกีฬา การวาดภาพ ศิลปะ หากเด็กได้รับการส่งเสริมจากครอบครัว ก็จะส่งผลทำให้โรงเรียนทำให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขมากขึ้น”^{๙๔}

“ครอบครัวทางบ้านมีผลในการสนับสนุน ต่อยอดองค์ความรู้ หรือความรู้ที่ผู้เรียนได้ ถ้าทางบ้านสนับสนุน สิ่งแวดล้อมเอื้อ ความรู้ก็จะงอกเงยเติบโต แต่ถ้าทางบ้านไม่โอเค ทะเลาะเบาะแว้ง แออัดขัดแย้ง ก็จะไปต่อความรู้ที่จะได้มำลำบาก เพราะฉะนั้นการส่งเสริมจากครอบครัว ความเห็นอกเห็นใจความเข้าใจ การมีบรรยากาศจากครอบครัวที่อบอุ่นแล้ว ก็ส่งเสริมจะมีผลในการต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้รับ ทำให้ความรู้นั้นคงอยู่ หรือเอาความรู้มาใช้งานได้ สมมติวิชาภาคปฏิบัติ เช่น วิชาวาดรูป ถ้ากลับมาบ้านแล้ววาดรูปไม่ได้ Skill ก็จะได้ถูกฝึกฝน จะต่อยอดก็ไม่ได้ แต่ถ้าทางบ้านสนับสนุน เด็กก็จะได้ต่อยอด เป็นการฝึกฝนความรู้เหล่านั้นมาสู่การดำเนินชีวิต โดยสรุป ความรู้ในโรงเรียน ช่วงระยะเวลา ๑ ใน ๓ ของชีวิต เด็กเขาอยู่บ้านมากกว่านั้น ถ้าทางบ้านไม่สนับสนุนเลยก็ยากมากที่จะเอาองค์ความรู้นั้นมาใช้กับชีวิตจริง จะได้แค่ท่องจำแล้วก็ลืมไป อาจจะไม่ได้ใช้ได้จริง”^{๙๕}

^{๙๓} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๙๔} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๙๕} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

“ครอบครัวและสังคมมีส่วนอย่างมาก และควรร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครอบครัวควรส่งเสริมสนับสนุนในสิ่งที่ผู้เรียนถนัดและสนใจมากกว่าการชี้แนะให้เรียนในสิ่งที่ครอบครัวต้องการ”^{๙๖}

“ทุกวันนี้ครอบครัว เขาจะไม่ค่อยมีเวลาให้กับลูกสักเท่าไร เขาจะคาดหวังกับโรงเรียน เหมือนแบบให้ลูกเขามาโรงเรียนแล้ว ก็ต้องดูแลต้องช่วยขัดเกลา นั่นคือความหวังที่เขามอบให้โรงเรียนค่อนข้างเยอะ แต่ถามว่าครอบครัวที่มีความพร้อม เขาก็จะส่งเสริมการไปเรียนพิเศษ ไปเรียนในเทคนิคในวิชาต่าง ๆ ครอบครัวก็มีบทบาทที่สำคัญที่ส่งเสริมให้ลูก ๆ แต่เวลาเราประชุมผู้ปกครอง เราก็จะพยายามทำความเข้าใจกับครอบครัวว่า สิ่งที่ท่านคาดหวังว่าโรงเรียนจะดูแลลูกได้ทั้งหมด บางทีมันไม่ใช่ มันต้องช่วยกัน ทีนี้เวลาเราประชุมผู้ปกครอง เราได้อธิบายภาพรวม หลายคนที่มีเงินก็ช่วยกัน โรงเรียนบางที่ไม่ต้องทอดผ้าป่าประชุมผู้ปกครองบอก โรงเรียนยังขาดเรื่องนี้อยู่ ผู้ปกครองคนไหนที่มีกำลังช่วยสนับสนุน ก็ทำให้ลูกเขาได้มีความสุข แต่อีกอันหนึ่งที่เราก่อนข้างตระหนักที่เราทำก็คือว่า ระบบดูแลช่วยเหลือระหว่างบ้านกับโรงเรียน ผู้ปกครองกับโรงเรียนต้องมีครูที่ปรึกษา ต้องรู้จักกัน เมื่อเด็กมีปัญหาที่บ้านก็ต้องรายงานครูที่ปรึกษา ครูที่ปรึกษาเห็นพฤติกรรมอะไรที่ต้องบอกกับผู้ปกครอง ถือว่าเป็นการช่วยกัน เพื่อสร้างความสุข แก้ปัญหาให้กับนักเรียนได้”^{๙๗}

“ครอบครัวสังคม เป็นสิ่งที่ผลักดันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อทำการเรียนรู้ เข้าใจเนื้อหาความสุขในการเรียนของผู้เรียนก็จะเพิ่มขึ้น”^{๙๘}

“ทุกครอบครัว การให้การศึกษาแก่ลูกหลานเป็นหน้าที่ของพ่อแม่อยู่แล้ว เพียงแต่ว่า สิ่งที่น่าจะเป็นปัญหา คือ เหมือนว่าต้องการให้ลูกเรียนในสิ่งที่ตนชอบ ในสิ่งที่อยากจะเป็น เหมือนไม่ได้เป็นก็อยากให้มาเติมเต็มความหวังของตนเอง รู้สึว่ามันเป็นเกียรติ เป็นหน้าตา ลูกไม่อยากเรียนอันนี้ แต่อยากเรียนอันโน้น แต่พ่อแม่ไม่ได้ บางทีก็เกิดความทุกข์ขึ้น บางทีก็ปฏิเสธไม่ได้ บางทีก็มีความรักอยากให้กำลังใจพ่อแม่ ถึงแม้บางทีจะไม่ชอบก็พยายามกล้ำกลืนฝืนใจเรียนไป ซึ่งพ่อแม่ไม่ได้มาเรียนด้วยเป็นคนส่งเสริมอยู่ข้างนอก บางทีลูกอาจจะชอบเรื่องการร้องเพลง แต่ก็ให้เรียนอย่างอื่นเป็นหลักให้ได้ อาชีพ เป็นความสามารถเสริมก็แล้วกัน ก็เป็นห่วงว่ามันจะเลี้ยงตนเองได้หรือเปล่า ครอบครัวจึงสำคัญยิ่งครอบครัวไหนเข้าใจลูก ลูกอยากเรียนอะไรก็ได้ อย่างนี้กลายเป็นว่าเด็กสบายใจ ครอบครัวสนับสนุน แต่ว่าถ้าพ่อแม่อยากให้เรียนอันนั้น อยากให้เรียนอันนี้ ถ้าลูกโอเคถึงจะนั้นก็ไม่ใช่ไร แต่ถ้าบางคนมีความชอบแต่คนละสายกันไปเลยแบบนี้มันก็ลำบาก ก็ต้องดูความสามารถของลูก บางทีมันไม่ได้มันไม่ถึงก็พยายามให้ไปติว ไปกวดขัน ต้องเรียนหมอ มันมันคง มันรวย ลูกความสามารถอาจจะไม่ถึง

^{๙๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๙๗} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๙๘} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

ก็จะถูกกดดันให้เรียนพิเศษ ก็เครียด เรียนจนเครียด เรียนจนอยู่กับคนก็ไม่ค่อยได้ ก็ตกลงว่าการเรียนมีความสำคัญ ครอบครัวจะดีก็ได้ จะเป็นเหตุที่ที่ตัวเด็กกับพ่อแม่ เพราะเป็นผู้แสดงโลกนี้แก่ลูก นั้นแสดงว่า ลูกจะมองเห็นโลกทัศน์ว่าโลกนี้ดีร้าย น่าอยู่อย่างไรก็ขึ้นอยู่กับพ่อแม่ ก็ปลูกฝังมา ถ้าพ่อแม่นำเสนอในด้านบวก ด้านดีเขาก็มีความสุข ดึงมา ไม่เป็นไรสังคมมันเลวร้ายต่าง ๆ ด้านดีมาก ๆ เราก็ดึงกลับมาได้ ครอบครัวจึงมีส่วนสำคัญ มันมีคำบอกว่า โรงเรียนสร้างวิญญาณ บ้านสร้างอุปนิสัย คือ หน้าที่หลักของโรงเรียน คือ ให้ความรู้ ส่วนอุปนิสัย ความดี ความประพฤติจริง ๆ ได้มาจากบ้าน”^{๙๙}

“ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้น ก็เป็นหลักเหมือนกันทั้งสองเพราะว่าพอช่วงหนึ่งแล้วเขาก็ต้องมาอยู่ที่โรงเรียนส่วนใหญ่ แต่ว่าต้องบอกว่า ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นมากกว่า ก็คือเหมือนถ้าพ่อแม่ผู้ปกครอง ได้มีเวลากระตุ้นหรือส่งเสริมให้เขา ให้เด็กได้ทราบถึงสิ่งที่เขาชอบ สิ่งที่เขาถนัด สิ่งที่เขาอยากจะทำ บางทีอาจจะต้องพาไปทำกิจกรรมนั้น กิจกรรมนี้อะไรต่าง ๆ หาสิ่งที่เขาชอบ มันก็จะเหมือนกับเป็นปลายทางที่เขาสนใจ แล้วก็ชี้ ชวน ชม เชียร์ให้เขาเกิดแรงบันดาลใจ มีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ หรือมีเป้าหมายที่ชอบหรืออยากจะทำสิ่งที่ตัวเองชอบ หรือสิ่งที่ตัวเองถนัดก็จะทำให้สามารถที่จะชวนเขาเรียนรู้ไปด้วยตนเองได้อย่างมีความสุข”^{๑๐๐}

“ครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญมาก ครอบครัวมีส่วนในสุขภาพกาย สุขภาพใจในเรื่องของการจัดการเวลาให้กับเด็ก ผมเลยมองว่าครอบครัวมีปัจจัยมาก บางทีคนอาจจะมองข้ามครอบครัว คิดว่าเป็นภาระของโรงเรียน แต่จริงแล้วพื้นฐานการที่เด็กจะเรียนรู้ได้ มันต้องเริ่มมาจากก่อนเข้าโรงเรียนด้วย เช่น ครอบครัวนี้นอนดึกมาก ๆ พ่อแม่ต้องทำงาน เด็กก็ต้องนอนดึก ตื่นเช้าพอไปโรงเรียนก็ไม่ค่อยได้นอน เด็กก็ไปง่วงหงาวหาวนอน มันก็เป็นประเด็นไปที่เรื่องการจัดการเวลาในการเรียนรู้ของเด็ก ครอบครัวมีส่วนอย่างมากในการส่งเสริมเด็ก การสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ หรือการที่พ่อแม่มีความเข้าใจหรือว่าช่วยครู ในเรื่องการปรับ หรือการทำกิจกรรมร่วมกัน เดียวนี้ผมเริ่มเห็นโรงเรียนเขาจะมีทำการบ้าน ไม่ใช่แค่ให้เด็กทำ แต่ต้องให้เด็กกลับมาทำกับพ่อแม่ ผมก็คิดว่าเป็นอันหนึ่งที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว เช่นที่ผมเห็น คือ ให้เด็กอ่านหนังสือ แล้วต้องอ่านให้พ่อแม่ฟัง แล้วให้เซ็น พอติลูกเรียนชั้นประถมก็เลยเห็น เป็นกิจกรรมที่ดี แต่ก็จะมีปัจจัย คือ ถ้าครอบครัวสามารถเอื้ออำนวยได้ เด็กก็จะ Happy แต่ถ้ามองในมุมกลับ เด็กเขาไม่ได้อยู่กับครอบครัว เขาไม่ได้อยู่กับพ่อแม่หรือพ่อแม่ไม่มีเวลา หรือบางทีคนที่ดูแลเป็นคุณตา คุณยายซึ่งไม่สามารถตอบสนองได้ ก็อาจจะเป็นผลกระทบเชิงลบ ซึ่งเด็กก็แว้งเลย เพราะว่าจะไม่มีใครดู ไม่มีใครช่วย สุดท้ายก็จะย้อนกลับไปก่อนหน้านี้ว่าผู้สอนเข้าใจธรรมชาติผู้เรียนรึเปล่า ว่าคุณครูรู้ไหมว่าเด็กอยู่บ้านแล้วเป็นอย่างไร ถ้าครูไม่รู้ ทำให้เด็ก

^{๙๙} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

๓๐ คนเหมือนกัน ถ้าครูรู้ ครูก็อาจจะมีการปรับพิเศษให้เด็กเฉพาะบางกลุ่ม ผมเลยคิดว่ามันมีความสัมพันธ์กันในเรื่องของเด็กกับครู กับบรรยากาศในโรงเรียนทั้งกลับไปที่บ้าน และในครอบครัว”^{๑๐๑}

“ครอบครัวมีลักษณะเดียวกับโรงเรียน คือ ทำอย่างไรให้ลูกของตนเองศรัทธาต่อตนเอง ก่อนให้ศรัทธาต่อตนเอง พ่อแม่ส่วนใหญ่ยังเลี้ยงลูกด้วยการใช้อำนาจ ด้วยการสั่งสอน ด้วยการไม่ฟังความคิดเห็นของลูก เพราะฉะนั้น จะให้ความร่วมมือ พ่อแม่ต้องฝึกฟังลูก ฝึกเป็นกัลยาณมิตรให้ลูก ดูลูกว่าถนัดอะไร ลูกชอบอะไร ให้ลูกได้ทำงานที่ลูกถนัด ฝึกให้ลูกทำงานบ้านบ้าง พ่อแม่เรากลัวว่า จะได้รับความเสียหาย ง่ายๆ ๆ แค่อพให้ลูกได้ศรัทธาในตนเอง ให้ฟังลูกเยอะ ๆ”^{๑๐๒}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้านครอบครัวให้ความร่วมมือในส่งเสริมการเรียนรู้ สรุปได้ว่า ครอบครัวจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการให้ความรัก ความอบอุ่น ไม่คาดหวัง ไม่กดดันตัวลูก ให้เขาได้ทำในสิ่งที่เขาต้องการ นำเสนอในด้านบวก และส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจ ควรเริ่มจากฝึกให้ลูกทำงานบ้าน จนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ควรดูแลผู้เรียนทั้งสุขภาพกาย สุขภาพใจและการบริหารเวลา คอยสนับสนุนในการต่อยอดองค์ความรู้ ทำให้ความรู้ที่นั้นคงอยู่หรือเอาความรู้มาใช้งานได้ ทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และที่สำคัญทางโรงเรียนต้องมีระบบดูแลช่วยเหลือระหว่างบ้านกับโรงเรียน ผู้ปกครองกับโรงเรียนต้องมีครูที่ปรึกษาและต้องรู้จักกันเพื่อพูดคุยเมื่อเด็กมีปัญหา ถือว่าเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความสุขและแก้ปัญหาให้กับผู้เรียน

ครอบครัวให้ความร่วมมือ

- ให้ความรัก ความอบอุ่น และส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจ
- ต่อยอดองค์ความรู้ ทำให้ความรู้ที่นั้นคงอยู่หรือเอาความรู้มาใช้งานได้
- สร้างความสุขและแนะนำการแก้ไขปัญหาของนักเรียน
- มีกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับครอบครัว
- ครอบครัว ไม่คาดหวัง ไม่กดดันตัวลูก ให้เขาได้ทำในสิ่งที่เขาต้องการ นำเสนอในด้านบวก
- สร้างแรงบันดาลใจ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- สุขภาพกาย สุขภาพใจ และการบริหารเวลา
- ฝึกให้ลูกทำงานบ้านให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง
- ระบบดูแลช่วยเหลือระหว่างบ้านกับโรงเรียน

ภาพที่ ๔.๑๓ ครอบครัวให้ความร่วมมือ

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

๑. สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการสอน

- มีความสะอาด เป็นระเบียบ สภาวะอากาศเหมาะสม
- ให้นักเรียนมีทางเลือกมากขึ้น
- สอบถามความต้องการจากผู้เรียน
- มีสวัสดิการครูให้ครูมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- มีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อม - ตามหลักสัปปายะ ๔
- เหมาะสมกับบทเรียน - มีกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
- สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย - ครูมีจิตวิทยาเชิงบวก
- มีกิจกรรมที่รู้สึกดีต่อสิ่งแวดล้อม
- มีแหล่งเรียนรู้และเวลาพบปะพูดคุยกับครู

๒. สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย

- เปิดโอกาสให้นักเรียนมีทางเลือกมากขึ้น
- สภาพแวดล้อมหลากหลายแต่ปลอดภัย
- สถานที่ที่มีกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำการปฏิบัติอย่างจริงจัง
- การเชื่อมโยงกับชุมชนและโลกภายนอก
- การเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน
- ให้ผู้เรียนมีการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ
- เสริมการพัฒนาทักษะชีวิต ทางอารมณ์และทางสังคมของนักเรียน

๓. ครอบครัวยุติธรรมมีส่วนร่วม

- ให้ความรัก ความอบอุ่น และส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจ
- ต่อยอดองค์ความรู้ ให้ความรู้ที่แน่นคงอยู่หรือเอาความรู้มาใช้งานได้
- สร้างความสุขและแนะนำการแก้ไขปัญหาของนักเรียน
- มีกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับครอบครัว
- ครอบครัว ไม่คาดหวัง ไม่กดดันตัวลูก ให้เขาได้ทำในสิ่งที่เขาต้องการ นำเสนอในด้านบวก
- สร้างแรงบันดาลใจใฝ่สัมฤทธิ์ - ฝึกให้ลูกทำงานบ้านให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง
- สุขภาพกาย สุขภาพใจ และการบริหารเวลา - ระบบดูแลช่วยเหลือระหว่างบ้านกับโรงเรียน

ภาพที่ ๔.๑๔ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน ๑๒ ท่าน เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพณิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา เห็นด้วยกับตัวแปรสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ และผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยวิธีการทางสถิติต่อไป

๔.๑.๔ บุพนิมิตแห่งมรรค

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับบุพนิมิตแห่งมรรค ประกอบด้วย ๑) กัลยาณมิตตตา ๒) สีสัมปทา ๓) ฉันทสัมปทา ๔) อตตสัมปทา ๕) ทิฏฐิสัมปทา ๖) อปฺปมาทสัมปทา และ ๗) โยนิโสมนสิการสัมปทา

๑. กัลยาณมิตตตา (มีต้นแบบในการใฝ่รู้ ใฝ่ดี) จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“กัลยาณมิตร มาเป็นอันดับแรก เพราะว่าถ้าเป็นเด็ก ๆ ไม่ว่าจะเป็นเด็กประถม หรือเด็กมัธยมอยู่ ๆ จะให้เขาคิดได้เอง ผมว่ามันยาก เพราะว่าเขาต้องอยู่ในกัลยาณมิตรที่ดี อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีครูที่ดี มีเพื่อนที่ดี และผอ. โรงเรียน ชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนก็ต้องเป็นกัลยาณมิตร สิ่งปัจจัยภายนอกเหล่านี้ ผมคิดว่าจึงต้องมาเป็นอันดับแรก เช่น มีครูที่ดี เขาสังเกตพฤติกรรมของครู ตรงนั้นจะทำให้เขาได้ซึมซับพฤติกรรม ได้ซึมซับกระบวนการคิด ได้ซึมซับความรับผิดชอบของครู พอได้เห็นทุกวัน ๆ มันก็จะมีแนวโน้มว่าเด็กก็จะมีพฤติกรรมตามครู เพราะว่าเด็กก็อยู่กับครูส่วนมาก แล้วก็เพื่อน ถ้าเด็กอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ขยันอ่านหนังสือ เด็กก็จะขยันเรียนหนังสือไปด้วยกัน ผมก็เลยมองว่ากัลยาณมิตรสิ่งแวดล้อมมาเป็นอันดับแรก ครู ผอ. ต้องมีหลักธรรมกัลยาณมิตร ๗ ประการ ไม่ว่าจะเป็นน่ารัก น่าเคารพ ที่ท่านนิยามมา ๗ ข้อ ครูถ้ายุคใหม่ ต้องสร้างแรงจูงใจ สร้างแรงบันดาลใจให้เด็กได้พัฒนาตัวเอง และมีดูแลเอาใจใส่ การให้ความรัก ความเอื้ออาทร และให้กระบวนการคิด หรือว่า Growth mindset มันจะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระตุ้นให้เด็กมี Growth mindset เพราะว่าบางทีเด็กไปเจอกิจกรรมการเรียนรู้ที่มันยาก แล้วครูก็ไม่สามารถสร้าง Growth mindset ให้เด็กได้ว่ามันยากก็จริงนะ แต่เธอพยายามเธอก็จะเก่งขึ้น แต่ถ้าครูไม่สามารถจะสร้าง Growth mindset ตรงนี้ได้ เด็กก็รู้สึกว่ายากตรงนั้นมันยาก เด็กก็เรียนรู้อย่างไม่มีความสุข มันทุกข์ทรมาน แต่ถ้าครูมีความรู้ ครูมีทักษะ ใช้คำถามหรืออะไรต่าง ๆ มันก็จะทำให้เด็กเปลี่ยนมุมมอง จากเดิมที่ว่ามันยาก เด็กก็จะเปลี่ยนมุมมองว่ามันเป็นเรื่องที่ทำหาย”^{๑๐๓}

“การที่เรามีกัลยาณมิตร คือการที่เราเดินไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง แล้วเราต้องยอมรับว่าเราไม่ใช่พระพุทธเจ้าที่จะมีความรู้ด้วยตัวเอง เราทุกคนเป็นสาวก เป็นคนที่รู้ตาม ต้องมีครูบาอาจารย์ เพราะฉะนั้น การมีครูบาอาจารย์ดี จะมีความสำเร็จในการศึกษาเรียนรู้ ถ้าปราศจากครูบาอาจารย์ที่ดี คือ จะทำให้เนิ่นช้า เสียเวลา บางทีก็ผิดทางนั้น หัวใจสำคัญมาก ๆ อันดับหนึ่ง เป็นการเปิดประตู เพื่อไปสู่เป้าหมายบนความสำเร็จ”^{๑๐๔}

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

“ในส่วนของผู้เลือกคบเพื่อน การเลือกคบเพื่อนเป็นสิ่งที่สำคัญ ถ้าเด็ก ๆ ได้คบเพื่อนที่ดี ได้เพื่อนที่ดี ก็จะพากันไปในทางที่ดี การเลือกคบเพื่อนไม่ใช่ว่า เลือกจากคนนี้เรียนเก่ง คนนี้เรียนไม่เก่ง อันนั้นไม่ใช่ แต่เราเลือกคบเพื่อนด้วยพฤติกรรม ถ้าพฤติกรรมของเพื่อนไม่ว่าจะเรียนเก่ง หรือเรียนไม่เก่ง ถ้าเพื่อนเป็นคนดี เข้ากับคนอื่น ๆ ได้ ไม่ก่อปัญหา ไม่สร้างเรื่องเดือดร้อนให้กับผู้อื่น เราก็มองว่าสามารถเป็นเพื่อนเราได้ เพราะฉะนั้น เด็ก ๆ ก็ต้องมองดูว่าใครที่คบด้วยแล้วจะไม่ทำให้เราเดือดร้อน อันนี้ก็จะให้เด็ก รู้จักวิธีการคบเพื่อน ครุส่วนใหญ่แล้ว เวลาจัดกิจกรรมกลุ่ม คุณครูก็จะมองให้นักเรียนเข้ากลุ่ม เพราะฉะนั้นเวลาที่ครูจัดเด็กเข้ากลุ่มแล้ว เขาก็จะสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนว่า ถ้ากรณีที่เรพบว่ามีนักเรียนในกลุ่มนั้นก็จะมีเด็กที่เกเรไม่ทำงาน ไม่ร่วมกิจกรรม ครูก็ต้องดึงเด็กเหล่านั้นออกมาปรับ พัฒนา ก่อนที่จะส่งกลับเข้าไปกลุ่มใหม่ ครูก็จะเรียกเฉพาะบุคคล เพราะฉะนั้นกลุ่มของเราจะมีการปรับไปเรื่อย ๆ เด็ก ๆ ก็จะได้ทำความรู้จักกันหมด ได้รู้จักลักษณะนิสัยของเพื่อนในชั้นเรียน ฉะนั้นการหมุนเวียนแบบนี้ จะทำให้เด็กมีเพื่อนที่หลากหลาย และมองว่ารูปแบบไหนที่เขาควรที่จะคบ นำมาเป็นเพื่อนกับเขา หรือคนไหนที่พอที่จะดึงได้ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นทั่ว ๆ ไปก็จะมีแนวกิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมกีฬา ละคร กิจกรรมการงานพื้นฐานอาชีพ กิจกรรมงานฝีมือ ซึ่งจะเป็นหล่อหลอมให้เด็ก ๆ เข้าใจสภาพของเพื่อน ๆ ของตัวเอง บางคนเห็นแก่ตัว บางคนใจดีมาก บางคนยอมเพื่อนมาก บางคนพูดเก่งแต่ไม่ทำอะไรเลย สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวทำให้เด็ก ๆ ตัดสินใจด้วยความคิดของเขาเอง พอเขาเองได้ประสบบอกอยู่กับเพื่อน ๆ ๓๐ กว่าคน จะรู้สึกเสียใจหมดเลย จะรู้ด้วยแม้กระทั่งเพื่อนชอบอะไร ไม่ชอบอะไร อย่างเช่น บางคนไม่ชอบให้เพื่อนมาแหย่ จะอารมณ์ฉุนเฉียวง่ายจะทำให้เกิดพลังที่จะปะทะเลย เพราะฉะนั้นเพื่อนก็หลีกเลี่ยงจากคนที่ซี้ไม่โห จะไม่ควรไปทำอะไรเขา นี่เป็นประสบการณ์ที่จะสอนเด็ก ๆ ไปในตัว โรงเรียนก็คือสังคมที่สอง รองจากครอบครัวที่จะทำได้พบปะและปรับพฤติกรรมของทุกคน”^{๑๐๕}

“ผู้บริหารและครูมีมิตรไมตรีที่ดีกับนักเรียน ชักจูงชี้แนะ แนะนำสิ่งที่ดีให้กับนักเรียน”^{๑๐๖}

“ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในด้านการประพฤติตน เป็นผู้ทำแต่สิ่งดีงาม”^{๑๐๗}

“กัลยาณมิตรตตา อันที่จริงมันต้อง ๒ ส่วน คือ ส่วนแรก คือ กัลยาณมิตรตตา เรื่องของข้างนอก เรื่องของคนที่จะมาแนะนำ ชักจูงในทางที่ดี โดยกัลยาณมิตรธรรมมี ๗ ประการ คือ ๑) ปิโย คือ ความน่ารัก คนรู้จักให้ คุณครูน่ารักไม่ต้องสวย แต่ต้องรู้จักให้ ให้อยู่กับศิษย์ ให้คำพูดไพเราะกับเด็ก เด็กเล็กก็กอดก่อนเข้าห้อง ๒) นาคเรพ คือ มีอารมณ์หนักแน่น มีปัญญาหนักแน่น ๓) นามูชา คือ พัฒนาตน ครูก็ต้องไม่หยุดในการพัฒนาตนด้วย เพราะโลกเปลี่ยนข้อมูลก็เปลี่ยนไป สิ่งที่เราคิดว่าใช้ปัจจุบันอาจจะไม่ใช่ก็ได้ ๔) รู้จักพูด คือ ต้องชมเขาบ้างก็ได้ บางทีครูอำนานจนยืมนัดติดคล้าย ๆ ว่ามี

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

ความคิดว่าตนเองยิ่งใหญ่ คุณเด็ก บางทีก็ต้องรู้จักพูด รู้จักชมบ้าง ๕) รู้จักอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ คือ ทุกวันนี้เด็กวิพากษ์เราก็ต้องอดทนเหมือนกัน ๖) รู้จักอธิบายเรื่องยากให้ง่าย ๗) ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ส่วนที่ ๒ คือ ตัวเขาเอง ก็ต้องมีโยนิโสมนสิการด้วย”^{๑๐๘}

“สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญ อย่างเช่น ถ้าเพื่อนไม่ตีชอบแกล้งกัน หรือหวงวิชาความรู้ การเรียนรู้ก็ไม่มีความสุข เพราะฉะนั้นการที่มีเพื่อนดี มีการแบ่งปัน ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่ง ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้มีความสุข เพราะว่าส่วนใหญ่เด็กจะอยู่กับเพื่อน ถ้าเรามีมิตรที่ดี หรือมีประโยชน์ คอยชี้ทางคุณและโทษก็จะทำให้เขามีความรู้สึกชอบ อยากที่จะเรียนรู้”^{๑๐๙}

“สิ่งแรก คือ ต้องมีกัลยาณมิตร คือ คุณครู แต่ไม่ใช่คุณครูทั่วไป ครูทั่วไปเป็นครูเชิงอำนาจ ครูเชิงยึดตัวเองสำคัญ เพราะฉะนั้นกัลยาณมิตร ต้องเป็นคุณครูเชิงเสมอภาค เป็นคุณครูที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้และให้เกิดแรงจูงใจ เป็นผู้ชักนำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง คอยเป็นกัลยาณมิตร จนทำให้ผู้เรียนนั้นเห็นคุณค่าในตนเอง”^{๑๑๐}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับบุพนิมิตแห่งมรรค ด้านกัลยาณมิตตตา สรุปได้ว่า การเลือกคบเพื่อนเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะการที่เรามีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีผู้อำนวยการโรงเรียนที่ดี มีครูที่ดี มีเพื่อน มีมิตรดี ที่เป็นแบบอย่างในด้านการประพฤติตน มีความเป็นกัลยาณมิตรธรรม ๗ เป็นผู้ทำแต่สิ่งดีงาม คอยชี้ถูกชี้ผิด คอยชี้ทางคุณและโทษ และแนะนำสิ่งที่ดีให้กับผู้เรียน แนะนำแนวคิดให้เติบโตไปข้างหน้า ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนมุมมอง จากเดิมที่ว่าสิ่งนี้ยาก ก็จะเปลี่ยนมุมมองว่าเป็นเรื่องที่ทำหาย ทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง เป็น คุณครูเชิงเสมอภาค ชักนำให้เรียนรู้ เห็นคุณค่าในตนเอง ให้เขาเกิดแรงจูงใจภายในที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และเดินไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้อง

กัลยาณมิตตตา

- อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีครูที่ดี มีเพื่อน ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ดี
- ให้เขาเกิดแรงจูงใจภายในที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง
- คุณครูเชิงเสมอภาคชักนำให้เรียนรู้ด้วยตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง
- มีแนวคิดที่จะเติบโตไปข้างหน้า Growth mindset
- ชี้ถูกชี้ผิด แนะนำสิ่งที่ดีให้กับนักเรียน
- แบบอย่างในด้านการประพฤติตน เป็นผู้ทำแต่สิ่งดีงาม
- รู้จักคบคนดี ไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง
- มีกัลยาณมิตรธรรม ๗
- มิตรที่ดี หรือมีประโยชน์ คอยชี้ทางคุณและโทษ

ภาพที่ ๔.๑๕ กัลยาณมิตตตา

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๒. สีสัมปทา (การมีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน) จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“ระเบียบวินัยที่เป็นมิตรและเป็นกันเอง จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมให้นักเรียนรู้สึกสบายใจและมีความสุขในการเรียนรู้”^{๑๑๑}

“ผู้เรียนที่มีระเบียบวินัยในการใช้ชีวิตประจำวัน จะส่งผลให้ช่วยสร้างความมีระเบียบในการเรียนรู้ นักเรียนจะรู้ว่ามีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและต้องปฏิบัติตาม ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นใจในตัวเองไปโดยอัตโนมัติ”^{๑๑๒}

“การมีระเบียบวินัยในการเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้การจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนจะสามารถวางแผนการเรียนรู้ และการทำงานให้เหมาะสมกับเวลาที่มีอยู่อย่างลงตัว”^{๑๑๓}

“วินัย ถ้าผู้เรียนมีศีลดี มีวินัยดี การใช้ชีวิต การเรียนการศึกษาก็จะดี เหมือนคนที่มีความพร้อม ศีลก็เหมือนกับ Basic มีคุณสมบัติดี มีวินัยพอในการใช้ชีวิตดำเนินตามเป้าหมายอย่างมีวินัย แบบนี้ทำให้การเรียนรู้ต่าง ๆ ก็จะสามารถไปได้ด้วยดี ก็จะมีความสุข”^{๑๑๔}

“การที่จะทำอะไรให้ได้ดี มันควรจะเริ่มต้นจากตนเองเป็นหลัก จึงมองว่า จะเป็นตัวที่ช่วยเด็ก ๆ ได้มากที่สุด เพราะฉะนั้นถ้าเราปลูกฝังเรื่องของวินัยให้อยู่กับเขา เขาก็จะสามารถต่อยอดไปในเรื่องใด ๆ ก็ได้ทั้งหมด เขาก็จะสามารถเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ เป็นผู้มีสติ มีความคิดที่ดี เพราะว่าวินัยเริ่มจากตนเอง”^{๑๑๕}

“ผู้บริหารและครูสร้างระบบและวิธีการในการฝึกระเบียบวินัยให้กับนักเรียน และเป็นแบบอย่างของการอยู่ในระเบียบวินัย”^{๑๑๖}

“ครูมีข้อกำหนดในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน แจกแจงเกณฑ์การประเมินผลการทำการเรียนรู้ให้นักเรียนทราบ”^{๑๑๗}

“เรื่องของระเบียบวินัย หมายรวมถึงความประพฤติต่าง ๆ หมายถึง ตัวผู้เรียนมีความประพฤติที่ดี เช่น เวลาเราไปเข้าเรียนตามเวลา อาจารย์ก็โอเค ถ้าไปสายหลายครั้ง อาจารย์ก็เริ่มซัก

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

เหล่แล้ว บางทีก็ไม่อยากสอน บางทีอยากปรึกษามันก็ช้า ก็โดน Blacklist ไปแล้ว สังคมที่มีปัญหา เรื่องใส่ชุดยูนิฟอร์ม แบบนี้ที่สำคัญ เป็นโอกาสจัดตั้งพัฒนาให้คนเขาเข้าสู่ชีวิตการศึกษา ชีวิตที่ดีงาม เพราะฉะนั้น บางทีคนเยอะ ๆ มากมายเราแยกไม่ออกคนไหนนักเรียน คนไหน คนทำงาน เขามีชุดของเขา มียูนิฟอร์ม มันคือมันแย่งกันขึ้น ก็เป็นเรื่องของศีล”^{๑๑๘}

“ในการเรียนรู้อย่างมีความสุข เราก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เราต้องมีการแบ่งเวลา มีการจัดสรรเวลาที่จะเรียนรู้ รับผิดชอบในสิ่งที่เราได้รับมอบหมายอะไรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบ้านหรือว่าอะไรที่คุณครูให้มา แล้วเราก็ต้องควบคุมตัวเองให้อยู่กับเพื่อน ไม่ว่าจะไปว่าเพื่อน ไปบูลลี่เพื่อน หรือเพื่อนบูลลี่เรา หรือว่าไปรังแกหรือว่าไปทำอะไรต่าง ๆ ที่มีปัญหากับเพื่อน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่มีความสุข การที่เราได้ควบคุมตัวเราเองจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และมีความสุขทำให้บุคคลรอบข้างเขาก็จะเรียนรู้อย่างมีความสุขด้วย”^{๑๑๙}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับบุพนิมิตแห่งมรรค ด้านศีลสัมปทา สรุปได้ว่า การมีระเบียบวินัยในการเรียน การอยู่ร่วมกัน จะช่วยให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ เป็นผู้มีสติ มีความประพฤติดี มีความคิดที่ดี มีศีลดี มีวินัยดี ส่งผลให้การเรียนการศึกษาดี สามารถที่จะรับผิดชอบและควบคุมตนเองได้ และทำให้ผู้เรียนเกิดการจัดการเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนนั้น ต้องสร้างระบบและวิธีการในการฝึกระเบียบวินัยให้กับผู้เรียน เริ่มจากการดูแลตนเอง และเป็นแบบอย่างของการอยู่ในระเบียบวินัย

ศีลสัมปทา

- กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและต้องปฏิบัติตาม	- การจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ
- มีวินัยในชีวิตในการเดินไปสู่เป้าหมาย	- เริ่มจากการดูแลตัวเอง
- ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ เป็นผู้มีสติ มีความคิดที่ดี	- มีระบบและวิธีการในการฝึกระเบียบวินัย
- ความประพฤติที่ดี	- มีสิ่งที่เอื้อต่อความเป็นระเบียบ
- ความรับผิดชอบต่อตนเองและสิ่งที่ได้รับมอบหมาย	- ควบคุมตนเองเบื้องต้นได้

ภาพที่ ๔.๑๖ ศีลสัมปทา

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

๓. **ฉันทสัมปทา** (มีความใส่ใจในการเรียนรู้) จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้
 “ความสนใจใฝ่เรียนจะช่วยทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและรู้เรื่องที่เรียนอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสร้างความพึงพอใจและความสุขในการสิ่งที่เรียนได้”^{๑๒๐}

“การใฝ่ใจในการเรียนเป็นส่วนที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในความรู้และทักษะที่ได้รับ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสุขและความเชื่อมั่นในตนเอง”^{๑๒๑}

“แรงจูงใจดี มันเหมือนคนมี passion ดี มันไปได้เรื่อย ๆ เดียวก็ถึงเป้าหมาย แล้วคนมีฉันทะเรียนอะไรก็มีความสุข คนที่ไม่มีฉันทะเรียนไปก็เบื่อไป เซ็งไป อยากเลิกเรียน คนมีฉันทะก็ Alert ได้ความรู้ใหม่ ๆ ก็จะมีแรงบันดาลใจในการศึกษาเรียนรู้ทุกวัน แล้ววันหนึ่งก็จบหลักสูตรจบการศึกษาแล้วความสุขก็มา คือ ฉันทะก็เป็นแรงผลักดัน เป็น Passion ทำให้เรามีความสุขในสิ่งที่เราทำ คือ รักในสิ่งที่ทำ”^{๑๒๒}

“จุดเริ่มต้นของความสำเร็จในการเรียนรู้ อันดับต้น ๆ เลย คือ คน ๆ นั้นต้องมีความสนใจ พึงใจในสิ่งที่อยากเรียนรู้ก่อน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการบรรลุเป้าหมายที่เรียนอยู่ ทำให้มีแรงจูงใจและความสุขในการพัฒนาตนเองในระหว่างเรียนด้วย”^{๑๒๓}

“ผู้บริหารและครูส่งเสริมสนับสนุนเปิดโอกาสในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน”^{๑๒๔}

“ครูหาความรู้เพิ่มเติม จากการอ่านหนังสือ หรือเข้ารับการอบรมสัมมนา เพื่อนำมาพัฒนาตนเอง”^{๑๒๕}

“อันนี้ข้อแรกที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ เป็นความพอใจใฝ่ใจในการเรียนรู้ เริ่มต้นจากสิ่งที่เขาเรียนรู้อย่างมีความสุขก็ต้องเกิดจากความชอบ ความชอบก็ต้องมีความฉันทะ ฉันทะในสิ่งไหนเขาก็จะเรียนรู้สิ่งนั้นอย่างมีความสุข ถ้าเขามีความชอบฉันทะในเรื่องอยากจะเรียนรู้ ซึ่งมันก็ต้องเชื่อมกับสิ่งที่เขาอยากจะเป็น และเป็นประโยชน์ต่อเขา เพราะฉะนั้นจะทำให้เขาอยากจะเรียนรู้ ใฝ่รู้ในสิ่งนั้น ๆ อย่างแท้จริง”^{๑๒๖}

๑๒๐ สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

๑๒๑ สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

๑๒๒ สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

๑๒๓ สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

๑๒๔ สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

๑๒๕ สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

๑๒๖ สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

“สิ่งที่ส่งเสริมการเติบโตเป็นบุคคลที่มีความสุข ซึ่งก็เป็นผลมาจากการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในทางที่ดี การใส่ใจในการเรียนนี้ช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่ใช้ตลอดชีวิต ซึ่งช่วยสร้างความสุขและความพึงพอใจในการใช้ชีวิตอย่างมีความสำเร็จ”^{๑๒๗}

“ต้องมาจากจิตใจของผู้เรียนเอง เริ่มจากความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนนัด รัก ชอบ อะไร ต้องมาจากแรงจูงใจของเขาเอง ต้องมาจากแรงศรัทธาของตนเอง ทำอะไรได้ด้วยตนเอง ต้องมาจากตัวเอง ศรัทธาต่อตัวเอง เริ่มที่ตัวเอง”^{๑๒๘}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับบุพนิมิตแห่งมรรค ด้านฉันทสัมปทา สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการใส่ใจเรียนรู้นั้น เปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นของความสำเร็จในการเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ความพอใจในสิ่งที่อยากเรียนรู้ เกิดศรัทธาต่อตัวเอง เกิดฉันทะเป็นแรงผลักดันในตนเองในการเรียนรู้ (Passion) เกิดความมั่นใจในความรู้และทักษะที่ได้รับ ทั้งยังเกิดความพอใจฝึกฝนในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองและหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง และทำให้ผู้เรียนมีความสุขในสิ่งที่ทำ คือ รักในสิ่งที่ทำ

ฉันทสัมปทา

- ความเข้าใจและรู้เรื่องที่เรียนอย่างลึกซึ้ง	- ความมั่นใจในความรู้และทักษะที่ได้รับ
- มีแรงผลักดันภายใน รักในสิ่งที่ทำ	- จุดเริ่มต้นของความสำเร็จในการเรียนรู้
- พัฒนาตนเองและหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง	- ความพอใจฝึกฝนในการเรียนรู้
- พัฒนาทักษะที่ใช้ตลอดชีวิต	- ศรัทธาต่อตัวเอง เริ่มที่ตัวเอง

ภาพที่ ๔.๑๗ ฉันทสัมปทา

๔. อุตตสัมปทา (รักในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง) จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การมีความเพียรรักการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ก็ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสนใจในเนื้อหาที่เรียน ซึ่งสร้างความสุขและความพึงพอใจในการเรียนรู้”^{๑๒๙}

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

“การฝึกฝนตนเองจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความสุขและความพึงพอใจในการพัฒนาตนเองได้”^{๑๓๐}

“ความเพียรรักการฝึกฝน ทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในทักษะและความรู้ที่ได้รับ ซึ่งช่วยเพิ่มความสุขและความเชื่อมั่นในตนเอง”^{๑๓๑}

“พอมิแรงผลักดัน จากการที่เราอยู่ในลู่ของการฝึกตลอด อาจจะมีอุปสรรคบ้าง เราจะไม่ยอมแพ้ ก็ทำให้เราเข้าใจเป้าหมายที่เราต้องการได้ อัตตสัมปทา มันคือการไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค การที่จะอยู่กับเป้าหมาย ไม่ล้มเลิก อุปสรรคอะไรมา ก็จะไปต่อ เป็นแรงผลักดันเหมือนกับวิริยะ เหมือนกับขันติ เหมือนกับเวลาเราเจอปัญหา เจออุปสรรคเราจะไปต่อได้ มองทุกอย่างเป็นบทฝึก เป็นบทเรียน”^{๑๓๒}

“ผู้เรียนที่รักการฝึกฝนในตนเอง เขาก็ย่อมมีการเติบโตและพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้ ซึ่งตรงนี้จะป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความสุขและความพึงพอใจในตนเอง”^{๑๓๓}

“ผู้บริหารและครูจัดกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองอย่างพากเพียร”^{๑๓๔}

“ครูแสดงให้เห็นว่ารักและศรัทธาในวิชาชีพ ได้รับรางวัลจากหน่วยงานอื่น”^{๑๓๕}

“เป็นเรื่องตัวเขาเอง ถ้ามีความอ่อนน้อมถ่อมตน แนะนำได้ง่าย สบายใจในการแนะนำเขาก็อยากสอน บางทีสามเณรพอดู มันก็เคยกับเรา เราก็เคยกับมัน บางทีการที่ถูกเคยแบบนี้ เป็นอาภัพบุคคล เป็นความเสียหาย ลงทัณฑ์ เป็นคนหาความงอกงามได้ยาก เราจะดีจะชั่วอย่างไร คนอื่นไม่อยากจะเกี่ยว ไม่อยากสอน ไม่อยากกล่าว กลายเป็นยากจะหาความดีได้ เพราะฉะนั้นถ้าตัวเราทำตัวให้เป็นคนที่เขาแนะนำได้ เขาก็สบายใจที่จะแนะนำ บางคนแนะนำแล้วมันไม่ฟัง มันเถียงต่อต้านตลอด บางทีเราก็ไม่อยากแนะนำ ไม่อยากพูด ศิษย์ที่ดี คือศิษย์ที่ครูแนะนำไปสู่ความเจริญได้ แนะนำให้ดู อ่อนน้อมถ่อมตนเขาก็อยากแนะนำ แต่ถ้าแนะนำอะไรไปก็มีเงื่อนไขตลอด มีข้อกระทบขัดแย้งตลอดบางทีเราก็เบื่อ”^{๑๓๖}

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

“ต้องมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ต้องมีเป้าหมาย จะเกิดความฉันทะ จะเกิดวิริยะหรือว่า เกิดความที่จะอยากจะฝึกฝนพัฒนาหรืออยากจะเรียนรู้ และก็จะอยากจะเพียรพยายามที่จะทำสิ่งนั้นให้เกิดประสบความสำเร็จ”^{๑๓๗}

“เริ่มต้นที่ถ้าเขายอมที่จะฝึกฝน ยอมที่จะพัฒนา แสดงว่าเขาเห็นคุณค่าในสิ่งที่เขาทำ เขาถึงยอมลำบาก ก็เลยคิดว่านี่ก็เป็นอันหนึ่งในเด็กระดับ ๑๕ - ๑๘ เขาจะยอมเมื่อเขาเห็นว่า สิ่งที่เขาทำ มันตรงกับสิ่งที่เขาสนใจ แล้วเขามีความสุข เขาก็จะเกิดแรงจูงใจเหมือนกับที่เขียนไว้ในนี้ เช่น บางคนชอบดนตรี ฝึกการเล่นดนตรี ซึ่งเราจะเห็นเด็กโดยยอมทุ่มเท วยโยธวาทิตยอมไปฝึก เพราะเขามีความสุขกับสิ่งนั้น เล่นกีฬา เขายอมที่จะเหนื่อย ยอมที่จะออกแรงเพราะเขามีความสุข อันนี้ก็จะประเด็นที่ว่าเขามีเป้าหมายว่าทำไมเขาต้องฝึกตน เขาต้องพยายาม ก็คือมันจะเกิดจากแรงจูงใจ ในนี้เขียนไว้แล้วมันเกิดจากแรงจูงใจ ย้อนกลับมาที่แรงจูงใจก่อน ถึงจะมีการฝึกตน มีความพากเพียร”^{๑๓๘}

“การมีความเพียรรักการฝึกฝนตน มีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้ ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบรรลุเป้าหมายและสร้างความสุขในการเรียน”^{๑๓๙}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับบุพนิมิตแห่งมรรค ด้านอัตตสัมปทา สรุปได้ว่า การมีความเพียร คือการที่ผู้เรียนรักการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ซึ่งความเพียรนั้นเป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ที่ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ และสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้ โดยไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค การอยู่กับเป้าหมายไม่ล้มเลิก เมื่อมีคนแนะนำ ก็มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่มีเงื่อนไขที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำ ทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในทักษะและความรู้ที่ได้รับ ซึ่งช่วยเพิ่มความสุขและความเชื่อมั่นในตนเอง

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

อัตตสัมปทา

- ความเพียรรักการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง
- ความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นคนที่เขาแนะนำได้ ไม่มีเงื่อนไข
- ความเชื่อมั่นในตนเอง
- การไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค
- มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- เห็นคุณค่าในสิ่งที่เขาทำ
- สร้างความสำเร็จในการเรียนรู้

ภาพที่ ๔.๑๘ อัตตสัมปทา

๕. ทิฏฐิสัมปทา (มีหลักและเหตุผลในการคิด) จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนช่วยให้ผู้สอนสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับความรู้รอบข้างและประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่”^{๑๔๐}

“ต้องมีตัวอย่าง และความถี่ของตัวอย่าง ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ทั้งตัวอย่างในมิติของไอดอล ทั้งเหตุการณ์ สถานการณ์ตัวอย่าง และความถี่ กระบวนการสร้างความคิด ต้องใช้เวลาตกผลึกแล้วก็วิธีการเติมน้ำสะอาดหรือ เติมน้ำดี คือบางครั้ง สังคมปัจจุบันเด็กส่วนหนึ่งถูกเติมน้ำเสียมาตลอด วันหนึ่งเติมน้ำดีแค่ครั้งเดียวหรือ ๒ ครั้งแล้วจะให้เขาพลิก มันขึ้นอยู่กับว่าเขาโดนรตน้ำเสียมานานแค่ไหน ถ้ารตน้ำเสียมานานการจะพลิกเขาต้องใช้น้ำดีต่อเนื่องระยะหนึ่ง คนที่ทำงานต้องเข้าใจเรื่องนี้คือต้องค่อย ๆ รด คือ ผมเคยทำวิจัยเรื่องนี้ มีเด็กกลุ่มหนึ่งพร้อมจะซัดเข็มขัดมาต่อสู้กับเพื่อน พร้อมจะฟาดฟันทะเลาะวิวาท วันหนึ่งพอเขาคิดได้เราใส่น้ำดีไปเรื่อย ๆ เขาตัดสินใจเดินหนีจากเหตุการณ์นั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ประหลาดมาก เขาคนนั้นไม่เคยถอยเดินหนีแล้วก็กลับมาบอกเราว่า ผมตัดสินใจ ไม่ใช่ไม่กลัวแต่ว่าไม่อยากมีเรื่อง แล้วก็คิดว่าได้เวลา เราก็รีบซ่อน คือ ทำให้เขา ๑. ซีนชม ๒. อะไรก็ตาม ตอนนั้นผมจับไปเป็นวิทยากรอบรมนักเรียน ม.๖ ที่ต่างจังหวัดอบรมนักเรียน ม.ปลาย เขายังมั่นใจผูกผ้าพันคอของผู้ช่วยวิทยากร มีคนอื่นจะมาทำอะไรประหลาด ๆ เขาบอกว่าไม่ได้หรอกเขาเป็นวิทยากร มีสาวมาจีบเขาก็ไม่ยุ่ง ความดีมีคุณค่าแต่ว่ามันต้องเกิด ต้องรีบซ่อน จัดโชว์และแชร์ นี่เป็นเป็นศิษย์สำคัญที่ทำให้เขาเลิก ให้กำลังใจ แล้วก็จับเขาโชว์ และชมว่าเป็นคนดี ในเรื่องที่เขาทำจริง ๆ เขาจะยังมั่นใจในความดีของเขา จึงต้องมีผู้ใหญ่ที่เข้าใจเรื่องนี้แล้วมั่นใจในความดีของแต่ละคนแม้เล็กน้อย แล้วก็ใส่น้ำตรงนั้นบ่อย ๆ เพราะเขามั่นใจว่าสิ่งที่เขาทำดีแล้วมีคนเห็น

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

กลายเป็นคนกลุ่มนี้จบด้วยความเป็นประธานนักเรียนและกรรมการนักเรียนซึ่งถือเป็นเด็กกลุ่มดี และเป็นไอดอลที่น้อง ๆ ในโรงเรียนชอบใจ ถือว่าสำเร็จ”^{๑๔๑}

“มีความคิดที่ถูกต้อง ร่วมกับโยนิโสมนสิการสัมปทา ๒ ตัวนี้สำคัญ วิทยุจะมาก่อน เพราะมองว่าเราเรียนรู้มีประโยชน์ มันเป็นมุมมองเบื้องต้น ถ้าเป็นมัจฉาทิฎฐิ คือ การเรียนนี้ไม่มีประโยชน์เลย นี่จะเป็นจุดเริ่มต้น พอจะใช้โยนิโสมนสิการก็คิดแก้ปัญหา เมื่อมองว่ามันไม่มีประโยชน์ เด็กก็จะไม่คิด ผมก็เลยมองว่าทิฎฐิสัมปทา มันเป็นจุดเริ่มต้น สิ่งแวดล้อม กัลยาณมิตร ไม่ว่าจะเป็นครู หรือ พ่อ.จะมีกระบวนการที่จะสร้างหรือกระตุ้นอย่างไร เด็กไม่ยอมเรียนหนังสือ เราจะสร้างทิฎฐิ สัมปทาอย่างไร ว่าการเรียนมีประโยชน์”^{๑๔๒}

“ความเห็นพร้อม มันคือตัวกำหนดวิถีชีวิต สัมมาทิฐิ คือตัวกำหนด Life style ชีวิต คือ ตัวกำหนดความประพฤติ การกระทำ คำพูด ความคิด การกระทำก็เกิดจาก ทิฐิหรือความเห็น ถ้าตัวนี้มันพร้อม เป้าหมายพร้อม คิดดี พอคิดดี ก็พูดดี ทำดี ก็จะไปสู่เป้าหมายได้ ถ้าเป้าหมาย ชัด เล็งถูกจะทำให้เราไม่ผิดทาง เพราะความเห็นเรามันถูกต้อง คำพูด การกระทำ มันประกอบเหตุ ก็จะถูกต้อง ตรงไปตามความเป็นจริง แต่ถ้าความเห็นผิดไม่ถึงพร้อม เป้าหมายไม่ถึงแน่นอนเพราะ การกระทำที่ไม่ตรงต่อเหตุ ประกอบเหตุไม่ตรงกับผล หวังผลแต่ไม่ประกอบเหตุ”^{๑๔๓}

“สำหรับของนักเรียน การจะดูว่าเขามีความคิดที่ดีไหม เราจะดูจากการแสดงออก สิ่งที่เขาแสดงออกมา เช่น ในวันไหว้ครู เด็กเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับคุณครู เราก็จะดูว่าพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมา ว่าเขามีความคิดที่ดีไหม เราก็จะดูออกจากพฤติกรรม การแสดงออกของเขา เพราะฉะนั้นถ้าเขาคิดดี นั่นการแสดงออกของเขาก็จะออกมาจากความจริงใจที่เขาแสดงออกมาให้กับคุณครู เวลาที่ร่วมกิจกรรมเด็กก็จะสงบ ตั้งใจในการปฏิบัติ เพราะอยากให้คุณครูเห็น หรือว่าเป็นวันสำคัญ วันพ่อ วันแม่ เราก็จะดูจากสิ่งที่โรงเรียนได้ปลูกฝังเขา เขาจะมีสิ่งใดที่เราจะสามารถมองเห็นเขา ว่าเขามีความคิดที่ดี ในการแสดงออกในเรื่องกิจกรรมกับคุณพ่อคุณแม่ เช่น การเขียนเรียงความ หรือการแต่งคำขวัญ หรืออื่น ๆ ที่โรงเรียนจะสามารถให้เขาแสดงในเรื่องของความคิด ถ้าเป็นเด็กเล็กเราจะปลูกฝังให้เด็กไปกราบคุณพ่อคุณแม่ แล้วเขาก็จะถ่ายรูปส่งมาให้ พ่อเขาได้ทำสิ่งเหล่านี้ทุกปี ๆ หรือทุกวัน ๆ เราก็จะปลูกฝังให้เขาทำทุกวัน เขาก็จะทำให้ความคิดของเขา รู้ว่าพ่อแม่มีพระคุณกับเขานะ ตอนนี้อตอบแทนไม่ได้ แต่สิ่งที่ทำได้คือ ทำให้คุณพ่อคุณแม่มีความสุข มีความสบายใจ มีความสุข คือเขาจะต้องตั้งใจเรียน อันนี้ก็ส่งผลในเรื่องความคิดของเด็ก ๆ อย่างที่โรงเรียนจะปลูกฝังก่อนนอน ให้กราบเท้าคุณพ่อคุณแม่ ซึ่งคุณพ่อคุณแม่จะทราบซึ่งมากเวลามาพบปะคุณครู เขาจะ

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ร้องไห้เลย เขาภูมิใจในลูกเขา สิ่งหนึ่งที่ทางนี้พยายามปลูกฝังก็คือ เรื่องความรักต่อพ่อแม่ กอดพ่อแม่ รียัง เขาก็จะแข่งกัน วันนี้วันแม่ฉันล้างเท้าพ่อแม่ เด็กเขาจะไม่เขิน ยิ่งถ้าปลูกฝังตั้งแต่เล็กตั้งแต่อนุบาลก็จะจำไปเรื่อย เพราะมันยาก”^{๑๔๔}

“ผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างที่ดีในความคิด ความเชื่อที่ตั้งอยู่บนความถูกต้อง เพื่อจะได้ชี้แนะสั่งสอนนักเรียนให้เป็นเช่นนั้นด้วย”^{๑๔๕}

“ครูสอนด้วยการนำหลักการ และเหตุผลมาใช้ในการตัดสินใจ การจัดการเรียนรู้”^{๑๔๖}

“เจตคติ คือ เห็นคุณค่า เห็นความดีของสิ่งนั้น คือ เห็นดีเห็นงาม ความตระหนักรู้ ความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าสิ่งนั้น การที่คนจะเห็นคุณค่าของสิ่งใด เขาได้ประโยชน์อะไร คุณโทษ”^{๑๔๗}

“ถ้าเขามีทิวี่ เขาจะมีมุมมองในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่ต้องให้เด็กนักเรียนเกิดการเรียนรู้ และสิ่งที่ถูก สิ่งที่สำคัญก็คือทำให้เขาเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข เพราะว่าถ้าเขาเห็นว่า สิ่งที่เขาทำเป็นสิ่งที่ดี งาม เป็นสิ่งที่ได้ประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับใคร เขาจะเกิดความรู้สึกชอบ และมั่นใจ เขาก็อยากจะทำสิ่งที่ได้ประโยชน์นั้น ถ้าในเด็ก เมื่อเขาได้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น เขาจะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง บางทีบางคนชอบประเภท อยากทำเพื่อผู้อื่น มากกว่าตัวเองก็มี บางทีเด็ก ๆ ก็รู้สึกเป็น Hero ถูกปลูกฝังเป็น Hero เขาก็จะรู้สึกมีความภาคภูมิใจ การที่ทำให้เขาเห็นว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ถูก สิ่งที่เป็นประโยชน์ สิ่งที่มีคุณค่า แล้วอะไรเป็นสิ่งผิด ไม่ถูกต้อง ก็อย่าทำ เพราะว่าความอยากจะทำ และทำอย่างเต็มที่ และทำด้วยความมั่นใจ สิ่งสำคัญ คือ ปลายทางต้องถูก ถ้าไม่ถูกก็จะทำให้เขามีปัญหา และเกิดการเรียนรู้ที่ไม่มีความสุข ปลายทางก็ไปสู่ความทุกข์ ก็ต้องทำให้เห็นว่าปลายทางเป็นอย่างไร”^{๑๔๘}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับบุพนิมิตแห่งมรรค ด้านทิวี่สัมปทา สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในความคิด บนหลักการที่ถูกต้อง และมีเหตุผลในการตัดสินใจจนทำให้นักเรียนเชื่อมั่นว่าทำได้ รู้เป้าหมาย รู้เหตุไปถึงเป้าหมายที่ทำให้เกิดผลที่ต้องการ การมีหลักในการคิดอย่างมีเหตุผล นี้จะเป็นตัวกำหนดความประพฤติ การแสดงออกทางความคิด คำพูด และการกระทำ สังเกตได้จากพฤติกรรมที่มีความจริงใจต่อผู้อื่น และทำทีในทางบวก ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ ต้องใช้เวลาและความถี่ ในการ

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

ปลูกฝังชุดความคิดที่ดี ตัวอย่างที่ดี ในทางด้านมิติของไอดอล เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ เพื่อสร้างมุมมองในสิ่งที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

ทฤษฎีสัมปทา

- มีปลูกฝังความเชื่อมั่นในเหตุผลด้วยมิติของไอดอล เหตุการณ์สถานการณ์ ตัวอย่าง และความถี่ของกระบวนการสร้างความคิด
- สังเกตได้จากท่าทีที่มีความจริงใจต่อผู้อื่น
- เชื่อมั่นว่าทำได้ รู้เป้าหมาย รู้เหตุไปถึงเป้าหมาย
- ทราบเหตุที่ทำให้เกิดผลที่ต้องการ
- มีความคิดที่ถูกต้อง
- ตัวกำหนดความประพฤติการกระทำ คำพูด ความคิด การกระทำ
- มีความคิดจากการเห็นคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งที่ทำ
- แบบอย่างที่ดีในความคิด
- นำหลักการ และเหตุผลมาใช้ในการตัดสินใจ
- มุมมองในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

ภาพที่ ๔.๑๙ ทฤษฎีสัมปทา

๖. อัมปมาทสัมปทา (มีความกระตือรือร้นไม่ประมาท) จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การไม่ประมาททำให้ตัวผู้เรียนมีสมาธิที่ดีในการเรียนรู้ ทำให้สามารถตั้งใจและตระหนักในเนื้อหาที่เรียนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสร้างความสุขในการเรียนรู้”^{๑๔๙}

“การทำให้เห็นคุณค่าของเวลา คือ การที่เอาคนที่เวลาล่วงไปแล้วกลับมาบอกเอาคนที่เคยก้าวพลาด เอาเหตุการณ์ที่ก้าวพลาด แล้วมันเสียเวลา ส่งผลต่อชีวิต ทำให้เขาเห็น ยึดสถานการณ์ให้เขาเห็น เช่น สอนเรื่องบุหรี แต่ไม่เคยพาเข้าไปดูคนที่ปอดเสียจากบุหรี บอกแต่ว่าอย่าสูบบุหรี แต่ต้องเอาคนที่ปอดเสียมาแล้ว หรือให้เขาเห็นของจริง ข้อจำกัดคือ จินตนาการน้อย กลุ่มเด็กมี ๓ กลุ่ม กลุ่ม ๑ จินตนาการสูง กลุ่ม ๒ จินตนาการน้อย ต้องฝึกปฏิบัติ ต้องใช้มือเยอะๆ เช่น อยากให้เขาเลิกทะเลาะ วิธีการแก้ปัญหาคือให้เขาไปปรึกษาคนที่บาดแผลจากการทะเลาะวิวาทจะเป็นผู้ช่วยพยาบาลที่โรงพยาบาล ไปทำความสะอาด ไปช่วยดูแลคนที่บาดเจ็บจากการถูกแทง แล้วเขาจะคุยกันเอง บางโรงเรียนลงโทษด้วยการล้างส้วม ก็ไม่มีประโยชน์อะไรเลย เพราะไม่เกิดการเรียนรู้ การจะ

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

ให้เขาเข้าใจต้องทำให้ทุกอย่างเกิดบทเรียนก็คือพาไป ถ้าอยากรู้ว่าเป็นยังไง ก็พาไปดูแลคนที่รับผลจากการทะเลาะวิวาทกันเขาก็จะเรียนรู้ กลุ่มที่ ๓ คือ ขาดไปเลย”^{๑๕๐}

“ผู้เรียนที่ไม่ประมาทในการเรียน สิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างหนึ่งคือ เขาจะมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ จะไม่ปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์โดยที่ไม่ได้อะไรเลย ไม่เสียเวลาไปกับเรื่องไม่เป็นเรื่อง”^{๑๕๑}

“การเดินไปข้างหน้า ไม่มีทางเลยที่เราจะสำเร็จได้ ถ้าในระหว่างทางมีความหย่อนสติ ประมาทเพราะฉะนั้น การที่เราไม่มีความไม่ประมาท ก็คือเครื่องการันตี เราจะถึงฝั่งแน่นอน เพราะในระหว่างทางมันมีความเลินเล่อเผลอเผลอทำให้เราล้ม มันคือความเจ็บตัว พอความเจ็บตัวมาบางคนล้มเลิกเลย แต่บางคนไม่พลาดนี่คือที่สุด แต่ถ้าพลาดแล้วมีโอกาสที่เราจะล้มเลิก เพราะความประมาท ความเลินเล่ออาจจะทำให้เราไปไม่ถึงฝั่ง ผิดพลาดได้ ความผิดพลาดมันคือความน่ากลัวสำหรับคนเลินเล่อ ที่หลายคนล้มเลิกไปก็ความประมาท ถ้าเราไม่ประมาท เดินไประมัดระวังคอยดูไม่ให้ตัวเองล้มลงไป มันก็ไปถึงเป้าหมายได้ แล้วที่เดินไปก็จะมั่นคง”^{๑๕๒}

“เด็กที่มีความตื่นตัวต่อเหตุการณ์และสถานการณ์บางอย่าง เขาจะไวต่อการเปลี่ยนแปลง ไวต่อการรับรู้และเรียนรู้”^{๑๕๓}

“ผู้บริหารและครูจัดกิจกรรมที่เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำงานเสร็จภายในกรอบเวลาที่กำหนด”^{๑๕๔}

“ในวัยของเขา โดยเฉพาะครัวยุ่น ม.๒ ขึ้น ม.๓ เป็นวัยที่ต้องระวังมากที่สุด เพราะวัยนี้ต้องเลียนแบบตามเพื่อน ติดเพื่อน เพื่อนฝูงได้ง่าย เพราะฉะนั้นถ้าเราจะช่วยเขา ถ้าจะทำให้เด็กเขาได้มีสมาธิเรียนหรือประสบความสำเร็จตรงนี้ก็คือ ต้องหากิจกรรม หาวิธีการและกีดตามอย่างใกล้ชิดก็คือ เรื่องของการตามเพื่อนในพฤติกรรมที่ไม่ดี ทั้งผู้ปกครอง ทั้งครูต้องดูแลเขาอย่างใกล้ชิด ต้องพยายามให้เพื่อนชักนำไปในสิ่งที่ดี คือ เพื่อนเรียน แต่ถ้าเมื่อไรเพื่อนที่ติดยา เพื่อนที่เสพ เพื่อนที่ชักนำไม่ดี ถ้าเขาไปในตรงนั้นแล้ว มันลำบาก ก็คือ อย่าให้เพื่อนฝูงไปในทางที่ไม่ดีให้ได้ ต้องครู ผู้ปกครอง ต้องเป็นหูเป็นตาเพื่อจะมาดูว่า ให้เขาไปคบเพื่อนที่ดี เพื่อนที่ตั้งใจเรียน เพื่อนชวนไปในทางที่ดี อย่าให้ไปคบเพื่อนในทางที่ไม่ดี อันนี้จะรอดพ้นได้ พอผ่านวัยที่เขาว่ายุ่นที่มันข้ามไปได้แล้ว ความรับผิดชอบของเด็กเขาจะเริ่มดีขึ้นใน ม.๔ ม.๕ ม.ปลาย เขาจะเริ่มโต เริ่มเห็นสิ่งที่ถูกสิ่งที่ผิด เริ่ม

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

แยกแยะได้แต่ ม.๒ ม.๓ เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ถ้าลูกคนไหน เด็กคนไหน จะได้ดี ถ้าผ่าน ม.๓ ได้จะดี แต่ถ้าเสียคนก็เสียตอน ม.๓ ถ้าท้อง ดิทยา ก็ ม.๓ เพราะฉะนั้นวิธีการของผมในภาพรวม นักเรียนเข้ามา ม.๑ จะอบรมเรื่องจิตสำนึกเรื่องความเป็นไทย การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ เป็นคนดีในสังคมต้องอบรมเขาตอน ม.๑ ม.๒ ผมก็จะมีค่ายเรื่องของอดเปรี้ยวไว้กินหวาน ต้องอดทนต้องอย่าไปท้อก่อนแต่ง อย่าไปมีอะไรที่มันเกินควร อย่าไปติดยาที่จะทำให้ความรู้ภูมิคุ้มกันเขาใน ม.๒ วัยนี้จะขึ้นม.๓ พอผ่านได้ ม.๓ จะเป็นเรื่องของคุณธรรม และจริยธรรม ลูกเสือเนตรนารี ม.๔ เริ่มโตแล้ว เริ่มเข้าธรรมะแล้ว จะปลูกจิตสำนึก ม.๕ ก็จะเป็นทักษะชีวิต ม.๖ ก็จะเป็นปัจเจกนิเทศเข้าสู่โลกกว้าง”^{๑๕๕}

“ครูสอนเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเอง แทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนรู้”^{๑๕๖}

“หากจะสังเกตคนที่ไม่ประมาท จะเป็นคนรอบคอบ เร่งทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยใจที่สบาย ก็จะได้ทั้งงาน การเรียนและความสุข”^{๑๕๗}

“เป็นผู้ไม่ประมาท ต้องให้เขารู้สึกว่าใช้เวลาได้อย่างคุ้มค่า ผึกเรื่องของการบริหารจัดการเวลา เช่น เขาก็ต้องรู้ตัวเองว่า เขาอยากสอบเข้าที่มหาวิทยาลัยไหน หรือว่าอยากจะเป็นอะไร เขาก็ต้องไม่ประมาท บางคนอยู่ม.ปลาย ม.๖ ถามว่าอยากเป็นอะไรไม่รู้ ที่จริงอันนี้คือ ความประมาท มันเป็นปัญหาตั้งแต่เริ่มต้นคือ เขาไม่รู้จักตัวเอง ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ครอบครัวยุติหรือกระบวนการต่าง ๆ ยังไม่ทำให้เขาเห็นปลายทาง แบบนี้ก็จะเกิดความประมาท เราต้องทำให้เขาเห็นเป้าหมาย มีการเรียนรู้อย่างไร ทำให้เขาเกิดฉันทะ มีความพอใจ มีวินัย ตั้งอยู่ในหลักที่ตั้งมาแล้วก็ต้องไม่ประมาท เพราะเวลาอะไรต่าง ๆ ก็แป๊บเดียว ก็ทำให้เขาได้วางแผนที่ดีก็ทำให้ไปสู่ความสำเร็จได้อย่างแน่นอน เป็นสิ่งที่ต้องกระตุ้นเตือนให้เขาไม่ประมาทในวันเวลา ไม่ใช่มา ม.๔ ม.๕ ยังไม่รู้จะเป็นอะไรก็จะสายเกินไป ส่วนใหญ่ตั้งแต่เด็กประถม ถามเด็กว่าอยากเป็นอะไร เด็กชอบอะไร เขาอาจจะรู้ตัวเองแล้วตั้งแต่ประถม เรียกว่าเป็นผู้ไม่ประมาท เขาก็จะเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข”^{๑๕๘}

“เด็กมัธยมจะออกไปในแนวของเรื่องการเห็นคุณค่า เป็นเรื่องของเวลา เป็นเรื่องของการมองอนาคต ผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญ”^{๑๕๙}

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

“คนที่ไม่ประมาท ก็คือคนที่มีสติสัมปชัญญะอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะทำการใดก็ตาม ก็จะมีสติที่สมบูรณ์ในการทำสิ่งนั้น ๆ”^{๑๖๐}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับบุพนิมิตแห่งมรรค ด้านอปปมาทสัมปทา สรุปได้ว่า ผู้ที่ไม่ประมาทจะมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ การทำงาน แม้อยู่ภายใต้กรอบเวลา ก็จะไม่ปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ เพราะเข้าใจความสำคัญของความไม่ประมาทว่ามีผลต่อความสำเร็จ จึงมีสติสัมปชัญญะอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้มีความตั้งใจในการเรียนรู้ ไม่ว่าจะทำการใดก็ตาม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความรอบคอบ สามารถบริหารจัดการเวลาได้ดี เห็นคุณค่าของเวลา และมองไปในอนาคต มีการวางแผนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และมีสิ่งที่กระตุ้นเตือนให้เขาไม่ประมาทในแต่ละวัน โดยครูผู้สอนต้องหากิจกรรม วิธีการและต้องติดตามผู้เรียนอย่างใกล้ชิด

อปปมาทสัมปทา

- มีสมาธิที่ดีในการเรียนรู้	- การทำให้เห็นคุณค่าของเวลา
- หากิจกรรมและวิธีการติดตามอย่างใกล้ชิด	- ความรับผิดชอบต่อตนเอง
- การบริหารจัดการเวลาและชีวิตในแต่ละช่วงวัย	- มีความรอบคอบ
- มีการมองไปในอนาคต	- มีสติสัมปชัญญะอย่างต่อเนื่อง
- มีสิ่งที่ต้องกระตุ้นเตือนให้เขาไม่ประมาทในวันเวลา	- มีการวางแผนไปสู่เป้าหมาย
- ความกระตือรือร้นในการทำงานภายใต้กรอบเวลา	
- เข้าใจความสำคัญของความไม่ประมาทที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	

ภาพที่ ๔.๒๐ อปปมาทสัมปทา

๗. โยนิโสมนสิการสัมปทา (คิดอย่างรอบคอบและแยบคาย) จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การคิดอย่างมีระบบ รู้จักพิจารณา จะช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง และการมีหลักคิดที่ดีช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและความเรียนรู้ที่มีคุณภาพ”^{๑๖๑}

“ผู้เรียนที่มีความรอบคอบ คิดเป็น ก็จะมีการวางแผนและการจัดการเวลาที่ดี เกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา และการมีหลักคิดที่ดีช่วยสร้างความเป็นระเบียบทางความคิด จะจัดการในเรื่องของเวลาเก่ง หากมีปัญหาก็สามารถที่จะหาวิธี พบวิธีในแก้ไขปัญหาย่างเป็นระบบและเป็นประสิทธิภาพได้”^{๑๖๒}

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

“การมีความคิดอย่างรอบคอบและแยบคาย มีวิธีคิด มีหลักคิด มีกระบวนการคิดที่ถูกต้อง พอความคิดที่ถูกต้องมันมา ไม่ว่าจะเป็นศีล ฉันทะก็จะมา”^{๑๖๓}

“เด็กที่คิดเป็น คิดถูกวิธี คิดเป็นระบบ ก็จะสามารถที่จะวางกรอบทางความคิดในประเด็นต่าง ๆ ได้ เพื่อที่จะเป็นการต่อยอดหรือเอื้อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ได้”^{๑๖๔}

“ผู้เรียนที่คิดวิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ข้อมูลได้ ก็จะสามารถที่จะแก้ปัญหาตรงประเด็นและพึ่งพาตนเองไปในทางที่ถูกได้”^{๑๖๕}

“ผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างในการคิดอย่างมีระบบระเบียบ แล้วนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกระบวนการคิดให้นักเรียนอย่างถูกต้อง”^{๑๖๖}

“ครูสอนลักษณะการอภิปรายให้ผู้เรียนต่างเสนอความคิด แล้วนำมาอภิปรายจนได้ข้อสรุปของเนื้อหาการจัดการเรียนรู้”^{๑๖๗}

“ลักษณะด้านต่าง ๆ ของความคิดแบบโยนิโสมนสิการ มี ๔ ข้อ ๑) อุบายมนสิการ คือ คิดอย่างมีอุบาย คือ มีวิธีคิด คือมีกรอบเรื่องการคิดถึงสิ่งต่าง ๆ อยู่ มีเรื่องหลักอยู่ ทุกคนคิดได้ มีหลักใหม่ มีกรอบ ใช้ฐานคิด หลักคิดอะไร สมมติเรื่องมีเงินจะบริหารทรัพย์อย่างไร มีหลักคิดจะมีชุดความคิดอยู่ ๒) ปณมนสิการ คือเป็นทาง คือ คิดมีระเบียบขั้นตอน คนบางคนความคิดมันก็ดี แต่มันไปไม่สุด มันมีอะไรมาคั่น ใจจดจ่ออยู่ตรงนี้แบบนิ่งไปตรงโน้นอีกแล้ว กลายเป็นหลุกหลิกไป มันทำอะไรไม่จบไปเสียที เหมือนคนทำอันนี้อยู่ ๔-๕ วันไปสนใจอันนี้อีกแล้ว มันไม่ได้ คือมันต้องคิดเป็นทาง คิดให้จบ เรื่องใดเรื่องหนึ่งให้มันสุดทางไป ๓) การณมนสิการ คิดอย่างมีเหตุมีผล มี ๓ ด้าน ด้านอารมณ์ ด้านเหตุผล บางทีถ้าเราอิงใช้แต่เหตุผล ยิ่งคนเก่งจะยิ่งทะเลาะกัน ก็เรียนมาตำราหลักสูตรเดียวกัน ยิ่งกว่าเหตุผลคือ ด้านสติ บางเรื่องไม่จำเป็นต้องชนะ แพ้แต่ก็จบ สงบ เย็น สวย แพ้ศึกเพื่อจะชนะสงครามใหญ่ บางทีเราจะชนะศึก แต่แพ้สงครามใหญ่ เราก็แพ้กันทุกคน ๔) อุปาทกมนสิกา ความคิดสร้างสรรค์ คิดเป็นกุศล คิดต่างแล้วต้องเชิงสร้างสรรค์ด้วย”^{๑๖๘}

“การเรียนรู้อย่างมีความสุข ต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองในทุก ๆ กระบวนการ คือ ต้องมีการวางแผน วิธีคิดให้แยบคายในการที่จะวางแผนวิธี ให้เห็นคุณเห็นโทษ เห็นประโยชน์ทั้งต่อตัวเรา

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

เอง คือ ใช้ในการคิด ในการวางแผนวิเคราะห์ ยิ่งถ้าเขาได้ฝึกคิดบ่อย ๆ แล้วก็วางแผนอย่างถูกวิธี คิดเป็น คิดสังเคราะห์ คิดวิเคราะห์ทางโลก ต้องให้เขาได้ฝึกคิดอย่างแยกกาย คิดเป็น ให้เห็นเป็น Step ทั้งเหตุทั้งผล ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต จนสามารถที่จะแก้ไขปัญหาและพึ่งพาตนเองได้ ก็จะทำให้เขาเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข”^{๑๖๙}

“ผู้ที่คิดอย่างรอบคอบและแยกกายได้ ต้องเป็นคนที่ช่างสังเกต ตั้งแต่เรื่องภายในตัวเอง และรอบ ๆ ตัว เขาก็จะเป็นคนที่จะรู้จักพิจารณาสิ่งที่เรียนรู้มาในแง่มุมที่ถูกต้องตรงความเป็นจริง”^{๑๗๐}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับบุพนิมิตแห่งมรรค ด้านโยนิโสมนสิการสัมปทา สรุปได้ว่า ความคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ มีกรอบความคิดเบื้องต้น ที่เป็นขั้นตอน เป็นเหตุเป็นผล เป็นกุศล และสร้างสรรค์ ดังนั้น ผู้เรียนจึงต้องรู้จักคิด คิดอย่างมีระบบ คิดเป็น มีการวางแผนและการจัดการเวลาที่ดี มีความคิดรอบคอบ แยกกาย มีหลักคิด กระบวนการคิดที่ถูก คิดถูกวิธี คิดวิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งต้องใช้ปัญญาในการไตร่ตรองในทุก ๆ กระบวนการความคิด ให้เห็นเป็นขั้นตอน ทั้งเหตุทั้งผล ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต จนสามารถที่มีความคิดที่จะแก้ไขปัญหาสอนตนเอง และพึ่งพาตนเองได้ ก็จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

โยนิโสมนสิการสัมปทา

- การคิดอย่างมีระบบ
- คิดเป็น มีการวางแผนและการจัดการเวลาที่ดี
- ความคิดรอบคอบ แยกกาย มีหลักคิด กระบวนการคิดที่ถูก
- คิดเป็น คิดถูกวิธี
- คิดวิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ข้อมูล
- เป็นแบบอย่างในการคิดอย่างมีระบบระเบียบ
- ผู้เรียนต่างเสนอความคิด
- มีกรอบความคิดเบื้องต้น เป็นขั้นตอน เป็นเหตุเป็นผล เป็นกุศล และสร้างสรรค์
- ปัญญาไตร่ตรองในทุก ๆ กระบวนการ
- ความสามารถที่จะจัดการและสอนตนเองได้ ไม่ว่าจะเจออุปสรรค
- คิดเป็น ให้เห็นเป็นลำดับ ทั้งเหตุทั้งผล ทั้งอดีตและอนาคต

ภาพที่ ๔.๒๑ โยนิโสมนสิการสัมปทา

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

บุพนิมิตแห่งมรรค

๑. กัลยาณมิตตตา

- สิ่งแวดล้อมที่ดี ครูที่ดี เพื่อน ผู้อำนวยการที่ดี
- มีกรอบแนวคิดแบบเติบโต (Growth mindset)
- การที่เราเดินไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง
- รู้จักคบคนดี ไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง
- ชู้ถูกซัด แะแนะนำสิ่งที่ดีให้กับนักเรียน
- แบบอย่างด้านการประพฤติตน เป็นผู้ทำแต่สิ่งดีงาม
- มิตรที่ดี หรือมีประโยชน์ คอยชี้ทางคุณและโทษ
- มีคุณครูเชิงเสมอภาค - กัลยาณมิตรธรรม ๗

๒. สีสัมปทา

- กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและต้องปฏิบัติตาม
- การจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ
- มีวินัยในการใช้ชีวิตในการเดินไปสู่เป้าหมาย
- เริ่มจากการดูแลตัวเอง - ควบคุมตนเองเบื้องต้นได้
- ผู้ที่ไม่เรียนรู้ เป็นผู้มีสติ มีความคิดที่ดี
- มีระบบและวิธีการในการฝึกระเบียบวินัย
- ความประพฤติที่ดี - มีสิ่งที่เื้อต่อความเป็นระเบียบ
- ความรับผิดชอบต่อตนเองและสิ่งที่ได้รับมอบหมาย

๓. ฉันทสัมปทา

- ความเข้าใจและรู้เรื่องที่เรียนอย่างลึกซึ้ง
- ความมั่นใจในความรู้และทักษะที่ได้รับ
- มีแรงผลักดันภายใน รักในสิ่งที่ทำ
- พัฒนาตนเองและหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง
- ความพอใจฝึกฝนในการเรียนรู้
- พัฒนาทักษะที่ใช้ตลอดชีวิต - ครีธาต่อตัวเอง

๔. อัตตสัมปทา

- ความเพียรรักการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง
- เป็นคนที่เขาแนะนำได้ ไม่มีเงื่อนไข
- ความเชื่อมั่นในตนเอง
- การไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค
- มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ - เห็นคุณค่าในสิ่งที่เขาทำ
- สร้างความสำเร็จในการเรียนรู้

๕. ทิฐฐีสัมปทา

- มิติของไอดอล ทั้งเหตุการณ์ สถานการณ์ตัวอย่าง และ
- ความถี่ กระบวนการสร้างความคิด
- สังเกตได้จากท่าทีที่มีความจริงใจต่อผู้อื่น
- เชื่อมั่นว่าทำได้ รู้เป้าหมาย รู้เหตุไปถึงเป้าหมาย
- ทราบเหตุที่ทำให้เกิดผล - มีความคิดที่ถูกต้อง
- ตัวกำหนดความประพฤติ - เห็นประโยชน์ของสิ่งที่ทำ
- แบบอย่างทางความคิด - มุมมองในสิ่งที่ถูกต้อง
- นำเหตุผลมาใช้ในการตัดสินใจ

๖. อัปปมาทสัมปทา

- มีสมาธิที่ดีในการเรียนรู้ - เห็นคุณค่าของเวลา
- ความกระตือรือร้นในการทำงานภายใต้กรอบเวลา
- เข้าใจความสำคัญของความไม่ประมาท
- หากิจกรรมและวิธีการติดตามอย่างใกล้ชิด
- การบริหารจัดการเวลาและชีวิตในแต่ละช่วงวัย
- ความรับผิดชอบต่อตนเอง - มีความรอบคอบ
- มีการมองไปในอนาคต - มีสติสัมปชัญญะ
- มีการวางแผนไปสู่เป้าหมาย - กระตุ้นไม่ให้ประมาท

๗. โยนิโสมนสิการสัมปทา

- คิดเป็น มีการวางแผนและการจัดการเวลาที่ดี
- คิดเป็น ให้เห็นเป็นลำดับ ทั้งเหตุทั้งผล ทั้งอดีตและอนาคต
- ความคิดรอบคอบ แยกคาย มีหลักคิด กระบวนการคิดที่ถูก
- คิดวิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ข้อมูล
- ผู้เรียนต่างเสนอความคิด
- ความสามารถที่จะจัดการและสอนตนเองได้ ไม่ว่าจะเจออุปสรรค - ปัญญาไตร่ตรอง
- มีกรอบความคิดเบื้องต้น เป็นขั้นตอน เป็นเหตุเป็นผล เป็นกุศลและสร้างสรรค์
- การคิดอย่างมีระบบ
- ปัญญาไตร่ตรองในทุก ๆ กระบวนการ
- คิดเป็น คิดถูกวิธี
- เป็นแบบอย่างในการคิดอย่างมีระบบระเบียบ
- สามารถจัดการและสอนตนเองได้

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน ๑๒ ท่าน เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา เห็นด้วยกับตัวแปรบุญนิมิตแห่งมรรค และผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยวิธีการทางสถิติต่อไป

๔.๑.๕ การเรียนรู้อย่างมีความสุข

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย ๑) ความสนุกกับการเรียนรู้ ๒) การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน ๓) ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง และ ๔) ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้

๑. ความสนุกกับการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“สร้างการเรียนรู้ที่เน้นการทำงานเป็นทีม ควรสร้างโอกาสให้นักเรียนทำงานเป็นทีม เพื่อสร้างความสนุกและความร่วมมือระหว่างเพื่อน ๆ”^{๑๗๑}

“๑) เรียนเริ่มจากใกล้ตัว เริ่มจากที่สิ่งเรารู้จัก ๒) ครูต้องให้รางวัลบ่อย ๆ รางวัลที่ว่ามันไม่ได้หมายถึงเงิน หมายถึง คำชม หมายถึง การยิ้ม การมองสบตาด้วยความเป็นมิตรทุกอย่างมันเป็นรางวัล สำหรับเด็กเป็นเหมือนแรงกระตุ้นขึ้นมาเลย การเห็นตัวตน ตอนที่ผมไปเรียนที่นิวซีแลนด์ไม่มีครั้งไหนเลยที่ครูต่อบอกว่า ผมตอบผิด จริง ๆ แล้วครูจะมีวิธีการถามว่า “มีใครมีคำตอบที่เหมาะสมกับคำถามของครูมากกว่านี้อีกไหม” ไม่เคยบอกเลยว่าคนนั้นคนนี้ตอบผิด ทุกคนก็จะรู้คือตอบไม่ตรง ตอบไม่ชัด ซึ่งทุกคนก็มีสิทธิ์ที่จะตอบเพิ่ม ตอบไปแล้วมันก็มีคำตอบที่เป็นบทสรุปของมันเอง ไม่มีคำตอบที่ผิด มีแต่การเรียนรู้ว่าคำตอบที่ถูกต้องกว่าอยู่ตรงไหน ซึ่งเป็นเรื่องที่ครูเราน่าจะเอามาเรียนรู้ และทุกครั้งครูจะขอบคุณทุกคำตอบและขอบคุณทุกการมีส่วนร่วมนี่เป็นสิ่งที่ไม่เคยถูกทิ้งมาจากห้องเรียนเลยเป็นเรื่องที่น่าสนใจระบบการจัดการเราอาจจะต้องต้องเรียนรู้”^{๑๗๒}

“ต้องสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความสนุก สถานที่เรียนควรสร้างบรรยากาศที่เป็นสีสันและน่าสนใจ เช่น การใช้สื่อการสอนที่สร้างความตื่นเต้น เกมการเรียนรู้ หรือกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของนักเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและสนุกไปในทุก ๆ กิจกรรม”^{๑๗๓}

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

“สร้างการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่นักเรียนสนใจ โดยจัดให้สถานที่เรียนเชื่อมโยง ความรู้กับสิ่งที่นักเรียนสนใจ เพื่อเป็นตัวดึงดูดความสนใจในการเรียนของนักเรียน เช่น ให้มี การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานอดิเรก หรือการใช้ตัวอย่างจากชีวิตประจำวันในการสอน”^{๑๗๔}

“ควรใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย เช่น การใช้เทคโนโลยีในการสอน การใช้เกมการเรียนรู้ หรือการใช้กิจกรรมที่เตรียมไว้ล่วงหน้า”^{๑๗๕}

“ถ้าเราจะสอนให้เขามีความสุขมันต้องใช้เทคนิคที่หลากหลายเราจะไปเหมือน สมัยก่อนไม่ได้หรอก เราต้องจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายแล้วสิ่งที่มันประสบความสำเร็จ คือ เรียนด้วยเล่นด้วย มีเวลาเรียน มีเวลาเล่น มีเวลาค้นคว้าแล้วก็นำเสนอเทคโนโลยีเข้ามาใช้ประกอบ เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า ในชั่วโมงเรียน บางคาบ บางเวลาต้องให้เขานำเทคโนโลยีมาต่าง ๆ มาศึกษา ค้นคว้า ถ้าจะให้เขามานั่งฟัง นั่งจดเหมือนแต่ก่อนไม่ได้ ทุกวันนี้ก็ต้องเรียนไป ค้นคว้าไป หาความรู้ จากอินเทอร์เน็ต จาก Google จากอะไรที่มันหลากหลายไปด้วย เพราะฉะนั้นครูต้องมีเทคนิค ที่หลากหลาย ครูก็ต้องไปเตรียมความพร้อมในเรื่องที่จะต้องมาสอนด้วย แล้วอีกอันครูต้อง PLC ด้วย คือ ต้องมาพูดคุยปัญหาร่วมกัน ปัญหาที่มันเคยเกิด ที่เคยสอนมาแล้ว มันเคยเจอปัญหาอะไรก็เอามา แก้ แล้วก็เอาปัญหาและวิธีแก้ปัญหานั้นมาสอนกับคนใหม่ นักเรียนรุ่นใหม่ต่อไป ก็จะได้เกิดการเรียนรู้ ที่ทั้งสนุกและก็มีประสิทธิภาพ”^{๑๗๖}

“อย่าไปตีว่าสนุก หัวเราะ คือ ครูบาอาจารย์เป็น Learning Facility หมายความว่าเรา เป็นผู้อำนวยความสะดวก แค่เตรียมให้เด็กเขาช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันนำเสนอ ช่วยกันพูด เรามี หน้าที่ฟัง เติมเต็มและสรุปให้เขา ทุกวันนี้ ๑๐๐% ครูแค่ ๒๕% ก็พอ อีก ๗๕% ให้เด็กเขาคิด พูด ทำ รวมกลุ่มกันคิด แล้วก็นำเสนอ กลายเป็นว่าเมื่อก่อนครู ๑๐๐% เลคเชอร์อย่างเดียวใส่อย่างเดียว แต่เดี๋ยวนี้โลกมันเปลี่ยน เด็กเข้าถึงความรู้ได้ง่ายมากมายขึ้น ไม่จำเป็นต้องรอครูเพียงอย่างเดียว ครูก็ยังมีความสำคัญแต่ลดบทบาทลง ให้เด็กคิด พูด ทำด้วยตนเอง ก็กลายเป็นว่าดึงให้เขาลงมือทำ ก็จะดึงความสนใจเขา คำว่า สนุก ไม่จำเป็นในบางเรื่องมันอาจจะเป็นเรื่องยาก เรื่องเครียดก็ได้ แต่เขาได้ทำด้วยตัวเขาเอง ก็คือครูอย่าผูกขาดเป็นศูนย์กลาง ให้เด็กเป็นศูนย์กลาง คิด พูด ทำนำเสนอ ๆ แล้วก็วิพากษ์วิจารณ์ได้ เด็กกลุ่มนี้นำเสนอ ตั้งกลุ่มนี้ให้คะแนนสลับกัน เหมือนรายการร้องเพลง ถูกผิดมาน้อยไม่เป็นไรให้เด็กได้นำเสนอ ได้คิด ได้พูด ได้ทำ แล้วครูก็คอยพาตะล่อมเข้าเรื่อง สรุปให้เขา ผมคิดว่านี่ คือ การสนุก คือ เกาะ อยู่กับการเรียน ให้มีสมาธิอยู่กับการเรียนไม่จำเป็นต้องหัวเราะ เพียงแต่ไม่หลุดไป”^{๑๗๗}

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A5, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A7, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

“เราอาจจะกระตุ้นถาม ให้แลกเปลี่ยน ให้เขาจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือความรู้ ให้ประโยชน์และโทษลงไปในทุก ๆ กิจกรรม เป็นจุดเริ่มต้นเลย ให้เขาเห็นคุณ เห็น ประโยชน์ เชื่อมโยงเขาให้ได้มากที่สุด เพราะฉะนั้นเริ่มต้นการออกแบบบทเรียนต้องมีการเกริ่นนำ ตัว เกริ่นนี้จะทำให้เขาเกิดความสนใจ ก็ต้องทำให้เห็นประโยชน์หรือเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันของ เขาอย่างไร ซึ่งอาจจะเป็นการกระตุ้นถามหรือทำให้เขาแลกเปลี่ยนจับคู่กันนั่ง แล้วก็ลองแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกันอะไรสั้น ๆ ก็ได้ ก็แล้วแต่การออกแบบดีไซน์การเรียนรู้ลงไปในทุก ๆ กิจกรรมกลุ่มก็ ต้องมีสิ่งนี้เข้าไปแทรกในทุก ๆ กิจกรรม เป็นประโยชน์และโทษในการเรียนรู้ และการนำไปใช้”^{๑๗๘}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการ ศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านความสนุกกับการเรียน สรุปได้ว่า ความสนุก กับการเรียนนั้น ครูผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุก สร้างการเรียนรู้ที่เน้นการทำงานเป็น ทีมอย่างสนุกสนาน ต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย ผู้สอนต้องสร้าง การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่น่าสนใจ โดยเริ่มจากสิ่งใกล้ตัว และครูต้องให้รางวัล เช่น คำชม การยิ้ม การมองสบตาด้วยความเป็นมิตร โดยครูต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ให้กับผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ทั้งคิด พูด ทำ นำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน โดยครูผู้สอนทำหน้าที่รับฟัง แนะนำ เต็มเต็ม และคอยสรุปให้กับผู้เรียน

ความสนุกกับการเรียน

- การทำงานเป็นทีมร่วมกันอย่างสนุกสนาน
- เรียนเริ่มจากใกล้ตัว และครูต้องให้รางวัล
- บรรยากาศที่มีสีสันและน่าสนใจ
- การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่น่าสนใจ
- วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้
- กระตุ้นถาม ให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้

ภาพที่ ๔.๒๓ ความสนุกกับการเรียน

๒. การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับบริบทในชีวิตจริง จะทำให้เกิดคุณค่าในสิ่งที่เรียนมากขึ้น”^{๑๗๙}

“สิ่งที่ทำให้เขาเห็นคุณค่า ก็คือประโยชน์ของการเรียนเรื่องนั้น ๆ มันเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร แล้วเอาไปเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพที่เขาจะเป็นอย่างไร มี ๒ ประเด็นหลักคือ ในชีวิตประจำวัน ๑ ประกอบอาชีพ ๑ และมีการส่งเสริมให้เด็กเห็นว่า สิ่งที่เขาจะเรียนมีประโยชน์กับชีวิตประจำวันอย่างไร แล้วมีประโยชน์ต่ออาชีพที่เขาใฝ่ฝัน ซึ่งเด็กบางคนโตขึ้นอาจจะอยากเป็นครู จะทำให้เขาอยากจะทำใจเรียนหรือว่าเขาอยากเป็นนายแพทย์ ซึ่งอาจจะทำให้เขาเห็นคุณค่าว่าเขาจะต้องเรียนคณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษไปเพื่ออะไร”^{๑๘๐}

“สิ่งที่สำคัญ คือ คุณครู ที่มีความสามารถที่จะเป็น facility ที่ไม่ใช่คุณครูที่จะให้เฉพาะความรู้ แต่เป็นคุณครูที่จะสร้างแรงจูงใจให้เขาเห็นคุณค่าของสิ่งที่เขากำลังศึกษา มันเป็นศิลปะอีกชั้นที่ครูจำเป็นต้องฝึกก่อนและต้องมี เพราะฉะนั้น ครูในยุคปัจจุบันจึงไม่ใช่ครูที่รู้ว่าตัวเองมีความรู้อะไรแล้วจะมาถ่ายทอดด้วยการบรรยาย แต่ต้องเป็นครูที่สามารถ Inspire (สร้างแรงจูงใจ) สร้างฉันทะให้เด็กได้ ชี้ให้เห็นอันนี้สงสัย เห็นคุณค่า อาจไม่ใช่วิธีการที่เป็นความรู้ด้าน ๆ อาจจะไปเชื่อมโยงกับเหตุการณ์กับชีวิตจริง จากสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้เขาเห็น หรือกิจกรรมบางอย่างที่ทำให้เขาได้รู้ได้นั้นคือวิธีการ โดยสรุป การทำให้เด็กได้เห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียนรู้และฝึกู้ ให้มีความสามารถในการเป็น facilitator มากกว่าเป็นผู้ให้ความรู้หรือการบรรยายธรรมดา”^{๑๘๑}

“ผู้สอนนำสิ่งที่พบได้ในชีวิตประจำวันมาประยุกต์ใช้ในการสอน หรือหยิบยกเหตุการณ์ในชีวิตจริงมาแสดงให้นักเรียนเห็นและรู้ว่าความรู้เหล่านี้นำไปใช้ได้จริง เป็นการสร้างความตระหนักให้กับนักเรียน”^{๑๘๒}

“ควรให้ผู้เรียนทราบถึงสิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับ หรือประโยชน์ สิ่งที่ได้จากสิ่งที่เรียน แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้อย่างชัดเจน และทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าต่อสิ่งที่เรียน”^{๑๘๓}

“ธรรมดาของคน ถ้ามันมีประโยชน์ มันเป็นประโยชน์ของเขา ไม่บอกเขาก็ต้องเข้าไปหา บางเรื่องเราก็อาจคาดการณ์ ความรู้ทุกอย่างมันควรเรียน แต่มันก็ไม่ได้ใช้ทั้งหมด เพียงแต่ว่าเมื่อก่อนมันจะเป็นแบบใส่สมอง ให้จำไว้ก่อน อัดใส่ไว้ก่อน คือไม่รู้เรียนไปทำไม เรียนแล้วได้อะไร คือเขาไม่รู้ บางทีเรา

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

ไม่ค่อยได้อธิบาย ทุกวันนี้การศึกษาจะมีวัตถุประสงค์ว่าเรียนแล้วจะได้อะไร เรื่องนี้จำเป็นต้องพูดว่า ครูบาอาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่ามันเสียเวลา ก็เลยเข้าสู่เนื้อหาเลย ไม่เกริ่นก่อนว่าเด็กจะได้อะไร อย่างน้อย มันเป็นตัวนำว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร เรียนแล้วเราน่าจะได้แบบนี้ บางทีบางคนข้ามไปเข้าเนื้อหาเลย ก็น่าเสียดายไป บางทีผู้เรียนก็ไม่รู้ว่าเขาจะได้อะไร ถ้าแนะนำ สรุปลแล้วไม่กลับมาเข้าเนื้อหาเดิมก็เหมือนทิ้งไป มุ่งไปข้างหน้าอย่างเดียว บางทีลืมย่ำแล้วค่อยไปต่อ คือ ๑) ทำอย่างไร ต้องให้เห็นคุณประโยชน์ เหมือนการศึกษาทำไมเราต้องเรียน จบปริญญามาแล้วมันไม่เกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ แต่ปริญญาทำให้มีงานทำ กิจกรรมทำให้ทำงานเป็น มันจึงจำเป็นต้องให้จบตามหลักสูตรที่เขามีไว้ เพื่อรับรองตัวเราในเบื้องต้นก่อน บางทีกว่าที่เขาจะเชื่อว่าเราทำได้จริง อย่างน้อยก็ซื้อใจเขา และลองดูว่าคุณทำได้จริงไหม ตามที่จบมา เป็นการพิสูจน์ตนเองครั้งที่สอง ๒) เห็นโทษ หรือผลเสียถ้าเราไม่รู้ ถ้าไม่รู้อย่างนี้มันเสียหายอย่างไร ไม่ได้แบบนี้ไปทำอย่างนี้มันเสียอย่างไร ทางเลือก ทางรอด ทางปฏิบัติ ก็เป็นอย่างนี้เราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ไว้ เมื่อเรารู้แล้ว เราอาจจะใช้ก็ได้ ไม่ใช้ก็ได้ ทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ เป็นเรื่องของเรามากขึ้นหนึ่ง เมื่อเขาเห็นว่ามันดี มันเสีย มันก็เป็นการตัดสินใจของเขา”^{๑๘๔}

“ต้องมีการเสริมในเรื่องของการกระตุ้นให้เขาได้ฝึกคิดด้วยตนเอง หรือว่าไม่ว่าจะเป็นให้เขาคิดด้วยตนเองกระตุ้นให้เขาคิดด้วยตนเอง หรือว่าครูจะเป็นผู้ชี้หรือเชื่อมโยงให้นักเรียนเห็นประโยชน์ในสิ่งที่กำลังจะเรียน ว่ามันไปเชื่อมอย่างไรกับสิ่งที่เขาอยากจะทำ หรือสิ่งที่เขาอยากเป็น หรือจะไปหนุนอย่างไร ถ้าเขาเรียนรู้ ถ้าเขารู้แล้วเขาไม่รู้มันเกิดคุณ เกิดโทษอย่างไร เกิดคุณค่าอย่างไรต่อตัวเขาเอง ต่อตัวเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต แม้แต่ต่อสังคม ต่อพ่อแม่”^{๑๘๕}

“นักจัดการศึกษา ต้องกระตุ้นสิ่งที่น่าสนใจ หมายถึงมันเป็นลักษณะ ๒ ทาง คือ ๑) การที่เราจะกระตุ้นสิ่งที่น่าสนใจ สำหรับนักเรียน หรือคือการนำเข้าสู่บทเรียน มันต้องมีความน่าสนใจ ๒) สิ่งที่เขาสนใจ หรือการเรียนของเขาเข้าไปใช้ประโยชน์อะไรได้ มันก็就会有ความสัมพันธ์กัน คือการกระตุ้นและการนำไปใช้ประโยชน์ได้ อีกอันหนึ่ง ความสนใจที่เด็กเขามี เราจะมีการต่อยอดให้เขาได้อย่างไร อันนี้คือสิ่งที่เขาอยากรู้ เขาถามครู ถ้าครูบอกครูปิดประตูเขา มันก็เหมือนตัดการสื่อสารกับเด็ก แต่ถ้าเด็กเขามีประเด็นที่เขาต้องการตั้งคำถาม ครูจะมีวิธีการอย่างไรในต่อยอดความคิดของเขาได้ บางทีครูอาจจะไม่รู้แต่ครูอาจจะแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมได้ ผมจึงมองว่าเขาจะเห็นคุณค่าและสนุกกับการเรียน คือ ๒ ทาง คือ การให้ความรู้ และการที่จะดึงความรู้เขาออกมา”^{๑๘๖}

“แรงจูงใจ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ แรงจูงใจภายใน กับแรงจูงใจภายนอก ที่นี้ระบบการศึกษาที่เราเรียนอยู่ จะใช้แรงจูงใจภายนอก คือ การให้คะแนน การให้รางวัล การเปรียบเทียบ การแข่งขัน การ

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ยกย่องชื่นชม การลงโทษ การตำหนิ การว่ากล่าว เป็นแรงจูงใจภายนอก ซึ่งทำให้เด็กไม่ได้ศรัทธาต่อตนเอง เด็กจะต้องรอฟังคุณครู ว่าจะให้ทำอะไรถึงจะได้คะแนน ทำอย่างไรถึงจะหลีกเลี่ยงการลงโทษ นี่เป็นแรงจูงใจภายนอก เด็กอาจจะได้รางวัลมา แต่อาจจะไม่ได้มีความสุข ไม่ได้สนุกกับการเรียน ถ้าจะให้สนุกกับการเรียนและเห็นคุณค่า ควรจะใช้แรงจูงใจภายใน ก็ใช้หลักการเดิม ทำอย่างไรถึงให้ผู้เรียนศรัทธาต่อตนเอง เมื่อศรัทธาต่อตนเอง เขาจะเรียนรู้เพื่อรู้ เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เขาไม่ต้องไปเปรียบเทียบกับใคร เขาจะไม่หวังคะแนน คุณครูก็เพียงแค่ชม “เธอเก่งนะ” เขาก็จะเรียนรู้อย่างมีความสุข ในระบบการเรียนของเรายังขาดอยู่เพราะเราเน้นแรงจูงใจภายนอก ทำให้เด็กเรียนรู้โดยไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน เพราะว่าเห็นคะแนนมากกว่าคุณค่าในสิ่งที่เรียน ถ้าเห็นคุณค่าเขาจะสนุกกับการเรียนรู้”^{๑๘๗}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านการเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน สรุปได้ว่า สิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า คือ ผู้สอนต้องเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับบริบทในชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของการเรียนเรื่องนั้น ๆ ว่าสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือประกอบอาชีพ โดยผู้สอนต้องกระตุ้นให้เกิดสิ่งที่น่าสนใจ และต่อยอดสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ ทำให้เขาได้ฝึกคิดด้วยตนเอง โดยครูต้องรู้ว่า ครูนั้นมีความรู้เรื่องอะไร แล้วจะมาถ่ายทอดด้วยการบรรยาย แต่ต้องเป็นครูที่สามารถ Inspire (สร้างแรงจูงใจ) สร้างฉันทะให้ผู้เรียน ชี้ให้เห็นอานิสงส์ เห็นคุณค่า เห็นคุณประโยชน์และเห็นโทษ โดยใช้แรงจูงใจภายนอก เช่น การให้คะแนน การให้รางวัล การเปรียบเทียบ การแข่งขัน การยกย่องชื่นชม การลงโทษ การตำหนิ การว่ากล่าว เป็นต้น และแรงจูงใจภายใน เช่น ผู้เรียนศรัทธาต่อตนเอง เมื่อศรัทธาต่อตนเอง เขาจะเรียนรู้เพื่อรู้ เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน

- การเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับบริบทในชีวิตจริง
- ประโยชน์ของการเรียนเพื่อใช้ชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพ
- คุณครูมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ
- เห็นคุณประโยชน์สิ่งที่เรียนและเห็นโทษหากไม่ได้เรียน
- กระตุ้นให้เขาได้ฝึกคิดด้วยตนเอง
- นักเรียนร่วมมือร่วมใจกันทำและนำเสนอ
- กระตุ้นสิ่งที่น่าสนใจ และต่อยอดสิ่งที่เขาสนใจ

ภาพที่ ๔.๒๔ การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน

๓. ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การสร้างประสบการณ์ที่ผู้เรียน รู้สึกดีต่อสิ่งที่เรียน ต่อเพื่อน และต่อครูจำเป็นต้องใช้ความเข้าใจและการปรับตัวเพื่อเข้ากับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน อีกทั้งยังต้องมีการสร้างบรรยากาศเรียนที่เป็นกันเองและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้น”^{๑๘๘}

“ครูควรให้คำปรึกษาและสนับสนุนนักเรียนในทางที่เหมาะสม โดยให้คำแนะนำที่ชัดเจน และให้ความสนใจและเข้าใจความต้องการของนักเรียน”^{๑๘๙}

“อยู่ในการเสริมแรงในสิ่งนั้น การส่งเสริมทางด้านกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ พันโททางออก หรือคิดแก้ปัญหาที่มันเกี่ยวข้อง เพื่อที่ว่าเด็กเขามีความคิดในสิ่งรอบข้าง ถ้าเขาคิดที่มันเป็นกุศล เขาก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าเขาคิดในทางลบ ก็จะทำให้เขา มองสิ่งรอบตัวมันเป็นสิ่งที่ไม่ดี ผมเลยมองว่า การส่งเสริมในเรื่องกระบวนการปรับเปลี่ยนวิธีคิด เพราะว่าสิ่งรอบข้างบางครั้ง สิ่งรอบข้างเป็นสิ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ เช่น มีเพื่อนชอบชวนคุย ถ้าไม่ปรับความคิด ก็จะกลายเป็นว่า ทะเลาะกันหรือทะเลาะวิวาทกัน แต่ถ้าเราปรับความคิดได้ เพื่อนเราชอบคุย แล้วสิ่งที่ดีในตัวเพื่อนเราคืออะไร ก็จะทำให้เขารู้สึกดี ในสิ่งแวดล้อมที่เขาไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงมันได้”^{๑๙๐}

“ความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อน เป็นระบบการฝึก หรือการสร้างคุณค่าบางอย่างในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เพราะฉะนั้นการเรียนที่ไม่ใช่การแข่งขัน การเรียนเป็นการส่งเสริม การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเหล่านี้ จะเป็นการปลูกฝังคุณค่าในการศึกษา ทางโรงเรียนอาจจะไม่ค่อยได้มองหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ อาจไม่ให้ความสนใจ เพราะส่วนใหญ่จะเข้าสู่ระบบการแข่งขัน การเอาตัวรอด ซึ่งเป็นระบบที่เวลาที่เขาไปใช้ชีวิตจริง เขาก็แข่งขันกันในเรื่องธุรกิจ ในการทำงาน แต่ว่าระบบที่สร้างคุณค่าให้คนรู้สึกว่าเป็นมนุษย์ และช่วยเหลือกัน แบ่งปันกันอันนี้เป็นสิ่งที่ไม่อยู่ในตำรา เป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝัง ถามว่าทำไมดีต่อเพื่อน คือ การปลูกฝังคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คือ การหยิบยื่นและการให้ การเป็นผู้ให้ การเป็นผู้ไม่เก็บงำ การปลูกฝังความเป็นผู้ให้ ให้ความรู้ ให้ความจริงใจ ซึ่งในพุทธศาสนาจะพูดถึงสังคหวัตถุ คุณธรรมเหล่านี้ จะเป็นคุณธรรมที่ต้องถูกแทรกเข้ามาจิตวิญญาณของความเป็นครู แล้วก็ซึมเข้ามาในเด็ก เพราะหวังจะให้เด็กเกิด บางทีมันไม่ได้ ก็มีแต่พ่อแม่กับครูที่จะช่วยได้ในส่วนนี้ ความรู้สึกต่อผู้สอน ต่อโรงเรียน ความกตัญญูต่เวทิตา ควรจะถูกปลูกฝังเข้าไปในตัวของเด็ก เราได้รับความรู้จากใคร เราได้อะไรมาจากใคร อย่าอกตัญญู อย่าลืมคุณค่าเขา มองให้เห็นความดี สอนให้เขาจับดี สอนให้เขาเห็นที่มาที่ไปของความรู้ เพราะฉะนั้นนี่เป็นอีกหนึ่งหน้าที่ของครูอีก ที่ต้องสอน

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A2, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ให้เด็กจับดีเป็น มองเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว มองเห็นคุณค่าของเพื่อน มองเห็นคุณค่าของครู มองเห็นคุณค่าของโรงเรียน ไปอยู่ที่ไหน เรียนที่ไหน กตัญญูต่อที่นั่น เห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ก็จะไม่เกิดการต่อว่าโรงเรียนนี้แล้ว ครูไม่ดี อะไรไม่ดีเพราะถูกปลูกฝังให้มีความกตัญญูกตเวทิตา แล้วก็เห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว”^{๑๙๑}

“ผู้สอนต้องแปลงเนื้อหาวิชาที่ยาก ๆ ให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย และเน้นให้นักเรียน ได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ทำงานร่วมกันเป็นทีม”^{๑๙๒}

“ต้องมีความรู้สึกความเป็นเจ้าของ คืออะไรที่เป็นของเรา เราต้องสร้างความรู้สึกนี้ ต้องทำให้เกิดขึ้น ทุกวันนี้มันไม่มี โรงเรียนของเรา จ่ายเงินมาเรียนไม่ว่าโรงเรียนรัฐ โรงเรียนเอกชนก็ตาม มันเป็นคนอื่น มันไม่ใช่ของเขา เขาก็เพียงแค่มานั่งแล้วจับไป สมัยก่อนเขาพยายามปลูกฝังความรู้สึก เป็นเจ้าของผ่านการทำความสะอาด เมื่อก่อนคือเด็กทำ การโรงคือทำงานที่หนัก ที่เกินความสามารถของเด็ก ป.๑ ทำห้องนี้ ป.๒ ป.๖ ทำห้องนี้ บางทีมีพื้นที่สวนผัก ดอกไม้ ความรับผิดชอบของ ป.๑ ป.๒ เขาเป็น เจ้าของ นั่นก็ต้องคุ้มครองรักษา เจ้าของคือใคร ผู้คุ้มครองรักษาเมื่อเห็นว่าโรงเรียนของเรา เราก็ต้องเรียน ต้องอยู่ตั้งหลายปีกว่าจะจบ นี่ดอกไม้ของเรา นี่โรงเรียนของเรา ความเป็นเจ้าของมันทำให้เกิดการดูแลขึ้น เจ้าของผู้คุ้มครองรักษา หากว่าใครเป็นเจ้าของอะไรก็แสดงบทบาทการดูแล ผมว่าความรู้สึกอันนี้ของเขา ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ต้องดูแลรักษาให้ดีขึ้น อันนี้เหมือนห้องน้ำสาธารณะ อะไรที่สาธารณะมัน พังง่าย มันเสียง่าย ไม่รู้ของใคร ของรัฐ ของหลวง นี่ภาษีประชาชน ทุกคนมีหน้าที่ใช้ พังก็ช่างมัน ไม่มี ความเป็นเจ้าของ ภาษีเราก็ต้องจ่าย เราก็ได้ใช้กันก็ดูแลรักษาให้ดี ศาสนาทางคนเขาก็ได้ใช้กัน รู้สึก ว่าเป็นของของเราจึงจะดูแลให้ดีขึ้น นี่ก็เหมือนกันทุกวันนี้มันเลยไม่ค่อยมีความเป็นเจ้าของ รู้สึกเฉย ๆ ดี ไม่ดีก็ไปด้อยค่าของตน เพราะฉะนั้นเราก็ไม่ปฏิเสธของใหม่ ไม่หลงของเก่า ไม่เมาของใหม่ หัวใจการ พัฒนา เพราะว่าต้องสร้างความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้น”^{๑๙๓}

“ต่อสิ่งที่เรียน ก็คือให้เห็นประโยชน์ ว่าเกิดประโยชน์ เกิดคุณค่าต่อตัวเขาเองอย่างไร ต่อเพื่อน ต้องฝึกให้เขาได้จับดีและหากิจกรรมให้เขาได้ทำงานเป็นทีม ได้จัดการช่วยเหลือแลกเปลี่ยน ความรู้ โดยไม่รู้สึกหวงความรู้และมีการให้เขียรรยกองยืมซึ่งกันและกันเอง บางทีไม่ต้องรอจากให้ ผู้ชม แต่ว่าให้เขาฝึกได้ชมกัน ให้เห็นประโยชน์แล้วก็จับดีซึ่งกันและกัน ซึ่งที่จริงเราต้องบูรณาการเข้าไปในทุก ๆ กิจกรรมการเรียนรู้ของทุก ๆ วันให้เป็นปกติ ถึงจะเกิดเป็นนิสัย หรือเกิดเป็นความปกติได้ ถ้าเขารู้สึกแบบยังช่วยคนอื่น ยิ่งแลกเปลี่ยนความรู้คนอื่น เราก็ต้องชมคนที่เขาแบ่งปัน เขารู้สึก อยากจะแบ่งปันยิ่งขึ้นไป แล้วคนที่ได้รับการแบ่งปัน เขาก็จะรู้สึกดีต่อกับเพื่อน รู้สึกว่ามีการแบ่งปัน

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A4, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

บรรยากาศก็จะได้ แต่ก็ต้องกิจกรรมแบบนี้ไปทุก ๆ การเรียนรู้ ต่อผู้สอน ต้องด้วยจิตเมตตา มีปิยวาจา และสร้างบรรยากาศเป็นกันเองสนุกสนานปลอดภัย ให้กำลังใจในการเรียนรู้ ก็จะทำให้เด็กนักเรียนรู้สึกดีแล้วก็เป็นที่รัก ถ้าเราอยากรจะให้ด้วยความเมตตา เขาก็จะรับรู้ได้”^{๑๔๔}

“มันต้องสร้างทัศนคติ ก็คือความพร้อมที่จะเข้าใจผู้อื่น เช่น ครูก็ต้องมีความพร้อมที่เข้าใจเด็ก เด็กก็มีความพร้อมที่จะเข้าใจครู ครูก็ต้องเข้าใจผู้เรียน ผู้เรียนก็ต้องมีความพร้อมที่จะเข้าใจเพื่อน เด็ก ๆ ก็ต้องเข้าใจเพื่อน การเข้าใจผู้อื่นจะเป็นพื้นฐานสำคัญ จะเป็น Soft Skill ของเด็ก อีกอันคือ Can do attitude คือมันต้องมีความคิดว่าเราก็คทำได้ หมายถึงว่า เด็กต้องมีความคิดว่าเรามีความสามารถที่จะทำได้ เราสามารถทำให้มันสำเร็จได้นะ ถ้ามองว่าเรื่องนี้มาเราก็คทำได้ เรื่องนั้นมาเราก็คทำได้ อันนี้ก็ยากไป ตัวนั้นก็ทำไม่ได้ มันจะทำให้การเรียนรู้ก็จะไม่สนุก ข้อนี้นี้ ๒ อันเข้าใจตนเอง เข้าใจว่าตนเองก็สามารถทำได้ และเข้าใจผู้อื่นด้วย”^{๑๔๕}

“จะรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง จะต้องเริ่มจากรู้สึกดีต่อตนเองก่อน ภาษาอังกฤษ คือ (self-empathy) จะต้องเห็นใจตนเองก่อน เข้าใจตนเองก่อน เมื่อเห็นใจตนเอง เข้าใจตนเอง เขาจะเข้าใจสิ่งรอบข้าง แต่ระบบการศึกษาตอนนี้ไม่มีให้เข้าใจตนเอง เพราะเราส่งเสริมให้ฟังผู้ใหญ่ ไม่ได้ส่งเสริมให้ฟังเด็ก เพราะฉะนั้นถ้าผู้เรียนรู้สึกดีต่อตนเอง รู้สึกเห็นคุณค่าของตนเอง เขาจะรู้สึกดีต่อรอบข้างตนเอง โดยไม่ต้องสอน ว่าเธอต้องรักเพื่อนบ้าง มีความสามัคคี ไม่ต้องสอน ให้เราศรัทธาต่อตนเองมีแรงจูงใจต่อตนเอง เขาจะแผ่แผ่ความรู้สึกที่ดีต่อคนรอบข้างเอง”^{๑๔๖}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง สรุปได้ว่า ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง ต้องเริ่มจากรู้สึกดีต่อตนเองก่อน (Self-empathy) เมื่อผู้เรียนรู้สึกดีต่อตนเอง รู้สึกเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจว่าตนเองก็สามารถทำได้ ส่งผลให้รู้สึกดีต่อคนรอบข้าง ทำให้เกิดความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ปรับตัวในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยส่งเสริมได้จากการฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีม ฝึกจับดีสิ่งแวดล้อม หมั่นแนะนำธรรมะ ทักษะชีวิต การปฏิบัติต่อคนรอบข้างและสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของในสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนใช้ในการเรียนรู้ เปลี่ยนทัศนคติจากการแข่งขันเป็นการช่วยเหลือ รวมทั้งส่งเสริมทางกระบวนการคิดหรือคิดแก้ปัญหา เมื่อเกิดปัญหาผู้สอนต้องให้คำปรึกษา และการสนับสนุนกับผู้เรียนในทางที่เหมาะสม นำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ในชีวิตจริงแล้วทำให้สิ่งรอบข้างดีขึ้น

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A12, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง

- ความเข้าใจและการปรับตัว
- ให้ความสำคัญและสนับสนุนนักเรียนในทางที่เหมาะสม
- การส่งเสริมทางด้านกระบวนการคิดหรือคิดแก้ปัญหา
- ระบบการฝึกการสร้างคุณค่าในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม
- ต้องแปลงเนื้อหาวิชาที่ยากๆ ให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย
- มีความรู้สึกความเป็นเจ้าของและความเป็นเจ้าของร่วม
- เปลี่ยนทัศนคติจากการแข่งขันเป็นการช่วยเหลือ
- มีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแบ่งปัน
- จัดดีและทำงานร่วมกันเป็นทีม
- ความพร้อมที่จะเข้าใจผู้อื่น
- รู้สึกดีต่อตนเอง self- empathy
- บรรยากาศสนุกสนานเป็นกันเอง
- หมั่นแนะนำธรรมะ ทักษะชีวิต การปฏิบัติต่อคนรอบข้าง
- มีวิธีนำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ในชีวิตจริงแล้วทำให้สิ่งรอบข้างดีขึ้น

ภาพที่ ๔.๒๕ ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง

๔. ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้ จากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏดังต่อไปนี้

“การคิดวิธีนำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ในชีวิตจริงได้ จะทำให้รู้สึกดีมากขึ้น และ การใช้เทคนิคการยกตัวอย่างบริบทในชีวิตจริงมาประยุกต์ เพื่อนำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ใช้”^{๑๙๗}

“เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ คือ ปฏิบัติให้มันมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ไม่ว่าจะ เป็นคณิตศาสตร์ ภาษาไทย น่าจะปฏิบัติก่อน พอปฏิบัติแล้วเดี๋ยวก็น่าจะมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น แล้วจากนั้นก็มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อจะสรุปเป็นองค์ความรู้ จากนั้นก็เอาความรู้ตรงนั้นไปปฏิบัติอีกรอบ หนึ่ง มันจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ให้ชัดเจน ในปกติแล้วเราก็น่าจะเอาความรู้มาก่อน ก็เอาความรู้มาให้เด็ก คราวนี้เด็กมันไม่เคยปฏิบัติ ไม่มีประสบการณ์ พอไม่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ก็จะไม่เข้าใจ พอไม่เข้าใจก็จะไม่ยอมเรียน หลักการคือ ต้องลงมือปฏิบัติก่อน เช่น การบวก คือการเพิ่ม เข้าไป การลบคือ การหักออก หรือเอาออก คราวนี้ที่เด็กไม่เข้าใจบางทีไปสอนเป็นทฤษฎีก่อน ไปทำ แบบฝึกหัด เด็กก็เลยไม่เข้าใจ ถ้าเกิดว่าทำกิจกรรมก่อน เอาปากกามา ๓ ด้าม บวกเพิ่มไปอีก ๒ ด้ามเป็น เท่าไหร่ เป็น ๕ แบบนี้ ทำกิจกรรมง่าย ๆ แล้วค่อยไปสรุป หรือถอดบทเรียนก็ได้ว่า การบวกนี่คือการเพิ่ม การลบก็เหมือนกัน ถ้ามีปากกา ๕ ด้ามเอาออกมา ๒ เหลือเท่าไร เด็กก็ทำกิจกรรมโดยยังไม่รู้จัก เครื่องหมายลบ แล้วก็มาถอดบทเรียนว่าตรงนี้คือ การลบนะ มีสัญลักษณ์ด้วยเครื่องหมายลบ (-) ถ้าแบบนี้ เด็กจะจำได้เพราะว่าปฏิบัติมาก่อนแล้ว มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นมาแล้ว พอมาเจอทฤษฎี ความรู้ทาง ทฤษฎีมันก็จะเชื่อมโยงกับกิจกรรมที่ตัวเองปฏิบัติ แล้วพอมีความรู้ก็จะไปทำกิจกรรมที่ไม่เหมือนเดิม กิจกรรมก็จะเปลี่ยนไปแล้ว จะทำให้เด็กเข้าใจได้ชัดเจนและคงทนมากขึ้น”^{๑๙๘}

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A1, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา A3, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

“ผู้สอนจะต้องมีเทคนิคหรือวิธีการในการสอนที่นักเรียนได้อิงค์ความรู้ด้วยการลงมือทำด้วยตัวเอง”^{๑๙๙}

“ให้รวมกลุ่มกัน นำเสนอประโยชน์คนละ ๑ ข้อ แล้วมานำเสนออภิปรายประโยชน์ที่ได้จากสิ่งที่เรียนรู้”^{๒๐๐}

“ต้องผ่านการลงมือทำ เหมือนฐานเกิดความรู้ทางปัญญา สู่ตะ ฟังมาแล้ว ดูมาแล้ว ได้คิดแล้ว เมื่อยังไม่ลงมือทำ หรือผ่านประสบการณ์ตรง ประสบการณ์จริง Active Learning ต้องลงมือทำ บางแห่งถึงกับพาเด็กไปดำนา ดูว่าชาวนาปลูกข้าว เขาดำนา เขาลำบากไหม บางแห่งพาเด็กไปสัมผัสลองดูกลายเป็นว่า กว่าลงมือทำได้ก็ต้องคิด ว่าข้อมูลเราจะทำอย่างไร ระดมความคิดกันมาจะทำคนเดียว หรือทำหลายคนก็ตาม มันเป็นการประมวลความรู้สู่ภาคปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำได้จริงเป็นปัญญา ความรู้ได้จริงไม่ได้ ยังไม่ใช่ปัญญา อาจจะเป็นความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอดก็ได้ ปัญญาต้องคุ้มครองคน ใช้งานได้จริง อันนี้ที่เราพยายามบอก Active Learning ต้องผ่านการลงมือทำ เราจะสอนเรื่องการทำความสะอาดห้องน้ำ การกวาดอย่างนั้น กวาดอย่างนี้ คือ ก็เหมือนว่ายน้ำก็ได้ ง่ายดี ถ้ายังไม่ลงสระ ก็ยังไหวไม่เป็น มันต้องได้ลงสระ มันถึงจะได้ไปเป็น ให้ครบ สู่ตะ จินตา ภาพนาให้ครบ แล้วมาจบที่การกระทำ ทำบ่อย ๆ ก็ค่อยชำนาญ มีทักษะ มี Skill ปัญญา ๓ ระดับ พอทำก็ทำบ่อย ก็ทำเก่งขึ้น”^{๒๐๑}

“ครูต้องเริ่มจากการจัดการเรียนรู้ออกแบบ ให้ทำอย่างไรให้สนุกแล้วก็เชื่อมโยงในการนำไปใช้ ในสิ่งที่เขาชอบมากที่สุด คืออาจจะชี้ให้เห็นโทษ เห็นประโยชน์ในการรู้และการไม่รู้”^{๒๐๒}

“ถ้าเป็นเรื่องเทคนิค ก็คือดูความสนใจ และดูพื้นฐานแต่ละคนเพราะว่า ถ้าบอกว่าเทคนิคคือต้องปรับ เหมือนพระพุทธเจ้าก่อนที่จะท่านจะออกไปสอนคนท่านจะใช้ญาณดูแต่ละคนก่อนว่าใครบ้างที่สอนได้ ใครบ้างที่สอนไม่ได้ แต่ละคนท่านจะมีวิธีการสอนที่ไม่เหมือนกัน ผมก็เลยมองว่าครูอาจจะต้องสแกนภาพรวมของเด็ก ก็อาจจะต้องมีการอธิบายหรือยกตัวอย่างในเรื่องใกล้ตัวให้เขาเห็นเป็นรูปธรรมให้ได้ เพราะการยกตัวอย่างในเรื่องใกล้ตัวจะเป็นการนำเขาเข้ามาในบรรยากาศการเรียนการสอน นำเขาเข้ามาอยู่ในบทเรียนได้ ทั้งหมดที่ผมพูดมันเป็นการปรับวิธีการสอน มันอาจจะเป็นขั้นต่อจากการออกแบบการเรียนรู้ เรียกว่า มีเครื่องมือแล้ว ในการปรับหน้างานมันจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและได้ประโยชน์จากผู้สอน”^{๒๐๓}

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A6, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ ผู้บริหารของสถานศึกษา A8, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A9, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A10, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา A11, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

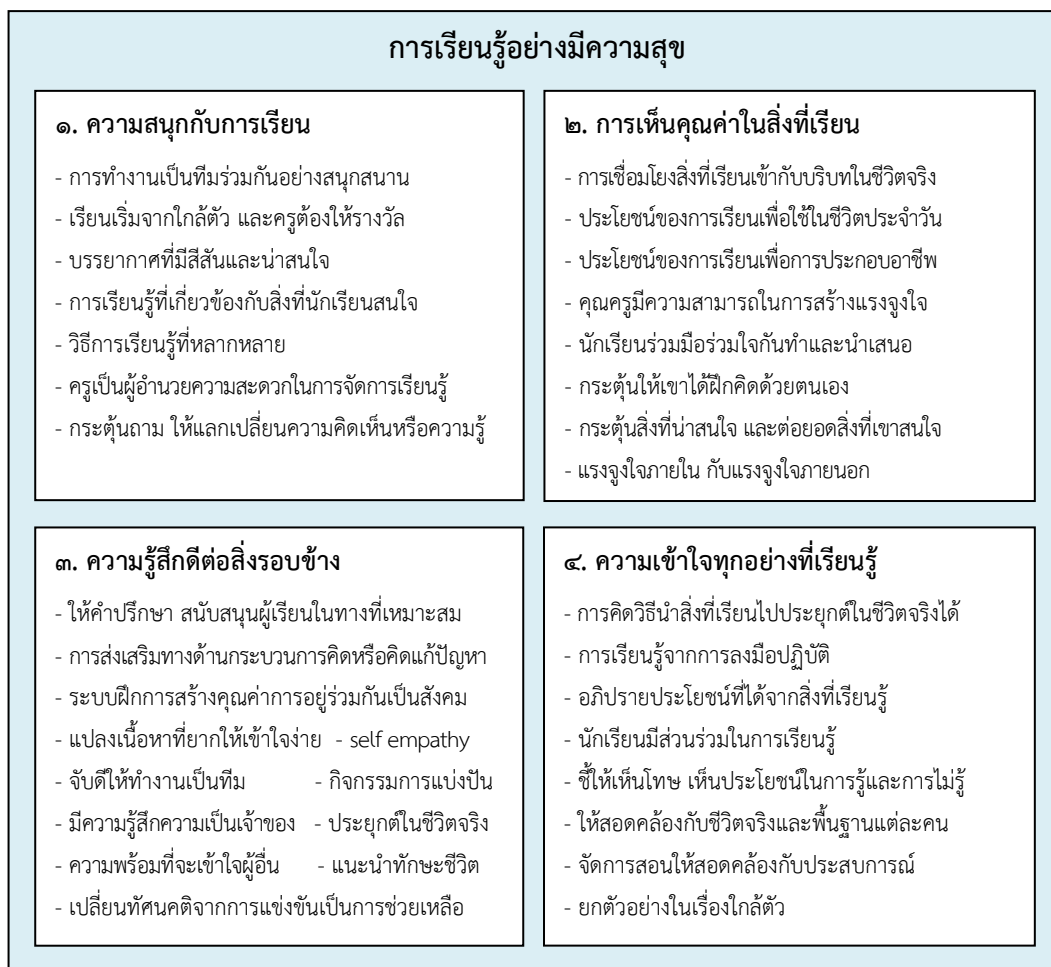
“ให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของเขา จากประสบการณ์ของเขา เราต้องรู้ว่าผู้เรียนแต่ละคน มีพื้นฐานมาอย่างไรบ้าง มีประสบการณ์ในเรื่องใดมาบ้าง ตรวจสอบก่อนว่า เขาถนัดอะไร เขาชอบอะไร เขาเรียนรู้ได้อย่างไร แล้วเราก้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับประสบการณ์การเรียนรู้ของเขา บางคนชอบพูด บางคนชอบฟัง บางคนชอบคิด บางคนชอบเขียน บางคนชอบอยู่นิ่งๆ บางคนชอบอยู่กับเพื่อน การเรียนรู้มีหลากหลายมาก ที่ผ่านมาระหว่างเราไม่สนใจเลย เราเรียนวิธีการเดียวทั้งห้องเลยเพราะฉะนั้น ผู้เรียนก็ไม่เข้าใจ บางทีเรียนมาทั้งปีไม่เข้าใจเลย คุณครูถามใครไม่เข้าใจบ้าง ก็ไม่มีใครกล้ายกมือ ถามว่า ไม่เข้าใจตรงไหน คือ ไม่เข้าใจตั้งแต่ต้นเลย”^{๒๐๔}

จากการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่มีความสุข ด้านความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้ สรุปได้ว่า ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้นั้น ผู้สอนต้องรู้ความสนใจหรือจริตของผู้เรียน แล้วจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับประสบการณ์การเรียนรู้ บางคนชอบพูด บางคนชอบฟัง บางคนชอบคิด บางคนชอบเขียน บางคนชอบอยู่นิ่ง ๆ ทำให้ผู้สอนต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และความเข้าใจในทุกอย่างเป็นการนำสิ่งที่เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ โดยต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน (Active Learning) จนทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะอภิปรายประโยชน์ที่ได้จากสิ่งที่เรียนรู้กระทั่งสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนมาประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน และผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่จากความรู้ที่มีอยู่แล้วมานำเสนอในมุมมองที่แตกต่าง

ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้

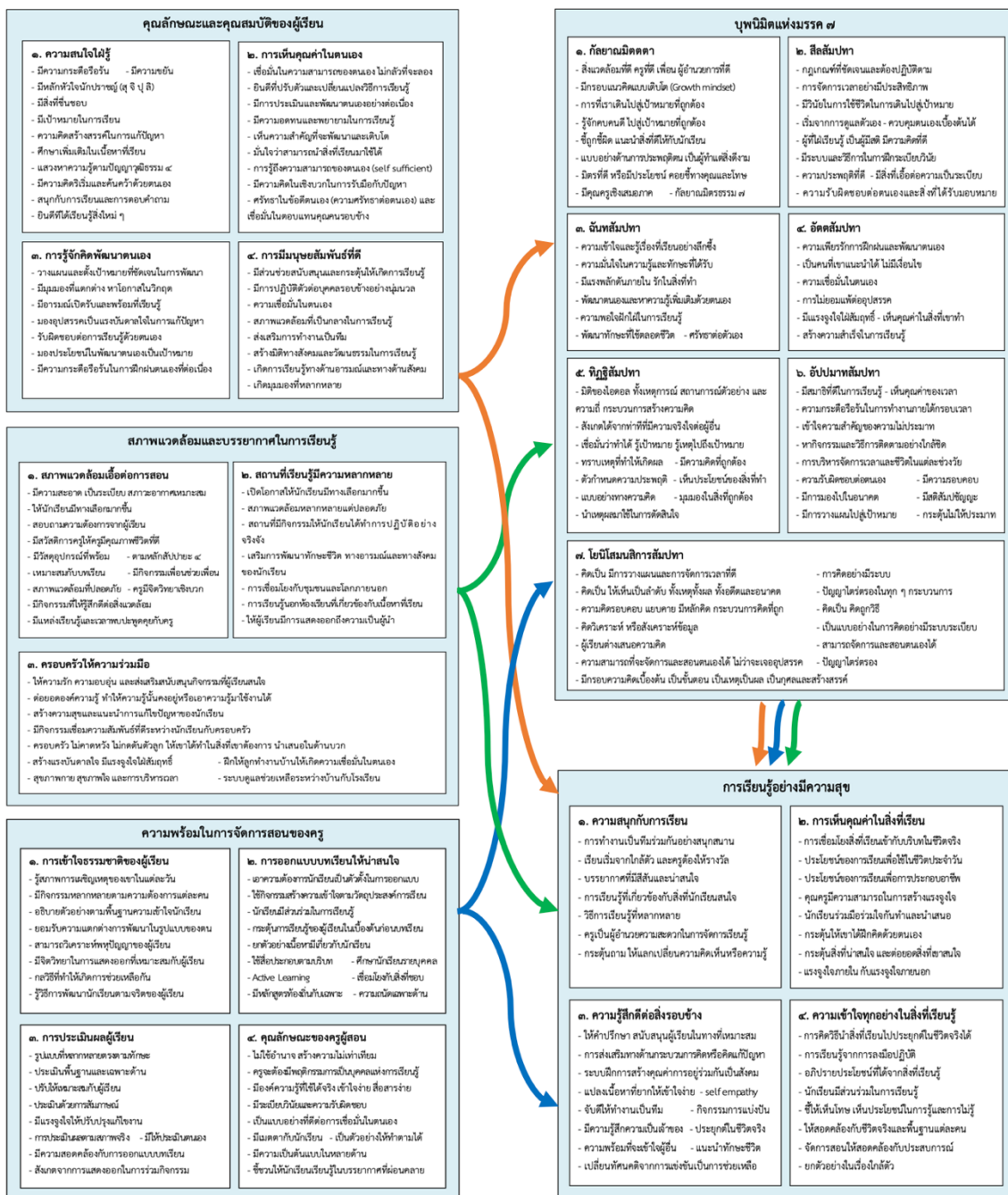
- การคิดวิธีนำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ในชีวิตจริงได้
- การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ
- อภิปรายประโยชน์ที่ได้จากสิ่งที่เรียนรู้
- นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Active Learning)
- ชี้ให้เห็นโทษ เห็นประโยชน์ในการรู้และการไม่รู้
- ให้สอดคล้องกับชีวิตจริงและพื้นฐานแต่ละคน
- จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับประสบการณ์การเรียนรู้
- ยกตัวอย่างในเรื่องใกล้ตัว เข้ามาในบรรยากาศการเรียนการสอน

ภาพที่ ๔.๒๖ ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้

ภาพที่ ๔.๒๗ การเรียนรู้อย่างมีความสุข

การสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน ๑๒ ท่าน เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา เห็นด้วยกับตัวแปรการเรียนรู้อย่างมีความสุข และผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยวิธีการทางสถิติต่อไป

ภาพที่ ๔.๒๘ องค์ประกอบของการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข
ตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา (จากการศึกษาเชิงคุณภาพ)

๔.๒ ผลการพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๔.๒.๑ ผลการพัฒนาของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ในการพัฒนาของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยมีวิธีดังนี้

๑. ศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน หมายถึง คุณสมบัติที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ รวมทั้งทักษะต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเติบโตไปพร้อมกับการศึกษาและการดำเนินชีวิต สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปรประกอบด้วย

๑.๑ ความสนใจใฝ่รู้ หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่มีความใฝ่รู้ มีสิ่งที่ชื่นชอบ มีเป้าหมายในการเรียน ต้องมีความกระตือรือร้น มีความยินดีที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ มีความสนุกกับการเรียนและการตอบคำถาม มีความคิดริเริ่มและค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง ศึกษาเพิ่มเติมในเนื้อหาที่สนใจ

๑.๒ การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ผู้เรียนเห็นความสำคัญในการพัฒนาตนเอง ศรัทธาในข้อดีและรู้ถึงความสามารถของตนเอง มีความพยายามและอดทน ที่จะทำสิ่งนั้น ๆ มีความคิดในเชิงบวกเพื่อรับมือกับปัญหา มีความอดทน โดยประเมินและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

๑.๓ การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนมีการวางแผนในการพัฒนาและมีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นผู้มีความรับผิดชอบเปิดรับและพร้อมที่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มองประโยชน์ในพัฒนาตนเองเป็นเป้าหมาย กระตือรือร้นในฝึกฝน มองอุปสรรคเป็นแรงขับเคลื่อนพัฒนาตนเอง

๑.๔ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปฏิบัติต่อทิศทั้ง ๖ อย่างนุ่มนวล ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เอาใจใส่จากผู้อื่นในการทำงานร่วมกันเป็นทีม

องค์ประกอบที่ ๒ ความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน หมายถึง ความพร้อมที่ครูต้องมีเพื่อทำหน้าที่สอนและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มที่

ที่สุด ความพร้อมนี้เกี่ยวข้องกับทักษะ ความเข้าใจ และทัศนคติต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในห้องเรียน สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย

๒.๑ การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน หมายถึง การที่ครูผู้สอนเข้าใจพื้นฐานประสบการณ์และการเผชิญเหตุในแต่ละวัน เข้าใจและยอมรับความแตกต่างของแต่ละคน มีจิตวิทยาและสื่อสารตามพื้นฐานความเข้าใจของนักเรียน รู้วิธีการสร้างกิจกรรมตามความสนใจของแต่ละคน

๒.๒ การออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ หมายถึง ผู้สอนออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ มีสื่อประกอบการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีบทเรียนพื้นฐานยกตัวอย่างเนื้อหา หรือกิจกรรมให้มีการทำงานร่วมกัน

๒.๓ การประเมินผลผู้เรียน หมายถึง การประเมินพัฒนาการผู้เรียนมีความสอดคล้องกับการออกแบบบทเรียน ควรมีรูปแบบที่ผ่อนคลาย หลากหลาย มีแรงจูงใจให้เขาปรับปรุงแก้ไขงาน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้พัฒนายิ่งขึ้น

๒.๔ คุณลักษณะของครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนต้องเป็นตัวอย่างให้นักเรียนทำตามได้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ เชื่อมั่นคุณค่าในตนเอง มีองค์ความรู้ที่ใช้ได้จริง แบบเข้าใจง่าย สื่อสารกับนักเรียนได้ ชวนให้นักเรียนเรียนรู้ มีเมตตากับนักเรียน

องค์ประกอบที่ ๓ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศ หมายถึง ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๓ ตัวแปร ประกอบด้วย

๓.๑ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมต่อการสอน เช่น ความสะอาด เป็นระเบียบ สภาวะอากาศ ในบรรยากาศผ่อนคลาย มีกิจกรรมที่ทำให้เขารู้สึกดีต่อสิ่งแวดล้อม มีแหล่งเรียนรู้ ได้พบปะพูดคุยกับครู พัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เข้ากับบทเรียนและทักษะ

๓.๒ สถานที่ที่เรียนรู้มีความหลากหลาย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีทางเลือกมากขึ้น เชื่อมโยงกับชุมชนและโลกภายนอก มีกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนมีการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ และได้พัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม

๓.๓ ครอบครัวยุคใหม่ให้ความร่วมมือในส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง ครอบครัวยุคใหม่คาดหวัง ไม่กดดัน ตัวลูก ให้เขาได้ทำในสิ่งที่เขาต้องการ นำเสนอในด้านบวก และส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจ ฝึกให้ลูกทำงานบ้านให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

องค์ประกอบที่ ๔ บุพนิมิตแห่งมรรค หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวบ่งบอกเป็นปัจจัยพื้นฐานและเงื่อนไขในการเข้าสู่เส้นทางที่งดงาม ใช้เป็นหลักปฏิบัติหรือคุณสมบัติในการเริ่มต้นของการศึกษาที่จะนำพาสู่ทางสว่างไสวแห่งปัญญา สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๗ ตัวแปร ประกอบด้วย

๔.๑ กัลยาณมิตตตา การมีต้นแบบในการเรียนรู้ หมายถึง การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ที่เป็นแบบอย่างในด้านการประพฤติตนดีงาม คอยชี้ถูกชี้ผิด ทั้งคุณและโทษ และแนะนำสิ่งที่ดีให้กับผู้เรียน

๔.๒ สีสัมปทา ความมีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน หมายถึง การมีระเบียบวินัยในการเรียน การอยู่ร่วมกัน จะช่วยให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ มีสติ มีความประพฤติดี มีความคิดที่ดี สามารถที่จะรับผิดชอบ ควบคุมตนเองและจัดการเวลาได้ ต้องสร้างระบบและวิธีฝึกระเบียบวินัยให้กับผู้เรียน เริ่มจากการดูแลตนเอง

๔.๓ ฉันทสัมปทา การมีความสนใจใฝ่เรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดความสนใจ อยากเรียนรู้ เกิดศรัทธาต่อตัวเอง เกิดแรงผลักดันในตนเองในการเรียน เกิดความมั่นใจในความรู้และทักษะที่ได้รับ เพื่อพัฒนาตนเองและหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ให้เข้าใจเรื่องที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง และมีความสุขในสิ่งที่ทำ

๔.๔ อุตตสัมปทา มีความรักในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนรักการฝึกฝนและพัฒนา เห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ โดยไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค อยู่กับเป้าหมาย ไม่ล้มเลิก น้อมรับคำแนะนำโดยไม่มีข้อแม้เงื่อนไข

๔.๕ ทิฏฐิสัมปทา มีหลักในการคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง ผู้บริหารและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในความคิดมีเหตุผลในการตัดสินใจ จนทำให้นักเรียนเชื่อมั่นว่าทำได้ รู้เหตุไปถึงเป้าหมายที่ต้องการ ปลุกฝังชุดความคิดที่ดี ตัวอย่างที่ดี ในทางด้านต้นแบบ หรือเหตุการณ์ เพื่อสร้างมุมมองที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์

๔.๖ อัปมาทสัมปทา มีความกระตือรือร้นไม่ประมาท หมายถึง ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ เห็นคุณค่าของเวลา มีสติสัมปชัญญะอย่างต่อเนื่อง มีสมาธิที่ดี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความรอบคอบ บริหารจัดการเวลาได้ดี มีสิ่งที่กระตุ้นเตือนให้เขาไม่ประมาทในแต่ละวัน

๔.๗ โยนิโสมนสิการสัมปทา มีความคิดอย่างรอบคอบและแยบคาย หมายถึง มีกรอบความคิดเบื้องต้นที่เป็นขั้นตอน เป็นเหตุเป็นผล เป็นกุศล และสร้างสรรค์ มีการวางแผนและการจัดการเวลาที่ดี อย่างรอบคอบ ใช้ปัญญาไตร่ตรองในทุกๆ กระบวนการความคิด จนสามารถแก้ไขปัญหาสอนตนเอง และพึ่งพาตนเองได้

องค์ประกอบที่ ๕ การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง นักเรียนมีความสุขในการรับความรู้ สนุก ไม่เกิดความเครียด พอใจและชอบเรียนในวิชานั้น ใฝ่รู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียนต่อครู และต่อโรงเรียน สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย

๕.๑ ความสนุกกับการเรียน หมายถึง การที่ครูผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุก เน้นการทำงานเป็นทีม ใช้วิธีที่หลากหลายเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย โดยสร้างการเรียนรู้โดยเริ่มจากสิ่งใกล้ตัว ครูต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดเรียนการสอนให้กับผู้เรียน

๕.๒ การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน หมายถึง การที่ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนโดยเชื่อมโยงเข้ากับบริบทในชีวิตจริง นำไปใช้ได้ ต่อยอดสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ

๕.๓ ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง หมายถึง การที่ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ปรับตัวในการอยู่ร่วมกันใน นำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ในชีวิตจริงแล้วทำให้สิ่งรอบข้างดีขึ้น

๕.๔ ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้ หมายถึง ผู้เรียนเข้าใจประโยชน์ที่ได้จากสิ่งที่เรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่จากความรู้ที่มีอยู่แล้วมานำเสนอในมุมมองที่แตกต่าง

๒. สัมภาษณ์เชิงลึกประกอบจากการสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

๓. เชื่อมโยงองค์ประกอบให้เป็นทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory)

๔. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

สรุปผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย ๑) ความสนใจใฝ่รู้ ๒) การเห็นคุณค่าในตนเอง ๓) การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง และ ๔) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

องค์ประกอบที่ ๒ ความพร้อมการจัดการของครูผู้สอน ประกอบด้วย ๑) ความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน ๒) การออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ ๓) การประเมินผลของผู้เรียน และ ๔) คุณลักษณะของครูผู้สอน

องค์ประกอบที่ ๓ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน ๒) สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย และ ๓) ครอบครัวยุติธรรม

องค์ประกอบที่ ๔ บุพนิมิตแห่งมรรค ประกอบด้วย ๑) กัลยาณมิตตตา มีต้นแบบในการเรียนรู้ ๒) สีลสัมปทา มีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน ๓) ฉันทสัมปทา มีความสนใจใฝ่รู้ ๔) อุตตสัมปทา รักในการฝึกฝนและพัฒนา ๕) ทิฐิสัมปทา มีหลักในการคิดอย่างมีเหตุผล ๖) อัปปมาทสัมปทา มีความกระตือรือร้นไม่ประมาท และ ๗) โยนิโสมนสิการสัมปทา คิดอย่างรอบคอบและแยบคาย

องค์ประกอบที่ ๕ การเรียนรู้มีความสุข ประกอบด้วย ๑) ความสนุกกับการเรียนรู้ ๒) การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน ๓) ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง และ ๔) ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้

๔.๒.๒ ผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนั้น เพื่อให้การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้แทนตัวแปรต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean)
S.D.	หมายถึง	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Coefficient of Variation)
Max	หมายถึง	ค่าสูงสุด (Maximum)
Min	หมายถึง	ค่าต่ำสุด (Minimum)
Sk	หมายถึง	ค่าความเบ้ (Skewness)
Ku	หมายถึง	ค่าความโด่ง (Kurtosis)
χ^2	หมายถึง	ดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนประเภทค่าสถิติไค - สแควร์
df	หมายถึง	องศาอิสระ (Degree of freedom)
p	หมายถึง	ระดับนัยสำคัญ (Significant)
TE	หมายถึง	ขนาดอิทธิพลรวม (Total effect)
IE	หมายถึง	ขนาดอิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect)
DE	หมายถึง	ขนาดอิทธิพลทางตรง (Direct effect)
R	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	หมายถึง	สัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of determination)
GFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit index)
AGFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted goodness of fit index)
RMR	หมายถึง	ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (Root mean squared residual)

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรแฝง

SA	หมายถึง	คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน
TR	หมายถึง	ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน

EV	หมายถึง	สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้
DH	หมายถึง	บุพนิมิตแห่งมรรค
LH	หมายถึง	การเรียนรู้อย่างมีความสุข

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรสังเกตได้

SA1	หมายถึง	ความสนใจใฝ่รู้
SA2	หมายถึง	การเห็นคุณค่าในตนเอง
SA3	หมายถึง	การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง
SA4	หมายถึง	การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
TR1	หมายถึง	การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน
TR2	หมายถึง	การออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ
TR3	หมายถึง	การประเมินผลผู้เรียน
TR4	หมายถึง	คุณลักษณะของครูผู้สอน
EV1	หมายถึง	สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน
EV2	หมายถึง	สถานที่เรียนรู้มีความหลากหลาย
EV3	หมายถึง	ครอบครัวให้ความร่วมมือ
DH1	หมายถึง	กัลยาณมิตรตต การมีต้นแบบในการเรียนรู้
DH2	หมายถึง	สีลสัมปทา ความมีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน
DH3	หมายถึง	ฉันทสัมปทา มีความสนใจใฝ่เรียนรู้
DH4	หมายถึง	อตตสัมปทา มีความรักในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง
DH5	หมายถึง	ทิฏฐิสัมปทา มีหลักในการคิดอย่างมีเหตุผล
DH6	หมายถึง	อัปมาทสัมปทา มีความกระตือรือร้นไม่ประมาท
DH7	หมายถึง	โยนิโสมนสิการสัมปทา ความคิดรอบคอบและแยบคาย
LH1	หมายถึง	ความสนุกกับการเรียนรู้
LH2	หมายถึง	การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน
LH3	หมายถึง	ความรู้สึที่ดีต่อสิ่งรอบข้าง
LH4	หมายถึง	ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อเรื่องของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน ๒๖๕ ฉบับ ได้รับกลับมา ๒๖๕ ฉบับ คิดเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๒ ตอน ได้แก่ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ การสำรวจความคิดเห็น (Survey) โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของรูปแบบ

การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยสรุปผลการศึกษา ดังนี้

ก. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าจำนวน และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๙๘	๓๖.๙๘
หญิง	๑๖๗	๖๓.๐๒
รวม	๒๖๕	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
น้อยกว่า ๓๑ ปี	๔๙	๑๘.๔๙
๓๑ - ๔๐ ปี	๕๔	๒๐.๓๘
๔๑ - ๕๐ ปี	๑๐๑	๓๘.๑๑
มากกว่า ๕๐ ปี	๖๑	๒๓.๐๒
รวม	๒๖๕	๑๐๐.๐๐
๓. ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	๒๐๕	๗๗.๓๖
ปริญญาโท	๕๕	๒๐.๗๕
ปริญญาเอก	๕	๑.๘๙
รวม	๒๖๕	๑๐๐.๐๐
๔. ตำแหน่งในระดับ		
ผู้อำนวยการสถานศึกษา	๒๑	๗.๙๒
รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา	๑	๐.๓๘
รองผู้อำนวยการ	๘๘	๓๓.๒๑
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน	๑๕๕	๕๘.๔๙
รวม	๒๖๕	๑๐๐.๐๐

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐๒ รองลงมาเป็นผู้ชาย คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๙๘ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาช่วงอายุ พบว่า ช่วงอายุมากที่สุด คือ อายุ ๔๑ - ๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๑๑ รองลงมา อายุมากกว่า ๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๐๒, อายุ ๓๑ - ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓๘ และช่วงอายุน้อยที่สุด คือ น้อยกว่า ๓๑ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๔๙ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาระดับการศึกษา พบว่าระดับการศึกษามากที่สุด คือ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๖ รองลงมาคือระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๗๕ และระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ ๑.๘๙ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาตำแหน่ง พบว่า หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๔๙ รองลงมา คือ รองผู้อำนวยการ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๒๑, ผู้อำนวยการสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๗.๙๒ และน้อยที่สุด คือ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๐.๓๘ ตามลำดับ

ข. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดงอิทธิพลของรูปแบบฯ เพื่อใช้สร้างเมทริกซ์สหสัมพันธ์ในการวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๑. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดงอิทธิพลของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

การสำรวจความคิดเห็น (Survey) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในรูปแบบ มีตัวบ่งชี้ทั้งหมด ๒๒ ตัวแปร ที่ใช้วัดตัวแปรแฝง ๕ ตัวแปร คือ ๑) คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ๒) ความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน ๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ๔) บุพนิมิตแห่งมรรค และ ๕) การเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะการกระจายและการแจกแจงของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัว ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คะแนนต่ำสุด (Min) คะแนนสูงสุด (Max) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) โดยแยกวิเคราะห์ผลแต่ละตัวแปร ดังตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดงอิทธิพลของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตัวแปร	Mean	ระดับ	S.D.	Min	Max	C.V.	Sk	Ku
SA1	๔.๔๑	มาก	๐.๓๗	๓.๐๐	๕.๐๐	๘.๒๙	-๑.๒๘	๒.๕๔
SA2	๔.๓๘	มาก	๐.๓๔	๓.๐๐	๕.๐๐	๗.๗๐	-๐.๔๗	๐.๖๖
SA3	๔.๓๔	มาก	๐.๔๐	๓.๐๐	๕.๐๐	๙.๒๓	-๐.๖๖	๐.๑๘
SA4	๔.๔๐	มาก	๐.๓๓	๓.๖๗	๕.๐๐	๗.๔๔	-๐.๓๑	-๐.๓๒
AVE_SA	๔.๓๙	มาก	๐.๒๗	๓.๑๗	๕.๐๐	๖.๑๗	-๐.๙๘	๑.๖๑
TR1	๔.๓๗	มาก	๐.๓๗	๓.๓๓	๕.๐๐	๘.๕๒	-๐.๔๐	-๐.๑๓
TR2	๔.๔๐	มาก	๐.๓๗	๓.๐๐	๕.๐๐	๘.๕๑	-๐.๖๘	๐.๔๗
TR3	๔.๔๐	มาก	๐.๓๖	๓.๐๐	๕.๐๐	๘.๑๖	-๐.๖๑	๐.๕๑
TR4	๔.๔๐	มาก	๐.๓๓	๓.๖๗	๕.๐๐	๗.๔๔	-๐.๓๑	-๐.๓๒
AVE_TR	๔.๓๙	มาก	๐.๒๙	๓.๓๓	๕.๐๐	๖.๕๙	-๐.๖๒	๐.๓๒
EV1	๔.๔๑	มาก	๐.๓๖	๓.๓๓	๕.๐๐	๘.๒๖	-๐.๓๘	-๐.๑๕
EV2	๔.๓๘	มาก	๐.๓๘	๓.๓๓	๕.๐๐	๘.๖๗	-๐.๖๘	๐.๑๙
EV3	๔.๓๗	มาก	๐.๓๖	๓.๐๐	๕.๐๐	๘.๓๑	-๐.๖๕	๐.๘๔
AVE_EV	๔.๓๙	มาก	๐.๓๐	๓.๔๔	๕.๐๐	๖.๘๗	-๐.๖๓	๐.๒๒
DH1	๔.๓๔	มาก	๐.๔๐	๓.๐๐	๕.๐๐	๙.๒๓	-๐.๕๙	๐.๓๑
DH2	๔.๓๖	มาก	๐.๓๖	๓.๐๐	๕.๐๐	๘.๒๖	-๐.๗๓	๑.๐๓
DH3	๔.๔๐	มาก	๐.๓๔	๓.๐๐	๕.๐๐	๗.๘๐	-๐.๘๐	๑.๒๒
DH4	๔.๓๕	มาก	๐.๓๕	๓.๓๓	๕.๐๐	๘.๑๕	-๐.๓๑	-๐.๐๕
DH5	๔.๓๗	มาก	๐.๓๗	๓.๐๐	๕.๐๐	๘.๕๓	-๐.๘๕	๐.๙๒
DH6	๔.๓๕	มาก	๐.๓๘	๒.๖๗	๕.๐๐	๘.๖๕	-๐.๘๙	๑.๔๗
DH7	๔.๓๕	มาก	๐.๓๘	๓.๐๐	๕.๐๐	๘.๖๙	-๐.๙๑	๑.๕๔
AVE_DH	๔.๓๖	มาก	๐.๒๙	๓.๑๐	๕.๐๐	๖.๖๐	-๐.๘๓	๑.๓๙
LH1	๔.๓๕	มาก	๐.๓๙	๓.๐๐	๕.๐๐	๘.๙๘	-๐.๗๕	๑.๐๕
LH2	๔.๓๙	มาก	๐.๓๙	๒.๖๗	๕.๐๐	๘.๘๘	-๑.๐๔	๒.๓๐
LH3	๔.๔๑	มาก	๐.๓๘	๓.๐๐	๕.๐๐	๘.๖๖	-๐.๗๑	๐.๘๓
LH4	๔.๓๑	มาก	๐.๔๐	๓.๐๐	๕.๐๐	๙.๓๗	-๐.๔๐	๐.๐๕
AVE_LH	๔.๓๖	มาก	๐.๓๒	๒.๙๒	๕.๐๐	๗.๒๙	-๑.๐๖	๒.๒๗

เมื่อพิจารณาคูณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) พบว่า โดยภาพรวมคุณสมบัติและคุณสมบัติของผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความสนใจใฝ่รู้ (SA1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (SA4) ($\bar{X} = 4.40$), การเห็นคุณค่าในตนเอง (SA2) ($\bar{X} = 4.38$) และการรู้จักคิดพัฒนา (SA4) ($\bar{X} = 4.40$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ ๗.๗๐ - ๙.๒๓ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรส่วนใหญ่มีค่าการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งสูงกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมากกว่า 0) และบางตัวมีค่าการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งต่ำกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า 0)

เมื่อพิจารณาความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) พบว่า โดยภาพรวมความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ (TR2), การประเมินผลนักเรียน (TR3) และการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน (TR4) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือ การเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน (TR1) ($\bar{X} = 4.37$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ ๗.๔๔ - ๘.๕๒ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรบางตัวมีค่าการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งสูงกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมากกว่า 0) และบางตัวก็มีค่าการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งต่ำกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า 0)

เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) พบว่า โดยภาพรวมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ (EV1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายในการเรียนรู้ (EV2) ($\bar{X} = 4.38$) และครอบคลุมให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ (EV3) ($\bar{X} = 4.37$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ ๘.๒๖ - ๘.๖๗ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรบางตัวมีค่าการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งสูงกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมากกว่า 0) และตัวแปรบางตัวมีค่าการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งต่ำกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า 0)

เมื่อพิจารณาบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) พบว่า โดยภาพรวมบุพนิมิตแห่งมรรค อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ฉันทสัมปทา คือ ความใส่ใจอยากเรียนรู้ (DH3) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือ ทิฐีสัมปทา คือ การมีหลักและเหตุผลในการคิด (DH5) ($\bar{X} = 4.37$), สीलสัมปทา คือ การมีระเบียบวินัย (DH2) ($\bar{X} = 4.36$), อุตตสัมปทา คือ ความเพียรในการพัฒนาตน (DH4), อปัมาทสัมปทา คือ การหมั่นทำกิจของตนโดยความไม่ประมาท (DH6), โยนิโสมนสิการสัมปทา คือ การมีความคิดอย่างแยบคาย (DH7) ($\bar{X} = 4.36$) และ กัลยาณมิตตตา คือ การมีต้นแบบในการเตือนตนให้ทำดี (DH7) ($\bar{X} = 4.34$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ ๗.๘๐ - ๙.๒๓ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (SK) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (SK) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย ตัวแปรส่วนใหญ่มีไค้การแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งสูงกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมากกว่า 0) และส่วนน้อยมีไค้การแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งต่ำกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า 0)

เมื่อพิจารณาการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) พบว่า โดยภาพรวมการเรียนรู้มีความสุขอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง (LH3) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน (LH2) ($\bar{X} = 4.39$), ความสนุกในการเรียนรู้ (LH1) ($\bar{X} = 4.35$) และความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้ (LH4) ($\bar{X} = 4.31$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ ๘.๖๖ - ๙.๓๗ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (SK) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีไค้การแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งต่ำกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมากกว่า ๐)

๒. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้เพื่อใช้สร้างเมทริกซ์สหสัมพันธ์ในการวิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่มีตัวแปรส่งผ่าน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งเป็นสถิติทดสอบสมมติฐานว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (identity matrix) หรือไม่ มีค่าสถิติทดสอบ

เท่ากับ ๕๕๔๓.๕๗๔ ($p = .000$) แสดงว่า เมตริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างจากเมตริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และค่าดัชนีไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy : KMO) มีค่าเท่ากับ .๘๕๗ โดยมีค่าเข้าใกล้ ๑ แสดงว่า ตัวแปรในข้อมูลชุดนี้มีความสัมพันธ์กันเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์โมเดลลิสเรลต่อไป

เมื่อพิจารณาสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้จำนวน ๒๒ ตัวแปร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) มีจำนวน ๒๓๑ คู่ มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง ๐.๑๖๓ ถึง ๑.๐๐๐ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ทุกตัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) และเป็นความสัมพันธ์ทางบวก แสดงว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกตัวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (SA4) และครูผู้สอนเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้เรียน (TR4) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๑.๐๐๐ แสดงว่า เมื่อผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมากขึ้น ย่อมทำให้ครูผู้สอนเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้เรียน ก็จะเพิ่มขึ้นด้วย รองลงมาคือ การคิดอย่างรอบคอบและแยบคาย (โยนิโสมนสิการสัมปทา) (DH7) และผู้เรียนมีความสุขสนุกกับการเรียน (LH1) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๖๓๔ แสดงว่า เมื่อมีผู้เรียนมีการคิดอย่างรอบคอบและแยบคายในการเรียนรู้ (โยนิโสมนสิการสัมปทา) ก็จะส่งผลทำให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกกับการเรียนก็จะเพิ่มขึ้นด้วย

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ระหว่างกลุ่มตัวแปรด้านเดียวกัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง ๐.๓๖๗ ถึง ๐.๔๙๑ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (SA2) และการรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง (SA3) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๔๙๑ แสดงว่าเมื่อมีการเห็นคุณค่าในตนเอง และมีการรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง ย่อมทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้ที่จะมีการเรียนที่ประสบความสำเร็จได้มากขึ้นด้วย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ มีความสนใจใฝ่รู้ (SA1) และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (SA4) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๓๖๗

ด้านความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง ๐.๕๐๖ ถึง ๐.๕๙๒ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ การประเมินผลนักเรียน (TR3) และการออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ (TR2) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๕๙๒ แสดงว่าเมื่อครูผู้สอนมีการประเมินผลนักเรียนที่ดีมากขึ้น ย่อมเกิดจากการออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ

ครูผู้สอนเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้เรียน (TR4) และการประเมินผลนักเรียน (TR3) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๕๐๖

ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (EV) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง ๐.๔๓๓ ถึง ๐.๕๕๓ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ สภาพแวดล้อมมีความหลากหลาย (EV2) และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน (EV1) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๕๕๓ แสดงว่าเมื่อสภาพแวดล้อมมีความหลากหลายมากขึ้น ย่อมมีผลให้สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ ครอบครัวยุติความร่วมมือ (EV3) และสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายในการเรียนรู้ (EV2) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๔๓๓

ด้านบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง ๐.๔๕๘ ถึง ๐.๖๐๑ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ การมีต้นแบบในการใฝ่รู้ใฝ่ดี (กลยาณมิตตตา) (DH1) และการมีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน (ศีลสัมปทา) (DH2) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๖๐๑ แสดงว่าเมื่อมีต้นแบบในการใฝ่รู้ใฝ่ดี (กลยาณมิตตตา) มากขึ้น ย่อมมีผลให้การมีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน (ศีลสัมปทา) ก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ ผู้เรียนมีความคิดอย่างรอบคอบและแยบคาย (โยนิโสมนสิการสัมปทา) (DH7) และการมีต้นแบบในการใฝ่รู้ใฝ่ดี (กลยาณมิตตตา) (DH1) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๔๕๘

ด้านการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง ๐.๔๖๑ ถึง ๐.๖๒๗ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งรอบข้าง (LH3) และผู้เรียนเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน (LH2) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๖๒๗ แสดงว่าเมื่อความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งรอบข้างมากขึ้น ย่อมมีผลให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียนเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ ผู้เรียนมีความสนใจใฝ่รู้ (SA1) และความเข้าใจที่เรียนรู้ (LH4) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ ๐.๔๖๑

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรสังเกตได้ในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตาม
หลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตัวแปร	SA1	SA2	SA3	SA4	TR1	TR2	TR3	TR4	EV1	EV2	EV3	DH1	DH2	DH3	DH4	DH5	DH6	DH7	LH1	LH2	LH3	LH4
SA1	๑.๐๐๐																					
SA2	.๓๙๓**	๑.๐๐๐																				
SA3	.๓๘๒**	.๔๙๑**	๑.๐๐๐																			
SA4	.๓๖๗**	.๔๘๓**	.๔๖๐**	๑.๐๐๐																		
TR1	.๑๙๗**	.๓๘๖**	.๔๐๙**	.๔๑๗**	๑.๐๐๐																	
TR2	.๓๐๒**	.๓๗๙**	.๔๑๑**	.๔๖๖**	.๔๑๘**	๑.๐๐๐																
TR3	.๒๖๔**	.๓๔๙**	.๓๖๗**	.๔๐๖**	.๔๔๙**	.๔๙๒**	๑.๐๐๐															
TR4	.๓๖๗**	.๔๘๓**	.๔๖๐**	.๔๕๐**	.๔๑๗**	.๔๖๖**	.๔๖๖**	๑.๐๐๐														
EV1	.๒๖๔**	.๓๖๗**	.๓๘๔**	.๔๗๒**	.๔๑๑**	.๔๙๙**	.๖๐๔**	.๔๗๒**	๑.๐๐๐													
EV2	.๑๖๓**	.๓๐๘**	.๓๑๗**	.๔๑๔**	.๔๒๗**	.๔๔๔**	.๔๕๕**	.๔๑๔**	.๔๕๕**	๑.๐๐๐												
EV3	.๒๔๒**	.๓๕๐**	.๓๘๖**	.๔๔๘**	.๔๐๒**	.๔๕๐**	.๔๓๖**	.๔๔๘**	.๔๓๖**	.๔๕๐**	๑.๐๐๐											
DH1	.๓๓๑**	.๔๖๓**	.๔๓๘**	.๔๒๙**	.๔๑๑**	.๔๔๒**	.๔๙๓**	.๔๒๙**	.๔๔๖**	.๔๙๗**	.๔๑๙**	๑.๐๐๐										
DH2	.๒๘๖**	.๔๑๐**	.๔๑๐**	.๔๕๕**	.๓๘๕**	.๓๗๘**	.๔๐๓**	.๔๕๕**	.๓๖๖**	.๓๗๙**	.๔๓๐**	.๖๐๑**	๑.๐๐๐									
DH3	.๒๘๖**	.๔๓๒**	.๔๙๑**	.๔๕๒**	.๓๕๒**	.๓๙๑**	.๓๘๔**	.๔๕๒**	.๔๒๗**	.๓๕๕**	.๔๕๕**	.๔๔๖**	.๔๓๓**	๑.๐๐๐								
DH4	.๓๐๓**	.๓๘๘**	.๔๐๘**	.๓๘๑**	.๓๒๒**	.๔๔๐**	.๔๒๗**	.๓๘๑**	.๓๑๒**	.๓๔๘**	.๔๖๘**	.๔๓๖**	.๔๙๖**	.๔๗๐**	๑.๐๐๐							
DH5	.๓๑๑**	.๔๐๖**	.๔๕๖**	.๔๑๔**	.๓๔๗**	.๔๔๐**	.๔๒๖**	.๔๑๔**	.๓๘๖**	.๓๖๑**	.๔๕๗**	.๔๕๗**	.๔๑๑**	.๔๗๒**	.๔๗๒**	๑.๐๐๐						
DH6	.๒๕๐**	.๓๘๑**	.๔๐๔**	.๓๘๘**	.๓๑๔**	.๔๒๒**	.๔๑๓**	.๓๘๘**	.๓๒๙**	.๓๑๑**	.๔๐๔**	.๔๒๕**	.๔๑๓**	.๔๕๒**	.๔๕๒**	.๔๕๘**	๑.๐๐๐					
DH7	.๓๔๗**	.๔๐๐**	.๔๗๖**	.๔๗๑**	.๓๐๘**	.๓๗๙**	.๔๑๒**	.๔๗๑**	.๓๒๒**	.๓๒๖**	.๓๘๘**	.๔๕๘**	.๔๘๒**	.๔๕๗**	.๔๕๔**	.๔๕๘**	.๔๘๓**	๑.๐๐๐				
LH1	.๓๒๐**	.๔๒๗**	.๔๙๒**	.๔๔๘**	.๓๗๙**	.๔๗๕**	.๔๖๖**	.๔๔๘**	.๔๒๐**	.๓๙๖**	.๔๕๗**	.๔๘๗**	.๔๖๐**	.๔๙๑**	.๔๙๒**	.๔๕๑**	.๔๘๓**	.๖๓๔**	๑.๐๐๐			
LH2	.๒๒๘**	.๓๓๓**	.๔๑๑**	.๔๓๔**	.๔๓๑**	.๔๔๑**	.๔๕๐**	.๔๓๔**	.๔๐๔**	.๓๘๙**	.๔๗๑**	.๔๕๘**	.๔๕๕**	.๔๕๐**	.๔๗๕**	.๔๘๖**	.๔๙๓**	.๔๕๒**	.๔๕๓**	๑.๐๐๐		
LH3	.๑๖๘**	.๒๖๐**	.๓๗๓**	.๔๑๘**	.๓๗๓**	.๓๙๑**	.๔๕๕**	.๔๑๘**	.๔๔๒**	.๔๑๑**	.๔๕๗**	.๔๔๙**	.๔๕๐**	.๔๑๘**	.๔๓๕**	.๔๓๑**	.๔๑๐**	.๔๖๒**	.๖๒๗**	.๖๒๗**	๑.๐๐๐	
LH4	.๒๒๖**	.๒๘๖**	.๓๖๓**	.๔๐๑**	.๓๖๒**	.๓๔๒**	.๔๒๒**	.๔๐๑**	.๓๒๙**	.๔๕๐**	.๔๐๘**	.๔๐๕**	.๔๐๑**	.๔๓๐**	.๔๑๑**	.๔๖๔**	.๔๒๒**	.๔๗๗**	.๔๖๓**	.๔๑๔**	.๔๓๘**	๑.๐๐๐
Mean	.๔.๔๑๓	.๔.๓๘๕	.๔.๓๔๓	.๔.๔๐๐	.๔.๓๗๒	.๔.๔๐๑	.๔.๓๙๕	.๔.๔๐๐	.๔.๔๐๕	.๔.๓๘๒	.๔.๓๗๔	.๔.๓๗๗	.๔.๓๘๗	.๔.๓๙๙	.๔.๓๔๗	.๔.๓๗๑	.๔.๓๕๐	.๔.๓๕๕	.๔.๓๔๖	.๔.๓๙๐	.๔.๔๐๙	.๔.๓๐๙
S.D.	๐.๓๖๖	๐.๓๓๘	๐.๔๐๑	๐.๓๒๗	๐.๓๗๒	๐.๓๗๔	๐.๓๕๙	๐.๓๖๗	๐.๓๖๔	๐.๓๘๐	๐.๓๖๖	๐.๔๐๐	๐.๓๖๐	๐.๓๔๖	๐.๓๕๔	๐.๓๗๓	๐.๓๗๖	๐.๓๗๘	๐.๓๙๐	๐.๓๙๐	๐.๓๘๒	๐.๔๐๔

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = .๘๕๗, Bartlett's Test of Sphericity = ๕๕๔๓.๕๗๔, df = ๒๓๑, p = .๐๐๐

หมายเหตุ: **p < .๐๑; n = ๒๖๕; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

๓. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของโมเดลนี้มีตัวแปรแฝง ๕ ตัว ๑) คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) ๒) ความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) ๓) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (EV) ๔) บุพนิมิตแห่งมรรค (DH) และ ๕) การเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) โดยตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ๒๒ ตัวแปร

การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผลการวิเคราะห์โมเดลในครั้งแรก พบว่า โมเดลไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่า โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ ๗๔๘.๖๓ ที่องศาอิสระเท่ากับ ๑๙๙ และความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .๐๐๐ ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ ๐.๑๐๒

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงปรับโมเดลโดยยอมให้ความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ ซึ่งเป็นการผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นจากข้อตกลงเบื้องต้นในสถิติวิเคราะห์ดั้งเดิมที่กำหนดว่า เทอมความคลาดเคลื่อนต้องไม่สัมพันธ์กัน เป็นข้อตกลงเบื้องต้นในสถิติวิเคราะห์ด้วย SEM ซึ่งกำหนดให้มีการนำเทอมความคลาดเคลื่อนมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และเทอมความคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กันตามสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ธรรมชาติ ผลการปรับโมเดล จะได้ค่าขนาดอิทธิพลและค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น (Joreskog and Sorbom, 2004) ผู้วิจัยพิจารณาปรับโมเดลจากดัชนีดัดแปลงโมเดล (modification indices) และได้ปรับโมเดลจำนวน ๗๒ เส้นทาง โดยได้ปรับ ๑) เส้นทาง Theta-Delta (TD) ๒) เส้นทาง Theta-Epsilon (TE) และ ๓) เส้นทาง Theta-Delta-Epsilon (TH) และผลจากการปรับโมเดล ทำให้ได้โมเดลเชิงสาเหตุคุณลักษณะผู้นำเชิงพุทธในสังคมนวัตกรรมพลิกผันสำหรับสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ ๔.๔

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ ๑๗๙.๓๗ องศาอิสระเท่ากับ ๑๒๘ ความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ ๐.๐๕๑๘ นั่นคือ ค่าไค-สแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ แสดงว่า ยอมรับสมมติฐานหลักที่ว่าโมเดลเชิงสาเหตุของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๕๒ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๔๕ ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ ๑ และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ ๐.๑๙๑ ซึ่งเข้าใกล้ศูนย์ และค่าเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐานระหว่างตัวแปรสูงสุด (Largest Standardized Residuals) เท่ากับ ๑๑.๒๔๑ ซึ่งสนับสนุนว่าโมเดลการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง ๐.๒๓๕ ถึง ๐.๖๙๕ โดยตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงสูงสุด คือ การประเมินผลผู้เรียน (TR3) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๐.๖๙๕ รองลงมาการเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้เรียน (TR4) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๐.๖๕๕ และตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงต่ำสุด คือ ความสนใจใฝ่รู้ (SA1) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๐.๖๔๘ ในภาพรวมค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ส่วนมากมีค่าค่อนข้างสูง

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝง พบว่า บุพนิมิตแห่งมรรค (DH) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ ๐.๗๔๘ แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA), ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) และสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) สามารถอธิบายความแปรปรวนของบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) ได้ร้อยละ ๗๔.๘ ในส่วนของการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ ๐.๗๗๖ แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA), ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR), สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) และบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) สามารถอธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค ได้ร้อยละ ๗๗.๖

เมื่อพิจารณาเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ในช่วง ๐.๖๓๙ ถึง ๐.๘๓๗ โดยตัวแปรทุกคู่มีความสัมพันธ์แบบมีทิศทางเดียวกัน (ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด คือ การเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) และบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๘๓๗ มีความสัมพันธ์ในระดับสูง แสดงว่า เมื่อบุพนิมิตแห่งมรรคเพิ่มมากขึ้น การเรียนรู้อย่างมีความสุขก็เพิ่มมากขึ้นด้วย และตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รองลงมา คือ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) และบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๘๒๓ แสดงว่า เมื่อคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียนมากขึ้นบุพนิมิตแห่งมรรคก็มากขึ้นด้วย

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) กับ การเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) (ขนาดความสัมพันธ์ = .๒๘๓) แยกเป็นอิทธิพลทางตรง .๐๓๘ และอิทธิพลทางอ้อม .

๒๔๕ เป็นอิทธิพลรวม .๒๘๓ โดยอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) กับ การเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) (ขนาดความสัมพันธ์ = .๓๕๕) แยกเป็นอิทธิพลทางตรง .๒๔๖ และอิทธิพลทางอ้อม .๑๐๘ เป็นอิทธิพลรวม .๓๕๕ โดยอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) กับ การเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) (ขนาดความสัมพันธ์ = .๓๑๖) แยกเป็นอิทธิพลทางตรง .๒๒๘ และอิทธิพลทางอ้อม .๐๘๘ เป็นอิทธิพลรวม .๓๑๖ โดยอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลรวมส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร บุพนิมิตแห่งมรรค (DH) กับ การเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) มีเฉพาะอิทธิพลทางตรง ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) ขนาด .๔๖๐ โดยอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลรวมส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เป็นที่น่าสังเกตว่าคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมต่อ บุพนิมิตแห่งมรรค (DH) ขนาด .๕๓๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมต่อบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) ขนาด .๒๓๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมต่อบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) ขนาด .๑๙๑ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รายละเอียดผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ ๔.๔

ตารางที่ ๔.๔ ค่าสถิติการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและการวิเคราะห์อิทธิพล
ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตัวแปรผล	DH			LH		
ตัวแปรเหตุ	TE	IE	DE	TE	IE	DE
SA	๐.๕๓๓** (๐.๑๕๔)	-	๐.๕๓๓** (๐.๑๕๔)	๐.๒๘๓* (๐.๑๒๙)	๐.๒๔๕** (๐.๐๙๔)	๐.๐๓๘ (๐.๑๓๔)
	๐.๒๓๖** (๐.๐๘๔)	-	๐.๒๓๖** (๐.๐๘๔)	๐.๓๕๕** (๐.๐๘๔)	๐.๑๐๘* (๐.๐๔๘)	๐.๒๔๖** (๐.๐๗๔)
EV	๐.๑๙๑ (๐.๑๓๗)	-	๐.๑๙๑ (๐.๑๓๗)	๐.๓๑๖* (๐.๑๒๗)	๐.๐๘๘ (๐.๐๖๗)	๐.๒๒๘** (๐.๑๐๓)
	DH	-	-	๐.๔๖๐** (๐.๑๒๘)	-	๐.๔๖๐** (๐.๑๒๘)
ค่าสถิติ	ไค-สแควร์ = ๑๗๙.๓๗, df = ๑๒๘, p = .๐๕๑๘, GFI =๐.๙๒๕, AGFI=๐.๙๔๕, RMR=๐.๑๙๑					
ตัวแปร	DH1	DH 2	DH 3	DH 4	DH 5	DH 6
ความเที่ยง	๐.๖๑๓	๐.๕๐๒	๐.๖๐๔	๐.๕๘๙	๐.๖๑๗	๐.๕๖๑
ตัวแปร	dh7	Lh1	Lh2	Lh3	Lh4	sa1
ความเที่ยง	๐.๕๑๔	๐.๖๐๑	๐.๖๒๕	๐.๕๖๙	๐.๔๙๙	๐.๒๓๕
ตัวแปร	SA2	SA3	SA4	TR1	TR2	TR3
ความเที่ยง	๐.๔๕๒	๐.๕๑๔	๐.๕๔๓	๐.๔๗๐	๐.๖๖๘	๐.๖๙๕
ตัวแปร	tr4	ev1	ev2	ev3	-	-
ความเที่ยง	๐.๖๕๔	๐.๔๓๔	๐.๔๐๙	๐.๖๕๒	-	-
สมการโครงสร้างของตัวแปร			DH	LH		
R SQUARE			๐.๗๔๘	๐.๗๗๖		
เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง						
ตัวแปรแฝง	DH	LH	SA	TR	EV	
DH	๑.๐๐๐					
LH	๐.๘๓๗	๑.๐๐๐				
SA	๐.๘๒๓	๐.๗๔๑	๑.๐๐๐			
TR	๐.๗๑๐	๐.๗๕๗	๐.๖๓๙	๑.๐๐๐		
EV	๐.๗๔๕	๐.๗๗๒	๐.๗๓๐	๐.๗๐๑	๑.๐๐๐	

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน, **p < .๐๑

TE = ผลรวมอิทธิพล, IE = อิทธิพลทางอ้อม, DE = อิทธิพลทางตรง

๔.๓ ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิต แห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี แบ่งเป็น ๒ ขั้นตอน
ดังนี้

**ขั้นตอนที่ ๑ การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริม
การเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี**

ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากการจัดประชุมสนทนากลุ่ม ผลการตรวจสอบ
รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group
discussion) เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ณ อาคารเรียนรวมโชนสี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๐)
หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิใน
การสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และนักวิชาการด้านพุทธบริหารการศึกษาที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข จำนวน ๙ รูป/คน ด้วยการเลือก
เจาะจง (Purposive Selection) (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) สรุปผลการสนทนากลุ่ม ดังตารางที่ ๔.๕

ตารางที่ ๔.๕ สรุปผลการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ประเมินองค์ประกอบรูปแบบ
การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

รายการ	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ผลการตรวจสอบ
ภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย	- ปรับชื่อตัวแปรสังเกตได้บางตัว	มีความเหมาะสม
A Multiphase Mixed Methods Design	- วิจัยแบบผสมวิธีพระยะ	มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้
ภาพองค์ประกอบการส่งเสริมการ เรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลัก บุพนิมิตแห่งมรรค	- ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า ในส่วน ของหลักธรรม ควรปรับภาษา ให้ง่ายต่อความเข้าใจ - ตัวอักษรมีขนาดเล็ก ควรปรับ ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น	มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้

รายการ	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ผลการตรวจสอบ
ภาพผลการตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของรูปแบบ	- ภาพรวมของโมเดลมีความชัดเจน แต่ตัวอักษรมีขนาดเล็ก ควรปรับให้มีขนาดใหญ่ขึ้น	มีความเหมาะสม
องค์ประกอบที่ ๑ คุณลักษณะ และคุณสมบัติของผู้เรียน ประกอบด้วย ๑) ความสนใจใฝ่รู้ ๒) การเห็นคุณค่าในตนเอง ๓) การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง ๔) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	- ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า ควรสรุปให้ย่อและสมบูรณ์ขึ้น	มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้
องค์ประกอบที่ ๒ ความพร้อมในการจัดการสอนของครู ประกอบด้วย ๑) ความเข้าใจธรรมชาติผู้เรียน ๒) การออกแบบบทเรียน ๓) การประเมินผล ๔) การเป็นต้นแบบ	- ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า ควรสรุปให้ย่อและสมบูรณ์ขึ้น	มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้
องค์ประกอบที่ ๓ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศในการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อมที่มีความเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ๒) สภาพแวดล้อมที่หลากหลาย ๓) ครอบคลุมให้ความร่วมมือ	- ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า ควรปรับสำนวนการใช้ภาษาเล็กน้อย และการใช้ภาษาให้มีความกระชับเพื่อให้เข้าใจง่าย มีความสมบูรณ์ขึ้น	มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้
องค์ประกอบที่ ๔ บุพนิมิตแห่งมรรค ๑) มีต้นแบบในการเรียนรู้ ๒) มีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน ๓) มีความใส่ใจในการเรียนรู้ ๔) รักในการฝึกฝนและพัฒนา ๕) มีความเชื่อมั่นในเหตุผล ๖) มีความกระตือรือร้นไม่ประมาท ๗) คิดอย่างรอบคอบและแยบคาย	- หลักธรรมมีงานวิจัยไม่มาก ควรขยายความหมายของหลักธรรมดังกล่าวให้ชัดเจนมากขึ้น	มีความเหมาะสม

รายการ	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ผลการตรวจสอบ
องค์ประกอบที่ ๕ การเรียนรู้ อย่างมีความสุข ๑) มีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ ๒) เห็นคุณค่า ในสิ่งที่เรียนรู้ ๓) มีความรู้สึกที่ดี ต่อสิ่งรอบข้าง ๔) มีความเข้าใจ ทุกอย่างที่เรียนรู้	- ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า ควรปรับ สำนวน และภาษาให้กระชับ และสมบูรณ์ขึ้น	มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้
ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	- ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า ควรเพิ่ม วงจรบริหารจัดการคุณภาพ PDCA เข้าไป เพื่อให้ข้อมูลมี ความสมบูรณ์มากขึ้น - ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า ควรเพิ่ม การนำรูปแบบไปใช้ โดยการ สรุปเป็นองค์ประกอบให้ชัดเจน - ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า ควรนำ รูปแบบไปบูรณาการกับหลัก บุญนิมิตแห่งมรรคเพิ่ม	- ผู้วิจัยปรับปรุงรูปแบบใหม่ โดยเพิ่มวงจรบริหารจัดการ คุณภาพ PDCA - ผู้วิจัยได้เพิ่มองค์ประกอบ ของรูปแบบ ๘ ประการ และการนำรูปแบบไป ประยุกต์ใช้ดังนี้ ๑. การกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และการวางแผน หลักสูตร และปัจจัยที่ พิจารณาในการกำหนด นโยบาย ๒. การฝึกอบรมพัฒนา ศักยภาพ และการอบรมใน การปรับทัศนคติ ๓. การออกแบบการเรียนรู้ ของครูผู้สอน ๔. การปลูกฝังรักในการฝึก พัฒนาตนเองและนิสัยที่ดี ของผู้เรียน ๕. การสร้างแรงจูงใจที่ดี ให้แก่ผู้เรียน

รายการ	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ผลการตรวจสอบ
		๖. การสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีในการรวมกลุ่มกันคิดต่อการเรียนรู้ ๗. การนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อม ๘. การประเมินผลและการปรับปรุง

ขั้นตอนที่ ๒ การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้วยการประเมินตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI)^{๒๐๕} ของแบบประเมินรูปแบบฯ

๑. การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างรูปแบบที่นำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

เนื่องจากโมเดลความสัมพันธ์เชิงเหตุของการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ที่มีความกลมกลืนและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถแปลผลได้ตามลำดับ ดังนี้

๑. องค์ประกอบในด้านบุญนิมิตแห่งมรรค มีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข ที่นำมาใช้เป็นหลักในการสร้างรูปแบบ จึงยืนยันได้ว่าสามารถนำมาใช้เป็นหลักธรรมในการสร้างรูปแบบได้จริง

๒. องค์ประกอบในด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของนักเรียน ด้านความพร้อมการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ และด้านบุญนิมิตแห่งมรรค มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข และในทางอ้อมสามารถฝึกผ่านบุญนิมิตแห่งมรรคได้

^{๒๐๕} ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และคณะ, วิธีวิทยาการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทันใจ, ๒๕๖๑), หน้า ๑๔๖.

๓. จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นจากผลอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถแปลผลข้อมูลได้ว่า

๓.๑ คุณลักษณะและคุณสมบัตินักเรียน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขส่งผ่านบุพนิมิตแห่งมรรค อธิบายได้ว่า คุณลักษณะและคุณสมบัตินักเรียน ส่งผลต่อบุพนิมิตแห่งมรรค (ปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อหนุนในการเข้าสู่เส้นทางที่ดั่งาม) ให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๓.๒ ความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขส่งผ่านบุพนิมิตแห่งมรรค อธิบายได้ว่า ความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน ส่งผลต่อด้านบุพนิมิตแห่งมรรค (ปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อหนุนในการเข้าสู่เส้นทางที่ดั่งาม) ให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๓.๒ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขส่งผ่านบุพนิมิตแห่งมรรค อธิบายได้ว่า สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ มีส่งผลต่อด้านบุพนิมิตแห่งมรรค (ปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อหนุนในการเข้าสู่เส้นทางที่ดั่งาม) ให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๔. สามารถเชื่อมโยงเหตุในการมีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านบุพนิมิตแห่งมรรค ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข และสร้างองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ดังนี้

๔.๑ ในเรื่องคุณลักษณะและคุณสมบัติผู้เรียน หากใช้กับหลักธรรมบุพนิมิตแห่งมรรค จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนี้

- ๑) ด้านความสนใจใฝ่รู้ จึงควรส่งเสริมให้มีการสร้างแรงจูงใจใฝ่ดี
- ๒) ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง จึงควรส่งเสริมให้มีการฝึกพัฒนาตนเองและนิสัย ด้านการพัฒนาทัศนคติที่ดี และด้านพัฒนานิสัยและพัฒนางาน
- ๓) ด้านการรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง จึงควรส่งเสริมให้มีการฝึกคิดประยุกต์นำไปใช้พัฒนาสิ่งแวดล้อม
- ๔) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จึงควรส่งเสริมให้มีการฝึกการทำงานกลุ่มร่วมกันเป็นทีม

๔.๒ ในเรื่องความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน หากใช้ร่วมกับหลักธรรมบุพนิมิตแห่งมรรค จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนี้

- ๑) ด้านความเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน จึงควรส่งเสริมให้มีการอบรมทัศนคติครูที่ดี
- ๒) ด้านการออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ และการประเมินผลผู้เรียน จึงควรส่งเสริมให้มีการออกแบบบทเรียนให้เหมาะสม

๔.๓ ในเรื่องของสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ หากใช้ร่วมกับหลักธรรมาภิบาลแห่งมรรค จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ในด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ มีความหลากหลาย และครอบคลุมให้ความร่วมมือ จึงควรส่งเสริมให้มีการใส่ใจสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน โดยฝึกให้ประเมินและปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลาด้วยความไม่ประมาท

๕. รวบรวมและสรุปข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ทั้งหมดมาพิจารณา เพื่อเป็นรายละเอียดนำมาใช้อธิบายในแต่ละองค์ประกอบให้ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบหลักในรูปแบบการประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักธรรมาภิบาลแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๖. นำผลการวิเคราะห์มาเป็นหลักในการออกแบบ องค์ประกอบใหม่ ในส่วนโมเดลการนำไปประยุกต์ใช้จริง ร่วมกับวงจรบริหารจัดการคุณภาพ PDCA เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่

P: Plan คือ การวางแผนงาน โดยยึดตามธรรมาภิบาลแห่งมรรค

D: Do คือ การลงมือปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย ๒ ส่วนคือ ส่วนที่ ๑ ของผู้สอน มีการอบรมครูผู้สอนให้เป็นมีทัศนคติที่ดี และการอบรมให้เป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้เรียน ส่วนที่ ๒ ของผู้เรียน ฝึกให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองและนิสัย, การสร้างแรงบันดาลใจ, การฝึกให้การทำงานกลุ่มร่วมกันคิด และมีการฝึกให้ประยุกต์ใช้กับสิ่งแวดล้อมที่ตนอยู่

C: Check คือ การตรวจสอบ โดยมีการประเมินทั้งครูผู้สอนและผู้เรียน

A: Act คือ การปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักธรรมาภิบาลแห่งมรรค

จึงสามารถนำมาสร้างเป็นแนวทางในการนำองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักธรรมาภิบาลแห่งมรรค มาประยุกต์ใช้ร่วมกับวงจรบริหารคุณภาพ PDCA เพื่อกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

๗. การให้ความสำคัญแต่ละองค์ประกอบตามบริบทของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีของผู้บริหารสถานศึกษานั้น โดยการวิเคราะห์และพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ จะได้ว่า

ในด้านคุณลักษณะและคุณสมบัตินักเรียน สิ่งที่ต้องส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขโดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขที่มีค่าน้อยในด้านคุณลักษณะและคุณสมบัตินักเรียน คือ การสนใจใฝ่รู้ (๐.๔๘) และเห็นคุณค่าในตนเอง (๐.๖๗) จึงเน้นเรื่องการสร้างแรงจูงใจที่ดี ในการฝึกฝนให้มีการพัฒนาตนและนิสัย

ในด้านความพร้อมการจัดการสอนของครู สิ่งที่ต้องส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขโดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขที่มีค่าน้อยในด้านความพร้อมการจัดการสอนของครู คือ ความเข้าใจธรรมชาตินักเรียน (๐.๖๙) จึงควรเน้นเรื่องการฝึกอบรมครูให้มีทัศนคติที่ดี เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของนักเรียนแต่ละคน และพร้อมที่จะถ่ายทอดทัศนคติเชิงบวกแก่นักเรียน

ในด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขที่มีค่าน้อยในด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ คือ สภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย (๐.๖๔) และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน (๐.๖๖) จึงควรเน้นเรื่องการฝึกให้เป็นคนใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย สามารถนำทักษะและนิสัยที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้กับสภาพแวดล้อม โดยมีครอบครัวให้ความร่วมมือ

และในด้านบุพนิมิตแห่งมรรค สิ่งที่ต้องเน้นในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขที่มีค่าน้อยในด้านบุพนิมิตแห่งมรรค คือ การเป็นคนมีระเบียบวินัย (๐.๗๑) การทำกิจของตนด้วยความไม่ประมาท (๐.๗๒) และการคิดฉลาดอย่างแยบคาย (๐.๗๕) จึงควรเน้นเรื่องการฝึกในเรื่องดังกล่าวตามรูปแบบในการนำไปประยุกต์ใช้การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา

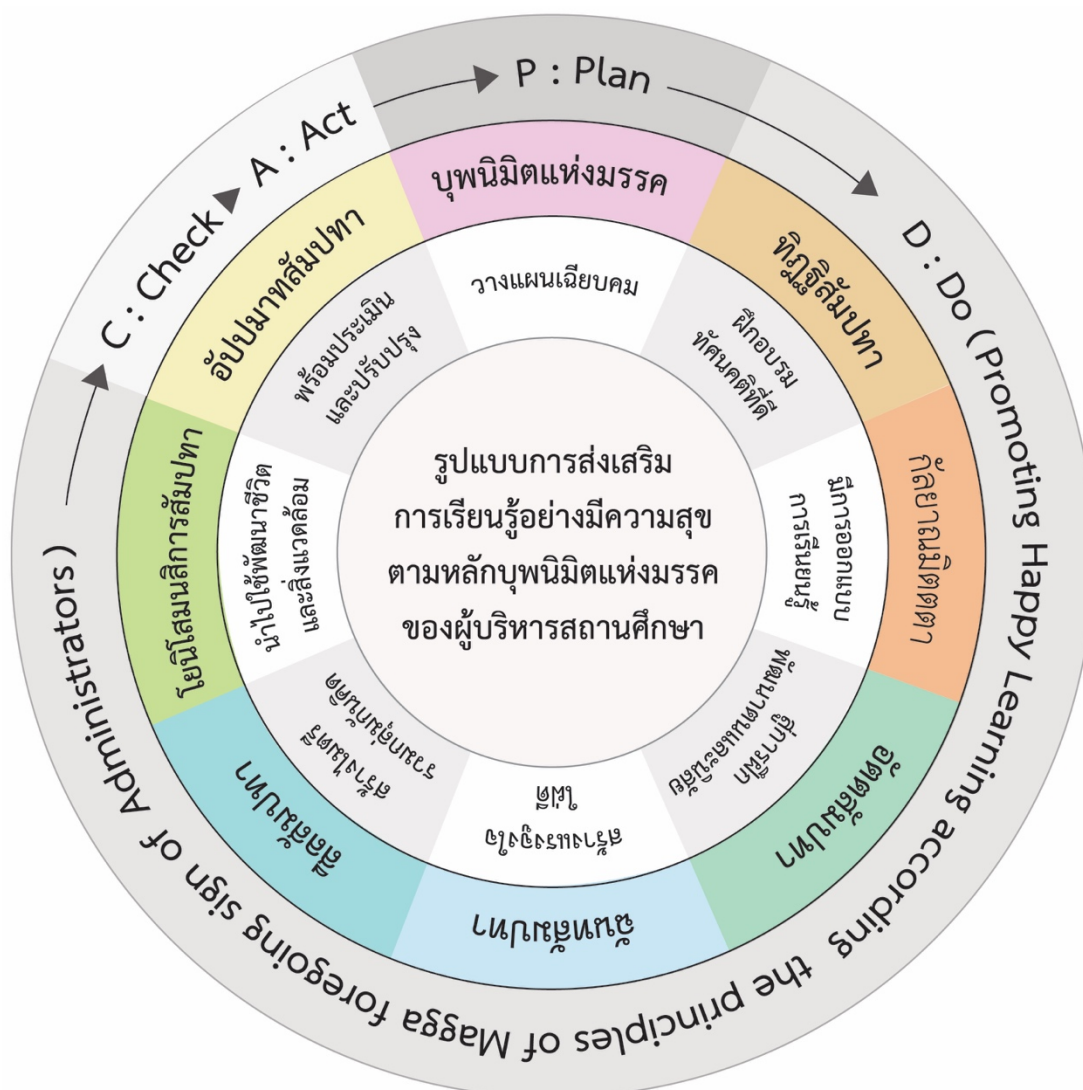
โดยสรุปผลจากการสนทนากลุ่มและเอกสาร เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ดังภาพที่ ๔.๓๐

ภาพที่ ๔.๓๐ การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๒. ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จากผู้บริหารศึกษา ด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI)

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่พัฒนาขึ้น ได้มีการตรวจสอบด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ โดยการใช้แบบประเมินด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI)^{๒๐๖} ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purpose Sampling) โดยประเมิน ๓ ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ และการวัดและประเมินผลความสำเร็จของรูปแบบ โดยใช้เกณฑ์การตัดสินระดับการประเมิน ๔ ระดับ คือ มีความสอดคล้องมาก ค่อนข้างสอดคล้อง สอดคล้องบางส่วน และไม่สอดคล้อง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อยืนยันรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีรายละเอียด ดังภาพที่ ๔.๓๑

ภาพที่ ๔.๓๑ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีรายละเอียด ๓ ส่วน ดังนี้

๑. องค์ประกอบของรูปแบบ

๑. การกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และการวางแผนหลักสูตร และปัจจัยที่พิจารณาในการกำหนดนโยบาย (Productive Plan) โดยมีหลักธรรมแม่บทที่ใช้ คือ บุพนิมิตแห่งมรรค
๒. การฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพ และการอบรมในการปรับทัศนคติที่ดี (Outward & Growth Mindset Training) โดยใช้ทฤษฎีสัมปทาเป็นหลัก

๓. การออกแบบการเรียนรู้ของครูผู้สอน มีการเตรียมการสอนที่เหมาะสมและน่าสนใจ (Suitable Learning Design) โดยใช้กัลยาณมิตตตาเป็นหลัก

๔. การปลูกฝังรักในการฝึกพัฒนาตนเองและนิสัยที่ดีของผู้เรียน (Self Development) โดยใช้อัตตสัมปทาเป็นหลัก

๕. การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ผู้เรียน (Inspiration) โดยใช้ฉันทสัมปทาเป็นหลัก

๖. การสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีในการรวมกลุ่มกันคิดต่อการเรียนรู้ (Bonding Activity) โดยใช้สัลสัมปทาเป็นหลัก

๗. การนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อม (Life & Living Development) โดยใช้โยนิโสมนสิการสัมปทาเป็นหลัก

๘. การประเมินผลและการปรับปรุง (Evaluation Monitoring) โดยใช้อัปมาทสัมปทาเป็นหลัก

๒. แนวทางการนำรูปแบบฯ ไปใช้ โดยการใช้วงจรบริหารงานคุณภาพ ประกอบไปด้วย ๔ ขั้นตอน PDCA ซึ่ง P – Plan คือ การวางแผน ๒) D – Do คือ การปฏิบัติตามแผน ๓) C – Check คือ การตรวจสอบ ๔) A – Act คือ การปรับปรุงการดำเนินการ โดยใช้ขั้นตอน PDCA เป็นฐานในการออกแบบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข

โดยมีรายละเอียดในการนำแนวทางรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ในแต่ละขั้นตอนดังนี้

๑. การกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และการวางแผนหลักสูตร และปัจจัยที่พิจารณาในการกำหนดนโยบาย (Productive Plan) โดยมีหลักกรรมแม่บทที่ใช้ คือ บุพนิมิตแห่งมรรค

การวางแผน ประชุมและนำปัญหาข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาเป็นประเด็นในการหารือเพื่อใช้ในการวางแผนร่วมกัน

๑. ออกนโยบายภาพรวมตามสถานการณ์ปัจจุบัน

๒. วางแผนงานโดยการประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์และนโยบายปัจจุบัน

๓. แบ่งฝ่ายงานและหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละส่วนงานอย่างชัดเจน

๔. ตรวจสอบและดูแลการบริหารจัดการ (วิชาการ บุคคลากร งบประมาณ บริหารงานทั่วไป) และระบบต่าง ๆ ให้พร้อมปฏิบัติงาน

๒. การฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพ และการอบรมในการปรับทัศนคติที่ดี (Outward & Growth Mindset Training) โดยใช้ทิวฐิสัมปทาเป็นหลัก

โดยมีการปลูกฝังผ่านการฝึกอบรมโครงการพัฒนารอบทักษะ (Skillset) และกรอบความคิด (Mindset) ในการบริหารสถานศึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้บนหลักคุณธรรม

๑. ทักษะที่ดีที่พร้อมจะเป็นต้นแบบทั้งความรู้ควบคู่กับคุณธรรม เช่น เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน มีจิตวิทยาในการแสดงออกที่เหมาะสมกับผู้เรียน ไม่ใช้อำนาจ สร้างความไม่เท่าเทียม ทำให้นักเรียนรู้สึกไม่ปลอดภัย เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีเมตตาแก่นักเรียน ชี้ถูกชี้ผิด เป็นตัวอย่างให้นักเรียนทำตามได้ เป็นต้น

๒. ชุดความคิดเชิงบวกที่พร้อมถ่ายทอดทัศนคติแก่ผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ Outward mindset คือ ชุดความคิดในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ทั้งตนเองและสนใจคนรอบข้างด้วย โดยที่ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางหรือมุ่งสู่ความสำเร็จเพียงคนเดียว ได้แก่ ใช้กลวิธีที่ทำให้เกิดการช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น รู้วิธีการพัฒนานักเรียนตามจริตของผู้เรียน มีเพื่อนที่ดีไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง เป็นครูเชิงเสมอภาคชักนำให้เรียนรู้ด้วยตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ Growth mindset คือ ทักษะในการคิดให้พร้อมเติบโตได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดหากฝึกฝน อดทน และเพียรพยายาม ผู้สอนสามารถรับมือความท้าทายด้วยความเข้าใจว่าความผิดพลาดหรือความล้มเหลวเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ก้าวไปข้างหน้า ได้แก่ เห็นความสำคัญตนเองที่จะพัฒนาและเติบโตจากการเรียนรู้ เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ไม่กลัวที่จะลองสิ่งใหม่ เพราะรู้เป้าหมาย รู้เหตุไปถึงเป้าหมาย ยินดีที่ได้ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ มีความอดทนและพยายามในการเรียนรู้ และมั่นใจว่าสามารถนำสิ่งที่เรียนมาใช้ได้ เป็นต้น

โดยใช้ Outward mindset และ Growth mindset ใช้ควบคู่กันเพื่อเป็นชุดข้อมูลเชิงบวกในการถ่ายทอดทัศนคติจากครูผู้สอนสู่ผู้เรียน โดยวิธีเปลี่ยนทัศนคติสามารถทำได้ ๒ แบบ คือ

๑) สร้างสถานการณ์ เช่น จัดค่ายอบรมเสริมประสบการณ์ หรือยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการตระหนักรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนทัศนคติได้ในทันที

๒) การใช้คำพูด หรือป้อนความคิดเชิงบวกโดยการพูดซ้ำ ๆ เริ่มจากครูผู้สอนนั้นต้องมีความเชิงคิดบวกก่อน แล้วจึงถ่ายทอดให้กับผู้เรียน

๓. การออกแบบการเรียนรู้ของครูผู้สอน มีการเตรียมการสอนที่เหมาะสมและน่าสนใจ (Suitable Learning Design) โดยใช้กลยุทธมิติตตเป็นหลัก

การออกแบบการเรียนรู้ โดยมีการสอนที่มีความหลากหลายรูปแบบ มีการออกแบบที่ใช้สื่อประกอบกับแบบปรับตามบริบท เกิดความสนุก นำเสนอเนื้อหาที่ไม่ทำให้น่าเบื่อ ครูผู้สอนนั้นสามารถพูดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ มีทั้งแบบพื้นฐานจำเป็นต้องรู้ คือ ครูอยากให้อ่าน การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และแบบตามใจนักเรียน คือ นักเรียนอยากรู้ เช่น สนใจเรื่องอะไร หรือมีให้เลือก การออกแบบการเรียนรู้ทั้งสองมีการสอนให้มีการฝึก ๒ แบบ คือ

๑. แบบรายบุคคล

๑.๑ แบบฝึกทักษะพัฒนาตนเองและนิสัย ให้ฝึกทำด้วยตนเองในรูปแบบของกิจกรรมเดียว

๑.๒ แบบฝึกประยุกต์ใช้ในรูปแบบกิจกรรมเดียวเป็นรายบุคคล

๒. แบบรายกลุ่ม เป็นแบบฝึกประยุกต์โดยใช้ในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ ครูผู้สอนให้โจทย์ โดยให้ผู้เรียนเลือกที่จะแก้ปัญหาในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน

๒.๒ ผู้เรียนสามารถที่จะให้ความร่วมมือในการรวมกลุ่มช่วยกันคิด และรวมกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรม

๒.๓ ผู้เรียนสามารถที่จะวางแผนไปประยุกต์ใช้กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้

๔. การปลูกฝังผู้เรียนให้รักในการฝึกพัฒนาตนเองและนิสัยที่ดี (Self Development) โดยใช้อัตตสัมปทาเป็นหลัก

การฝึกพัฒนานิสัย และพัฒนางานไปพร้อมกัน แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. พัฒนาด้านทัศนคติที่ดี โดยการปลูกฝังนิสัยที่ดีและคุณธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการ มี ๔ ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ครูผู้สอนปฏิบัติให้ดู เพื่อเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมแก่ผู้เรียน

ขั้นตอนที่ ๒ ครูถ่ายทอด เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตาม

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้เรียนลงมือทำ เพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตาม

ขั้นตอนที่ ๔ ผู้เรียนทำซ้ำ เพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลง สังเกตประโยชน์และความสุขที่เกิดขึ้นเมื่อได้พัฒนานิสัยดังกล่าว ด้วยการปฏิบัติที่ต่อเนื่องและมีการพัฒนาทางด้านอุปนิสัยที่ดีขึ้น

๒. พัฒนาทักษะการเรียนรู้และพัฒนางาน เช่น การคิด การฝึกตั้งคำถาม การพูด การเขียน การอ่าน และการฟังในบทเรียนแต่ละวิชา โดยมีกระบวนการ ๔ ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ครูทำให้ดู เพื่อเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ ๒ ครูถ่ายทอด เพื่อสอนบทเรียนหรือถ่ายทอดผ่านกิจกรรม

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้เรียนลงมือทำ มีการแสวงหาความรู้ตามหลักคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกทักษะ ส (ฟัง, อ่าน), จิ (คิด), ปุ (ถาม), ลิ (พูด, เขียน) ตามพื้นฐานวิชาที่เรียนหรือสิ่งที่นักเรียนต้องการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ ๔ ผู้เรียนทำซ้ำ สังเกตผล ความก้าวหน้าในการเรียน ที่เกิดขึ้นในระหว่างทำ โดยการทำต่อเนื่องและสามารถพัฒนาทักษะในสิ่งที่เรียนรู้

โดยที่ครูผู้สอนนั้นหมั่นสังเกตพฤติกรรมและประเมินความเข้าใจ รวมถึงความสุขของผู้เรียนในการพัฒนาทักษะและนิสัยไปควบคู่กัน

๕. การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ผู้เรียน (Inspiration) โดยใช้ฉันทสัมปทาเป็นหลัก

การสร้างแรงจูงใจใฝ่ดี ซึ่งแรงจูงใจเป็นส่วนสำคัญของความสำเร็จของผู้เรียน ก่อให้เกิดแรงผลักดันและพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ จะช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วม เกิดความสนใจ และสนุกกับสิ่งที่พวกเขากำลังเรียนรู้ โดยที่ครูผู้สอนเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ ซึ่งครูผู้สอนสามารถสร้างแรงจูงใจได้ ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นแรงขับที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลนั้น ๆ ทำให้แสดงพฤติกรรมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และมักเกิดพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตนเอง จึงเป็นพฤติกรรมที่บุคคลชื่นชอบและกระตือรือร้นที่จะกระทำอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย เช่น ความต้องการมีสมรรถภาพ ความอยากรู้อยากเห็น โดยครูผู้สอนสามารถที่จะให้กำลังใจผู้เรียน มีการยกตัวอย่างเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เชื่อมโยงกับตัวนักเรียนเอง มีการสอดแทรกธรรมะ ทักษะการใช้ชีวิต รวมทั้งประโยชน์ที่เกิดจากการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ว่าสามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นแรงขับเกิดจากแวดล้อมภายนอก ทำให้เกิดพฤติกรรมโดยคาดหวังว่า จะได้สิ่งที่ต้องการเป็นการตอบแทนที่ได้ลงมือกระทำ เช่น ขยันอ่านหนังสือเพราะต้องการได้คะแนนสูง ๆ สิ่งแวดล้อมภายนอก ได้แก่ เป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลย้อนกลับ (feedback) ความคาดหวังของผู้อื่น บุคลิกภาพของครู เป็นต้น ผลตอบแทนที่นักเรียนต้องการ เช่น ของรางวัล คะแนน คำชม หรือตัวเสริมแรงชนิดต่าง ๆ เป็นการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจภายนอกได้

โดยทั่วไปบางวิชาที่ผู้เรียนไม่มีแรงจูงใจภายในที่จะเรียน จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะใช้การสร้างแรงจูงใจภายนอกให้ผู้เรียนสนใจอยากเรียนก่อน เมื่อผู้เรียนมีความสนใจเรียนบ่อย ๆ ครั้งขึ้น ตัวผู้เรียนก็จะเกิดแรงจูงใจภายในขึ้นได้

๖. การสร้างสัมพันธไมตรีที่ดีในการรวมกลุ่มกันคิดต่อการเรียนรู้ (Bonding Activity) โดยใช้สัสสัมปทาเป็นหลัก

การสร้างไมตรีรวมกลุ่มช่วยกันคิดในการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยมีการสร้างกลุ่มรวมกันคิด เพื่อฝึกการสร้างคุณค่าในการอยู่ร่วมกันในสังคม ภายใต้บรรยากาศสนุกสนานเป็นกันเอง สามารถพิจารณาบทบาทหน้าที่ในการผลักดันให้เกิดความเป็นทีมได้ ๒ บทบาท คือ

๑. บทบาทหน้าที่ของผู้เรียน นักเรียนทำงานรวมกลุ่มกัน มีความรู้สึกความเป็นเจ้าของและความเป็นเจ้าของร่วม ปฏิบัติตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ ปฏิบัติตัวต่อบุคคลรอบข้าง (ทิศ ๖) อย่างนุ่มนวล มีระเบียบวินัยและให้เกียรติ ทั้งยอมรับและรับฟังความเห็นของผู้อื่นด้วยความเคารพ

๒. บทบาทหน้าที่ของผู้สอน ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้คำปรึกษา อธิบายเรื่องที่เข้าใจยากให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย และสนับสนุนนักเรียนในทางที่เหมาะสม ส่งเสริมการจับดีและการทำงานเป็นทีม เปลี่ยนทัศนคติจากการแข่งขันเป็นการช่วยเหลือ กระตุ้นถามให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้

๗. การนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อม (Life & Living Development) โดยใช้โยนิโสมนสิการสัมปทาเป็นหลัก

การนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ผ่านกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่จะแก้ปัญหาทั้งด้านการเรียน การอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์ การพัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการ ดังนี้

๑. เริ่มต้นวิชาเรียน : การสร้างแรงจูงใจก่อนเรียน

๑.๑ ตั้งคำถามและให้นักเรียนแชร์ประสบการณ์เกี่ยวกับวิชานั้น ๆ

๑.๒ ให้เข้าใจภาพรวมในการเรียนการสอนเรื่องที่จะเรียน

๑.๓ สรุปภาพรวมพร้อมยกตัวอย่าง และบุคคลที่ประสบความสำเร็จ

๑.๔ สสำรวจความสนใจของนักเรียน ว่าเมื่อเรียนจบแล้วจะนำไปใช้ในชีวิตจริง

อย่างไร

๒. มีกิจกรรมรวมกลุ่มกันคิดในวิชาที่เรียน เพื่อให้ได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้จริง

๒.๑ ครูผู้สอนตั้งโจทย์ ชี้ปัญหา หรือให้นักเรียนเลือกว่าจะนำสิ่งที่เรียนไปใช้และพัฒนาในชีวิตจริงได้อย่างไร โดยมุมมองที่ใช้คิดพัฒนา คือ

๑) ด้านประโยชน์ในการทำงาน หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อม

๒) ด้านพัฒนาด้านความสุขของตนเอง บุคคลรอบข้างและสังคม

๒.๒ ครูผู้สอนพิจารณาหัวข้อต่าง ๆ ที่นักเรียนเลือก และแบ่งกลุ่มให้ได้ช่วยกันคิดและทำ

๒.๓ ช่วยกันศึกษาและวางแผนโครงการ หรือคติดกิจกรรมและแนวทางแก้ปัญหาตามที่เลือกดังกล่าว ตามหลักโยนิโสมนสิการ

๒.๔ มีการนำเสนอหน้าห้องและฝึกให้นักเรียนตั้งคำถาม พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และให้นักเรียนได้กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยมีครูผู้สอนคอยชี้แนะและให้เหตุผลอย่างถูกต้องตรงไปตรงมา

๓. นำไปใช้พัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

๓.๑ ลงมือปฏิบัติให้เกิดผลจริงตามที่ได้วางแผนไว้

๓.๒ ครูผู้สอนคอยสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ในเรื่องความสนใจ และเอาใจใส่ของนักเรียนแต่ละกลุ่มอย่างใกล้ชิด คอยแนะนำและสร้างบรรยากาศในห้องเรียนไม่ให้น่าเบื่อ และกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ตลอดเวลา

๓.๓ วิเคราะห์ ประเมินผล และสรุปองค์ความรู้ที่ได้ รวมทั้งแนวทางที่สามารถจะต่อยอดในความรู้ที่ได้เรียนรู้มา

๓.๔ มีการประเมินกิจกรรม และความสุขที่ได้นำไปใช้ให้เกิดผลจริงในแต่ละกลุ่ม

๔. เสริมบทเรียน

๔.๑ ครูผู้สอนสอดแทรกแนะนำแง่คิดในเรื่องการใช้ชีวิต คุณธรรม และใส่ใจสุขภาพของนักเรียน ในบทเรียนอยู่เสมอ

๔.๒ นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขทุกข้อเบื้องต้นตรงตามเหตุและผลได้

๔.๓ มีกิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตความเป็นอยู่ทางบ้าน และนำความรู้และทักษะที่เรียนไปฝึกใช้ที่บ้าน หรือมีกิจกรรมสานสัมพันธ์ในครอบครัว

๔.๔ มีการเชื่อมโยงกับชุมชนภายนอก ทำกิจกรรมนอกห้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน

๔.๕ ให้นักเรียนร่วมกันพัฒนาสิ่งแวดล้อม ด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้

โดยที่ครูผู้สอนคอยสังเกตพฤติกรรมและประเมินความเข้าใจและความสุขของนักเรียนในการประยุกต์ใช้

๘. การประเมินผลและการปรับปรุง (Evaluation Monitoring) โดยใช้ข้อปมทาสัมปทาเป็นหลัก

การประเมินผลและการปรับปรุง เพื่อสร้างระบบและกระบวนการติดตามและประเมินผลที่สามารถชี้วัดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ทราบถึง ผลลัพธ์ และผลกระทบ รวมถึงข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการตามแนวทางการนำไปใช้ในสถานศึกษาในระยะต่อไป โดยอาศัยความร่วมมือของนักเรียน ครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสำรวจตนเอง โดยเริ่มจากครูผู้สอนจะต้องสอนเรื่องการบริหารจัดการเวลา การใช้ชีวิตในแต่ละช่วงวัย เพื่อฝึกความไม่ประมาท หากิจกรรมและวิธีการติดตามผลอย่างใกล้ชิดตามระยะเวลาการประเมินตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาได้ทำการติดตามผลการประเมินผล ข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ และสรุปผลการ

ประเมินเป็นแนวทางการแก้ไขปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) ด้านการประเมินผล ๒) ด้านการปรับปรุง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ ๑ : ด้านการประเมินผล

๑. มีความหลากหลายในการวัดผลนักเรียนตามบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์เรื่อง Concept ในสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

๒. มีการสังเกตพฤติกรรมวัดความเข้าใจของนักเรียนระหว่างการทำกิจกรรม โดยที่ไม่วัดแค่ใบประเมินสุดท้าย

๓. ครูผู้สอนมีการประเมินการสอนและถอดบทเรียน

๔. การประเมินการแสดงออกถึงความจริงใจต่อครู ต่อผู้ปกครอง มีกิจกรรมวัดผลการแสดงออก

๕. มีประเมินตามจุดประสงค์ แบบฝึกหัด การนำเสนอผลงาน มีการสอบวัดผลกลางภาคและปลายภาค

๖. เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถประเมินผลตามข้อตกลงร่วมกันกับครูผู้สอน และที่นักเรียนพึงพอใจได้

สิ่งที่ต้องประเมินในการเรียนการสอนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลของครูผู้สอน เพื่อปรับใช้ในการเรียนการสอนและพัฒนาบทฝึก โดยคำนึงถึงธรรมชาติของตัวผู้เรียนในแต่ละบุคคล รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในการเรียนรู้ จึงต้องมีการประเมิน ดังนี้

๑. นักเรียนประเมินตนเอง โดยการประเมิน ดังนี้ ๑) ประเมินความถนัด ความสนใจ ความชอบและความสามารถของตนเอง ๒) ความเข้าใจในบทเรียน ๓) คุณสมบัติของนักเรียนตามบุพนิมิตแห่งมรรค ๔) ความสุขในการเรียนและการใช้ชีวิต และ ๕) สุขภาพกายและสุขภาพใจ

๒. นักเรียนประเมินครูผู้สอน โดยการประเมิน ดังนี้ ๑) คุณสมบัติครูผู้สอน ๒) การเรียนการสอนในชั้นเรียน และ ๓) ความสุขในห้องเรียน

๓. นักเรียนประเมินสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมที่บ้าน

๔. ครูประเมินนักเรียน โดยการประเมิน ดังนี้ ๑) ความประพฤติของผู้เรียนในแต่ละคน ๒) ความสามารถในเรื่องต่าง ๆ ๓) คุณสมบัตินักเรียนตามบุพนิมิตแห่งมรรค ๔) ความสุขในการเรียนและการใช้ชีวิตของผู้เรียน และ ๕) สุขภาพกายและสุขภาพใจ

๕. ครูผู้สอนประเมินตนเอง โดยการประเมิน ดังนี้ ๑) การเรียนการสอนของตนเอง ๒) ความสุขของผู้สอน และ ๓) สุขภาพกายและสุขภาพใจ

ส่วนที่ ๒ : ด้านการปรับปรุง

๑. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง พร้อมปรับปรุงและพัฒนาในแต่ละข้อเสนอแนะ

๒. มีคณะทำงานคอยตรวจสอบการสอนของครู โดยสามารถที่จะแนะนำและเพิ่มเติมการสอนของครูผู้สอนให้สมบูรณ์ได้อย่างไร

๓. มีการประชุมติดตามผลอย่างต่อเนื่องในเรื่องของการสอนของครูผู้สอน ความเป็นต้นแบบ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนและสภาพแวดล้อม เพื่อสามารถที่จะแก้ไขให้ได้ทันทั้งที่

๔. ผู้อำนวยการสถานศึกษาวิเคราะห์ผลประเมินผล ข้อเสนอแนะมาปรับปรุงในแต่ละด้าน และนโยบายต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

๕. ร่วมประชุมสรุปปัญหา และสามารถหาแนวทางแก้ไขในแต่ละส่วนได้

๓. การวัดและประเมินผลความสำเร็จของรูปแบบ

เกณฑ์การวัดและประเมินผล

๑. ร้อยละของบุคลากรที่มีความเข้าใจองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณิณิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๒. ร้อยละของบุคลากรที่เรียนรู้แนวทางการนำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณิณิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ไปใช้ประโยชน์ในสถานศึกษา

๓. ร้อยละของบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการประยุกต์ใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณิณิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

๔. ร้อยละของบุคลากรที่สามารถสะท้อนคิดเกี่ยวกับผลของการนำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณิณิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ไปใช้ประโยชน์

๕. ร้อยละของบุคลากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณิณิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ตารางที่ ๔.๖ ตารางแสดงการวัดผลและประเมินผลของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ข้อ	รายการประเมิน	จำนวน	ร้อยละ	แปลผล
๑	ความเข้าใจองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี			
๒	มีการเรียนรู้แนวทางการนำไปใช้			
๓	การมีส่วนร่วมในการนำไปปฏิบัติ			
๔	มีการสะท้อนคิดในการใช้ประโยชน์			
๕	การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี			
รวม				
สูตรคำนวณร้อยละ = (จำนวนบุคลากรที่แสดงตามรายการประเมิน/จำนวนบุคลากรทั้งหมด) x ๑๐๐ เกณฑ์การกำหนดระดับ ร้อยละ ๘๐ - ๑๐๐ หมายถึง ดีเยี่ยม ร้อยละ ๖๐ - ๗๙ หมายถึง ดี ร้อยละ ๔๐ - ๕๙ หมายถึง ผ่าน ต่ำกว่า ร้อยละ ๔๐ หมายถึง ไม่ผ่าน สรุปผลการประเมิน ☐ ดีเยี่ยม ☐ ดี ☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน				

คำชี้แจง : ขอให้ท่านพิจารณาข้อคำถามสำหรับการประเมินแต่ละข้อว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่พัฒนาขึ้น โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าสอดคล้องให้เขียน ✓ ที่ช่อง ๑ = ไม่สอดคล้อง, ๒ = สอดคล้องบางส่วน, ๓ = ค่อนข้างสอดคล้อง, ๔ = มีความสอดคล้อง และกรุณาให้คำแนะนำ

ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่พัฒนา จากการใช้แบบประเมินด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI)^{๒๐๗} ของแบบประเมินรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น สรุปได้ดังตารางที่ ๔.๗ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

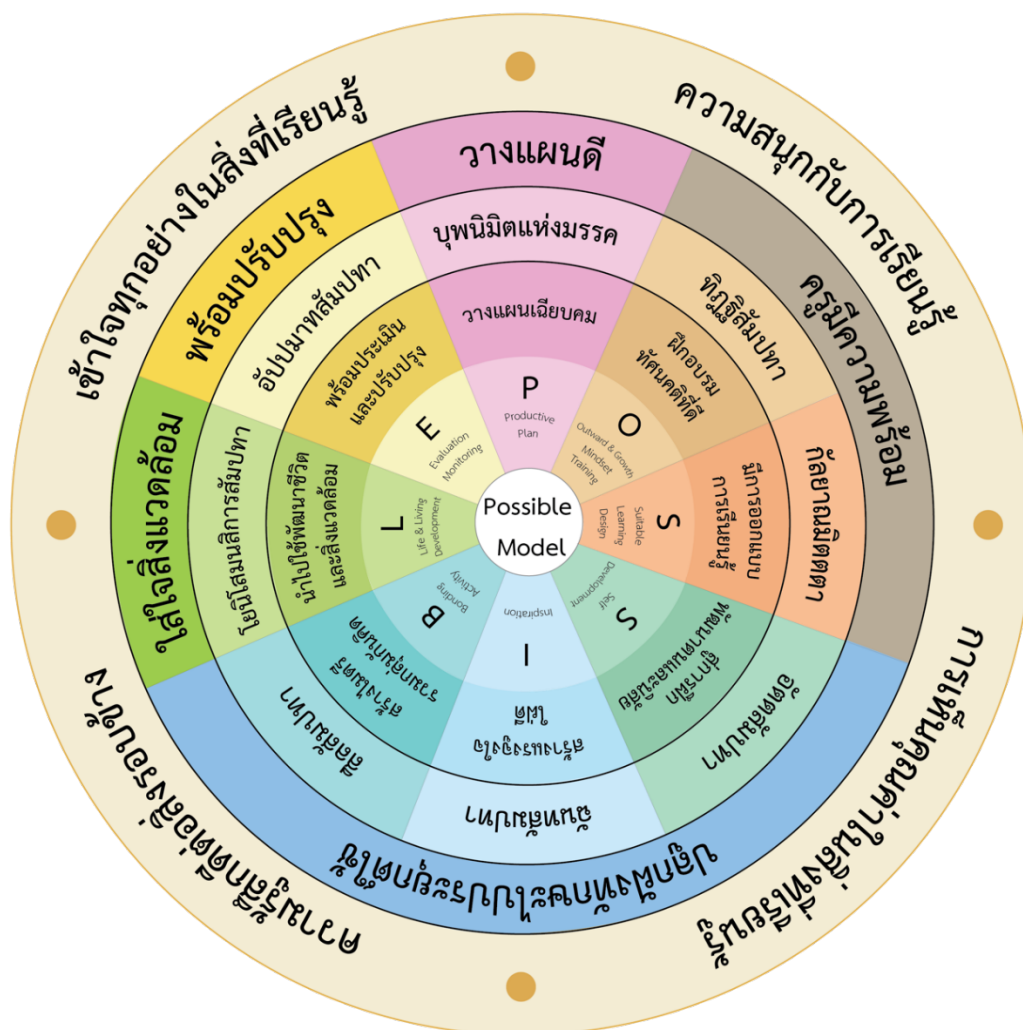
ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					จำนวนผู้เชี่ยวชาญที่เห็นสอดคล้อง	I-CVI (รายข้อ)
	๑	๒	๓	๔	๕		
๑	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๒	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๓	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๔	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๕	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๖	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๗	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๘	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๙	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๑๐	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๑๑	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๑๒	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรายการประเมินในรูปแบบฯ (I-CVI) (คำนวณได้จากการหาค่าเฉลี่ยของ I-CVI)							๑.๐๐
ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ ทั้งฉบับ (S-CVI)							๑.๐๐

หมายเหตุ ✓ แทน ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญให้คะแนน ๓ หรือ ๔

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ในรายการประเมินแต่ละข้อ ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่พัฒนา มีค่าเท่ากับ ๑.๐๐ และค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ ทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ ๑.๐๐ ด้วยเหมือนกัน หมายความว่า รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลัก บุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี คือ การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยสรุปดังภาพที่ ๔.๓๒

ภาพที่ ๔.๓๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ที่มา : พระมหาขลิต โฆษโว (โกควรากร), ๒๕๖๖

อธิบายภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เป็นรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลและสรุปได้เป็น POSSIBLE Model ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

P = Productive Plan หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และการวางแผนหลักสูตร และปัจจัยที่พิจารณาในการกำหนดนโยบาย เพื่อใช้ในการวางแผนการทำงานร่วมกัน โดยมีหลักกรรมแม่บทที่ใช้ คือ บุพนิมิตแห่งมรรค

O = Outward & Growth Mindset Training หมายถึง การฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพ และการอบรมในการปรับทัศนคติที่ดี โดยใช้ทฤษฎีสัมปทาเป็นหลัก

S = Suitable Learning Design หมายถึง การออกแบบการเรียนรู้ของครูผู้สอน มีการเตรียมการสอนที่เหมาะสมและน่าสนใจ โดยใช้กัลยาณมิตตดาเป็นหลัก

S = Self Development หมายถึง การปลูกฝังรักในการฝึกพัฒนาตนเองและนิสัยที่ดีของผู้เรียน โดยใช้อัตตสัมปทาเป็นหลัก

I = Inspiration หมายถึง การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ โดยใช้ฉันทสัมปทาเป็นหลัก

B = Bonding Activity หมายถึง การสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีในการรวมกลุ่มกันคิดต่อการเรียนรู้ โดยใช้สีลสัมปทาเป็นหลัก

L = Life & Living Development หมายถึง การนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยใช้โยนิโสมนสิการสัมปทาเป็นหลัก

E = Evaluation Monitoring หมายถึง การประเมินผลและการปรับปรุง โดยใช้อัปมาทสัมปทาเป็นหลัก

โดยมีรายละเอียด **Possible Model** ในการนำแนวทางรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีไปใช้ในสถานศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

P : Productive Plan การวางแผน ประชุมและนำปัญหาข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาเป็นประเด็นในการหารือ เพื่อใช้ในการวางแผนการทำงานร่วมกัน ดังนี้ ๑) ออกนโยบายภาพรวมตามสถานการณ์ปัจจุบัน ๒) วางแผนงานโดยใช้ Possible Model เป็นแกนหลักและประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์และนโยบายปัจจุบัน ๓) แบ่งฝ่ายงานและหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละส่วนงานอย่างชัดเจน และ ๔) ตรวจสอบและดูแลการบริหารจัดการงานทั้ง ๔ ฝ่ายและระบบต่าง ๆ ให้พร้อมปฏิบัติงาน

O : Outward & Growth Mindset Training โดยมีการปลูกฝังผ่านการฝึกอบรมโครงการพัฒนากรอบทักษะ (Skillsets) และกรอบความคิด (Mindset) ในการบริหารสถานศึกษา และถ่ายทอดองค์ความรู้บนหลักคุณธรรม คือ ๑) ทัศนคติครูที่ดีที่พร้อมจะเป็นต้นแบบทั้งความรู้ ควบคู่กับคุณธรรม ๒) ชุดความคิดเชิงบวกที่พร้อมถ่ายทอดทัศนคติแก่ผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น ๒

ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ Outward mindset คือ ชุดความคิดในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ส่วนที่ ๒ Growth mindset คือ ทักษะในการคิดให้พร้อมเติบโตได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

S : Suitable Learning Design คือ การออกแบบการเรียนรู้ โดยมีการสอนที่มีความหลากหลายรูปแบบ เกิดความสนุก นำเสนอเนื้อหาที่ไม่ทำให้น่าเบื่อ ครูผู้สอนนั้นสามารถพูดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ มีทั้งแบบพื้นฐานจำเป็นต้องรู้ คือ ครูอยากให้ผู้เรียน ฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และแบบตามใจนักเรียน คือ นักเรียนอยากรู้ เช่น สนใจเรื่องอะไร หรือมีให้เลือก การออกแบบการเรียนรู้ทั้งสองมีการสอนให้มีการฝึก ๒ แบบ คือ ๑) แบบรายบุคคล ๒) แบบรายกลุ่ม

S : Self Development คือ การฝึกพัฒนานิสัย และพัฒนางานไปพร้อมกัน แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน โดยมีรายละเอียด คือ ๑) พัฒนาด้านทัศนคติที่ดี โดยการปลูกฝังนิสัยที่ดีและคุณธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ๒) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนางาน เช่น การคิด การฝึกตั้งคำถาม การพูด การเขียน การอ่าน และการฟังในบทเรียนแต่ละวิชา

I : Inspiration คือ การสร้างแรงจูงใจใฝ่ดี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของความสำเร็จของผู้เรียน ก่อให้เกิดแรงผลักดันและพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เกิดความสนใจ และสนุกกับสิ่งที่พวกเขากำลังเรียนรู้ โดยที่ครูผู้สอนเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ ซึ่งครูผู้สอนสามารถสร้างแรงจูงใจได้ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ แรงจูงใจภายใน เป็นแรงขับที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ทำให้แสดงพฤติกรรมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และมักเกิดพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตนเอง ส่วนที่ ๒ แรงจูงใจภายนอก เป็นแรงขับเกิดจากแวดล้อมภายนอก ทำให้เกิดพฤติกรรมโดยคาดหวังว่า จะได้สิ่งที่ต้องการเป็นการตอบแทนที่ได้ลงมือกระทำ

B : Bonding Activity คือ การสร้างมิตรร่วมกลุ่มช่วยกันคิดในการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยมีการสร้างกลุ่มรวมกันคิด เน้นเรื่องการทำงานร่วมกันเป็นทีม ฝึกความมีระเบียบวินัยและให้เกียรติ รวมทั้งการยอมรับและรับฟังความเห็นของผู้อื่น โดยมี ๒ บทบาท คือ ๑) บทบาทหน้าที่ของผู้เรียน นักเรียนทำงานรวมกลุ่มกัน มีความรู้สึกความเป็นเจ้าของและความเป็นเจ้าของร่วม ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ ปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้าง (ทิศ ๖) อย่างนุ่มนวล ๒) บทบาทหน้าที่ของผู้สอน ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้คำปรึกษา อธิบายเรื่องที่เข้าใจยากให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย และสนับสนุนนักเรียนในทางที่เหมาะสม ส่งเสริมการจับดีและการทำงานเป็นทีม เปลี่ยนทัศนคติจากการแข่งขันเป็นการช่วยเหลือ กระตุ้นถามให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้

L : Life & Living Development คือ การนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ผ่านกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่จะแก้ปัญหาทั้งด้านการเรียน การอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์ การพัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการ (I -> B -> L) ดังนี้ ๑) เริ่มต้นวิชา

เรียนโดยการสร้างแรงจูงใจก่อนเรียน (I) ๒) มีกิจกรรมรวมกลุ่มกันคิดในวิชาที่เรียน เพื่อให้ได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้จริง (B) ๓) นำไปใช้พัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว (L) และ ๔) เสริมบทเรียน โดยที่ครูผู้สอนสอดแทรกคุณธรรมในการใช้ชีวิต และการใส่ใจสุขภาพของผู้เรียน

E : Evaluation Monitoring คือ การประเมินผลและการปรับปรุง เพื่อสร้างระบบและกระบวนการติดตามและประเมินผลที่สามารถชี้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทราบถึงผลลัพธ์และผลกระทบ รวมถึงข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการตามแนวทางการนำไปใช้ในสถานศึกษาในระยะต่อไป ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) ด้านการประเมินผล ๒) ด้านการปรับปรุง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๒) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และ ๓) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีการออกแบบการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design) แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยเป็น ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ระยะที่ ๒ การใช้แบบสอบถาม เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และระยะที่ ๓ การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อประเมินรูปแบบและสร้างรูปแบบการประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยการออกแบบการวิจัยด้านการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้กำหนดไว้ในแต่ละระยะของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ ๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาพุทธบริหารการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน ๑๒ รูป/คน ใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นได้ทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) โดยผลการวิเคราะห์ที่ได้จะตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ข้อ ๑ คือ ได้องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา

ระยะที่ ๒ การใช้แบบสอบถาม เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้วยการตรวจสอบความตรงของโมเดลเชิงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้น ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอน โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Hair และคณะ คือ ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๕ คน ต่อ ๑ พารามิเตอร์ ใช้วิธีการสุ่มแบบ ๒ ขั้นตอน (Two-stage random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๒๖๕ คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติบรรยาย ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยใช้การตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) ผลลัพธ์ที่ได้ คือ ความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ระยะที่ ๓ การสนทนากลุ่ม และประเมินการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง เพื่อประเมินความตรงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำทางการศึกษา โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน ๙ รูป/คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แนวคำถามหรือประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม แล้วนำผลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ นำมาแปลผลร่วมกับผลสรุปจากบทสัมภาษณ์ เพื่อสร้างรูปแบบในการประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักคุณนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยประเมินรูปแบบการนำไปใช้จากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๕ คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI)^๑ ของแบบประเมินรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น

^๑ ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และคณะ, วิธีวิทยาการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทันใจ, ๒๕๖๑), หน้า ๑๔๖.

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ได้นำเสนอสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๒) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และ ๓) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ๒) ความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน ๓) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ๔) บุพนิมิตแห่งมรรค และ ๕) การเรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถสรุปได้ ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน หมายถึง คุณสมบัติที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ รวมทั้งทักษะต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเติบโตไปพร้อมกับการศึกษาและการดำเนินชีวิต สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปรประกอบด้วย

๑.๑ ความสนใจใฝ่รู้ หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่มีความใฝ่รู้ มีสิ่งที่ชื่นชอบ มีเป้าหมายในการเรียน ต้องมีความกระตือรือร้น มีความยินดีที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ มีความสนุกกับการเรียนและการตอบคำถาม มีความคิดริเริ่มและค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง ศึกษาเพิ่มเติมในเนื้อหาที่สนใจ

๑.๒ การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ผู้เรียนเห็นความสำคัญในการพัฒนาตนเอง ศรัทธาในข้อดีและรู้ถึงความสามารถของตนเอง มีความพยายามและอดทน ที่จะทำสิ่งนั้น ๆ มีความคิดในเชิงบวกเพื่อรับมือกับปัญหา มีความอดทน โดยประเมินและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

๑.๓ การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนมีการวางแผนในการพัฒนา และมีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นผู้มีความรับผิดชอบและพร้อมที่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มองประโยชน์ในพัฒนาตนเองเป็นเป้าหมาย กระตือรือร้นในฝึกฝน มองอุปสรรคเป็นแรงขับเคลื่อนพัฒนาตนเอง

๑.๔ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปฏิบัติต่อทิศทั้ง ๖ อย่างนุ่มนวล ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เอาใจใส่จากผู้อื่นในการทำงานร่วมกันเป็นทีม

องค์ประกอบที่ ๒ ความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน หมายถึง ความพร้อมที่ครูต้องมีเพื่อทำหน้าที่สอนและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มที่ที่สุด ความพร้อมนี้เกี่ยวข้องกับทักษะ ความเข้าใจ และทัศนคติต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในห้องเรียน สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย

๒.๑ การเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน หมายถึง การที่ครูผู้สอนเข้าใจพื้นฐานประสบการณ์และการเผชิญเหตุในแต่ละวัน เข้าใจและยอมรับความแตกต่างของแต่ละคน มีจิตวิทยาและสื่อสารตามพื้นฐานความเข้าใจของนักเรียน รู้วิธีการสร้างกิจกรรมตามความสนใจของแต่ละคน

๒.๒ การออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ หมายถึง ผู้สอนออกแบบบทเรียนที่น่าสนใจ มีสื่อประกอบการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีบทเรียนพื้นฐาน ยกตัวอย่างเนื้อหา หรือกิจกรรมให้มีการทำงานร่วมกัน

๒.๓ การประเมินผลผู้เรียน หมายถึง การประเมินพัฒนาการผู้เรียนมีความสอดคล้องกับการออกแบบบทเรียน ควรมีรูปแบบที่ผ่อนคลาย หลากหลาย มีแรงจูงใจให้เขาปรับปรุงแก้ไขงาน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้พัฒนายิ่งขึ้น

๒.๔ คุณลักษณะของครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนต้องเป็นตัวอย่างให้นักเรียนทำตามได้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ เชื่อมั่นคุณค่าในตนเอง มีองค์ความรู้ที่ใช้ได้จริง แบบเข้าใจง่าย สื่อสารกับนักเรียนได้ ชวนให้นักเรียนเรียนรู้ มีเมตตากับนักเรียน

องค์ประกอบที่ ๓ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศ หมายถึง ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๓ ตัวแปร ประกอบด้วย

๓.๑ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมต่อการสอน เช่น ความสะอาด ความเป็นระเบียบ สภาวะอากาศ ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีกิจกรรมที่ทำให้เขารู้สึกดีต่อสิ่งแวดล้อม มีแหล่งเรียนรู้ ได้พบปะพูดคุยกับครู พัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เข้ากับบทเรียนและทักษะ

๓.๒ สถานที่ที่ผู้เรียนมีความหลากหลาย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีทางเลือกมากขึ้น เชื่อมโยงกับชุมชนและโลกภายนอก มีกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนมีการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ และได้พัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม

๓.๓ ครอบครัวยุติให้ความร่วมมือในส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง ครอบครัวยุติไม่คาดหวัง ไม่กดดัน ตัวลูก ให้เขาได้ทำในสิ่งที่เขาต้องการ นำเสนอในด้านบวก และส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจ ฝึกให้ลูกทำงานบ้านให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

องค์ประกอบที่ ๔ บุพนิมิตแห่งมรรค หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวบ่งบอกเป็นปัจจัยพื้นฐานและเกื้อหนุนในการเข้าสู่เส้นทางที่ตรง ใช้เป็นหลักปฏิบัติหรือคุณสมบัติในการเริ่มต้นของการศึกษาที่จะนำพาสู่ทางสว่างไสวแห่งปัญญา สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๗ ตัวแปร ประกอบด้วย

๔.๑ กัลยาณมิตตตา หมายถึง การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ที่เป็นแบบอย่างในด้านการประพฤติตนดีงาม คอยชี้ถูกชี้ผิด ทั้งคุณและโทษ และแนะนำสิ่งที่ดีให้กับผู้เรียน

๔.๒ สีสัมปทา หมายถึง การมีระเบียบวินัยในการเรียน การอยู่ร่วมกัน จะช่วยให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ มีสติ มีความประพฤติดี มีความคิดที่ดี สามารถที่จะรับผิดชอบ ควบคุมตนเองและจัดการเวลาได้ ต้องสร้างระบบและวิธีฝึกระเบียบวินัยให้กับผู้เรียน เริ่มจากการดูแลตนเอง

๔.๓ ฉันทสัมปทา หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดความสนใจ อยากเรียนรู้ เกิดศรัทธาต่อตัวเอง เกิดแรงผลักดันในตนเองในการเรียน เกิดความมั่นใจในความรู้และทักษะที่ได้รับ เพื่อพัฒนาตนเองและหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ให้เข้าใจเรื่องที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง และมีความสุขในสิ่งที่ทำ

๔.๔ อตตสัมปทา หมายถึง การที่ผู้เรียนรักการฝึกฝนและพัฒนา เห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ โดยไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค อยู่กับเป้าหมาย ไม่ล้มเลิก น้อมรับคำแนะนำโดยไม่มีข้อแม้เงื่อนไข

๔.๕ ทิฏฐิสัมปทา หมายถึง ผู้บริหารและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในความคิดมีเหตุผลในการตัดสินใจ จนทำให้นักเรียนเชื่อมั่นว่าทำได้ รู้เหตุไปถึงเป้าหมายที่ต้องการ ปลุกฝังชุดความคิดที่ดี ตัวอย่างที่ดี ในทางด้านต้นแบบ หรือเหตุการณ์ เพื่อสร้างมุมมองที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์

๔.๖ อัปมาทสัมปทา หมายถึง ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ เห็นคุณค่าของเวลา มีสติสัมปชัญญะอย่างต่อเนื่อง มีสมาธิที่ดี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความรอบคอบ บริหารจัดการเวลาได้ดี มีสิ่งกระตุ้นเตือนให้เขาไม่ประมาทในแต่ละวัน

๔.๗ โยนิโสมนสิการสัมปทา หมายถึง มีการรอบความคิดเบื้องต้น ที่เป็นขั้นตอน เป็นเหตุเป็นผล เป็นกุศล และสร้างสรรค์ มีการวางแผนและการจัดการเวลาที่ดี อย่างรอบคอบ ใช้ปัญญาไตร่ตรองในทุก ๆ กระบวนการความคิด จนสามารถแก้ไขปัญหาสอนตนเอง และพึ่งพาตนเองได้

องค์ประกอบที่ ๕ การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง นักเรียนมีความสุขในการรับความรู้ สนุก ไม่เกิดความเครียด พอใจและชอบเรียนในวิชานั้น ใฝ่รู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียนต่อครู และต่อโรงเรียน สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย

๕.๑ ความสนุกกับการเรียน หมายถึง การที่ครูผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุก เน้นการทำงานเป็นทีม ใช้วิธีที่หลากหลายเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย โดยสร้างการเรียนรู้ โดยเริ่มจากสิ่งใกล้ตัว ครูต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดเรียนการสอนให้กับผู้เรียน

๕.๒ การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน หมายถึง การที่ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนโดยเชื่อมโยงเข้ากับบริบทในชีวิตจริง นำไปใช้ได้ ต่อยอดสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ

๕.๓ ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง หมายถึง การที่ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน นำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ในชีวิตจริงแล้วทำให้สิ่งรอบข้างดีขึ้น

๕.๔ ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้ หมายถึง ผู้เรียนเข้าใจประโยชน์ที่ได้จากสิ่งที่เรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่จากความรู้ที่มีอยู่แล้วมานำเสนอในมุมมองที่แตกต่าง

๕.๑.๒ ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้นำองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ มาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยนำเสนอเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = ๑๗๙.๓๗, df = ๑๒๘, p = ๐.๐๕๑๘, GFI = ๐.๙๕๒, AGFI = ๐.๙๔๕, RMR = ๐.๑๙๑) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงของการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) เท่ากับ ๐.๙๕๔ แสดงว่า คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ และบุพนิมิตแห่งมรรค สามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค อธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ร้อยละ ๙๕.๔๐ และยังพบว่า ตัวแปรบุพนิมิตแห่งมรรคเป็นตัวแปรส่งผ่านจากตัวแปรแฝงภายนอกไปสู่ตัวแปรการเรียนรู้อย่างมีความสุข

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน (SA) กับการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) (ขนาดความสัมพันธ์ = .๗๔๑) แยกเป็นอิทธิพลทางตรง .๐๓๘ และอิทธิพลทางอ้อม .๒๔๕ เป็นอิทธิพลรวม .๒๘๓ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความพร้อมการจัดการสอนของครูผู้สอน (TR) กับการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) (ขนาดความสัมพันธ์ = .๗๕๗) แยกเป็นอิทธิพลทางตรง .๒๔๖ และอิทธิพลทางอ้อม .๑๐๘ เป็นอิทธิพลรวม .๓๕๕ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ (EV) กับการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) (ขนาดความสัมพันธ์ = .๗๗๒) แยกเป็นอิทธิพลทางตรง .๒๒๘ และอิทธิพลทางอ้อม .๐๘๘ เป็นอิทธิพลรวม .๓๑๖ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุพนิมิตแห่งมรรค (DH) กับการเรียนรู้อย่างมีความสุข (LH) (ขนาดความสัมพันธ์ = .๘๓๗) มีเฉพาะอิทธิพลทางตรง .๔๖๐

๕.๑.๓ ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา จากการใช้แบบประเมินด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ทั้ง ๓ ด้าน คือ ๑) องค์ประกอบของรูปแบบ ๒) การนำรูปแบบไปใช้ และ ๓) การวัดและประเมินผลของรูปแบบฯ ของรายการการประเมินแต่ละข้อของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้

ความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีค่าเท่ากับ ๑.๐๐ และค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ ทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ ๑.๐๐ ด้วยเหมือนกัน หมายความว่า รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี” ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการอภิปรายผล ๓ ประเด็น ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ผลการศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลการศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จากประเด็นคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารของสถานศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาพุทธบริหารการศึกษา แบ่งออกเป็น ๕ องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย ๑) ด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน ๒) ด้านความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน ๓) ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ ๔) ด้านบุพนิมิตแห่งมรรค คือ ปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อหนุนในการเข้าสู่เส้นทางที่ติงาม และ ๕) ด้านการเรียนรู้มีความสุข พบว่า

๑. คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้เรียน คือ คุณสมบัติที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ รวมทั้งทักษะต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเติบโตไปพร้อมกับการศึกษาและการดำเนินชีวิต สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) ความสนใจใฝ่รู้ ๒) การเห็นคุณค่าในตนเอง ๓) การรู้จักคิดและพัฒนาตนเอง และ ๔) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ **กมล โพธิ์เย็น**^๒ คือ องค์ประกอบของความสุขในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สะท้อนออกมาทางพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนเกิดความสุขหรือมีความพึง

^๒ กมล โพธิ์เย็น, “การจัดการเรียนรู้เพื่อนำความสุขสู่ผู้เรียน”, วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน-มีนาคม ๒๕๕๘-๕๙): ๑๒๑-๑๓๑.

พอใจในการเรียนรู้ใน ๓ ด้าน คือ ๑) ความสนใจใฝ่เรียนรู้ ๒) ความพึงพอใจในการเรียน และ ๓) การเห็นคุณค่าในตนเอง และ **สุชาดา ไพนอนท์**^๓ กล่าวว่า คุณลักษณะของนักเรียนประกอบด้วย ๑) ความรู้พื้นฐานเดิม ๒) เจตคติในการเรียน ๓) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ๔) ความตั้งใจเรียน และ ๕) อัตมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง หมายถึง ความรู้สึกรู้สึกคิดหรือความเชื่อที่มีต่อตนเองในการเรียน

๒. ความพร้อมในการจัดการสอนของครูผู้สอน หมายถึง ความพร้อมที่ครูต้องมีเพื่อทำหน้าที่สอนและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มที่ที่สุด ความพร้อมนี้เกี่ยวข้องกับทักษะ ความเข้าใจ และทัศนคติต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในห้องเรียน สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) ความเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน ๒) การออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจ ๓) การประเมินผลผู้เรียน และ ๔) คุณลักษณะของครูผู้สอน ซึ่งผลจากการศึกษาองค์ประกอบบางประการพบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ **Barnett & Ceci**^๔ กล่าวคือ การสร้างทักษะการใช้เหตุผลต้องอาศัยความเต็มใจที่จะทดลองกระบวนการ และความเชื่อเชิงบวกในตัวผู้เรียน ผลการศึกษาเหล่านี้สนับสนุนให้ใช้แนวทางการฝึกอย่างมีเป้าหมาย มีการวางแผนการออกแบบการเรียนรู้ โดยใช้เวลาอย่างเพียงพอและให้ความเห็นอย่างมีคุณภาพ

๓. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ หมายถึง ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ ความสนใจ และสมาธิของผู้เรียน จะส่งผลต่อผลการเรียนและการพัฒนาบุคลิกภาพด้วย สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๓ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยในการเรียนรู้ ๒) สภาพแวดล้อมมีความหลากหลาย ๓) ครอบคลุมให้ความร่วมมือ ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าประกอบในงานวิจัยบางประการ พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ **ปรีศนี จีรวงศ์รุ่งเรือง**^๕ ในเรื่ององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในห้องเรียนที่ทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ที่แบ่งองค์ประกอบเป็น ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ๒) การรู้จักธรรมชาติของเด็ก ๓) การจัดแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ๔) การจัดให้เด็กเลือกเรียนตามความถนัด

^๓ สุชาดา ไพนอนท์, "ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๑", วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๔๙-๕๙.

^๔ Barnett, S.M., & Ceci, S. J. When and where do we apply what we learn? A taxonomy for far transfer. *Psychological Bulletin*, Vol.128 No.4 (August 2002): 612-637.

^๕ ปรีศนี จีรวงศ์รุ่งเรือง, "การเรียนรู้มีความสุข", วารสารวิชาการเทคโนโลยี-ทัพบก, ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน-ตุลาคม ๒๕๕๒): ๒๘-๓๒.

๕) บทเรียนสนุกและแปลกใหม่ ๖) ครูมีความเมตตา จริงใจและอ่อนโยนต่อเด็กทุกคน ในเรื่องการจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่ดีและหลากหลาย

๔. บุพนิมิตแห่งมรรค หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวบ่งบอกเป็นปัจจัยพื้นฐานและเกื้อหนุนในการเข้าสู่เส้นทางที่ดั่งาม ใช้เป็นหลักปฏิบัติหรือคุณสมบัติในการเริ่มต้นของการศึกษาที่จะนำพาสู่ทางสว่างไสวแห่งปัญญา สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๗ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) กัลยาณมิตตตา ๒) สีสัมปทา ๓) ฉันทสัมปทา ๔) อตตสัมปทา ๕) ทิฏฐิสัมปทา ๖) อัปมาทสัมปทา และ ๗) โยนิโสมนสิการสัมปทา ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า มีรายละเอียดขององค์ประกอบหลักธรรมที่มีส่วนในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ**^๖ ในเรื่อง ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่เน้นพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา และ **พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)**^๗ ที่ได้กล่าวว่า บุพนิมิตแห่งมรรค คือ สิ่งที่สื่อแสดง หรือเครื่องหมายนำหน้า ซึ่งสื่อแสดงว่าการปฏิบัติตามมรรคกำลังจะเกิดขึ้น ใช้คำไทยง่าย ๆ ว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดั่งาม ถ้าโยงเข้ามาหาการศึกษา ก็เรียกได้ว่าเป็น รุ่งอรุณของการศึกษา ธรรมหรือหลักปฏิบัติและคุณสมบัติ ๗ ประการนี้เป็นทั้งตัวนำเข้าสู่ทางดำเนินชีวิตที่ดั่งาม และเป็นตัวกำกับระดับประคองให้คนเดินหน้าไปด้วยดีในทางดำเนินชีวิตที่ดั่งามนั้น เป็นหลักประกันว่าการพัฒนาตนของบุคคลจะเริ่มต้น และดำเนินก้าวหน้าต่อไป จึงนำมาเพื่อมาพิจารณาเป็นองค์ประกอบ และ วิจัยเชิงปริมาณเพื่อนำมาพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อยืนยันองค์ประกอบ

๕. การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง ผู้เรียนมีความสุขในการรับความรู้ สนุก ไม่เกิดความเครียด พอใจและชอบเรียนในวิชานั้น ตอบสนองความเข้าใจใฝ่รู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียน ต่อครู และต่อโรงเรียน สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ประกอบด้วย ๑) มีความสุขสนุกกับการเรียนรู้ ๒) การเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน ๓) ความรู้สึกดีต่อสิ่งรอบข้าง และ ๔) ความเข้าใจทุกอย่างที่เรียนรู้ ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าในงานวิจัยบางประการพบว่า มีความสอดคล้องกับ PERMA model หรือ โมเดลความสุข ของ **Seligman**^๘ ซึ่งเป็นหลักที่ช่วยเติมเต็มความสุขในชีวิต ซึ่งประกอบไปด้วย ๕ องค์ประกอบหลัก คือ ๑) การมีอารมณ์เชิงบวก

^๖ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข**, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิชสาราณราชย์, ๒๕๔๔), หน้า ๔.

^๗ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **รุ่งอรุณของการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกเชียงใหม่, ๒๕๓๓), หน้า ๔-๕.

^๘ Seligman, M., E., P. Flourish: Positive psychology and positive interventions. Tanner lectures on human values, 7 October. Michigan: University of Michigan, (January 2010): 231.

(Positive Emotion) ๒) ความรู้สึกร่วมในการทำบางสิ่ง (Engagement) ๓) ความสัมพันธ์เชิงบวก (Positive Emotion) ๔) ชีวิตที่มีความหมาย (Meaning) ๕) พลังแห่งความสำเร็จ(Accomplishment)

๕.๒.๒ ผลการพัฒนาและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขที่มีความกลมกลืนและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และองค์ประกอบด้านบุพนิมิตแห่งมรรคมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข จึงสามารถนำมาบุพนิมิตมาใช้เป็นหลักธรรมเบื้องต้นที่จะทำให้เห็นที่ถูกต้องในการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขได้ ซึ่งสอดคล้องกับ **พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)**^๙ หลักธรรมชุดนี้ถูกมองข้าม ละเลย หรือหลงลืมกันมาจนถึงเวลาแล้วที่จะรู้ฟื้นขึ้นมาสู่ความสนใจและการปฏิบัติจริง เพื่อให้กระบวนการการศึกษาและการดำเนินชีวิตที่ดำรงเป็นระบบที่ครบถ้วนสมบูรณ์ รวมถึงได้กล่าวว่า ความสุขเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการศึกษา หรืออาจจะเรียกในแง่จริยธรรมว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในจริยธรรม คือ จริยธรรมที่ดีจะมีไม่ได้ถ้าขาดความสุข และการศึกษาก็เช่นเดียวกัน การศึกษาที่สำเร็จจะมีไม่ได้ ถ้าไม่สามารถทำคนให้มีความสุข เวลานี้เราอาจจะต้องมาเน้นว่าทำอะไรจะ使人เรียนรู้ด้วยความสุข หรือ มีความสุขในการเรียน หรือเรียนอย่างมีความสุข^{๑๐} เมื่อพิจารณาตามปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีส่วนในการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค พบว่า ปัจจัยภายใน คือ คุณลักษณะและคุณสมบัตินักเรียน มีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข และ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความพร้อมในการจัดการสอนของครู มีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข สอดคล้องกับ **ธนพล บรรดาศักดิ์ และคณะ**^{๑๑} กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการเรียนรู้ คือ ครูมีการจัดการเรียนการสอน มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อาจนำมาซึ่งความเครียดและทำให้ผู้เรียนไม่มีความสุขในการเรียนผู้เรียนต้องเรียนรู้และรับผิดชอบต่อชีวิตผู้อื่น เมื่อผู้เรียนมีความเครียด

^๙ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **รุ่งอรุณของการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกเขียนราย, ๒๕๓๓), หน้า ๔-๕.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), **แง่คิดข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

^{๑๑} ธนพล บรรดาศักดิ์ กนกอร ขาเวียง และณฤมล จันทระเกษม, “ความสุขของการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล”, **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๓๕๗-๓๖๙.

ก็จะไปยังยังกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุข และสอดคล้องกับทฤษฎีของ **กิตยวดี บุญชื่อ และคณะ** (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ)^{๑๒} ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข ที่กล่าวว่า องค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กดำเนินไปอย่างมีความสุข คือ บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตามและเข้าใจ อยากรู้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง การประเมินผลในภาพรวมและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จากผลการวิจัยพบว่า ในเรื่องสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ **ลภัสรดา จูเมฆา และปรกรณ์ ประจันบาน**^{๑๓} กล่าวคือ ด้านการจัดบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข ของนักเรียน หมายถึง ครู (นิสิตครู/นักศึกษาครู) จะต้องจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้ส่งเสริมความมีวินัย การรักษาสีสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ที่ดี จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มีความทันสมัยก้าวทันต่อเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

๕.๒.๓ ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า จากการใช้แบบประเมินด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษานำมาใช้กับครูผู้สอนและนักเรียน และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้วางแผนและประชุมร่วมกับบุคคลฝ่ายวิชาการ และฝ่ายบริหาร ติดตามและประเมินผล วางแผน ปรับปรุง ในส่วนของครูผู้สอนควรส่งเสริมโดยการเน้นเรื่องของการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม การฝึกอบรมครูให้มีทัศนคติที่ดี เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของนักเรียนแต่ละคน และพร้อมที่จะถ่ายทอดทัศนคติเชิงบวก เสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นเหตุเป็นผล ที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ Growth Mindset ที่ใช้สำหรับเผชิญหน้ากับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ พร้อมที่จะตั้งรับและพร้อมก้าวไปข้างหน้า เพื่อแก้ไขปัญหามาต่าง ๆ ได้อย่างมีความสุข และ Outward MindSet ที่ใช้ร่วมกันใน

^{๑๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข**, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓-๓๕.

^{๑๓} ลภัสรดา จูเมฆา และปรกรณ์ ประจันบาน, “การวิจัยและพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตครูในศตวรรษที่ ๒๑”, **รายงานวิจัย**, (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙), หน้า ๓.

การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงจากการศึกษาทั้งตนเองและ
 คำนึงถึงบุคคลรอบข้างด้วย ซึ่งสอดคล้องบางส่วนกับ **Dweck และคณะ**^{๑๔} กล่าวคือ การสร้าง
 บรรยากาศในการเรียนรู้ที่มีความท้าทายต่อผู้เรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนากรอบแนวคิดแบบ
 เดบิต โดยโรงเรียนและครูสอนสามารถที่จะปรับมาตรฐานในการออกแบบเรียน เพื่อสร้างความท้าทาย
 ให้กับผู้เรียนอยู่เสมอ และการสร้างความท้าทายในห้องเรียนควรจะทำควบคู่ไปกับการมุ่งเน้นแนวคิด
 เชิงบวกให้ผู้เรียนมองว่าความท้าทายเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้และสามารถเป็นสิ่งที่พิชิตได้ ในเรื่อง
 การออกแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจของครูผู้สอน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการติดตาม รวมทั้งบทเรียน
 ที่มีความสอดคล้องหรือสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สารและกระบวนการเรียนรู้ สามารถ
 เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ทั้งแบบที่เตรียมมาและแบบ
 ปรับตามบริบท เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Active Learning) เพราะผู้เรียนแต่ละ
 คนมีความถนัดเฉพาะด้านที่ต่างกัน เอาความต้องการนักเรียนเป็นตัวตั้ง มีการศึกษานักเรียนเป็น
 รายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ **Murphy และคณะ**^{๑๕} กล่าวว่า โดยผู้สอนควรต้องใส่ใจมุมมองและ
 ประสบการณ์ในการเรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ผู้เรียนจะมีความยืดหยุ่นทางความคิดและหา
 วิธีการที่จะทำให้ตนเองสามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนของตนเองได้ และที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มี
 สิทธิเลือกที่จะเรียน หรือสิ่งที่จะทำ เพื่อพัฒนาทักษะและการประยุกต์ใช้ และสามารถประเมินผล
 ที่ยืดหยุ่นได้ จะทำให้นักเรียนไม่รู้สึกลดดัน และเคร่งเครียด ความคาดหวังและยึดติดกับคะแนนมาก
 เกินไป ช่วยให้นักเรียนกล้าที่จะลงมือทำ ได้อย่างสบายใจและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ **ศิริวัฒนา
 พูลสวัสดิ์**^{๑๖} กล่าวว่า ความสุขอันเกิดจากการได้เรียนรู้สิ่งที่ตนต้องการรู้ เป็นความสุขจากการเข้าถึง
 ความจริง ความงาม และความดีด้วยภูมิปัญญาของตนเอง ในเรื่องของการปลูกฝังคุณลักษณะและ
 คุณสมบัติให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถทำได้ผ่านการฝึกทักษะและพัฒนานิสัยที่ดี ที่เกิด
 จากการทำซ้ำ จนรักในการพัฒนาตนเอง เพื่อต่อยอดในการนำไปประยุกต์ใช้จริงกับสภาพแวดล้อม
 และพัฒนาคุณภาพชีวิต (IBL) มาประยุกต์ใช้โดยเริ่มจากสิ่งปัญหาใกล้ ๆ ตัว จนนำไปสู่การจับกลุ่ม
 ร่วมกันคิดและออกแบบกิจกรรม นวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนใน

^{๑๔} Dweck, C., Walton, G., & Cohen, G. **Academic tenacity: Mindsets and skills that promote long-term learning**, Bill & Melinda Gates Foundation, 2014.

^{๑๕} Murphy, M., Fryberg, S., Brady, L., Canning, E., & Hecht, C. Global mindset initiative paper 1: Growth mindset cultures and teacher practices, 2021.

^{๑๖} ศิริวัฒนา พูลสวัสดิ์, “การศึกษาสภาพปัจจุบันในการสอนที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้อย่างมีความสุข
 ของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**,
 (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๕.

ด้านคุณภาพและความสุขในชีวิตให้มากขึ้น โดยมีครูผู้สอนคอยทำหน้าที่เป็นคนอำนวยความสะดวก แนะนำ และให้แรงจูงใจ ตั้งคำถามให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น และลงมือทำด้วยความแรงจูงใจ ภายในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ **Gould และคณะ^{๑๗}** ได้กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอน (PBL : Problem-based Learning) ที่เริ่มจากการประยุกต์ใช้ที่จากปัญหาที่เกิดขึ้น และสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนกับวิชาจิตเวช พบว่า นักศึกษาความกระตือรือร้นในการเรียนด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น และมีการสะท้อนคิดด้วยตนเองในการเรียน อาจารย์ ผู้สนับสนุนการเรียนต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหากระบวนการกลุ่มที่แตกต่างกัน เพื่อให้ให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นในการเป็นบุคลากรด้านสุขภาพ ได้แก่ ทักษะด้านสาขาอาชีพ คือ การพูดในที่สาธารณะ การบริหารเวลา การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและเสร็จตามเวลา การทำงานเป็นทีม การเพิ่มความมั่นใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะด้านวิชาการ คือ การมีส่วนร่วมในการวิจัย การเขียนบทความ การสืบค้นการประยุกต์ใช้ทักษะ การเสนอความคิดเห็น ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น คือ การเป็นสมาชิกทีมการแสดงบทบาทในกลุ่มผู้ร่วมงาน

^{๑๗} Gould BH, Brodie L, Carver F, Logan P., **Not just ticking all the boxes**, Problem based learning and mental health nursing. A review, Nurse Education Today, Vol.35, No.10 (October 2015): e1-5.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย ได้นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี ควรนำผลงานวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ไปพัฒนาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

๒. ภาครัฐ ควรนำผลงานวิจัยโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี รวมทั้งงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไปพัฒนาเป็นคู่มือต่อไป

๓. ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบการเรียนรู้อย่างมีความสุข เครื่องมือวัดผลและหลักธรรมบุพนิมิตแห่งมรรค ซึ่งเป็นสารสนเทศสำคัญที่ได้พัฒนาขึ้นสำหรับโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษาเบื้องต้น อันจะเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา

๔. การใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามบุพนิมิตแห่งมรรคนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์ และจะต้องเน้นย้ำวัตถุประสงค์ของการศึกษาเรียนรู้อย่างชัดเจน คือ การพัฒนานิสัย พัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาความสุขควบคู่กันไปด้วยแก่ผู้เรียน ครูผู้สอน และบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียน ไม่ใช่เน้นแค่เพียงความสามารถทางวิชาการเท่านั้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๑. รูปแบบการนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค ควรเน้นไปในเรื่องคุณสมบัติภายในตัวนักเรียนโดยมีครูที่มีทัศนคติที่ดีเป็นผู้ถ่ายทอดจนนักเรียนสามารถมีวินัยที่ดี วางแผนและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

๒. ในรูปแบบการนำไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค ต้องเน้นการฝึกให้นักเรียนมีความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม และบุคคลรอบข้างด้วยความรู้สึกที่ดี พร้อมทั้งจะนำสิ่งที่ครูผู้สอนถ่ายทอดมาให้ได้ตลอดเวลา

๓. ครูผู้สอนต้องใส่ใจรายละเอียดในทุกองค์ประกอบ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน จึงจะเห็นผลการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านความสุขและคุณภาพชีวิตของผู้เรียนในทางที่ดีขึ้นได้อย่างชัดเจน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยโดยพิจารณาและเจาะลึกในแต่ละองค์ประกอบในบุพนิมิตแห่งมรรค เช่น การเป็นต้นแบบที่ดีในการเรียนรู้ ความเป็นระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน การมีความใส่ใจในการเรียนรู้ รักในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ความเชื่อมั่นในเหตุและผล ความกระตือรือร้นในความไม่ประมาท และคิดอย่างรอบคอบและแยบคาย ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อขยายผลเฉพาะด้านในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค

๒. จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ เน้นเรื่องการศึกษาและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคเพื่อนำไปใช้เพียงอย่างเดียวสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรออกแบบการวิจัยเชิงทดลองเพื่อตรวจสอบการนำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรคของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ ตามบริบทสภาพแวดล้อม แล้วสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลความสุขในด้านต่าง ๆ

๓. การวิจัยครั้งนี้ นำหลักธรรมเรื่องบุพนิมิตแห่งมรรคมาเป็นหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา ที่เน้นและปลูกฝังผู้เรียนให้เกิดปัจจัยภายในที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนความสุขในการเรียนรู้ สามารถนำหลักธรรมอื่นมาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อแก้ปัญหาความสุขในการเรียนรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในแต่ละบริบทที่ต่างกัน

๔. สามารถนำองค์ประกอบบางส่วนของรูปแบบการนำไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามบุพนิมิตแห่งมรรค เช่น การวางแผนเชิงนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษา การอบรมทัศนคติที่ดีของครูผู้สอน การฝึกตนและพัฒนานิสัย การปลูกฝังทักษะของผู้เรียน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ และสร้างรูปแบบการนำไปใช้เฉพาะด้านที่จะช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยวิจัยเชิงปริมาณเพื่อยืนยันองค์ประกอบ และวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการขยายความขององค์ประกอบให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กิตติวดี บุญเชื้อและคณะ. การเรียนรู้อย่างมีความสุขการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๐.
จรรยาธน์ ขวัญรัมย์. ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ: การจัดการกระบวนการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
การสอนแบบกระบวนการกลุ่มเล่น และเรียนคณิตศาสตร์ให้มีความสุข. กรุงเทพฯ
มหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

เจียมศักดิ์ ตรีศิริรัตน์ และคณะ. ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: หลักการสู่ปฏิบัติ.
ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา, ๒๕๔๕.

ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และคณะ. วิธีวิทยาการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทันใจ, ๒๕๖๑.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. วิจัยและสถิติ : คำถามชวนตอบ. กรุงเทพมหานคร: โอคอนพรีนติ้ง, ๒๕๕๒.

นิภา เมธาวีชัย. วิทยาการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). รุ่งอรุณของการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกเขียนราย, ๒๕๓๓.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). แง่คิดข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, ๒๕๔๑.

_____. วิถีสู่สันติภาพ. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร:
ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอมมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๑.

_____. พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ภารดี อนันต์นาวิ. สภาพปัญหาการเรียนของนิสิตภาคฤดูร้อน ศูนย์นวัตกรรมการบริหารและผู้นำ
ทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปี ๒๕๕๗. ชลบุรี:
ศูนย์นวัตกรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษา, ๒๕๕๗.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. **เทคนิค การวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๘.

ลือชัย ศรีเงินยวง. **คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักกรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๕๒.

วิชัย วงศ์ใหญ่. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗.

_____. **พลังเรียนรู้ในกระบวนทัศน์ใหม่**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.

วิสิทธิ์ ไรจน์พจนรัตน์. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒.

คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ. **การเรียนรู้อย่างมีความสุข: สารเคมีในสมองกับความสุขและการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: สกายบุ๊กส์, ๒๕๔๔.

ส่งศรี ชมพวงค์. **การวิจัย**. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประณแห่งชาติ. **การเรียนรู้สู่ทักษะชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

_____. **ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิชสารานุกรม, ๒๕๔๔.

สุภีร์ ทมทอง. **อริยมรรคมีองค์ ๘ (ชุดโพธิปักขิยธรรม)**. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วน จำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๖๐.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์ / วิทยานิพนธ์ / สารนิพนธ์:

นฤมล อึ้งเจริญ. “การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยบางประการกับการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างมีความสุขของนักเรียนเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ กลุ่มกรุงเทพมหานครสังกัด “กรุงเทพมหานคร”. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.

แพรวพรรณ พิเศษ. “โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

วัลลภา วาสนาสมปอง. “ผลของรูปแบบการเรียนรู้แบบนำความสุขสู่ผู้เรียนที่มีต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยตามแนวคิดของบลูม ในรายวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา”. **วิทยานิพนธ์สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๖๓.

ศักดิ์สิทธิ์ สี่หลวงเพชร. “ผลการประยุกต์ใช้รูปแบบการสอนการเรียนรู้อย่างมีความสุข ในการสอน วิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”. **วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.**

(วิทยาศาสตร์ศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔.

ศิริวัฒนา พูลสวัสดิ์. “การศึกษาสภาพปัจจุบันในการสอนที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้อย่างมีความสุขของ นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.**

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๔๗.

สุดหทัย รุจิรัตน์. “รูปแบบการเสริมพลังเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมการ เรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนระดับประถมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาหลักสูตร และการสอนบัณฑิตวิทยาลัย.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

(๓) รายงานการวิจัย:

กรมสุขภาพจิต. “การพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชนไทย อายุ ๑๒-๖๐ ปี”. **รายงานวิจัย.** กรุงเทพมหานคร: กรมสุขภาพจิต, ๒๕๔๓.

ลภัสรดา จูเมฆา และรศ.ดร.ปกรณ ประจันบาน. “การวิจัยและพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของนิสิตครูในศตวรรษที่ ๒๑”. **รายงานวิจัย.** สถาบันทดสอบทาง การศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙.

(๔) บทความ:

กมล โพธิ์เย็น. “การจัดการเรียนรู้เพื่อนำความสุขสู่ผู้เรียน”. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย ศิลปากร.** ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน-มีนาคม ๒๕๕๘-๕๙): ๑๒๑-๑๓๑.

จักรวดี ชนะพันธ์ กฤษดา ผ่องพิทยา วัลลภา อาริรัตน์ และ มนสิข สิริธสมบุญ. “รูปแบบการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ”. **วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๑๕๗-๑๖๕.

ธนพล บรรดาศักดิ์ กนกอร ชาเวียง และนฤมล จันทระเกษม. “ความสุขของการเรียนรู้ของนักศึกษา พยาบาล”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๓๕๗-๓๖๙.

บุญทิศา สู่วิทย์ ภัสพร ขำวิชา และเบญญาภา มุกสิริทิพานัน. “การพัฒนาแบบการเรียนรู้อย่างมี ความสุขในวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ ๒ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ และการคิดอย่างมี วิจัยญาณของนักศึกษาพยาบาลคณะพยาบาลศาสตร์ก่อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมิน ทรธิดราช”. **วารสารพยาบาลทหารบก.** ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒. (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗): ๖.

ประจิม ปัญโญ. “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา”. วารสารปรัชญาอาศรม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑
(มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒): ๖.

ปรีศนี จีรวงศ์รุ่งเรือง. “การเรียนรู้อย่างมีความสุข”. วารสารวิชาการเทคโนโลยี-ทักษะ. ฉบับที่ ๒
(มิถุนายน-ตุลาคม ๒๕๕๒): ๒๘-๓๒.

ปานทิพย์ พอดี. “รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุข (FART)”. วารสารวิชาการสังคมมนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๗๘-๙๐.

พระวีรพันธ์ ขมจิตโต (ศรีธนะ) วรกฤต เกื้อนช้าง และปฏิบัติธรรม สำเนียง. “แนวทางการพัฒนาครู
ตามหลักบุพนิมิตแห่งมรรค ๗ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตสะแกกรัง จังหวัด
อุทัยธานี”. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑
(มกราคม-เมษายน ๒๕๖๔): ๑๔๓-๑๕๖.

วิเศษ ชินวงศ์. “การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ”. วารสารวิชาการ. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๐
(ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔): ๒๗-๓๓.

สุชาดา ไพออนนท์. “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๑”.
วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สาขาวิชาวิจัยและประเมินผล
การศึกษา. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๔๙-๕๙.

สุชีรา วิบูลย์สุข. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักศึกษาแพทย์ระดับชั้นปรีคลินิก”.
วารสารเวชบัณฑิตศิริราช. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๗๐-๗๖.

โสภณ ขำทัพ. “สัมปรายกัตตะ : พุทธธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”.
วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๑๙๘.

(๕) สื่อออนไลน์

กนกวรรณ สุภาราญ. จิตวิทยาเชิงบวกว่าด้วยเรื่องการเรียนรู้ตามความถนัด การเรียนรู้อย่างมี
ความสุข. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/70aOe> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕].

ขวัญเนตร คาวีวงศ์. สรุปบทความทางวิชาการเรื่อง “เรียนให้มีความสุข”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<https://bit.ly/3Qyt0NZ> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕].

จำรัส นองมาก. การสอนที่ให้ผู้เรียน เรียนอย่างมีความสุข. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.ttc.ac.th/text/text.html> [๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๕].

ณัฐฐา วรรณธนวิโรจน์. **ความสุขของเด็กปฐมวัย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/Zrux> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕].

นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช. **ความสุขของเด็กปฐมวัย ร่วมกันสร้างสุข ลดทุกข์ พัฒนาเด็กทุกวัย เต็มได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/8LF3y> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕].

นิธิ ศิริพัฒน์. **ธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3tGZf3p> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕].

พระธรรมพัชรญาณมุนี (ณอน ชยสาโร). **ธรรมะคำสอน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://bit.ly/3HzKtkK> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕].

พระไพศาล วิสาโล. **ทุกข์ พาให้พ้นทุกข์ได้**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://thaiza.com/vdo/dharma/31545/> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕].

พระมหาจุฑาชัย วชิรเมธี. **เชิญตะวัน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://thaiza.com/vdo/dharma/31545/> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕].

เพชรรัตน์ โคตรไชย. **เรียนรู้อย่างมีความสุข**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/400075> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕].

รศพร ทองธรรมจินดา. “รูปแบบโรงเรียนวิถีบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนประถมศึกษา”. **งานวิจัยสำหรับประเมินเพื่อให้มีหรือเลื่อนวิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญพิเศษ**. (นครปฐม : โรงเรียนอนุบาลสุขสวัสดิ์ สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครปฐม, ๒๕๖๓). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/nNrTy> [๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

สรวงมณต์ สิทธิสมาน. **‘เรียน’ ให้สัมฤทธิ์ในยุคปฏิรูป**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/Uld2u> [๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

สรวงมณต์ สิทธิสมาน. **๕ อุปสรรคเรื่องเรียน ที่เป็นกบฏของเด็กยุคนี้**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/70aOe> [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/IE8pg> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/WdDvZ>. [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. **แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/HF6h1> [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

(๖) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ นางควรพิศ เขียวแก้ว. ผู้อำนวยการโรงเรียนปี่คอนเฮาส์แย้มสะอาดรังสิต, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ นายเจริญ บัวลี. ผู้อำนวยการโรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ พระมหาเฉลิม ปิยทสสี. ดร. เจ้าอาวาสวัดปัญญาบันฑิตาราม, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ นายธนพจ แก้ววงษา. ผู้อำนวยการโรงเรียนสายปัญญารังสิต, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ ดร.ธีร ภาวณันท์. ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ, ๒ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์พิชญ์ ส่วนภูษา. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. ผู้นำทางการศึกษา, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล. ผู้นำทางการศึกษา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ นายวิชา ครุพิติ. รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จังหวัดตราด, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ พระมหาวิโรจน์ อุคคจิตโต. ดร. หัวหน้าศูนย์พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ วัดพระธรรมกาย, ๑ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ พระมหาวิฑูชัย วุฑฒิชโย. ป.ธ.๙ ดร. ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา วัดพระธรรมกาย, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ นายสำเนียง ดลสะอาด. ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเสือวิทยาคม, ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

๒. ภาษาอังกฤษ

Secondary Sources:

(I) Books:

Brown, Warren B., and Moberg, Denis J. **Organizational Theory and Management: A Macro Approach**. New York: John Wiley & Sons, 1980.

Cronbach, Lee J, **Essentials of psychological testing**. 4thed. New York: Harper& Row, 1971.

Dweck, C., Walton, G., & Cohen, G. **Academic tenacity: Mindsets and skills that promote long-term learning**. Bill & Melinda Gates Foundation, 2014.

Good, C.V., **Dictionary of Education**. 3thed. New York: McGraw-Hill, 1973.

Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W.C.. **Multivariate data analysis**. 5th edition. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall, 1998.

Hair, J.F. Jr., Anderson, R.E., Tatham, R.L., & Black, W.C.. **Multivariate data analysis**. 5th edition. Upper Saddle River. NJ: Prentice Hall, 1998.

- Ivancevich, J.H., Donnelly, J.H. and Gibson, J.L.. **Management: Principles and Functions**. 4thed. Boston: MA: Richard D. Irwin., 1989.
- Joyce, B.R. and Weil, M.. **Model of Teaching**. New York: Prentice-Hall, 1972.
- Keeves, P.J.. **Educational research**. methodology and measurement: An international handbook. Oxford: Pergamon Press, 1988.
- Leedy, P.D. and Ormrod, J.E.. **Practical research planning and design**. 11th. Edition Essex Pearson Education Limited, uaz Haines, C.. Value added by mixed methods research: A Multiphase mixed methods design. The Degree of Doctoral of Philosophy (Psychological Studies in Education). University of Nebraska-Lincoln, 2015.
- Longman, C.. **Longman Dictionary of contemporary English**. England: Pearson Education, 2009.

(II) Articles:

- Barnett, S.M., & Ceci, S. J. **When and where do we apply what we learn? A taxonomy for far transfer**. **Psychological Bulletin**. Vol.128 No.4 (August 2002): 612-637.
- Eisner, E.W.. “Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in educational evaluation”. **Journal of Aesthetic Education**. Vol.10 No.34 (1976): 135-150.
- Freeman, Leslie, TEMPLER, I., Donald & Hill, Curt.. “The relationship between adult happiness and self – appraised Childhood happiness and Events”. **The Journal of Genetic Psychology**. Vol.160 No.1 (March 1999): 46-54.
- Gould BH, Brodie L, Carver F, Logan P. Not just ticking all the boxes. Problem based learning and mental health nursing. **A review. Nurse Education Today**. Vol.35 No.10 (October 2015): 1-5.
- Kounin, J, S.. “Discipline and group management in classrooms. New York: Rinchart and Winston. of the organization climate of their school”. **Dissertation Abstracts International**. Vol.59 No.7 (1990): 96-99.
- Phelan, R, I.. “The relationship between student and teacher perceptions of the organization climate of their school”. **Dissertation Abstracts International**. Vol.59 No.7 (January 1999): 22-80.

Seligman, M., E., P. Flourish: Positive psychology and positive interventions. **Tanner lectures on human values**. 7 October. Michigan: University of Michigan, (January 2010): 231.

(III) Report of the Research:

Eftekhar, Nassereddin. **Dynamic Modeling of a Teaching/Learning System to Aid System Re-Engineering (Learning Styles)**. Canada: The University of Manitoba, 1999.

Moskowitz, Sharona. **The influence of student perception of teacher emotional intelligence and happiness on foreign language learning**. London: Birkbeck. University of London, 2021.

Murphy, M., Fryberg, S., Brady, L., Canning, E., & Hecht, C. (2021). **Global mindset initiative paper 1: Growth mindset cultures and teacher practices**. 8 April, 2023.

Yingying Jiang, Chan Lu, Jing Chen, Yufeng Miao, Yuguo Li, and Qihong Deng. “Happiness in University Students: Personal, Familial, and Social Factors: A Cross-Sectional Questionnaire Survey”. **Int J Environ Res Public Health**, 2022.

(IV) Electronics:

Joreskog, K. G. & Sorbom, D., **LISREL 8.7** [Computer Software]. Lincolnwood. L: Scientific Software International. Inc., 2004